

KONCEPCJA SPRAWIEDLIWEJ TRANSFORMACJI WIELKOPOLSKI WSCHODNIEJ

SAMORZĄD WOJEWÓDZTWA
WIELKOPOLSKIEGO

ARR TRANSFORMACJA
SP. Z O.O.

WIELKOPOLSKA
DOLINA ENERGII
siła Wielkopolski Wschodniej

AGENCJA ROZWOJU
REGIONALNEGO S.A.
W KONINIE

SAMORZĄD WOJEWÓDZTWA
WIELKOPOLSKIEGO

ARR TRANSFORMACJA
SP. Z O.O.

KONCEPCJA SPRAWIEDLIWEJ TRANSFORMACJI WIELKOPOLSKI WSCHODNIEJ

**WIELKOPOLSKA
DOLINA ENERGII**
siła Wielkopolski Wschodniej

Koncepcja sprawiedliwej transformacji Wielkopolski Wschodniej

Wykonanie:

ARR Transformacja Sp. z o.o.

ul. Zakładowa 4, 65-510 Konin
transformacja@arrkonin.org.pl

ARR TRANSFORMACJA
SP. Z O.O.

przy współpracy:

Grup roboczych, których celem jest wsparcie merytoryczne nad opracowaniem *Terytorialnego planu sprawiedliwej transformacji Wielkopolski Wschodniej*

Agencji Rozwoju Regionalnego S.A. w Koninie

Departamentów Urzędu Marszałkowskiego Województwa

Wielkopolskiego w Poznaniu: Departamentu Gospodarki, Departamentu Polityki Regionalnej, Departamentu Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Departamentu Środowiska

Wielkopolskiego Biura Planowania Przestrzennego w Poznaniu

Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Poznaniu

Redakcja tekstu:

Tekst *Koncepcji sprawiedliwej transformacji Wielkopolski Wschodniej* został zredagowany przez **zespół pod kierunkiem Macieja Sytka, Pełnomocnika Zarządu Województwa Wielkopolskiego ds. Restrukturyzacji Wielkopolski Wschodniej**, w składzie:

Monika Bielakowska-Kasznia

Krzysztof Borkowicz

Aleksandra Broniszewska

Sylwia Górniak

Iwona Kurzawińska

Michał Rejewski

Monika Szymczak

przy współpracy:

Zbigniew Stępniewski

Recenzja merytoryczna:

Fundacja Instytut Zielonej Przyszłości

Fundacja „Rozwój TAK – Odkrywki NIE”

Stowarzyszenie Akcja Konin

Związek Stowarzyszeń Polska Zielona Sieć

Fundacja Instrat

Zespół Elektrowni Pątnów-Adamów-Konin S.A.

Opracowanie graficzne
i skład:

Agata Jakubowicz

Konin, luty 2021 r.

Spis treści

1	WPROWADZENIE.....	9
2	PROCES TRANSFORMACJI I WSKAZANIE TERYTORIUM, KTÓRE BĘDZIE NAJBARDZIEJ DOTKNIĘTE JEGO NEGATYWNYMI SKUTKAMI.....	16
2.1	Wskazanie terytorium, które zgodnie z przewidywaniami będzie najbardziej dotknięte negatywnymi skutkami transformacji oraz uzasadnienie wyboru .	16
2.2	Opis spodziewanego procesu transformacji energetycznej w kierunku gospodarki neutralnej dla klimatu	25
2.2.1	Wkład transformacji Wielkopolski Wschodniej w realizację KPEiK oraz PEP 2040	28
2.2.2	Harmonogram zaprzestania wydobycia węgla brunatnego i wytwarzania energii elektrycznej w instalacjach węglowych w Wielkopolsce Wschodniej	32
2.3	Sprawiedliwa transformacja	36
2.3.1	Filary sprawiedliwej transformacji.....	38
2.3.2	Zasady sprawiedliwej transformacji.....	40
3	OCENA WYZWAŃ ZWIĄZANYCH Z TRANSFORMACJĄ.....	44
4	WIZJA, CELE, PRIORYTETY I KIERUNKI INTERWENCJI SPRAWIEDLIWEJ TRANSFORMACJI WIELKOPOLSKI WSCHODNIEJ	108
4.1	Wizja sprawiedliwej transformacji Wielkopolski Wschodniej	108
4.2	Cel główny i cele szczegółowe sprawiedliwej transformacji Wielkopolski Wschodniej	109
5	TERYTORIALNY WYMIAR TRANSFORMACJI WIELKOPOLSKI WSCHODNIEJ	172
5.1	Obszary Strategicznej Interwencji	172
5.2	Miasta i obszary wiejskie	175
6	SPÓJNOŚĆ Z INNYMI KRAJOWYMI, REGIONALNYMI LUB TERYTORIALNYMI STRATEGIAMI I PLANAMI	177
7	MECHANIZMY ZARZĄDZANIA.....	183
7.1	Podmioty koordynujące i monitorujące oraz partnerstwo.....	183
7.2	Ramy finansowe oraz instrumenty przeprowadzania transformacji Wielkopolski Wschodniej.....	188
7.3	System monitorowania i ewaluacji.....	196

8	USPOŁECZNIENIE PROCESU PRZYGOTOWANIA PLANU	200
9	WYKAZ PRZEDSIĘWZIĘĆ STRATEGICZNYCH.....	206
10	UCZESTNICY GRUP ROBOCZYCH	208
	Załącznik 1. Wykaz projektów o strategicznym znaczeniu dla transformacji Wielkopolski Wschodniej przedstawionych w 2019 r. Komisji Europejskiej	211
	Załącznik 2. Wykaz projektów zgłoszonych w ramach prac grup roboczych	212
	Załącznik 3. Materiały źródłowe	224
	Spis rycin.....	230
	Spis tabel	233

Wykaz skrótowców stosowanych w dokumencie

B+R	Badania i Rozwój
CIT	Podatek dochodowy od osób prawnych
EFRR	Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego
EFS+	Europejski Fundusz Społeczny Plus
FST	Fundusz na rzecz Sprawiedliwej Transformacji
Grupa ZE PAK	Grupa Kapitałowa Zespołu Elektrowni Pątnów-Adamów-Konin S.A.
GUS	Główny Urząd Statystyczny
ICT	Technologie informacyjne i komunikacyjne
IOB	Instytucje otoczenia biznesu
JST	Jednostki samorządu terytorialnego
KOF	Koniński Obszar Funkcjonalny
KPEiK	Krajowy plan na rzecz energii i klimatu na lata 2021-2030
KSRR	Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030
KWB	Kopalnia Węgla Brunatnego
MŚP	Mikro-, małe i średnie przedsiębiorstwa
NFOŚiGW	Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej
OSI	Obszary strategicznej interwencji
OZE	Odnawialne źródła energii
PEP 2040	Polityka energetyczna Polski do 2040 r.
PIT	Podatek dochodowy od osób fizycznych
PKB	Produkt Krajowy Brutto
PKS	Przedsiębiorstwo Komunikacji Samochodowej
RP	Rzeczpospolita Polska
PO IR 2021-2027	Następca Programu Operacyjnego Inteligentny Rozwój na lata 2014-2020
PO IŚ 2021-2027	Następca Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko na lata 2014-2020
PO PC 2021-2027	Następca Programu Operacyjnego Polska Cyfrowa na lata 2014-2020

PO WER 2021-2027	Następca Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój na lata 2014-2020
PROW 2021-2027	Następca Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020
PZPWW	Plan zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego. Wielkopolska 2020+
SRWW	Strategia rozwoju województwa wielkopolskiego do 2030 roku
TPSTWW	Terytorialny plan sprawiedliwej transformacji Wielkopolski Wschodniej
UE	Unia Europejska
UMWW	Urząd Marszałkowski Województwa Wielkopolskiego w Poznaniu
WFOŚiGW	Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej
WROT	Wielkopolskie Regionalne Obserwatorium Terytorialne
WRPO 2014+	Wielkopolski Regionalny Program Operacyjny na lata 2014-2020
WRPO 2021+	Następca WRPO 2014+
ZE PAK	Zespół Elektrowni Pątnów-Adamów-Konin S.A.

01

WPROWADZENIE

Sprawiedliwa transformacja to aktualnie jedno z najczęściej pojawiających się określeń nawiązujących do osiągnięcia neutralności klimatycznej w regionach węglowych. W Polsce termin ten stał się bardzo popularny z chwilą przedstawienia przez Komisję Europejską strategii *Europejski Zielony Ład*¹, która, oprócz wyrażenia ambicji uczynienia z Europy pierwszego neutralnego klimatycznie kontynentu do 2050 r., podkreśliła konieczność przeprowadzenia transformacji w sposób sprawiedliwy i sprzyjający włączeniu społecznemu. Elementem *Europejskiego Zielonego Ładu* jest mechanizm sprawiedliwej transformacji, który obejmuje m.in. Fundusz na rzecz Sprawiedliwej Transformacji, koncentrujący się na regionach i sektorach najsilniej odczuwających skutki transformacji w kierunku neutralności klimatycznej ze względu na ich dużą zależność od paliw kopalnych i wysokoemisyjnych procesów.

Sprawiedliwa transformacja nabrała obecnie szczególnego znaczenia, jednak jej historia wykracza poza ramy członkostwa Polski w UE, czy nawet istnienia samej Unii. W latach 50.

**ZARYS HISTORYCZNY
SPRAWIEDLIWEJ TRANSFORMACJI**

XX wieku rozwój nowych technologii spowodował likwidację znacznej części miejsc pracy w sektorze węgla i stali, co przełożyło się na wzrost bezrobocia. W celu wsparcia robotników, którzy stracili pracę, ustanowiono *Fundusz na rzecz Przekwalifikowania i Przesiedlania Robotników w ramach Europejskiej Wspólnoty Węgla i Stali*. Fundusz ten, choć wprost nie odnosił się do terminu sprawiedliwej transformacji, miał za zadanie realizować cele obecnie jej przyświecające, tj. przekwalifikowanie pracowników, udzielanie pomocy w znalezieniu zatrudnienia oraz, w przypadku gdy inne środki zawiodą, wsparcie ich relokacji do miejsc o większych szansach na zatrudnienie. Terminu sprawiedliwej transformacji zaczęto używać dopiero w latach 90. XX wieku. Stało się to dzięki związkom zawodowym, które warunkowały udaną transformację pełnym zaangażowaniem pracowników i społeczności z nimi związanych oraz wykorzystaniem dialogu społecznego. W 2015 r. Międzynarodowa Organizacja Pracy

¹ *Europejski Zielony Ład*, Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady Europejskiej, Rady, Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów, COM(2019) 640 final, Bruksela 2019.

opublikowała *Wytyczne dotyczące sprawiedliwej transformacji*², w których określiła zasady, jakimi należy kierować się podczas przekształcania gospodarki na model zrównoważony pod względem środowiskowym:

- konieczność uzyskania silnej społecznej zgody w odniesieniu do celów zrównoważonego rozwoju i prowadzących do nich ścieżek;
- konieczność ustanowienia kompleksowych ram polityki zapewniających spójność pod względem gospodarczym, środowiskowym, społecznym, edukacyjnym i związanym z pracą;
- konieczność prowadzenia znaczącego i prawidłowo funkcjonującego dialogu społecznego podczas całego procesu i na wszystkich szczeblach zarządzania.

Podjęmowane starania dotyczące konieczności zaangażowania pracowników i społeczności w proces transformacji doprowadziły do włączenia koncepcji sprawiedliwej transformacji do preambuły *Porozumienia paryskiego* w 2015 r., w której uwzględniono m.in. „konieczność sprawiedliwej transformacji pracowników oraz tworzenia godnej pracy i wysokiej jakości miejsc pracy, zgodnie z priorytetami rozwoju określonymi na poziomie krajowym”³. Polska aktywnie uczestniczyła we włączeniu tej problematyki do głównego nurtu światowej polityki klimatycznej, efektem czego było przyjęcie *Deklaracji Solidarnej i Sprawiedliwej Transformacji*⁴ podczas szczytu klimatycznego Organizacji Narodów Zjednoczonych w Katowicach w grudniu 2018 r. W dokumencie tym podkreślono konieczność prowadzenia dialogu społecznego, a także wskazano na możliwości zatrudnienia, jakie niesie ze sobą transformacja. Na poziomie UE koncepcja sprawiedliwej transformacji została uwzględniona w 2015 r. w *Pakiecie dotyczącym unii energetycznej*⁵, w którym podkreślono, że sprawiedliwa i uczciwa transformacja energetyczna będzie wymagała przekwalifikowania zawodowego lub podwyższania kwalifikacji pracowników w niektórych sektorach oraz, w razie potrzeby, zapewnienia środków socjalnych na odpowiednim poziomie. Zwrócono również uwagę, że bezpośrednia wiedza i doświadczenie partnerów społecznych mają w tym względzie kluczowe znaczenie. W *Rozporządzeniu w sprawie*

---

² Międzynarodowa Organizacja Pracy, *Guidelines for a just transition towards environmentally sustainable economies and societies for all*, 2015.

³ *Porozumienie paryskie* (Dz. U. UE L 282/4 z 19.10.2016).

⁴ *Solidarity and Just Transition Silesia Declaration*, Katowice 2018.

⁵ *Pakiet dotyczący unii energetycznej. Strategia ramowa na rzecz stabilnej unii energetycznej opartej na przyszłościowej polityce w dziedzinie klimatu*, Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego, Komitetu Regionów i Europejskiego Banku Inwestycyjnego, COM(2015) 80 final, Bruksela 2015.

zarządzania unią energetyczną i działaniami w dziedzinie klimatu⁶ z 2018 r. kwestia ta została rozbudowana, przy czym dodatkowo zwrócono uwagę na regiony górnicze, zaznaczając, że społecznie akceptowalne i sprawiedliwe przejście na zrównoważoną gospodarkę niskoemisyjną wymaga zmian w zachowaniach inwestycyjnych, zarówno jeśli chodzi o inwestycje publiczne, jak i prywatne. Podkreślono również konieczność wprowadzenia zachęt we wszystkich obszarach polityki, ze szczególnym uwzględnieniem tych regionów i obywateli, dla których przejście na gospodarkę niskoemisyjną mogłoby mieć negatywne skutki.

Na obszarze Wielkopolski Wschodniej, obejmującej miasto Konin oraz powiaty: koniński, kolski, słupecki i turecki (dalej również: subregion⁷), silnie uzależnionej od sektora

**PRZESŁANKI OPRACOWANIA PLANU
DLA WIELKOPOLSKI WSCHODNIEJ**

wydobywczego i energetycznego, idea sprawiedliwej transformacji nie została narzucona mieszkańcom odgórnie przez władze, lecz zrodziła się oddolnie w środowisku miejskich aktywistów Konina – stowarzyszeń Akcja Konin i ZmieniaMy Konin oraz Fundacji Miasto Prowincjonalne⁸. Również Samorząd Województwa Wielkopolskiego dostrzegł potrzebę i wyraził chęć podjęcia działań związanych z jak najszybszym osiągnięciem stanu gospodarki zeroemisyjnej, przy zachowaniu zasad sprawiedliwej transformacji. Przejawem tego było wyodrębnienie w *Strategii rozwoju województwa wielkopolskiego do 2030 roku*⁹, jako jednego z kluczowych pakietów działań¹⁰, pakietu: „Transformacja Wielkopolski Wschodniej” (w ramach którego jednym z pierwszych podjętych kroków powinno być opracowanie dokumentu strategicznego na możliwie wczesnym etapie działań transformacyjnych), a także

⁶ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2018/1999 z 11 grudnia 2018 r. w sprawie zarządzania unią energetyczną i działaniami w dziedzinie klimatu, zmiany rozporządzeń Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 663/2009 i (WE) nr 715/2009, dyrektyw Parlamentu Europejskiego i Rady 94/22/WE, 98/70/WE, 2009/31/WE, 2009/73/WE, 2010/31/UE, 2012/27/UE i 2013/30/UE, dyrektyw Rady 2009/119/WE i (EU) 2015/652 oraz uchylecia rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 525/2013 (Dz. U. UE L 328/1 z 21.12.2018).

⁷ Zgodnie z Klasyfikacją Jednostek Terytorialnych do Celów Statystycznych (NUTS) w województwie wielkopolskim wyróżnia się podregion koniński (NUTS 3) obejmujący M. Konin oraz powiaty: gnieźnieński, koniński, kolski, słupecki, turecki i wrzesiński. Wielkopolska Wschodnia/subregion nie obejmuje więc całego podregionu konińskiego.

⁸ Grupa Ekspercka „Sprawiedliwa Transformacja”, *Propozycje rekomendacji dla obszaru sprawiedliwa transformacja*, Katowice – Łódź – Poznań – Wrocław – Warszawa 2020.

⁹ *Strategia rozwoju województwa wielkopolskiego do 2030 roku*, Uchwała Nr XVI/287/20 Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z dnia 27 stycznia 2020 r.

¹⁰ Pakiety działań uzupełniają cele rozwojowe Strategii w myśl podejścia projektowego w zarządzaniu strategicznym. Dzięki takiemu podejściu SRWW łączy w sobie wymiar strategiczny z operacyjnym – wskazuje nie tylko kierunki, ale i niezbędne pakiety działań, wokół których Samorząd Województwa w horyzoncie najbliższej dekady będzie koncentrować swoją aktywność programową, finansową i organizacyjną, dążąc tym samym do osiągnięcia określonej w Strategii wizji rozwoju.

powołanie Pełnomocnika Zarządu Województwa Wielkopolskiego ds. Restrukturyzacji Wielkopolski Wschodniej czy podjęcie prac nad niniejszą Koncepcją. Sejmik Województwa Wielkopolskiego przyjął ponadto *Stanowisko dotyczące inicjatywy Sprawiedliwej Transformacji w Regionie Wielkopolski Wschodniej*¹¹, w którym wystąpił o podjęcie wszelkich działań zmierzających do czynnego wspierania tej inicjatywy. Podkreślono w nim m.in. potrzebę większego zaangażowania instytucji szczebla krajowego w inicjatywę sprawiedliwej transformacji, a także jak najszybszego podjęcia przez Rząd RP prac nad programem kompensacyjnym dla górników i energetyków z Wielkopolski Wschodniej (na podobnych warunkach, jakie przyjęto dla Śląska).

Istotnym krokiem w kierunku realizacji działań związanych z urzeczywistnieniem idei sprawiedliwej transformacji było podpisanie 3 kwietnia 2019 r. *Porozumienia na rzecz sprawiedliwej transformacji energetycznej Wielkopolski Wschodniej*, ratyfikowanego przez ponad 40 przedstawicieli podmiotów (obecnie jest ich blisko 70) pochodzących w szczególności z subregionu, reprezentujących zarówno sektor publiczny, jak i prywatny oraz organizacje pozarządowe czy związki zawodowe działające w Grupie ZE PAK. Porozumienie stało się fundamentem do powołania w 2020 r. grup roboczych, które mają za zadanie opracowanie rekomendacji dla *Terytorialnego planu sprawiedliwej transformacji Wielkopolski Wschodniej*. Jak podkreśliła Grupa Ekspercka „Sprawiedliwa Transformacja”, działająca w ramach Zespołu ds. Rozwoju Przemysłu Odnawialnych Źródeł Energii i Korzyści dla Polskiej Gospodarki przy Ministrze Klimatu i Środowiska, wielopodmiotowa współpraca na rzecz sprawiedliwej transformacji Wielkopolski Wschodniej to unikalny kapitał społeczny, który należy wykorzystać jako fundament dla całego procesu¹².

Niniejsza Koncepcja, zawierająca m.in. propozycje wyzwań, celów, priorytetów i kierunków interwencji czy kształtu systemu instytucjonalnego, stanowi punkt wyjścia do dyskusji (m.in. w ramach wyżej wspomnianych grup roboczych), po podjęciu której docelowo wypracowane zostaną dwa dokumenty:

**JEDNA KONCEPCJA NA POTRZEBY
OPRACOWANIA DWÓCH
DOKUMENTÓW**

- *Terytorialny plan sprawiedliwej transformacji Wielkopolski Wschodniej* (krótkookresowy – na lata 2021-2027), zgodny z wymogami *Rozporządzenia*

¹¹ Uchwała nr VIII/131/19 Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z dnia 3 czerwca 2019 r.

¹² Grupa Ekspercka „Sprawiedliwa Transformacja”, *Propozycje rekomendacji dla obszaru sprawiedliwej transformacji*, Katowice – Łódź – Poznań – Wrocław – Warszawa 2020.

ustanawiającego Fundusz na rzecz Sprawiedliwej Transformacji¹³, o węższym zakresie, sporządzony w celu spełnienia wymogów umożliwiających pozyskanie środków unijnych w ramach nowej perspektywy finansowej UE;

- długookresowy i kompleksowy dokument strategiczny (o horyzoncie czasowym do 2040 r.) w zakresie osiągnięcia zeroemisyjnej, zasobooszczędnej i zdywersyfikowanej gospodarki oraz zapewnienia wysokiej jakości życia.

Opracowanie TPSTWW, będącego elementem szerszego systemu programowania nowej unijnej perspektywy finansowej (plan stanowić powinien załącznik do WRPO 2021+ lub do *Regionalnego Programu Operacyjnego Sprawiedliwej Transformacji dla Wielkopolski Wschodniej*), jest konieczne w celu umożliwienia wydatkowania funduszy unijnych w ramach mechanizmu sprawiedliwej transformacji, który składa się z trzech filarów:

1. Funduszu na rzecz Sprawiedliwej Transformacji wdrażanego w ramach zarządzania dzielonego.
2. Specjalnego systemu sprawiedliwej transformacji w ramach *Programu InvestEU*.
3. Instrumentu pożyczkowego na rzecz sektora publicznego mającego na celu mobilizowanie dodatkowych inwestycji w regionach dotkniętych skutkami transformacji.

Plan będzie więc z jednej strony korzystać z zasobów FST, tj. środków przeznaczonych na działania z zakresu żywienia gospodarczego, wsparcia rynku pracy oraz regeneracji i rekultywacji zdegradowanych terenów¹⁴, a z drugiej jego realizacja będzie mogła być wspierana środkami pochodzącymi z pozostałych filarów mechanizmu.

Transformacja Wielkopolski Wschodniej powinna obejmować zmiany zachodzące w procesie wieloaspektowych przekształceń, przynoszących korzyści nie tylko gospodarcze, ale również środowiskowe (w szczególności w zakresie

¹³ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady ustanawiające Fundusz na rzecz Sprawiedliwej Transformacji, Wniosek, COM(2020) 22 final, Bruksela 2020; Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady ustanawiające Fundusz na rzecz Sprawiedliwej Transformacji, Zmieniony wniosek, COM(2020) 460 final, Bruksela 2020.

¹⁴ Zgodnie z projektem Rozporządzenia ustanawiającego Fundusz na rzecz Sprawiedliwej Transformacji, Fundusz będzie wspierać wyłącznie następujące działania: a) inwestycje produkcyjne w MŚP; b) inwestycje w tworzenie nowych przedsiębiorstw; c) inwestycje w B+R oraz wspieranie transferu zaawansowanych technologii; d) inwestycje w czystą energię, redukcję emisji gazów cieplarnianych, efektywność energetyczną i energię ze źródeł odnawialnych; e) inwestycje w cyfryzację i łączność cyfrową; f) inwestycje w regenerację, dekontaminację i renaturalizację terenów oraz projekty zmieniające ich przeznaczenie; g) inwestycje we wzmacnianie gospodarki o obiegu zamkniętym; h) podnoszenie i zmiana kwalifikacji pracowników; i) pomoc w poszukiwaniu pracy dla osób poszukujących pracy; j) aktywne włączanie osób poszukujących pracy; k) pomoc techniczna.

przywracania właściwych stosunków wodnych oraz różnorodności biologicznej zdegradowanych terenów), przestrzenne i społeczne w celu zapewnienia wysokiej jakości życia i możliwości rozwoju w długim horyzoncie czasu. W kontekście wyzwań transformacyjnych nie jest możliwe przeprowadzenie całego procesu transformacji w ciągu najbliższej dekady, w szczególności ograniczając się wyłącznie do zakresu interwencji określonego rozporządzeniem unijnym dla perspektywy finansowej 2021-2027. Istotne jest w tym względzie myślenie i planowanie działań w dłuższej perspektywie czasowej, czego efektem będzie opracowanie kompleksowego i długofalowego dokumentu strategicznego. W związku z tym niniejsza Koncepcja nie ogranicza się jedynie do elementów i zakresu interwencji planu, określonych w projekcie *Rozporządzenia ustanawiającego Fundusz na rzecz Sprawiedliwej Transformacji*, ale uwzględnia także m.in. analizę problemów i endogenicznych potencjałów subregionu w innych obszarach związanych z jego przemianami. Chodzi tu m.in. o zwiększenie atrakcyjności inwestycyjnej, poprawę opieki zdrowotnej i pomocy społecznej czy wzmocnienie spójności komunikacyjnej.

Rozpoznanie szerokiego spectrum potrzeb rozwojowych jest również istotne ze względu na traktowanie środków z FST jako impulsu do społeczno-gospodarczego łagodzenia skutków zmiany technologicznej związanej z implementacją rozwiązań w zakresie odnawialnych źródeł energii, a także z popularyzacją zielonej gospodarki. W tym względzie wspomniane wsparcie musi zostać wzmocnione pozostałymi funduszami europejskimi i krajowymi czy środkami Europejskiego Banku Inwestycyjnego, umożliwiając finansowanie również innych obszarów, wykraczających poza zakres FST¹⁵.

Koncepcja, która powstała przy udziale grup roboczych, stanowi bazę i punkt odniesienia dla dalszych prac strategicznych i programowych na rzecz transformacji Wielkopolski Wschodniej. Dokument i wskazane w nim wyzwania, cele, a także priorytety i kierunki interwencji, wyznaczające pole możliwych do realizacji przedsięwzięć, mają charakter otwarty. Zakłada się, że na etapie prac nad TPSTWW (na lata 2021-2027) oraz długookresowym i kompleksowym dokumentem strategicznym (o horyzoncie czasowym do 2040 r.) mogą one podlegać modyfikacjom, m.in. w związku z przyjętymi wymogami prawnymi, przeprowadzonymi analizami czy uzgodnieniami w ramach dalszych prac grup roboczych. Ponadto programowanie perspektywy 2021-2027 obejmuje przygotowanie nie tylko TPSTWW, ale również dokumentów wykonawczych, takich jak program operacyjny czy w dalszej kolejności szczegółowy opis osi priorytetowych. Dlatego też w Koncepcji zamieszczono zarówno

---

¹⁵ Grupa Ekspercka „Sprawiedliwa Transformacja”, *Propozycje rekomendacji dla obszaru sprawiedliwa transformacja*, Katowice – Łódź – Poznań – Wrocław – Warszawa 2020.

elementy ogólne – o charakterze strategicznym, jak i szczegółowe – o charakterze operacyjnym (np. dotyczące kierunków interwencji), które będą przydatne na etapie tworzenia ww. dokumentów wykonawczych.

02

**PROCES TRANSFORMACJI
I WSKAZANIE TERYTORIUM,
KTÓRE BĘDZIE NAJBARDZIEJ
DOTKNIĘTE JEGO
NEGATYWNYMI SKUTKAMI****2.1 Wskazanie terytorium, które zgodnie z przewidywaniami będzie najbardziej dotknięte negatywnymi skutkami transformacji oraz uzasadnienie wyboru**

Jednym z kilku obszarów w kraju, które będą poddane największemu przeobrażeniu w wyniku transformacji w kierunku gospodarki neutralnej dla klimatu jest Wielkopolska Wschodnia – obszar wyróżniający się gospodarką opartą na przemyśle wydobywczym i energetycznym. Został on zidentyfikowany w *Planie zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego 2020+*¹⁶ oraz *Strategii rozwoju województwa wielkopolskiego do 2030 roku*¹⁷ jako obszar paliwowo-energetyczny szczególnie narażony na skutki zmian klimatycznych oraz wymagający podjęcia zintegrowanych i skoordynowanych działań w kierunku transformacji społeczno-gospodarczej. Wielkopolska Wschodnia obejmuje swoim zasięgiem miasto Konin oraz powiaty koniński, kolski, słupecki i turecki, zajmujące łącznie powierzchnię 4,4 tys. km² (tj. 14,9% powierzchni województwa wielkopolskiego) i zamieszkiwane przez 433,3 tys. osób (2019 r.). Terytorium to charakteryzuje się wieloma niekorzystnymi trendami. Biorąc pod uwagę wartość wskaźnika PKB *per capita*, jest jednym z najgorzej rozwiniętych gospodarczo obszarów Wielkopolski, z najwyższą stopą bezrobocia wśród wszystkich jej subregionów. W sferze społecznej problemem Wielkopolski Wschodniej jest starzenie się społeczeństwa, ubóstwo i wysokie, ujemne saldo migracji.

O współczesnym charakterze tego obszaru zdecydowały występujące zasoby węgla brunatnego, spalanie którego jest jednym z najbardziej zanieczyszczających środowisko sposobów wytwarzania energii elektrycznej (największa intensywność emisji CO₂). Struktura gospodarki Wielkopolski Wschodniej charakteryzuje się wysokim

¹⁶ *Plan zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego. Wielkopolska 2020+*, Uchwała nr V/70/19 Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z dnia 25 marca 2019 r.

¹⁷ *Strategia rozwoju województwa wielkopolskiego do 2030 roku*, Uchwała nr XVII/287/20 Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z dnia 27 stycznia 2020 r.

stopniem specjalizacji ukierunkowanej na działalność przemysłową, w której kluczową rolę odgrywa Grupa Kapitałowa Zespołu Elektrowni Pątnów-Adamów-Konin S.A. (największa prywatna, niekontrolowana przez Skarb Państwa grupa energetyczna w Polsce), silnie oddziałująca na środowisko oraz przestrzeń.

Ograniczenie bądź zaprzestanie działalności przemysłu wydobywczego oraz energetycznego opartego o pierwotne źródła energii bez podjęcia odpowiednich działań transformacyjnych spowoduje szereg negatywnych skutków, będących pochodną spodziewanego spowolnienia gospodarczego. Wynika to m.in. z faktu, że Grupa ZE PAK ma istotny udział w tworzeniu PKB subregionu – w 2019 r. wygenerowała ok. 1,5 mld zł wartości dodanej brutto, tj. ok. 6,1% PKB podregionu konińskiego¹⁸. Lokalna gospodarka, włączając sektory niezwiązane z górnictwem czy energetyką, pobudzana jest również przez znaczne środki pochodzące z wynagrodzeń pracowników Grupy ZE PAK¹⁹ – w 2019 r. koszty świadczeń pracowniczych kształtowały się na poziomie ponad 406 mln zł.

Grupa ZE PAK stanowi ważne źródło dochodów sektora finansów publicznych w Polsce – łączna wartość środków, które odprowadziła do niego poprzez podatki, składki i opłaty, wyniosła w 2019 r. 597,7 mln zł. Działalność koncernu przekłada się ponadto na dochody jednostek samorządu terytorialnego. Do budżetów JST trafia część środków z PIT i CIT, podatek od nieruchomości (wyłącznie do budżetów gmin) oraz opłata za korzystanie ze środowiska, w tym za wprowadzanie gazów lub pyłów do powietrza (która przekazywana jest na rachunek województwa wielkopolskiego, a następnie jest redystrybuowana na rachunki bankowe Narodowego i Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej oraz do gmin i powiatów). W 2019 r. do administracji samorządowej od Grupy ZE PAK trafiło łącznie blisko 127,8 mln zł. Działalność Grupy wygenerowała największe dochody dla budżetów samorządów terytorialnych (gmin i powiatów) znajdujących się na obszarze następujących powiatów: konińskiego (50,8 mln zł, tj. 46% wszystkich dochodów publicznych), Miasta Konina (27,0 mln zł, tj. 25% wszystkich dochodów publicznych), tureckiego (26,0 mln zł, tj. 24% wszystkich dochodów publicznych) oraz kolskiego (5,4 mln zł, tj. ok. 5% wszystkich dochodów publicznych)²⁰.

---

¹⁸ Fundacja InStrat, *Analiza gospodarcza regionu Wielkopolski Wschodniej pod kątem realizacji procesu sprawiedliwej transformacji, w tym transformacji energetycznej*, Agencja Rozwoju Regionalnego S.A. w Koninie, Konin 2021.

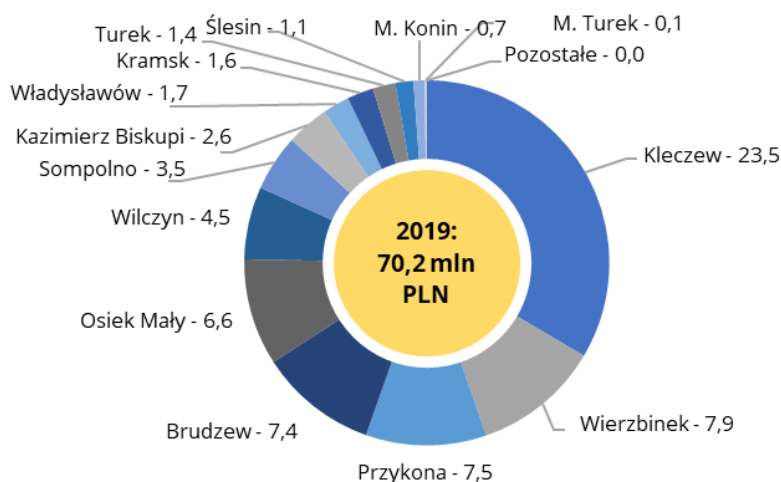
¹⁹ Szpor A., Kiewra D., *Transformacja węglowa w subregionie konińskim*, IBS Research Report 06/2018, Instytut Badań Strukturalnych, 2019.

²⁰ Źródło: dane Grupy ZE PAK.

Wartość płatności publiczno-prawnych (wynikających tylko z działalności wydobywczej Kopalni Węgla Brunatnego Konin oraz Adamów) odprowadzonych przez koncern w 2019 r. wyniosła 119,1 mln zł. Stopniowe ograniczanie działalności wydobywczej powoduje, że wartość tych płatności systematycznie się zmniejsza – w porównaniu do 2016 r. nastąpiło zmniejszenie o 10%. Znaczna część środków trafia do samorządów gminnych i powiatowych (ok. 60%, tj. 70 mln zł), w dalszej kolejności do organów administracji rządowej (ok. 25%) oraz do Urzędu Marszałkowskiego Województwa Wielkopolskiego (ok. 15%). Gminy, na terenie których prowadzona jest eksploatacja odkrywek, otrzymują istotny przychód do własnych budżetów. Wraz z zakończeniem ich eksploatacji nieunikniony będzie spadek dochodów podatkowych części gmin. W przypadku niektórych z nich udział dochodów z działalności wydobywczej Grupy ZE PAK w dochodach własnych osiąga nawet 40-60%. Szczególny przypadek stanowi gmina Kleczew, na terenie której znajduje się siedziba KWB Konin i odkrywka Józwin²¹.

Rycina 1. Najwięksi odbiorcy płatności dokonywanych przez Grupę ZE PAK na rzecz administracji publicznej z tytułu prowadzenia działalności górniczej wśród gmin i miast na prawach powiatu w 2019 r.

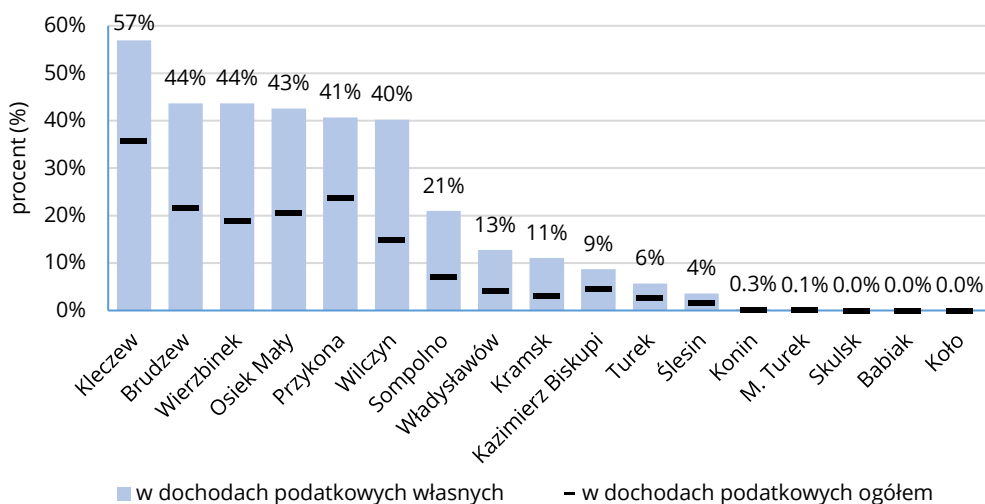

Źródło: Fundacja Instrat, *Analiza gospodarcza regionu Wielkopolski Wschodniej pod kątem realizacji procesu sprawiedliwej transformacji, w tym transformacji energetycznej*, Agencja Rozwoju Regionalnego S.A. w Koninie, Konin 2021.

²¹ Fundacja Instrat, *Analiza gospodarcza regionu Wielkopolski Wschodniej pod kątem realizacji procesu sprawiedliwej transformacji, w tym transformacji energetycznej*, Agencja Rozwoju Regionalnego S.A. w Koninie, Konin 2021.

Konsekwencją utraty wspomnianych dochodów, a także skutkiem przewidywanego wzrostu bezrobocia czy migracji mieszkańców (efekt zamknięcia kopalń i elektrowni), będzie zmniejszenie wpływów do budżetu samorządów, co w dalszej kolejności wpłynie na ograniczenie realizacji inwestycji rozwojowych. W szczególności zjawisko to dotyczyć będzie gmin, których budżet w znacznym stopniu opiera się na dochodach Grupy ZE PAK. Powyższe przyczyni się do dalszej marginalizacji subregionu.

Rycina 2. Udział płatności dokonywanych przez Grupę ZE PAK na rzecz administracji publicznej w dochodach podatkowych gmin w 2019 r.

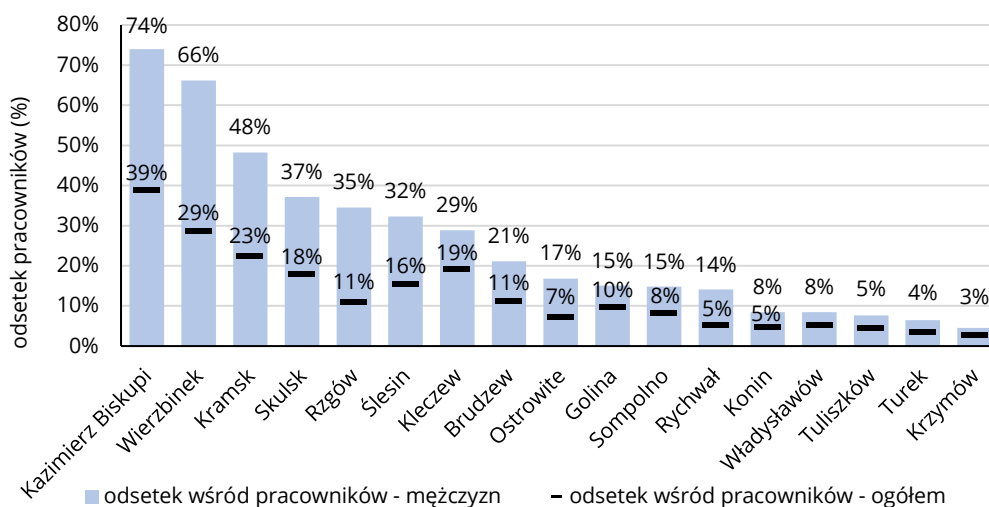
Źródło: Fundacja Instrat, *Analiza gospodarcza regionu Wielkopolski Wschodniej pod kątem realizacji procesu sprawiedliwej transformacji, w tym transformacji energetycznej*, Agencja Rozwoju Regionalnego S.A. w Koninie, Konin 2021.

Podjęcie działań łagodzących skutki transformacji w kierunku neutralności klimatycznej jest istotne również z punktu widzenia rynku pracy, na którym Grupa ZE PAK odgrywa istotną rolę. Transformacja energetyczna wiązać się będzie zarówno z utratą miejsc pracy, jak i koniecznością przekwalifikowania pracowników. Pod koniec 2019 r. Grupa zatrudniała ponad 4,6 tys. osób, z których 9% stanowiły kobiety. Z obszaru subregionu pochodziło 98% jej pracowników, w tym najwięcej z Konina (28% ogółu pracowników), a następnie z gmin: Kazimierz Biskupi (9%), Klęczew (9%), Ślesin (7,5%) oraz Turek (gmina miejska, 7%). W ww. gminach zamieszkiwało ponad 60% pracowników Grupy ZE PAK, zaś w kolejnych pięciu (Wierzbiniek, Sompolno, Kramsk, Golina i Wilczyn) łącznie dalsze 18% pracowników. Ponad 2% pracowników zamieszkiwało powiaty słupecki i kolski, na obszarze których historycznie więcej osób było zatrudnionych w ZE PAK.

W przypadku mniejszych gmin Wielkopolski Wschodniej pracownicy Grupy ZE PAK stanowili znaczny odsetek populacji pracujących (zatrudnionych, zamieszkałych na terenie danej gminy). Szczególnie wysoki poziom został osiągnięty w gminach Kazimierz Biskupi (prawie 40%), Wilczyn oraz Wierzbiniek (po ok. 30%). Warty odnotowania jest fakt, iż powyższy wskaźnik osiągał prawie dwukrotnie wyższe wartości w przypadku mężczyzn, którzy w Grupie ZE PAK stanowią 91% wszystkich zatrudnionych – w ww. gminach odpowiednio aż 75%, 66% i 48% zatrudnionych mężczyzn pracowało w Grupie ZE PAK. Oznacza to, że ok. połowa mężczyzn zamieszkujących na terenie wymienionych gmin to pracownicy koncernu, co świadczy o jego dominującej pozycji jako lokalnego pracodawcy²².

Rycina 3. Udział pracowników Grupy ZE PAK w populacji ludności pracującej (zatrudnionych) gmin w 2019 r.

Źródło: Fundacja Instrat, *Analiza gospodarcza regionu Wielkopolski Wschodniej pod kątem realizacji procesu sprawiedliwej transformacji, w tym transformacji energetycznej*, Agencja Rozwoju Regionalnego S.A. w Koninie, Konin 2021.

Powstanie i funkcjonowanie kompleksu paliwowo-energetycznego miało na przestrzeni lat duży wpływ na rozwój gospodarczy i społeczny subregionu, dając impuls do dynamicznego rozwoju innych branż. Popioły wytwarzane podczas spalania węgla brunatnego w elektrowniach od lat z powodzeniem wykorzystywane są w budownictwie. W latach 2015-2019 Grupa ZE PAK przekazała drogownictwu

²² Fundacja Instrat, *Analiza gospodarcza regionu Wielkopolski Wschodniej pod kątem realizacji procesu sprawiedliwej transformacji, w tym transformacji energetycznej*, Agencja Rozwoju Regionalnego S.A. w Koninie, Konin 2021.

i cementowniom ok. 1,4 mln ton popiołów, przyczyniając się do zmniejszenia emisyjności gospodarki oraz zapewnienia miejsc pracy w firmach wykorzystujących tego typu odpady. Podobna sytuacja dotyczy gipsu powstającego jako produkt uboczny w procesie odsiarczania spalin w instalacjach elektrowni, który jest wykorzystywany gospodarczo w produkcji wyrobów gipsowych, klejów, płyt kartonowo-gipsowych itp. W ostatnich pięciu latach Grupa ZE PAK przekazała do przemysłu blisko 1,3 mln ton tego surowca. Tak duże zainteresowanie ubocznymi produktami spalania przyczyniło się do budowy zakładów przerobczych bezpośrednio na terenie Elektrowni Pątnów. Wybudowany został m.in. Zakład Przeróbczy firmy EKOTECH – Inżynieria Popiołów Sp. z o.o. (instalacja do produkcji materiałów budowlanych i spoiw hydraulicznych) oraz Zakład Przerobu Gipsu firmy Dolina Nidy Sp. z o.o. (w którym pracuje ok. 80 osób i który produkuje gips budowlany oraz gips tynkarski w oparciu o gips syntetyczny, będący ubocznym produktem procesu odsiarczania spalin). Produkty uboczne wydobywania w KWB Konin (m.in. ility i piaski podwęglowe), ale i produkty uboczne spalania elektrowni (głównie popiół i żużel) wykorzystywane są natomiast przez Firmę Wienerberger w ramach zakładu w Honoratce (gmina Ślesin) do produkcji asortymentu wyrobów ceramicznych.

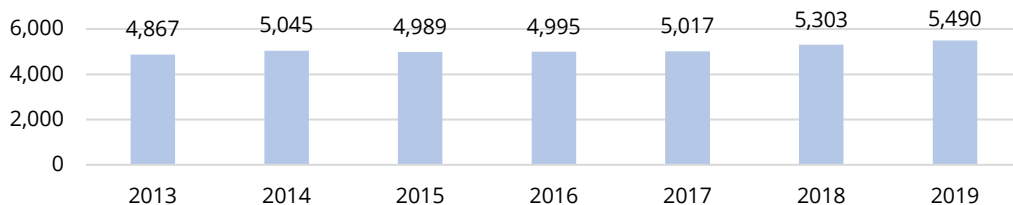
Działalność Grupy ZE PAK przekłada się na zatrudnienie w bezpośrednim oraz pośrednim otoczeniu, które może zostać zredukowane w wyniku transformacji. Bez podjęcia działań mających na celu przekwalifikowanie pracowników oraz stworzenie nowych miejsc pracy w innych sektorach, a także aktywizacji zawodowej osób z grup nieaktywnych zawodowo, nastąpi znaczny wzrost poziomu bezrobocia, który obecnie jest już względnie wysoki – wynika to m.in. z likwidacji w ostatnich latach dużej liczby miejsc pracy w Grupie ZE PAK (zatrudnienie w koncernie od 2011 r. zmniejszyło się o ponad 4,0 tys. osób). Stopa bezrobocia rejestrowanego w subregionie wyniosła w 2019 r. co prawda 5,8%, przy 14,7% w 2011 r., jednak jej spadek spowodowany był aktualną koniunkturą gospodarczą – niezmiennie analizowany wskaźnik kształtował się na poziomie znacznie wyższym niż średnio w województwie wielkopolskim (2,8% w 2019 r.).

Ważną kwestią powiązaną z rynkiem pracy, którą należy wziąć pod uwagę w procesie transformacji, jest również przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto. W Grupie ZE PAK w 2019 r. jego wartość wzrosła do poziomu 5 490 zł, przekraczając tym samym średnią wartość dla podregionu konińskiego (o 29%) oraz województwa wielkopolskiego (o 17%). Było ono również wyższe (o 21%) od wartości wskaźnika w największym mieście subregionu – Koninie. Dotychczasowy, relatywnie wysoki poziom wynagrodzenia w Grupie ZE PAK może stanowić barierę w poszukiwaniu czy znalezieniu nowej pracy – ze względu na oczekiwania pracowników dotyczące

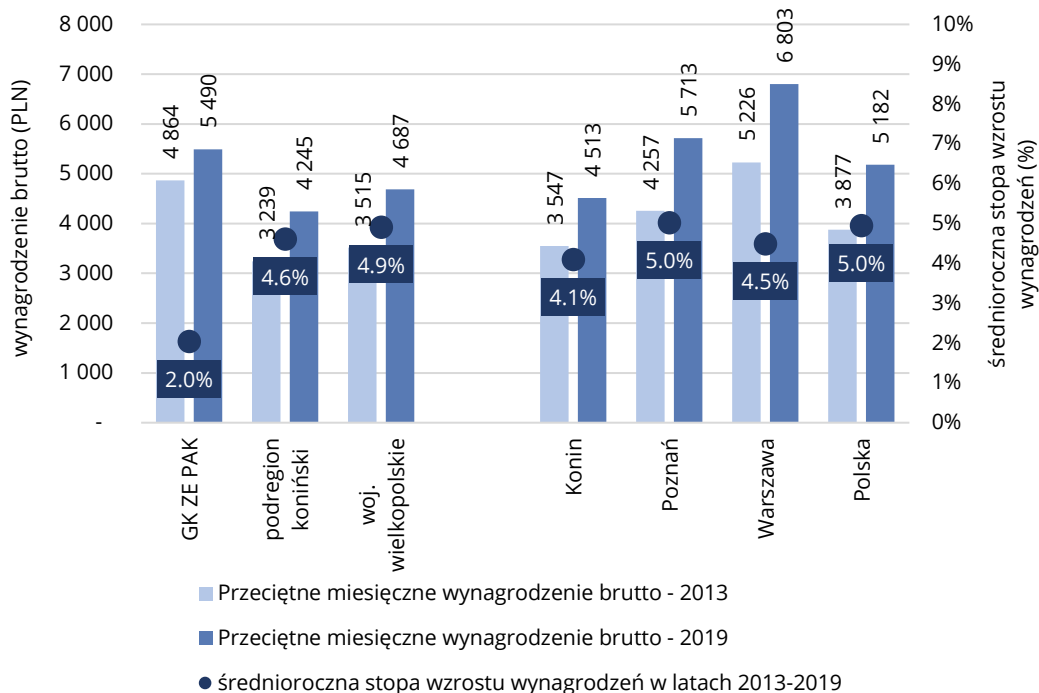
wysokości wynagrodzenia (chęć jej utrzymania na poziomie oferowanym dotychczas przez Grupę ZE PAK)²³.

Rycina 4. Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto pracowników Grupy ZE PAK w latach 2013-2019

Źródło: Fundacja InStrat, *Analiza gospodarcza regionu Wielkopolski Wschodniej pod kątem realizacji procesu sprawiedliwej transformacji, w tym transformacji energetycznej*, Agencja Rozwoju Regionalnego S.A. w Koninie, Konin 2021.

Rycina 5. Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto pracowników Grupy ZE PAK na tle Polski, Wielkopolski, podregionu konińskiego i wybranych miast w latach 2013 i 2019

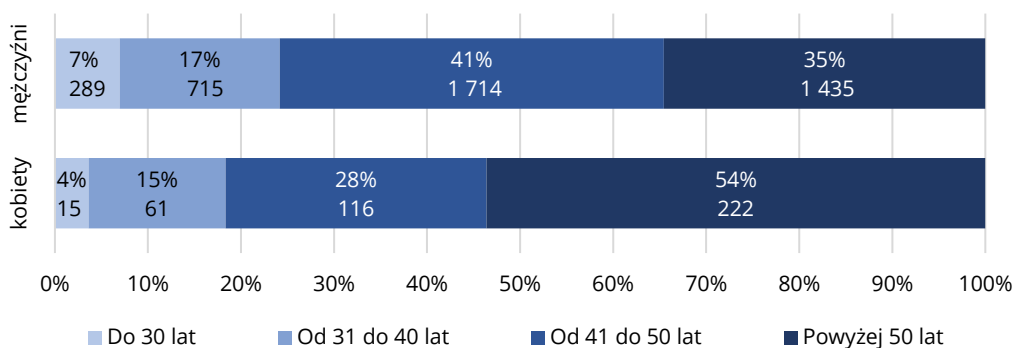

Źródło: Fundacja InStrat, *Analiza gospodarcza regionu Wielkopolski Wschodniej pod kątem realizacji procesu sprawiedliwej transformacji, w tym transformacji energetycznej*, Agencja Rozwoju Regionalnego S.A. w Koninie, Konin 2021.

²³ Szpor A., Kiewra D., *Transformacja węglowa w subregionie konińskim*, IBS Research Report 06/2018, Instytut Badań Strukturalnych, 2019.

Dla prowadzenia skutecznej transformacji niezwykle istotna jest informacja mówiąca o tym, kiedy dana grupa pracowników Grupy ZE PAK nabędzie uprawnienia emerytalne. Jest to kluczowe dla stwierdzenia, jaka część zatrudnionych straci pracę w wyniku przymusowej (wywołanej czynnikami ekonomicznymi) restrukturyzacji, a jaka część odejdzie w wyniku nabycia uprawnień emerytalnych. Według obecnego stanu zatrudnienia²⁴ do 2025 r. uprawnienia emerytalne nabędzie 1,5 tys. pracowników koncernu, tj. 38% zatrudnionych, a do 2030 r. w naturalny sposób nabędzie je łącznie 55% pracowników²⁵. W związku z powyższym można stwierdzić, że w ciągu najbliższej dekady ok. 45% osób, czyli 1,8 tys. aktualnie zatrudnionych w Grupie ZE PAK może zostać zwolnionych przed nabyciem uprawnień emerytalnych. Kluczowe jednak będzie tempo zamykania odkrywek i elektrowni (o czym mowa w podrozdziale 2.2.2.), które będzie się przekładać na ograniczanie zatrudnienia. Największa jego redukcja spodziewana jest do 2025 r. – w związku z czym szacuje się, że nawet 2,5 tys. osób wymagać może wsparcia w znalezieniu nowej pracy oraz w zakresie podnoszenia kwalifikacji. Warto mieć także na względzie fakt, że istnieje istotna różnica między strukturą wieku pracujących w Grupie ZE PAK kobiet i mężczyzn – mężczyźni powyżej 50. roku życia stanowią 35% ogółu zatrudnionych mężczyzn, natomiast w grupie kobiet odsetek ten jest wyższy i wynosi 54%. Zakończenie obecnej działalności koncernu w ciągu najbliższych 10 lat będzie zatem przyczyniać się przede wszystkim do dalszej redukcji zatrudnienia wśród mężczyzn, pracujących głównie przy bezpośredniej eksploatacji złóż i w elektrowniach.

Rycina 6. Struktura wiekowa pracowników Grupy ZE PAK w 2019 r.

Źródło: Fundacja Instrat, *Analiza gospodarcza regionu Wielkopolski Wschodniej pod kątem realizacji procesu sprawiedliwej transformacji, w tym transformacji energetycznej*, Agencja Rozwoju Regionalnego S.A. w Koninie, Konin 2021.

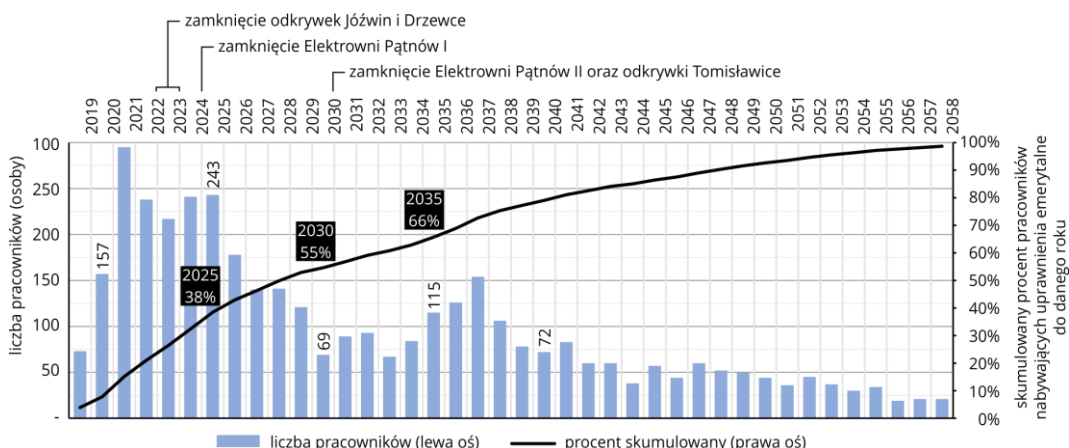
²⁴ Według stanu zatrudnienia na listopad 2020 r.

²⁵ Podane wartości są wyższe od kilku do kilkunastu p.p. w przypadku podgrupy pracowników z uprawnieniami do emerytury górniczej.

Zgodnie z planami Grupy ZE PAK część zatrudnionych, którzy będą otrzymywać wypowiedzenie z pracy, dostanie ofertę pracy w działalności związanej z budową i utrzymaniem farm fotowoltaicznych²⁶. Liczba miejsc pracy w koncernie i popyt na pracę w nowym łańcuchu wartości wokół OZE będą jednak niewystarczające by pokryć nadpodaż pracowników, w związku z czym konieczne jest tworzenie miejsc pracy również w innych sektorach.

Rycina 7. Nabycie uprawnień emerytalnych przez pracowników Grupy ZE PAK w latach 2019-2058 – liczba pracowników (lewa oś) oraz narastająco odsetek pracowników (prawa oś)

Źródło: Fundacja Instraat, *Analiza gospodarcza regionu Wielkopolski Wschodniej pod kątem realizacji procesu sprawiedliwej transformacji, w tym transformacji energetycznej*, Agencja Rozwoju Regionalnego S.A. w Koninie, Konin 2021.

Sprawiedliwa transformacja w kontekście malejącego zatrudnienia w Grupie ZE PAK stanowić będzie istotne wyzwanie dla rynku pracy w subregionie. Wymaga ono pogłębionej analizy, współpracy różnych podmiotów i zaplanowania odpowiednich działań. Przyszła sytuacja koncernu i ostateczny kształt jego transformacji zależy od decyzji biznesowych Grupy oraz polityk publicznych, a także regulacji wprowadzanych na poziomie Polski i UE. Przykłady transformacji innych spółek i sektorów górniczych na świecie wskazują, że transformacja może wiązać się z trwałym wzrostem stopy bezrobocia w subregionie (w związku z istotną redukcją zatrudnienia w Grupie ZE PAK) w przypadku braku przyjęcia szerokiego pakietu działań łagodzących negatywne skutki przemian w kierunku neutralności klimatycznej.

²⁶ Fundacja Instraat, *Analiza gospodarcza regionu Wielkopolski Wschodniej pod kątem realizacji procesu sprawiedliwej transformacji, w tym transformacji energetycznej*, Agencja Rozwoju Regionalnego S.A. w Koninie, Konin 2021.

Transformacja w kierunku gospodarki zeroemisyjnej niesie ze sobą ryzyko pojawienia się negatywnych skutków społecznych, w tym demograficznych. Likwidacja sektora wydobywczego, ograniczenie zatrudnienia w sektorze energetycznym, a także potencjalna redukcja zatrudnienia w łańcuchu wartości tych sektorów oraz problemy w znalezieniu nowej pracy (zapewniającej zarobki na dotychczasowym poziomie), mogą przyczynić się do zwiększenia natężenia migracji mieszkańców. Problem ten może dotyczyć w szczególności ludzi młodych, pogłębiając w ten sposób już i tak istotny problem, jakim jest depopulacja. Ponadto spodziewane przemiany mogą przyczynić się do wzrostu skali wykluczenia społecznego i ubóstwa, które w subregionie kształtują się – w porównaniu do innych obszarów województwa wielkopolskiego – na względnie wysokim poziomie.

Według szacunków Climate Action Network ZE PAK w 2016 r. był jedną z najbardziej uciążliwych środowiskowo spółek węglowych w Europie²⁷. Jednostki wytwórcze eksploatowane przez Grupę ZE PAK wygenerowały w 2016 r. koszty zewnętrzne na poziomie od 8,7 mld zł (Elektrownia Pątnów II) do nawet 67,5 mld zł (Elektrownia Adamów), a łączne negatywne koszty zdrowotne emisji z tych elektrowni oszacowane zostały na poziomie 2,8-5,4 mld euro, co oznaczało zewnętrzne koszty zdrowotne w przeliczeniu na 1 MWh wytworzonej energii w wysokości ok. 104 euro²⁸.

2.2 Opis spodziewanego procesu transformacji energetycznej w kierunku gospodarki neutralnej dla klimatu

Sprostanie wyzwaniom związanym ze zmianami klimatu i środowiska przyrodniczego to najważniejsze zadanie, jakie stoi obecnie przed UE. Odpowiedzią na nie jest *Europejski Zielony Ład*²⁹, tj. nowa strategia na rzecz wzrostu, której cel stanowi przekształcenie Unii w sprawiedliwe i prosperujące społeczeństwo żyjące w nowoczesnej, zasobooszczędnej i konkurencyjnej gospodarce, która w 2050 r.

---

²⁷ *Last Gasp. The coal companies making Europe sick*, 2018, <https://beyond-coal.eu/wp-content/uploads/2020/02/Last-Gasp-2018.pdf> [dostęp: 04.12.2020 r.].

Dane uwzględniają 2016 r., czyli przedostatni rok pracy Elektrowni Adamów.

²⁸ Fundacja InStrat, *Analiza gospodarcza regionu Wielkopolski Wschodniej pod kątem realizacji procesu sprawiedliwej transformacji, w tym transformacji energetycznej*, Agencja Rozwoju Regionalnego S.A. w Koninie, Konin 2021.

²⁹ *Europejski Zielony Ład*, Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady Europejskiej, Rady, Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów, COM(2019) 640 final, Bruksela 2019.

osiągnięciu zerowej emisji gazów cieplarnianych, a wzrost gospodarczy nie będzie odbywał się kosztem wykorzystania zasobów naturalnych.

W przypadku Wielkopolski Wschodniej przyjęto podejście, zgodnie z którym w zakresie transformacji energetycznej podejmowane będą działania mające docelowo już w 2040 r. doprowadzić subregion do neutralności klimatycznej. Zakłada się ponadto, że do 2030 r. nastąpi zaprzestanie eksploatacji węgla oraz jego wykorzystania w elektroenergetyce i ciepłownictwie. Osiągnięcie powyższych celów powinno być możliwe dzięki podejmowaniu różnych inicjatyw, które sprawią, że w 2040 r. Wielkopolska Wschodnia stanie się krajowym liderem zielonej transformacji, a dominującą gałęzią gospodarki zostanie zeroemisyjny i zasobooszczędny energetycznie przemysł, w tym sektor energetyczny wykorzystujący innowacyjne zielone technologie. Kluczowe będzie podejmowanie inicjatyw, dzięki którym subregion stanie się wiodącym w skali kraju wytwórcą zielonej energii z odnawialnych źródeł oraz producentem i eksporterem wodoru.

Zakłada się, że zostaną podjęte ukierunkowane i skoordynowane działania m.in. w zakresie zwiększenia efektywności energetycznej, wykorzystania nośników energii neutralnych dla klimatu, transformacji gospodarki w gospodarkę o obiegu zamkniętym, rozwoju nowoczesnego sektora biogospodarki i czystej mobilności. Ich efektem będzie

2030 r.
ZAPRZESTANIE WYDOBYCIA WĘGLA
ORAZ JEGO WYKORZYSTANIA
W ELEKTROENERGETYCE
I CIEPŁOWNICTWIE

2040 r.
NEUTRALNOŚĆ KLIMATYCZNA
WIELKOPOLSKI WSCHODNIEJ

ograniczenie emisji CO₂ w sektorze elektroenergetycznym o ponad 90-95% do 2030 r., a w pozostałych sektorach o 80-90% do 2040 r. Jednocześnie prowadzone będą prace w celu zrównoważenia pozostałych emisji przez zwiększenie poziomu ich pochłaniania, m.in. poprzez wzrost lesistości obszaru. **Realizowane będą działania, dzięki którym do 2030 r. nastąpi: redukcja emisji gazów cieplarnianych o ponad 55,0% (w stosunku do poziomu z 1990 r.), zwiększenie udziału energii z odnawialnych źródeł energii w całkowitym zużyciu energii do poziomu przekraczającego 32,0% oraz wzrost efektywności energetycznej powyżej 32,5%**³⁰. Kontynuacja realizacji ww. kierunków działań przez kolejną dekadę (do 2040 r.) pozwoli na dalsze ograniczenie niekorzystnych dla klimatu zjawisk oraz osiągnięcie neutralności klimatycznej. Nowy system energetyczny bazować będzie na energii słońca, wiatru, geotermii, biomasy, biogazu oraz na wodrze. Będzie uwzględniał również nowe formy

³⁰ Wielkopolskie Biuro Planowania Przestrzennego w Poznaniu, *Założenia regionalnej strategii na rzecz neutralności klimatycznej. WIELKOPOLSKA WSCHODNIA 2040 „PO WĘGLU”*, Poznań 2020.

społeczności energetycznych i zostanie uzupełniony o indywidualne źródła wytwarzania energii.

W wyniku odejścia od spalania węgla brunatnego w ciągu najbliższej dekady emisje CO₂ zmniejszą się z obecnych 12,2 mln ton rocznie w skali całego województwa wielkopolskiego o nawet 70%. Dzięki procesowi dekarbonizacji Wielkopolska jest w stanie przekroczyć, przyjęty w grudniu 2020 r. przez Radę UE, nowy unijny cel (określony dla krajów członkowskich) zakładający ograniczenie emisji gazów cieplarnianych o 55% w perspektywie lat 1990-2030, przyczyniając się jednocześnie do jego osiągnięcia przez Polskę. Rozwój OZE będzie skutkował obniżeniem emisyjności zużywanej energii elektrycznej, poprawą jakości powietrza oraz podniesieniem jakości życia mieszkańców. Ponadto będzie stymulował wzrost zatrudnienia w regionie przez tworzenie miejsc pracy w sektorze nowych tzw. zielonych technologii oraz przyczyni się do poprawy efektywności energetycznej. W przypadku firm zeroemisyjna i dostępna cenowo energia pozwoli z jednej strony zwiększyć odporność na kryzys, a z drugiej wzmocnić konkurencyjność sektora produkcyjnego. Rozwój nowoczesnego i zrównoważonego budownictwa oraz transportu przyczyni się do wzrostu atrakcyjności obszaru jako przyjaznego miejsca do życia i zamieszkania. Inwestycje w poprawę efektywności energetycznej w sektorze komunalno-bytowym będą służyć ograniczeniu zużycia energii, co przyniesie największy efekt ekologiczny. Kompleksowy zakres wsparcia (wymiana źródła ciepła oraz termomodernizacja), według rekomendacji Banku Światowego, spowoduje dalsze obniżenie rachunków za energię oraz redukcję emisji gazów cieplarnianych i ograniczenie zjawiska ubóstwa energetycznego³¹.

Przeprowadzenie transformacji energetycznej w kierunku gospodarki zeroemisyjnej i zasobooszczędnej ma za zadanie nie tylko ograniczyć emisję gazów cieplarnianych oraz poprawić efektywność energetyczną, m.in. przez wzrost wykorzystania alternatywnych źródeł energii, ale również sprawić, że właścicielami zdecentralizowanych źródeł energii będą także mieszkańcy i przedsiębiorcy subregionu (tzw. prosumenci). Ponadto realizowane działania w obszarze energii będą miały na celu wspieranie jednej z zasad stosowanych w rozwoju nowoczesnej energetyki, czyli tzw. zasady „Gigawat za gigawat”, oznaczającej zastąpienie każdej jednostki energii pierwotnie wyprodukowanej z węgla jednostką energii wytworzoną ze źródeł odnawialnych lub zaoszczędzoną³². W związku z powyższym, a także

---

³¹ Fundacja InStrat, *Analiza gospodarcza regionu Wielkopolski Wschodniej pod kątem realizacji procesu sprawiedliwej transformacji, w tym transformacji energetycznej*, Agencja Rozwoju Regionalnego S.A. w Koninie, Konin 2021.

³² PWC, *Transformacja regionu węglowego Górna Nitra – Plan działania*, 2019.

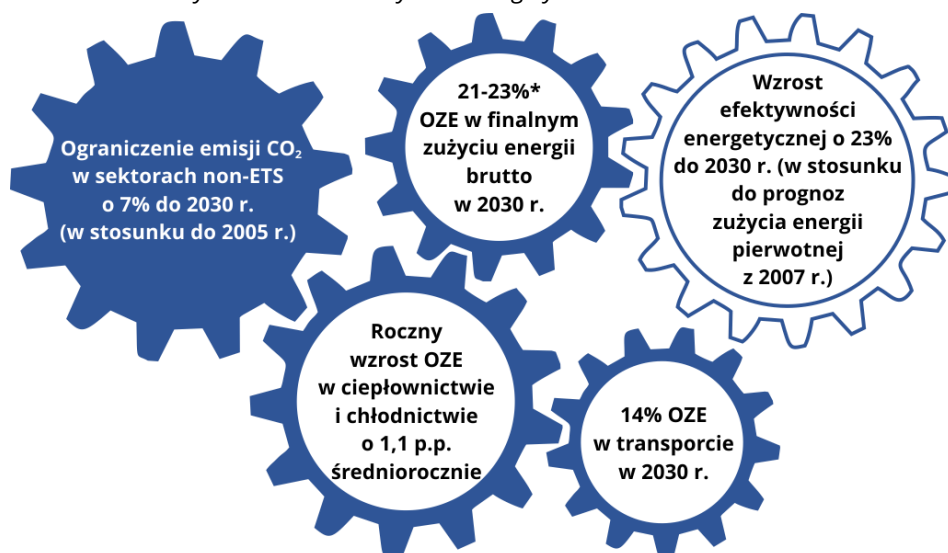

uwzględniając potencjalne skutki społeczno-gospodarcze transformacji energetycznej (np. zwolnienia w sektorze wydobywczym), istotne jest ustalenie roli, jaką w procesie sprawiedliwej transformacji powinna odgrywać Grupa ZE PAK, będąca znaczącym krajowym producentem energii elektrycznej oraz ważnym graczem na lokalnym rynku pracy.

2.2.1 Wkład transformacji Wielkopolski Wschodniej w realizację KPEiK oraz PEP 2040

W obszarze transformacji energetycznej podejmowane działania w zakresie wyeliminowania emisyjności, poprawy efektywności energetycznej czy zapewnienia bezpieczeństwa energetycznego, będą miały na celu realizować założenia *Krajowego planu na rzecz energii i klimatu na lata 2021-2030*³³. Przyczynią się dzięki temu do osiągnięcia krajowych celów klimatyczno-energetycznych dla Polski określonych na 2030 r.

Rycina 8. Cele klimatyczno-energetyczne Polski do 2030 r.

* Cel 23% będzie możliwy do osiągnięcia w sytuacji przyznania Polsce dodatkowych środków unijnych, w tym przeznaczonych na sprawiedliwą transformację

Źródło: *Krajowy plan na rzecz energii i klimatu na lata 2021-2030*, wersja 4.1, Ministerstwo Aktywów Państwowych, Warszawa 2019.

³³ *Krajowy plan na rzecz energii i klimatu na lata 2021-2030*, wersja 4.1, Ministerstwo Aktywów Państwowych, Warszawa 2019.

Osiągnięcie celu dotyczącego **redukcji o 7% emisji CO₂ w sektorach non-ETS**³⁴ w stosunku do 2005 r. wymagać będzie podjęcia odpowiednich działań w ww. sektorach, w szczególności tych cechujących się największym udziałem w emisji gazów cieplarnianych (m.in. komunalno-bytowym, transportu czy rolnictwa). Działania te dotyczyć będą w szczególności: w obszarze budownictwa – wzrostu efektywności energetycznej poprzez termomodernizację budynków, wymiany wysokoemisyjnych źródeł ciepła, wykorzystania OZE; w obszarze transportu – wzrostu wykorzystania OZE, rozwoju publicznego transportu zbiorowego przy jednoczesnym ograniczaniu używania indywidualnych pojazdów z napędem spalinowym, unowocześniania taboru, wdrażania innowacyjnych systemów zarządzania ruchem; w obszarze rolnictwa – rozwoju biogazowni rolniczych czy mikroinstalacji OZE. Sektor rolnictwa, poza posiadanym potencjałem sprzyjającym redukcji emisji gazów cieplarnianych, posiada jednocześnie znaczny potencjał do wiązania i magazynowania CO₂ w biomasie i glebie. Jego wkład w realizację celów polityki klimatycznej powinien polegać na upowszechnieniu zrównoważonej struktury produkcji, stosowaniu dobrych praktyk agrotechnicznych (w tym na wykorzystaniu technik precyzyjnego rolnictwa), racjonalnej gospodarce nawozami i ochronie roślin, ochronie trwałych użytków zielonych, tworzeniu śródpolnych zadrzewień i stref ekotonowych, ochronie gleb organicznych i właściwej gospodarce wodnej.

W zakresie osiągnięcia **23-procentowego udziału OZE w finalnym zużyciu energii** kluczowy będzie postęp technologiczny zarówno w zakresie aktualnie znanych sposobów wytwarzania energii, jak i w zupełnie nowych technologiach (w tym w technologiach magazynowania energii)³⁵. Podejmowane działania będą miały na celu wzrost udziału OZE **w elektroenergetyce, a także w ciepłownictwie i chłodnictwie**, w przypadku których założono **roczny wzrost OZE o 1,1 p.p. średniorocznie**. Wspierany będzie również rozwój energetyki rozproszonej, która docelowo powinna przekształcić Wielkopolskę Wschodnią w obszar zrównoważony energetycznie, w czym istotną rolę powinny odgrywać klastry energii i spółdzielnie energetyczne. Duże znaczenie będzie miał również rozwój mikroinstalacji OZE, w tym instalacji prosumenckich.

Istotnym elementem w ramach transformacji energetycznej subregionu będzie **dekarbonizacja produkcji wodoru** poprzez produkcję i wykorzystanie zielonego wodoru z OZE, mająca na celu stworzenie w Wielkopolsce Wschodniej „**doliny**

---

³⁴ Sektory nieobjęte systemem handlu uprawnieniami do emisji.

³⁵ *Krajowy plan na rzecz energii i klimatu na lata 2021-2030*, wersja 4.1, Ministerstwo Aktywów Państwowych, Warszawa 2019.

wodorowej". W celu osiągnięcia **14-procentowego udziału OZE w transporcie** wspierany będzie rozwój elektromobilności, w tym poprzez zwiększenie wykorzystania paliw alternatywnych w transporcie, przede wszystkim energii elektrycznej i wodoru, a także rozwój miejskiego i międzygminnego publicznego transportu zbiorowego. Poza wzrostem udziału OZE, dekarbonizacja transportu przyczyni się również do zmniejszenia uzależnienia kraju od importu ropy naftowej oraz ograniczenia jej szkodliwości dla środowiska. Aby doprowadzić do całkowitej dekarbonizacji tej gałęzi gospodarki, należy wprowadzać pojazdy zeroemisyjne, m.in. zasilane wodorem. Warto podkreślić, że potencjału wykorzystywania wodoru nie należy szukać jedynie w transporcie samochodowym, ale również w przeznaczeniu kolejowym, lotniczym oraz morskim³⁶. W zakresie **wzrostu efektywności energetycznej o 23%** istotny będzie rozwój ekologicznych i efektywnych systemów ciepłowniczych, produkcji ciepła w kogeneracji, inteligentnych sieci, a także poprawa efektywności energetycznej budynków. Podejmowane będą również działania zwiększające efektywność energetyczną w transporcie poprzez rozwój bardziej zrównoważonych metod transportu towarów (np. transport intermodalny) oraz mieszkańców subregionu (transport zbiorowy). Jedną z kluczowych zasad stosowanych w ramach transformacji powinna być zasada **efektywności energetycznej przede wszystkim**³⁷, w szczególności w transporcie i budownictwie.

Transformacja energetyczna Wielkopolski Wschodniej będzie miała także pozytywny wpływ na inny cel wyodrębniony w KPEiK, tj. **zmniejszenie udziału węgla w wytwarzaniu energii elektrycznej do 56-60%**. Do jego osiągnięcia przyczyni się **zaprzestanie wydobycia węgla brunatnego w subregionie do 2030 r.**, co z kolei przełoży się na ograniczenie ilości wytwarzanej energii przy wykorzystaniu tego nośnika, **w szczególności w elektroenergetyce, a także ciepłownictwie**. W zamian wdrażane będą technologie charakteryzujące się wysoką efektywnością wytwarzania

---

³⁶ Krajowy plan na rzecz energii i klimatu na lata 2021-2030, wersja 4.1, Ministerstwo Aktywów Państwowych, Warszawa 2019.

³⁷ Zgodnie z Art. 2 pkt 18 *Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2018/1999 z 11 grudnia 2018 r. w sprawie zarządzania unią energetyczną i działaniami w dziedzinie klimatu, zmiany rozporządzeń Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 663/2009 i (WE) nr 715/2009, dyrektyw Parlamentu Europejskiego i Rady 94/22/WE, 98/70/WE, 2009/31/WE, 2009/73/WE, 2010/31/UE, 2012/27/UE i 2013/30/UE, dyrektyw Rady 2009/119/WE i (EU) 2015/652 oraz uchylenia rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 525/2013*, „efektywność energetyczna przede wszystkim” oznacza, że w decyzjach dotyczących planowania, polityki i inwestycji w dziedzinie energii w najwyższym stopniu uwzględnia się racjonalne pod względem kosztów alternatywne środki służące efektywności energetycznej, by zwiększać efektywność zapotrzebowania na energię i dostaw energii, zwłaszcza dzięki racjonalnym pod względem kosztów oszczędnościom końcowego zużycia energii, inicjatywom dotyczącym odpowiedzi odbioru, efektywniejszej konwersji i dystrybucji oraz efektywniejszemu przesyłowi energii, a przy tym nadal osiągać cele tych decyzji.

energii, co doprowadzi do sukcesywnego wzrostu udziału technologii nisko- i zeroemisyjnych, głównie OZE.

Opisane wyżej cele przewidziane do osiągnięcia w ramach KPEiK są zbieżne z celami określonymi w *Polityce energetycznej Polski do 2040 r.*³⁸, przyjętej przez Radę Ministrów w lutym 2021 r. Została ona oparta na trzech filarach dotyczących sprawiedliwej transformacji, zeroemisyjnego systemu energetycznego oraz dobrej jakości powietrza, zakładając m.in.:

- wzrost udziału OZE we wszystkich sektorach i technologiach – w 2030 r. udział OZE w końcowym zużyciu energii brutto wyniesie co najmniej 23%, w tym:
  - nie mniej niż 32% w elektroenergetyce (głównie energia wiatrowa i fotowoltaika),
  - 28% w ciepłownictwie (wzrost o 1,1 p.p. średniorocznie),
  - 14% w transporcie (z dużym wkładem elektromobilności);
- wzrost efektywności energetycznej – na 2030 r. określono cel 23% oszczędności energii pierwotnej;
- zmniejszenie udziału węgla w wytwarzaniu energii elektrycznej – w 2030 r. nie będzie on przekraczał 56%, przy czym redukcja jego wykorzystania w gospodarce będzie następować w sposób zapewniający sprawiedliwą transformację;
- pokrywanie potrzeb cieplnych wszystkich gospodarstw domowych (do 2040 r.) przez ciepło systemowe oraz przez zero- lub niskoemisyjne źródła indywidualne.

PEP 2040 zakłada również istotny wzrost mocy zainstalowanych w fotowoltaice – do poziomu ok. 5-7 GW w 2030 r. i ok. 10-16 GW w 2040 r., odejście od spalania węgla w gospodarstwach domowych w miastach do 2030 r., a na obszarach wiejskich do 2040 r., a także redukcję zjawiska ubóstwa energetycznego do poziomu nieprzekraczającego 6% gospodarstw domowych. Można zatem stwierdzić, że działania zaplanowane w ramach transformacji Wielkopolski Wschodniej będą miały istotny wkład w realizację założonych celów PEP 2040.

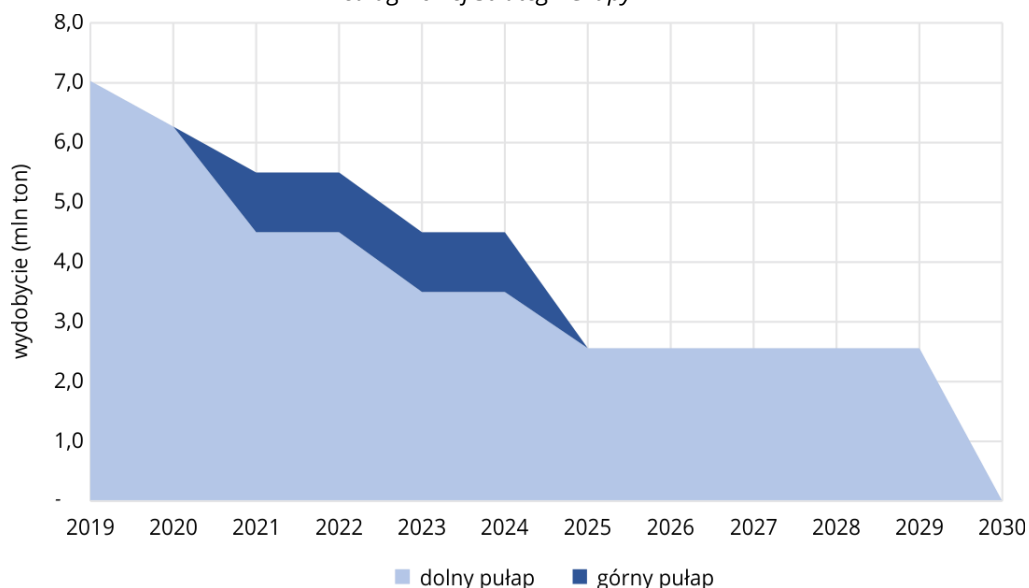
³⁸ *Polityka Energetyczna Polski do 2040 roku*, Uchwała Rady Ministrów z dnia 2 lutego 2021 r.

2.2.2 Harmonogram zaprzestania wydobycia węgla brunatnego i wytwarzania energii elektrycznej w instalacjach węglowych w Wielkopolsce Wschodniej

Na obszarze Wielkopolski Wschodniej zlokalizowane są 22 udokumentowane złoża węgla brunatnego³⁹. Funkcjonująca w subregionie PAK Kopalnia Węgla Brunatnego Adamów S.A. (będąca w stanie likwidacji) w lutym 2021 r. zakończyła wydobycie węgla z odkrywki Adamów, tj. jedynej eksploatowanej odkrywki w tej kopalni, natomiast PAK Kopalnia Węgla Brunatnego Konin S.A. (zaopatrująca elektrownie Konin, Pątnów I i Pątnów II) eksploatuje obecnie trzy odkrywki, tj. Drzewce, Józwin oraz Tomisławice (na potrzeby ich eksploatacji na koniec 2019 r. zatrudnionych było blisko 2,5 tys. osób, z czego na potrzeby odkrywki Adamów ok. 550 osób, Józwin – ponad 870 osób, Drzewce – ok. 450 osób, Tomisławice – ponad 570 osób).

Rycina 9. Wydobycie węgla brunatnego w ramach KWB Konin w latach 2019-2030 według nowej Strategii Grupy ZE PAK

Źródło: Fundacja InStrat, *Analiza gospodarcza regionu Wielkopolski Wschodniej pod kątem realizacji procesu sprawiedliwej transformacji, w tym transformacji energetycznej*, Agencja Rozwoju Regionalnego S.A. w Koninie, Konin 2021.

³⁹ Szufflicki M., Malon A., Tymiński M. (red.), *Bilans zasobów złóż kopalni w Polsce wg stanu na 31.12.2019 r.*, Państwowy Instytut Geologiczny – Państwowy Instytut Badawczy, Warszawa 2020.

Obszar zajęty obecnie pod działalność odkrywkową, jak również będący w procesie rekultywacji zajmuje blisko 7,5 tys. hektarów. Posiadane zasoby węgla brunatnego w eksploatowanych odkrywkach umożliwiają pracę kopalni – przy aktualnym poziomie wydobycia – maksymalnie do końca 2030 r. Eksploatacja odkrywki Józwin zakończy się w 2021 r., w przypadku odkrywki Drzewce wydobycie węgla zakończy się najpóźniej w 2022 r., natomiast odkrywki Tomisławice do 2030 r.

Na działalność Grupy ZE PAK w zakresie wytwarzania energii z węgla brunatnego składają się trzy czynne elektrownie⁴⁰:

- Elektrownia Konin – najstarsza elektrownia zasilana węglem brunatnym w Polsce, która jest też dostawcą ciepła dla miasta Konina oraz okolic. Przy pracy trzech kotłów posiada nominalną moc cieplną 391 MWt, w tym kocioł biomasowy o mocy nominalnej 169 MWt (pozostałe rezerwowe kotły węglowe o mocy 111 MWt każdy). Wyłączenie z eksploatacji dwóch bloków węglowych zaplanowane jest na 31 grudnia 2022 r. Ponadto po dokonaniu przebudowy kotła K-7, która ma się zakończyć do końca 2021 r., elektrownia wykorzystywać będzie biomasę jako paliwo podstawowe⁴¹. Warto zaznaczyć, że zgodnie z decyzją z 30 czerwca 2020 r. wyłączone zostały 93 MW zainstalowanej mocy generowanej z pracy kotłów węglowych elektrowni;
- Elektrownia Pątnów I – największa elektrownia w Grupie ZE PAK, wyposażona w sześć kotłów energetycznych o nominalnej mocy cieplnej 604 MWt każdy. Kotły 3, 4 i 6 zostały wyłączone z użytkowania, natomiast kotły 1, 2 i 5 (o łącznej nominalnej mocy cieplnej 1 812 MWt), zgodnie z pozwoleniem zintegrowanym, zostaną wycofane z eksploatacji do 31 grudnia 2030 r.⁴² Pomimo możliwości eksploatacji części z nich do 2030 r., Grupa ZE PAK planuje zakończenie działalności elektrowni w 2024 r.;

---

⁴⁰ Warto zaznaczyć, że w styczniu 2018 r. została wygaszona praca jednej elektrowni należącej do Grupy ZE PAK, tj. Elektrowni Adamów, której moc zainstalowana wynosiła 600 MW.

⁴¹ W marcu 2020 r. ZE PAK podpisał umowę na zaprojektowanie i wykonanie przebudowy kotła K-7 na kocioł fluidalny pracujący w technologii BFB. Zmodernizowana instalacja o mocy 50 MWe będzie produkowała energię elektryczną oraz będzie pełniła funkcję rezerwową dla działającego już obecnie bloku biomasowego zasilającego w ciepło miasto Konin. Po modernizacji kotła K-7 w Elektrowni Konin dostępna będzie generacja mocy ok. 100 MWe (2 x 50 MWe) z wykorzystaniem biomasy jako paliwa podstawowego.

⁴² W pozwoleniu zintegrowanym udzielono odstępstw od granicznych wielkości emisyjnych określonych w decyzji wykonawczej Komisji (UE) 2017/1442 i zgodnie z *Ustawą z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska*. Odstępstwami zostały objęte następujące emisje: Hg i SO₂ dla bloków nr 1, 2 i 5, do terminu wycofania ich z eksploatacji, tj. maksymalnie do 31 grudnia 2030 r. Uzasadnieniem udzielonego odstępstwa czasowego dla elektrowni jest spełnienie warunku nieproporcjonalności korzyści do kosztów, dotrzymanie wymagań dotyczących jakości powietrza, a także czynnik położenia geograficznego. Decyzja w tym zakresie jest nieprawomocna. Przy jej wydawaniu miały zastosowanie przepisy prawa unijnego, jak i polskiego.

- Elektrownia Pątnów II Spółka EP II – wyposażona w blok energetyczny o nominalnej mocy cieplnej 1 080 MWt, który jest pierwszą jednostką prądotwórczą na parametry nadkrytyczne w krajowym systemie elektroenergetycznym. Cechuje go wysoka sprawność wytwarzania energii, co wiąże się z mniejszym zużyciem paliwa i obniżoną ilością odpadów poprodukcyjnych. Blok ten został wyposażony w najnowocześniejsze instalacje ochrony atmosfery – mokrego odsiarczania spalin i redukcji emisji związków azotu⁴³. Zakończenie działalności elektrowni planowane jest na 2030 r.

Wielkość energii wyprodukowanej w ww. elektrowniach osiągnęła w 2019 r. poziom 6,6 TWh, zużywając 7,3 mln ton węgla brunatnego. Wyemitowały one łącznie 7,2 mln ton CO₂ (elektrownia Konin – 0,5 mln ton, Pątnów I – 4,2 mln ton, Pątnów II – 2,5 mln ton). Emitentem tego gazu były również kopalnie węgla brunatnego – odpowiadały one za wyemitowanie 22,8 tys. ton dwutlenku węgla. Tak znaczące emisje powodują, że Grupa ZE PAK od lat stanowi największe źródło emisji CO₂ w województwie wielkopolskim – w 2019 r. odpowiadała za ponad 60% jego emisji w regionie i prawie 90% jego emisji w subregionie. Zakończenie działalności kotłów węglowych przełoży się więc na znaczne ograniczenie emisji CO₂, co stanowić będzie istotny wkład w osiągnięcie celu redukcji emisji tego gazu na poziomie krajowym do 2030 r.

Grupa ZE PAK, uwzględniając nową strategię na rzecz wzrostu *Europejski Zielony Ład*⁴⁴ oraz wyzwanie globalne, jakim są zmiany klimatu, zmieniła dotychczasową strategię biznesową i zrezygnowała z eksploatacji złoża Ościsłowo na rzecz transformacji działalności w kierunku zeroemisyjnej produkcji energii, co skutkować będzie zakończeniem wydobycia węgla brunatnego do 2030 r. Istotnymi okolicznościami odstąpienia od eksploatacji tego złoża były również czynniki zewnętrzne negatywnie oddziałujące na zyskowność produkcji energii elektrycznej

---

⁴³ Elektrownia Pątnów II uzyskała czasowe zezwolenie na odstępstwo od granicznych wielkości emisyjnych w zakresie emisji tlenków azotu, pyłu, rtęci oraz dwutlenku siarki do 17 sierpnia 2024 r. Uzasadnieniem odstępstwa czasowego dla Elektrowni Pątnów II, zgodnie art. 204 ust 2 *Ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska*, jest dotrzymanie wymagań dotyczących jakości powietrza. Zaproponowane przez ZE PAK wielkości stężeń średniodobowych w zakresie emisji tlenków azotu (sumy tlenków azotu (NO) i dwutlenku azotu (NO₂) wyrażonej jako dwutlenek azotu (NO₂)), pyłu i dwutlenku siarki, w okresie udzielonego odstępstwa nie będą powodować przekroczeń standardów emisyjnych określonych w *Rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 1 marca 2018 r. w sprawie standardów emisyjnych dla niektórych rodzajów instalacji, źródeł spalania paliw oraz urządzeń spalania lub współspalania odpadów*, czyli będą zgodne z wymogami prawa. Decyzja jest prawomocna. Przy jej wydawaniu miały zastosowanie przepisy prawa unijnego, jak i polskiego.

⁴⁴ *Europejski Zielony Ład*, Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady Europejskiej, Rady, Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów, COM(2019) 640 final, Bruksela 2019.

z węgla brunatnego (w szczególności rosnące ceny uprawnień do emisji CO₂) oraz rosnący import energii elektrycznej do Polski, wywierający presję na poziom cen energii elektrycznej na hurtowym rynku energii w Polsce⁴⁵. Zrezygnowano ponadto z eksploatacji złóż Piaski i Dęby Szlacheckie. Po zaprzestaniu wydobywania węgla z eksploatowanych odkrywek zakończona zostanie działalność Elektrowni Pątnów I i Pątnów II, natomiast Elektrownia Konin, niezwykle istotna dla Miasta Konina i jego okolic, zostanie dostosowana do produkcji energii opierającej się w całości na wykorzystaniu alternatywnych źródeł energii. Do 2030 r. planuje się także odejście od stosowania węgla w całym sektorze ciepłowniczym na obszarze Wielkopolski Wschodniej.

Zakończenie wydobywania węgla nie oznacza jednak zakończenia działalności Grupy ZE PAK w segmencie biznesowym związanym z energetyką i ciepłownictwem. Na podstawie przeprowadzonych analiz, w kontekście kształtowania polityki energetycznej na szczeblu międzynarodowym (UE) i krajowym, która dąży do stopniowej eliminacji udziału paliw kopalnych w miksie energetycznym, a przez to do redukcji źródeł emisji zanieczyszczeń, Grupa ZE PAK podjęła decyzję o transformacji głównych obszarów dotychczasowej działalności operacyjnej. Obecne plany zakładają szeroką dywersyfikację działalności poprzez wykorzystanie innych technologii, bazujących zwłaszcza na odnawialnych źródłach wytwarzania energii. Jednocześnie, wykorzystując dodatkowo doświadczenie i wiedzę oraz posiadaną infrastrukturę, Grupa ZE PAK planuje rozwój działalności w nowych obszarach. Wyznaczone przez nią kluczowe cele strategiczne obejmują wytwarzanie energii z OZE oraz produkcję i dystrybucję zielonego wodoru. Według przyjętych zamierzeń w 2030 r. wytwarzana będzie energia z OZE o mocy zainstalowanej 1 282 MW (630 MW fotowoltaika, 438 MW turbiny wiatrowe⁴⁶, 200 MW biomasa i 14 MW biogazownie), co istotnie wpłynie na realizację celu określonego w KPEiK, tj. osiągnięcia 23-procentowego udziału OZE w finalnym zużyciu energii. Wyznaczone cele stanowią podstawę do osiągnięcia przez Grupę ZE PAK wymiernych korzyści w obszarach: klimatycznym, gospodarczym oraz społecznym.

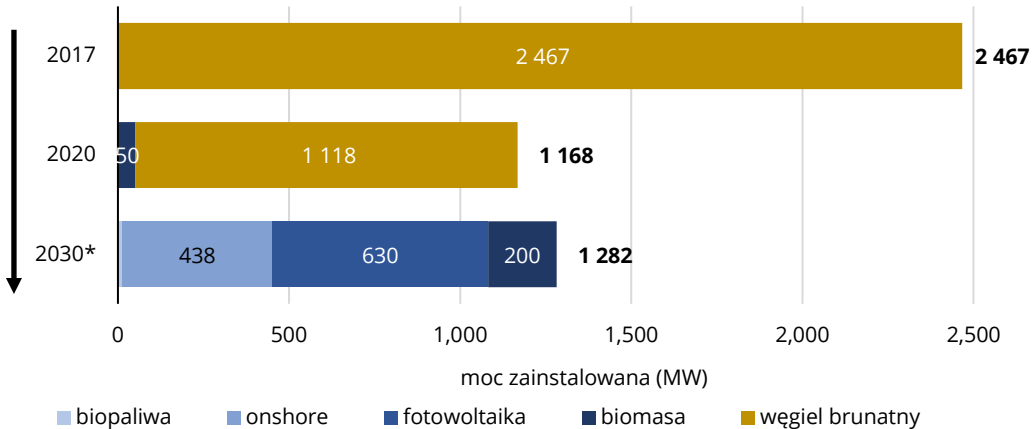
---

⁴⁵ Grupa Kapitałowa ZE PAK, *Raport bieżący ZE PAK nr 45/2020*, <https://ri.zepak.com.pl/pl/raporty/raporty-biezace/1465-informacja-o-zamiarze-ujecia-w-sprawozdaniach-finansowych-za-pierwsze-polrocz-2020-roku-odpisow-aktualizujacych-wartosc-aktywow-oraz-ich-szacunkowym-wplywie-na-wyniki-finansowe.html> [dostęp: 09.10.2020 r.].

⁴⁶ O ile zostanie usunięta tzw. regulacja odległościowa, wprowadzająca wymóg zachowania minimalnej odległości elektrowni wiatrowych na poziomie dziesięciokrotności całkowitej wysokości urządzenia od zabudowy oraz wybranych form ochrony przyrody.

Rycina 10. Struktura mocy zainstalowanej ZE PAK w latach 2017, 2020 i 2030 według nowej Strategii Grupy ZE PAK

Źródło: Fundacja InStrat, *Analiza gospodarcza regionu Wielkopolski Wschodniej pod kątem realizacji procesu sprawiedliwej transformacji, w tym transformacji energetycznej*, Agencja Rozwoju Regionalnego S.A. w Koninie, Konin 2021.

2.3 Sprawiedliwa transformacja

Transformacja gospodarki UE w kierunku zrównoważonej i neutralnej dla klimatu wymagać będzie znacznych inwestycji w całej Europie, a dla Wielkopolski Wschodniej, obszaru silnie uzależnionego od monokultury gospodarczej sektora

**TRANSFORMACJA WIELKOPOLSKI
WSCHODNIEJ JAKO PROCES
WIELOASPEKTOWYCH PRZEKSZTAŁCEŃ,
WYKRACZAJĄCYCH POZA OBSZARY
WSPARCIA FST**

wydobywczego i energetycznego, jest szczególnie istotnym wyzwaniem. Jak pokazują doświadczenia innych regionów węglowych przechodzących transformację, np. regionu łużyckiego w Niemczech czy Górnej Nitry na Słowacji, kompleksowa transformacja nie powinna polegać tylko na bezpiecznym zamknięciu kopalń, rewitalizacji terenów zdegradowanych i tworzeniu nowych miejsc pracy dla osób odchodzących z górnictwa i energetyki wykorzystującej wysokoemisyjne źródła energii. Powinna obejmować zmiany zachodzące w procesie wieloaspektowych przekształceń, przynoszących korzyści nie tylko gospodarcze, ale również przestrzenne, środowiskowe czy społeczne. Kompleksowe podejście do transformacji Wielkopolski Wschodniej wpisuje się w ideę sprawiedliwej transformacji i oznacza równy dostęp do zasobów środowiska (wody, czystego powietrza, terenów zieleni), rynku pracy, infrastruktury społecznej i technicznej, a także niwelowanie dysproporcji rozwojowych w celu zapewnienia wysokiej jakości życia i możliwości rozwoju w długim

horyzoncie czasu. Kluczowe znaczenie mają w nim pracownicy i wspólnoty lokalne dotknięte procesami transformacyjnymi oraz ochrona środowiska nieograniczająca się jedynie do przeciwdziałania zmianom klimatycznym⁴⁷. Podejście to przełoży się m.in. na poprawę sytuacji na rynku pracy, zgodnie z zasadą godnej i dostosowanej do kwalifikacji pracy, polepszenie warunków życia mieszkańców subregionu oraz zapewni nowe źródła dochodów dla JST.

Podobne podejście wyraziła również Grupa Eksperska „Sprawiedliwa Transformacja” w dokumencie *Propozycje rekomendacji dla obszaru sprawiedliwa transformacja*. Według Grupy (składającej się głównie z przedstawicieli środowiska naukowego i ekspertów) w najszerszym rozumieniu sprawiedliwa transformacja jest kompleksową restrukturyzacją i transformacją regionów węglowych. Stanowi ideę polityki społeczno-gospodarczej, postrzeganej jako druga (lub nawet trzecia) fala przemian sektora paliwowo-energetycznego w gospodarce post-socjalistycznej, pociągających za sobą nie tylko dopasowania na rynku pracy czy zmiany w strukturze produkcji, ale również przemiany tożsamościowe. Z kolei w rozumieniu najwęższym jest to transformacja technologiczna gospodarki, w której technologie emisyjne zastępowane są nisko- i zeroemisyjnymi, a na rynku pracy następuje wymiana kompetencyjna i pokoleniowa, zgodnie z zasadą 1:1+ (utrata wartości w działalnościach tradycyjnych powinna zostać zrekompenrowana wykreowaniem co najmniej równorzędnej wartości w nowych działalnościach). W dokumencie podkreślono również, że transformacja stanowi szansę dla lepszego uwzględnienia czynnika społecznego w kontekście nadchodzących zmian.

Wielkopolska Wschodnia, wysoce uzależniona od sektora związanego z wykorzystaniem paliw kopalnych, będzie musiała zrestrukturyzować gospodarkę (w szczególności rodzimy przemysł w kierunku gospodarki zrównoważonej i neutralnej dla klimatu) oraz zapewnić, aby nowe specjalizacje były w stanie utrzymać stabilność gospodarczą i społeczną. Powinna również zaoferować pracownikom niezbędne wsparcie w zakresie podnoszenia kompetencji i kwalifikacji, umożliwiające im pracę w nowych obszarach. W sferze gospodarczej kluczowe działania łagodzące negatywne skutki transformacji (jak wzrost bezrobocia czy zwiększone migracje ludzi młodych) wiąże się w szczególności z rozwojem innowacyjnej oraz zdywersyfikowanej gospodarki, której jednym z elementów będzie rozwój nowej podregionalnej inteligentnej specjalizacji (Odnawialne Źródła Energii i nowoczesne technologie energetyczne), a także transformacja energetyczna – mająca docelowo doprowadzić

---

⁴⁷ Grupa Eksperska „Sprawiedliwa Transformacja”, *Propozycje rekomendacji dla obszaru sprawiedliwa transformacja*, Katowice – Łódź – Poznań – Wrocław – Warszawa 2020.

subregion do neutralności klimatycznej już w 2040 r. W wymiarze społecznym sprawiedliwa transformacja obejmować będzie procesy zachodzące na różnych poziomach: pracowników i ich rodzin, społeczności lokalnych czy gmin. Dla zapewnienia jak największej skuteczności podejmowanych działań kluczowe będzie trafne zdefiniowanie problemów i wybór odpowiednich narzędzi służących ich rozwiązaniu. Realizowane działania na poszczególnych poziomach wdrażania mogą zatem wymagać odmiennych podejść o przeciwstawnej charakterystyce. Istotne będzie również podejmowanie przedsięwzięć nastawionych na przeciwdziałanie problemom klimatycznym i środowiskowym, w szczególności w zakresie deficytu wody, a także dotyczących wzmacniania przestrzennej spójności subregionu.

Proces transformacji Wielkopolski Wschodniej w ciągu najbliższych dwóch dekad będzie bardzo złożony, głęboki, trudny i prowadzony równolegle na wielu różnych płaszczyznach. Powinien być zatem postrzegany nie tylko jako szansa budowania gospodarki zeroemisyjnej i zasobooszczędnej, ale jako źródło dywersyfikacji struktury gospodarczej i restrukturyzacji ekonomicznej. Dzięki zdyskontowaniu endogenicznego potencjału subregion stanie się liderem we wdrażaniu rozwiązań z zakresu wykorzystania alternatywnych źródeł energii, co przyczyni się do budowania innowacyjnej gospodarki i zwiększenia konkurencyjności przedsiębiorstw oraz zapewni mieszkańcom wysoką jakość życia.

2.3.1 Filary sprawiedliwej transformacji

Sprawiedliwa transformacja Wielkopolski Wschodniej ma na celu przeprowadzenie zmian strukturalnych w subregionie w sposób przynoszący korzyści gospodarcze i zrównoważony pod względem środowiskowym, zapewniający mieszkańcom odpowiedni standard życia i warunki rozwoju, a przede wszystkim społecznie akceptowalny, z myślą o minimalizowaniu społecznych i gospodarczych negatywnych skutków transformacji w kierunku gospodarki neutralnej dla klimatu. W związku z powyższym należy przyjąć kompleksowe podejście, obejmujące w szczególności wsparcie pracowników tracących pracę w wyniku transformacji, rozwój innowacji, badań i nauki, wspieranie i rozwój mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw, zapewnienie dostępu do wykwalifikowanych pracowników, a także rozwój kultury, turystyki czy infrastruktury. W zakresie transformacji energetycznej subregionu ważne będzie utrzymanie jego energetycznego charakteru, a także dążenie do stania się krajowym liderem zielonej transformacji oraz osiągnięcia neutralności klimatycznej już w 2040 r.

Wobec sprawiedliwej transformacji Wielkopolska Wschodnia potrzebuje nowego modelu rozwoju, który powinien być oparty o trzy filary, które są ze sobą powiązane i wzajemnie na siebie oddziałują:

- **Filar 1 – Gospodarczy;**
- **Filar 2 – Przestrzenny;**
- **Filar 3 – Społeczny.**

Powyższe filary będą elementem modelu funkcjonalnego, przyjętego na poziomie *Strategii rozwoju województwa wielkopolskiego do 2030 roku*⁴⁸, zgodnie z którym powinien również przebiegać rozwój Wielkopolski Wschodniej. Zakłada on rozwój zrównoważony terytorialnie, wzajemnie korzystne relacje w wymiarach przestrzennym, gospodarczym i społecznym, a także powiązania międzyinstytucjonalne i partnerskie współdziałanie. Zgodnie ze SRWW w modelu funkcjonalnym wspieranie biegunów wzrostu jest niewystarczające by pojawiła się dyfuzja na obszary je otaczające. Istotne jest równoczesne wzmacnianie zdolności do odbioru tego oddziaływania. Przestrzeń powinna rozwijać się w wyniku wzajemnie korzystnego oddziaływania biegunów oraz otoczenia, tj. poprzez dyfuzję rozwoju z biegunów na otoczenie, ale równocześnie dzięki wzrastającym zdolnościom otoczenia do wchłaniania korzystnego oddziaływania czynników zewnętrznych. W modelu tym istotne są powiązania międzysektorowe, a zatem wzajemnie korzystne relacje zarówno w przestrzeni, umożliwiające zrównoważony terytorialnie rozwój, jak i w układzie poszczególnych sfer gospodarczych i społecznych, będące źródłem synergii. W Wielkopolsce Wschodniej kluczową rolę we wspomnianym modelu odgrywają pracownicy i wspólnoty lokalne dotknięte procesami transformacyjnymi oraz ochrona środowiska, koncentrująca się nie tylko na zmianach klimatycznych, dlatego działania nakierowane na te grupy/obszary powinny być traktowane jako nadrzędne. W modelu funkcjonalnym istotnym elementem są również powiązania międzyinstytucjonalne, tj. ścisła współpraca, współuczestnictwo, odpowiedzialność i solidarność różnych podmiotów, reprezentujących sfery: publiczną, gospodarczą, naukową oraz społeczną. Dzięki nim możliwe jest łączenie potencjałów różnych podmiotów w działaniach na rzecz rozwoju Wielkopolski Wschodniej, umożliwiając tym samym wzajemne uzupełnianie się działań, zwiększanie ich efektywności, a także lepsze wykorzystanie dostępnych zasobów.

---

⁴⁸ *Strategia rozwoju województwa wielkopolskiego do 2030 roku*, Uchwała nr XVII/287/20 Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z dnia 27 stycznia 2020 r.

2.3.2 Zasady sprawiedliwej transformacji

Proces sprawiedliwej transformacji, realizowany wielopłaszczyznowo, powinien być prowadzony zgodnie z kilkoma zasadami, które pozwolą na jego lepszą organizację:

- **Współpraca i partnerstwo** oznaczające współdziałanie między podmiotami publicznymi i prywatnymi, organizacjami pozarządowymi, sektorem nauki i społeczeństwem obywatelskim, zarówno przed rozpoczęciem procesu transformacji, jak i podczas jego trwania.

Zapewnienie udziału szerokiego grona interesariuszy z subregionu pozwoli na opracowanie odpowiednio dostosowanego do uwarunkowań zakresu działań uwzględniającego lokalne czynniki wzrostu – obraz Wielkopolski Wschodniej, jej potencjałów i ograniczeń, to nie tylko wynik badań, lecz także, co jest bardzo ważne, obraz oczekiwań i ocen, które nie zawsze można opisać parametrami statystycznymi. Zrozumienie lokalnych uwarunkowań jest kwestią kluczową, gdyż lokalne problemy i wyzwania związane ze sprawiedliwą transformacją mogą na siebie wzajemnie oddziaływać. Dialog i współpraca wpływają ponadto na budowanie zaufania między poszczególnymi podmiotami uczestniczącymi w transformacji oraz wzmacniają poczucie współodpowiedzialności za jej przebieg.

Szeroka współpraca i partnerstwo wpisują się w zasady określone w *Wytycznych dotyczących sprawiedliwej transformacji*⁴⁹, którymi należy kierować się podczas transformacji gospodarek i społeczeństw na model zrównoważony pod względem środowiskowym. Chodzi w tym zakresie w szczególności o konieczność prowadzenia znaczącego i prawidłowo funkcjonującego dialogu społecznego podczas całego procesu i na wszystkich szczeblach zarządzania oraz o konieczność uzyskania silnej społecznej zgody w odniesieniu do celów zrównoważonego rozwoju i prowadzących do nich ścieżek.

- **Koncentracja wsparcia skupiona wokół inteligentnych specjalizacji** oznaczająca skupienie się na tych produktach, technologiach czy sektorach, które pozwolą stworzyć trwałą, opartą na innowacyjnych rozwiązaniach, nowoczesną, konkurencyjną i zrównoważoną gospodarkę.

---

⁴⁹ Międzynarodowa Organizacja Pracy, *Guidelines for a just transition towards environmentally sustainable economies and societies for all*, 2015.

Koncepcja wspierania inteligentnych specjalizacji nadal jest kontynuowana, w związku z czym nie tracą na aktualności założenia przyjęte w Komunikacie Komisji Europejskiej z 2010 r.⁵⁰, w którym podkreślono, że możliwości regionów w zakresie wiedzy i zdolności innowacyjnych zależą od wielu czynników – kultury biznesowej, umiejętności pracowników, instytucji edukacyjnych i szkoleniowych, oferty usług wspierających innowacje, mechanizmów transferu technologii, infrastruktury badawczo-rozwojowej i technologii informacyjno-komunikacyjnych, mobilności naukowców, inkubatorów przedsiębiorczości oraz miejscowego potencjału kreatywności. Wskazuje on ponadto, że strategie inteligentnych specjalizacji w wiodących regionach mogą opierać się na inwestycjach w udoskonalanie ogólnych technologii lub innowacji, natomiast w przypadku pozostałych regionów więcej korzyści przynosi często inwestowanie w innowacje w konkretnym sektorze lub kilku pokrewnych. Drugie podejście wydaje się być pożądanym kierunkiem dla Wielkopolski Wschodniej, która powinna opierać się w szczególności na **podregionalnych inteligentnych specjalizacjach: (1) Odnawialnych Źródłach Energii i nowoczesnych technologiach energetycznych** (zwłaszcza na rozwoju technologii wodorowych czy elektromobilności) oraz **(2) Turystyce**, wywodzących się z jej tradycji oraz potencjału wewnętrznego, a także **(3) Logistyce** czy **(4) Produkcji zdrowej żywności**. Dokument Komisji Europejskiej wskazuje, że zdolność do sprostania długoterminowym wyzwaniom, a obecnie także wyjścia z kryzysu spowodowanego epidemią COVID-19, powinna być wspierana przez sektor kultury i twórczości, poprzez rozwój kreatywności i umiejętności ludzi oraz kształtowanie silnych wartości społecznych. Zgodnie z *Zieloną księgą w sprawie uwalniania potencjału przedsiębiorstw z branży kultury i branży twórczej*⁵¹ sektor kultury i twórczości często przyczynia się do ożywienia podupadających gospodarek lokalnych, m.in. poprzez tworzenie nowych i trwałych miejsc pracy czy zwiększanie atrakcyjności danego obszaru.

- **Uwzględnianie zasad zrównoważonego rozwoju i ochrony środowiska** na wszystkich etapach przygotowywania procesu transformacji i podczas jego trwania, co jest szczególnie istotne w przypadku regionów górniczych, znacznie

---

⁵⁰ *Polityka regionalna jako czynnik przyczyniający się do inteligentnego rozwoju w ramach strategii Europa 2020*, Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów, KOM(2010) 553 wersja ostateczna, Bruksela 2010.

⁵¹ *Zielona księga w sprawie uwalniania potencjału przedsiębiorstw z branży kultury i branży twórczej*, KOM(2010) 183 wersja ostateczna, Bruksela 2010.

obciążonych środowiskowo w przeszłości. Przez ochronę środowiska należy rozumieć podejmowanie działań umożliwiających zachowanie lub przywracanie równowagi przyrodniczej, która polega w szczególności na racjonalnym kształtowaniu środowiska i gospodarowaniu zasobami środowiska zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju, przywracaniu elementów przyrodniczych do stanu właściwego czy przeciwdziałaniu zanieczyszczeniom. Przez zrównoważony rozwój rozumie się natomiast taki rozwój społeczno-gospodarczy, w którym następuje proces integrowania działań politycznych, gospodarczych i społecznych z zachowaniem równowagi przyrodniczej oraz trwałości podstawowych procesów przyrodniczych, w celu zagwarantowania możliwości zaspokajania podstawowych potrzeb poszczególnych społeczności lub obywateli zarówno współczesnego pokolenia, jak i przyszłych⁵². Dla realizacji tej zasady istotne będzie wdrażanie koncepcji gospodarki o obiegu zamkniętym na rzecz zwiększenia wydajności wykorzystania zasobów i ograniczenia powstawania odpadów.

- **Zmniejszanie nierówności terytorialnych** rozumiane jako wsparcie słabszych obszarów bez rezygnacji ze wsparcia i wykorzystania potencjałów terenów lepiej rozwiniętych. Poszczególne obszary subregionu powinny być wspierane w zakresie wzmacniania ich specyficznych potencjałów oraz likwidacji barier rozwojowych. Szczególna uwaga powinna być skierowana na tereny, które w największym stopniu zostaną dotknięte transformacją w kierunku neutralności klimatycznej.
- **Zintegrowanie działań** polegające na integracji wymiarów społecznego, gospodarczego i przestrzennego oraz na komplementarności działań podejmowanych na różnych szczeblach podziału administracyjnego, przy wykorzystaniu różnych źródeł. Jej realizacja pozwoli osiągnąć efekt synergii.
- **Inkluzywny charakter transformacji Wielkopolski Wschodniej względem wszystkich mieszkańców** oznaczający uwzględnianie w ramach podejmowanych działań kwestii: równości szans zatrudnienia, kształcenia, swobodnego korzystania z dóbr i usług, poszanowania praw człowieka, w tym równości bez względu na wiek, płeć, pochodzenie etniczne, orientację seksualną, wyznawaną religię i światopogląd. Obejmuje również dążenie

---

⁵² Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (t.j. Dz. U. z 2020 r. poz. 1219 z późn. zm.).

do spójności społecznej, poszanowanie różnorodności kulturowej i dziedzictwa kulturowego, zaangażowane społeczeństwo oraz aktywność obywatelską⁵³.

---

⁵³ *Strategia rozwoju województwa wielkopolskiego do 2030 roku*, Uchwała nr XVI/287/20 Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z dnia 27 stycznia 2020 r.

03

OCENA WYZWAŃ ZWIĄZANYCH Z TRANSFORMACJĄ

Transformacja subregionu powinna uwzględniać stojące przed tym obszarem problemy i wyzwania zarówno te specyficzne dla tej części województwa wielkopolskiego, jak i te cechujące również inne obszary objęte mechanizmem sprawiedliwej transformacji, takie jak cyfryzacja, zmiany demograficzne czy klimatyczne, które będą w najbliższych latach kształtować społeczeństwa i gospodarki. Kluczowe wyzwania rozwojowe Wielkopolski Wschodniej zostały określone na podstawie analiz sytuacji społeczno-gospodarczej oraz prac grup roboczych. Uwzględniają one także wyzwania rozwojowe kraju sformułowane w *Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)*⁵⁴, *Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego do 2030 roku*⁵⁵ oraz *Strategii rozwoju województwa wielkopolskiego do 2030 roku*⁵⁶. Należą do nich:

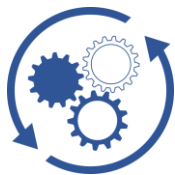
- 1. Budowa innowacyjnej, zasobooszczędnej i zdywersyfikowanej gospodarki.**
- 2. Transformacja energetyczna w kierunku gospodarki zeroemisyjnej i energooszczędnej.**
- 3. Rozwijanie oraz poprawa wykorzystania potencjału kapitału ludzkiego – najważniejszego zasobu subregionu.**
- 4. Przeciwdziałanie degradacji środowiska i adaptacja do zmian klimatycznych.**
- 5. Poprawa transportowej spójności wewnętrznej i mobilności mieszkańców.**
- 6. Przeciwdziałanie niekorzystnym trendom demograficznym.**
- 7. Redukcja ubóstwa i poprawa dostępu do usług społecznych.**
- 8. Budowa trwałego kapitału społecznego i potencjału kulturowego.**
- 9. Zmniejszenie nierówności w wymiarze terytorialnym.**

---

⁵⁴ *Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)*, Uchwała nr 8 Rady Ministrów z dnia 14 lutego 2017 r.

⁵⁵ *Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030*, Uchwała nr 102 Rady Ministrów z dnia 17 września 2019 r.

⁵⁶ *Strategia rozwoju województwa wielkopolskiego do 2030 roku*, Uchwała nr XVII/287/20 Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z dnia 27 stycznia 2020 r.

Wyzwanie 1.

Budowa innowacyjnej, zasobooszczędnej i zdywersyfikowanej gospodarki

Wykorzystanie potencjałów subregionu dla rozwoju nowych specjalizacji gospodarczych; wzrost innowacyjności i cyfryzacji gospodarki; stworzenie warunków do utrzymania i powstawania stabilnych miejsc pracy; zwiększenie stopnia wykorzystania technologii informacyjno-komunikacyjnych (w tym również w zakresie telepracy) w przedsiębiorstwach oraz w sektorze publicznym; wykorzystanie istniejącej specjalizacji przemysłowej subregionu na rzecz tworzenia innowacyjnych produktów; rozwój przedsiębiorczości; wdrażanie gospodarki o obiegu zamkniętym.

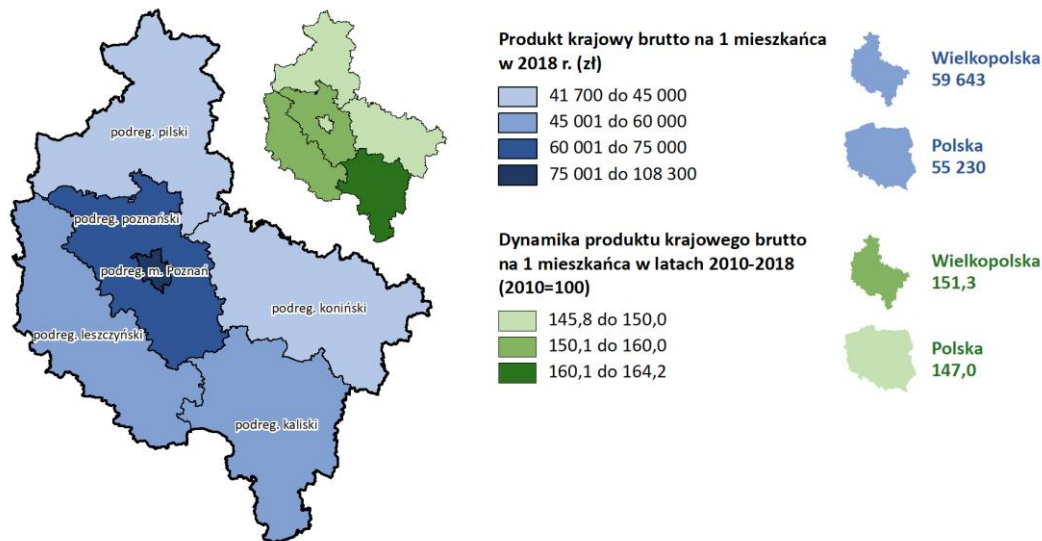
- Konieczność realizacji ambitnych celów *Europejskiego Zielonego Ładu*⁵⁷ powoduje, że dalszy rozwój subregionu będzie zależał od przeprowadzenia transformacji gospodarczej. Przyczyni się ona do rozwoju konkurencyjnej bazy przemysłowej oraz usług rynkowych, zapewniając nowe źródła wzrostu PKB i dochody JST. Bez działań w tym zakresie nastąpi spowolnienie gospodarcze, wzrost ryzyka marginalizacji i dalsza utrata funkcji społeczno-gospodarczych tego obszaru. Sprawiedliwa transformacja w sferze gospodarczej powinna być postrzegana nie tylko jako szansa budowania gospodarki zeroemisyjnej i energooszczędnej, ale również jako źródło budowy bardziej zdywersyfikowanej struktury gospodarczej.
- Potencjał gospodarczy podregionu konińskiego (w skład którego poza powiatami Wielkopolski Wschodniej wchodzi także powiaty gnieźnieński i wrzesiński), liczony wartością wytworzonego PKB, sytuuje go na 4. miejscu wśród podregionów w województwie wielkopolskim⁵⁸. Jego wartość w 2018 r. osiągnęła w cenach bieżących poziom 28,1 mld zł, co stanowiło 13,5% wartości

⁵⁷ *Europejski Zielony Ład*, Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady Europejskiej, Rady, Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów, COM(2019) 640 final, Bruksela 2019.

⁵⁸ Zgodnie z Klasyfikacją Jednostek Terytorialnych do Celów Statystycznych (NUTS) w województwie wielkopolskim wyróżnia się sześć podregionów (NUTS 3), tj. kaliski, koniński, leszczyński, pilski, poznański i Miasto Poznań.

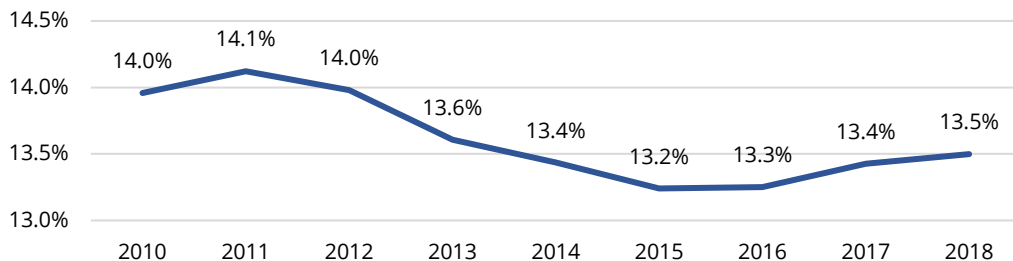
wojewódzkiej. W okresie 2010-2018 dynamika wzrostu PKB wytworzonego w podregionie konińskim wyniosła 148,4, przy średniej dla Wielkopolski na poziomie 153,4. Przeliczając PKB na 1 mieszkańca, podregion koniński z wartością 42 697 zł zajmował 5. pozycję wśród podregionów Wielkopolski (wyprzedzając jedynie podregion pilski). W 2018 r. wskazana wielkość stanowiła 71,6% średniej wojewódzkiej.

Rycina 11. PKB na 1 mieszkańca w 2018 r. oraz jego dynamika w latach 2010-2018

Źródło: opracowanie WROT na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Rycina 12. Udział podregionu konińskiego w tworzeniu PKB dla Wielkopolski w latach 2010-2018

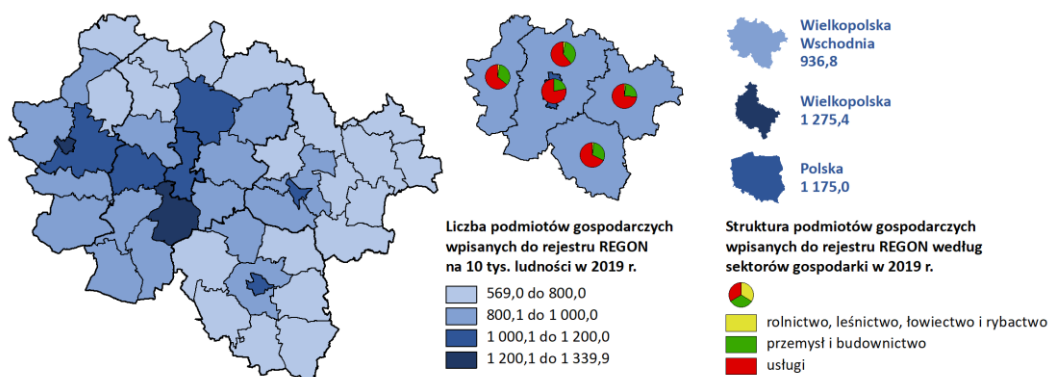

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

- Subregion charakteryzuje się względnie niskim poziomem przedsiębiorczości mierzonym liczbą podmiotów gospodarczych w przeliczeniu na 10 tys. ludności (powiaty z subregionu osiągały jedne z najniższych wartości wskaźnika w regionie) oraz liczbą nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych

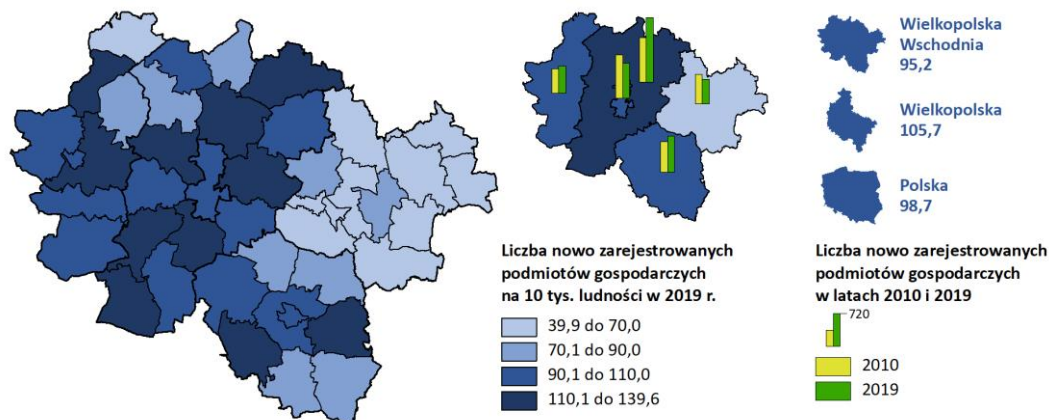
przypadających na 10 tys. ludności. W 2019 r. wartości ww. wskaźników dla Wielkopolski Wschodniej wyniosły odpowiednio 937 oraz 95, kształtując się na poziomie niższym niż średnio w województwie wielkopolskim (odpowiednio 1 275 i 106) i kraju (odpowiednio 1 175 i 99). Najwyższym poziomem przedsiębiorczości w subregionie, rozpatrywanym jako bezwzględna liczba podmiotów gospodarczych, charakteryzują się (2019 r.) miasta powiatowe (Konin – 8 417; Turek – 2 870, Koło – 2 558, Słupca – 1 830), a także gminy Stare Miasto, Ślesin, Golina, Kazimierz Biskupi i Kramsk, w których funkcjonuje po ponad 1 000 podmiotów.

Rycina 13. Podmioty gospodarcze wpisane do rejestru REGON na 10 tys. ludności oraz ich struktura według sektorów gospodarki w 2019 r.

Źródło: opracowanie WROT na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

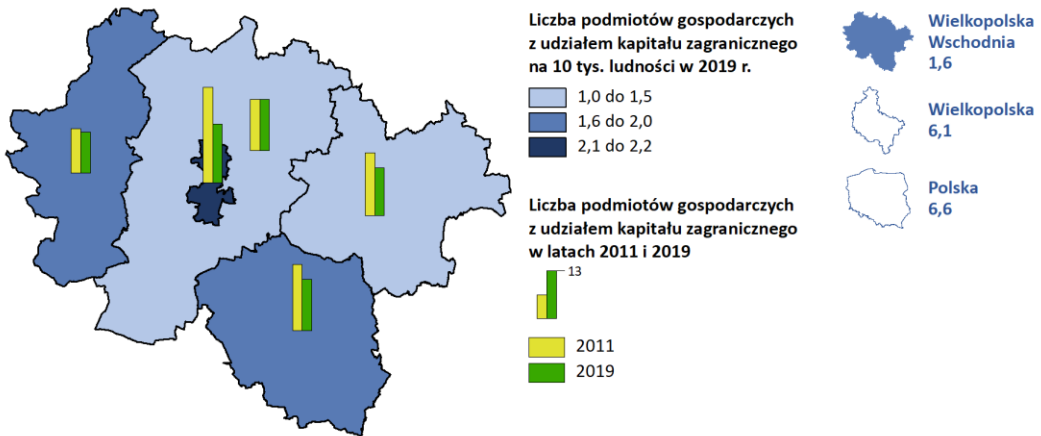
Rycina 14. Podmioty gospodarcze nowo zarejestrowane w rejestrze REGON w wartościach bezwzględnych w latach 2010 i 2019 oraz w przeliczeniu na 10 tys. ludności w 2019 r.

Źródło: opracowanie WROT na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

- Obraz niskiej aktywności przedsiębiorczej mieszkańców subregionu dopełnia o wiele niższa niż dla województwa wielkopolskiego liczba podmiotów gospodarczych z udziałem kapitału zagranicznego przypadających na 10 tys. ludności – w 2019 r. wartość wskaźnika dla Wielkopolski Wschodniej kształtowała się na poziomie 1,6, podczas gdy średnio w Wielkopolsce wynosiła 6,1.

Rycina 15. Podmioty gospodarcze z udziałem kapitału zagranicznego w wartościach bezwzględnych w latach 2011 i 2019 oraz w przeliczeniu na 10 tys. ludności w 2019 r.

Źródło: opracowanie WROT na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

- Struktura podmiotów gospodarczych według klas wielkości (liczby pracujących) zbliżona jest do ogólnej sytuacji w województwie wielkopolskim: w 2019 r. dominowały podmioty najmniejsze – zatrudniające do 9 osób (96,4%), a na kolejnych miejscach plasowały się przedsiębiorstwa zatrudniające od 10 do 49 osób (3,0%) oraz podmioty średnie – zatrudniające od 50 do 249 osób (0,6%). Najmniej zidentyfikowanych jednostek stanowiły podmioty duże (poniżej 0,1%) – 36 przedsiębiorstw, w tym dziewięć zatrudniających ponad 1 000 osób (cztery z nich zlokalizowane były w Koninie, trzy w powiecie tureckim, a pozostałe w powiatach słupeckim i konińskim). Dwa z nich, tj. ZE PAK oraz Konimpex Sp. z o.o., znalazły się w grupie 200 największych podmiotów w kraju.

Tabela 1. Liczba podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON według klas wielkości w 2019 r.

Jednostka terytorialna	Liczba podmiotów ogółem	Liczba podmiotów według klas wielkości (liczby pracujących)				
		0 - 9	10 - 49	50 - 249	250 - 999	1 000 i więcej
Powiat kolski	7 100	6 860	192	41	7	0
Powiat koniński	11 926	11 556	319	46	4	1
Powiat słupecki	5 885	5 668	182	30	4	1
Powiat turecki	7 259	6 991	218	40	7	3
Powiat m. Konin	8 417	8 032	291	85	5	4
Wielkopolska Wschodnia	40 587	39 107	1 202	242	27	9

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

- W 2019 r. 29,8% podmiotów gospodarczych z subregionu działało w przemyśle⁵⁹ i budownictwie, a więc o 5,7 p.p. więcej niż średnio w województwie wielkopolskim (24,1%). Większość z nich, tj. 68,2%, prowadziło działalność w sektorze budownictwa, a pozostała część (31,8%) w przemyśle. W przemyśle ponad 90% przedsiębiorstw funkcjonowało w ramach sekcji C – przetwórstwo przemysłowe, a następnie w ramach sekcji E – dostawa wody, gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją (5,6%). Największa liczba podmiotów z sektorów przemysłu i budownictwa zlokalizowana była w Koninie (1 863), Turku (gmina miejska – 593) i gminie Ślesin (506), natomiast gminami z najwyższym odsetkiem podmiotów z sektora przemysłowego i budownictwa były Wierzbinek (50,9%), Tuliszków (45,2%) oraz Ostrowite (44,8%). Warto zaznaczyć, że 67% gmin odznaczało się udziałem ww. branż powyżej średniego poziomu dla subregionu, a aż 84% powyżej przeciętnego poziomu dla województwa wielkopolskiego.
- Duża atrakcyjność lokalizacyjna Wielkopolski Wschodniej, z uwagi na dobrą dostępność komunikacyjną oraz wyższy niż w skali kraju i województwa wielkopolskiego odsetek podmiotów gospodarczych działających w sekcji H – transport i gospodarka magazynowa (6,5% w 2019 r.; Wielkopolska – 5,8%; Polska – 6,1%), może stać się podstawą do rozwoju branży logistycznej

⁵⁹ Sekcje PKD: B – górnictwo i wydobywanie; C – przetwórstwo przemysłowe; D – wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych; E – dostawa wody, gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją.

i magazynowej⁶⁰, tj. branż o wysokim potencjale rozwoju. Do tego typu branż w subregionie zaliczyć można ponadto przemysł meblowy (22% podmiotów gospodarczych w sekcji C związanych jest z produkcją wyrobów z drewna i korka, a także produkcją mebli) oraz przemysł spożywczy (blisko 10% podmiotów działa w zakresie produkcji artykułów spożywczych). Ww. branże wpisują się w inteligentne specjalizacje dla Wielkopolski, tj. Wyspecjalizowane procesy logistyczne, Wnętrza przyszłości oraz Biosurowce i żywność dla świadomych konsumentów.

- Wśród branż strategicznych dla subregionu wskazuje się m.in. produkcję artykułów spożywczych, budownictwo i handel (m. Konin i powiat koniński); produkcję mebli, produkcję artykułów spożywczych oraz produkcję wyrobów z pozostałych mineralnych surowców niemetalicznych (powiat kolski); produkcję wyrobów z gumy i tworzyw sztucznych, produkcję wyrobów z drewna i korka, produkcję wyrobów dla budownictwa z tworzyw sztucznych, produkcję metalowych elementów stolarki budowlanej oraz produkcję artykułów spożywczych (powiat słupecki); produkcję mebli, handel i transport (powiat turecki)⁶¹.
- Województwo wielkopolskie, w tym w szczególności Wielkopolska Wschodnia, charakteryzuje się niskim poziomem innowacyjności zarówno na poziomie europejskim, jak i krajowym. Wynika to przede wszystkim z niedostatecznej aktywności innowacyjnej przedsiębiorstw – odsetek przedsiębiorstw innowacyjnych oraz współpracujących w zakresie działalności innowacyjnej, a także nakłady poniesione przez przedsiębiorstwa na działalność innowacyjną najczęściej kształtują się na poziomie niższym niż średnio w kraju. Podmioty, w szczególności z sektora MŚP, nie są w pełni świadome swojego aktualnego poziomu innowacyjności, jednak są skłonne do inwestycji w tym zakresie (w sytuacji, gdy zwiększyłoby to ich możliwości produkcyjne lub sprzedażowe). Aktualny stopień wdrażania idei Przemysłu 4.0 wśród przedsiębiorstw w Wielkopolsce nie jest wysoki, a większość firm w regionie znajduje się ciągle na etapie drugiej rewolucji przemysłowej⁶².

---

⁶⁰ Co warto podkreślić, na terenie subregionu działa Wielkopolskie Centrum Logistyczne zrzeszające gminę Stare Miasto i miasto Konin oraz prywatnych przedsiębiorców, oferujące tereny przygotowane na potrzeby firm o profilu logistycznym.

⁶¹ Wojewódzki Urząd Pracy w Poznaniu – Wydział Badań i Analiz Rynku Pracy, *Kogo poszukuje rynek pracy w Wielkopolsce?*, Wojewódzki Urząd Pracy w Poznaniu, Poznań 2019.

⁶² Bondyra K., Zagierski B., *Przemysł 4.0. Na jakim etapie przemysłowej rewolucji znajduje się województwo wielkopolskie?*, Wielkopolskie Regionalne Obserwatorium Terytorialne, Poznań 2019.

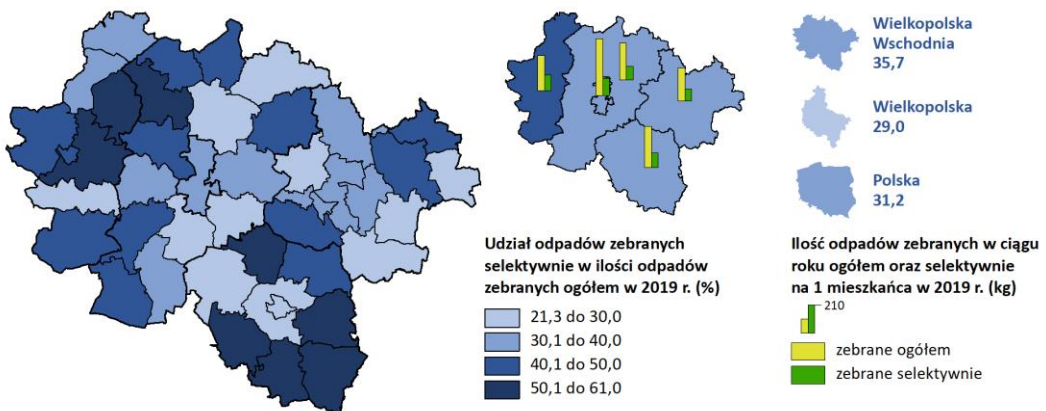
- W Wielkopolsce (zakładać można, że podobna sytuacja występuje w subregionie) wartości wskaźników dotyczących liczby podmiotów prowadzących działalność w sektorze badań i rozwoju, pracujących w nim osób oraz nakładów wewnętrznych na działalność B+R nadal kształtują się na niesatysfakcjonującym poziomie, nieprzekraczającym średniej krajowej. Świadczy to o niepełnym wykorzystaniu dostępnego w regionie potencjału.
- W Wielkopolsce Wschodniej funkcjonują instytucje wsparcia przedsiębiorczości, do których zaliczyć należy: Agencję Rozwoju Regionalnego S.A. w Koninie, Konińską Izbę Gospodarczą, Ośrodek Wspierania Przedsiębiorczości Enterprise Europe Network, Turecki Inkubator Przedsiębiorczości oraz Turecką Izbę Gospodarczą.
- Niezwykle ważną rolę w procesie adaptacji gospodarki subregionu do wymogów czwartej generacji przemysłu odgrywać będą technologie informacyjno-komunikacyjne. W województwie wielkopolskim, a zakładać można, że analogicznie również w Wielkopolsce Wschodniej, wykorzystanie i oferowanie nowoczesnych technologii, w tym usług internetowych, mimo systematycznego rozwoju tego sektora w skali globalnej, kształtuje się na umiarkowanym poziomie⁶³.
- Kurczące się zasoby naturalne mogą powodować negatywne skutki społeczne i gospodarcze. W tym kontekście szczególnego znaczenia nabiera wdrażanie gospodarki o obiegu zamkniętym, w której minimalizuje się zużycie surowców i wielkość odpadów oraz emisję i utratę energii poprzez tworzenie zamkniętej pętli procesów, przy jednoczesnym założeniu, że materiały oraz surowce powinny pozostawać w gospodarce tak długo jak to możliwe, a odpady z jednych procesów są wykorzystywane jako surowce dla innych. Transformacja gospodarki w kierunku obiegu zamkniętego dotyczy szerokiego zakresu działań zmierzających do zrównoważonej produkcji przemysłowej, zrównoważonej konsumpcji, rozwoju biogospodarki czy wdrażania nowych modeli biznesowych. W gospodarce o obiegu zamkniętym tkwi duży potencjał w zakresie rozwoju nowej działalności gospodarczej w subregionie, a także powstawania miejsc pracy, tak istotnych w obliczu likwidacji sektora wydobywczego.

---

⁶³ Wielkopolskie Regionalne Obserwatorium Terytorialne, *Diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej i przestrzennej województwa wielkopolskiego 2019*, Wielkopolskie Regionalne Obserwatorium Terytorialne, Poznań 2019.

- Wielkopolska Wschodnia charakteryzuje się m.in. zerowym ponownym wykorzystaniem ścieków przemysłowych⁶⁴ (w województwie wielkopolskim – 0,04%) czy marginalnym wykorzystaniem w rolnictwie i przy rekultywacji gleby osadów z przemysłowych oczyszczalni ścieków wytworzonych w ciągu roku. W subregionie w 2019 r. tylko 1% osadów był wykorzystywany w rolnictwie (w Wielkopolsce – 20,1%), 0,02% stosowano do rekultywacji terenów, w tym gruntów na cele rolne (w Wielkopolsce – 0,4%), natomiast 4,6% zostało przekształconych termicznie (w Wielkopolsce – 16,5%). Wielkopolska Wschodnia odznaczała się również niewielkim odzyskiem odpadów (z wyłączeniem komunalnych) – udział odpadów odzyskanych w ogólnej ilości odpadów wytworzonych kształtował się na poziomie 5,0%. W subregionie zdecydowanie przeważają odpady przemysłowe nad odpadami komunalnymi, na co wpływ ma działalność sektora górniczego i energetycznego opalanego węglem. W przypadku odpadów komunalnych sytuacja tego obszaru kształtuje się zdecydowanie lepiej niż ogólnie w województwie wielkopolskim.
- W subregionie udział odpadów komunalnych zebranych selektywnie w ogólnej masie zebranych odpadów wyniósł w 2019 r. 35,7%, podczas gdy w Wielkopolsce kształtował się na poziomie 29,0%.

Rycina 16. Odpady komunalne zebrane w ciągu roku ogółem i selektywnie oraz odsetek odpadów komunalnych zebranych selektywnie w 2019 r.

Źródło: opracowanie WROT na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

⁶⁴ Przy czym blisko 94% ścieków przemysłowych powstałych w subregionie to ścieki stanowiące wody chłodnicze (niewymagające oczyszczenia) – odprowadzone bezpośrednio do wód lub do ziemi.

Istotny wkład w osiągnięcie tego poziomu miały obszary wiejskie i mniejsze miejscowości, w których łącznie 42,3% odpadów zostało zebranych selektywnie (dla porównania, dla czterech największych miast subregionu wskaźnik osiągał wartość 34,6%), co wynikało z przyzwyczajenia ich mieszkańców do selektywnej zbiórki i odzysku odpadów. Mimo stosunkowo korzystnej sytuacji Wielkopolski Wschodniej pod względem tego wskaźnika, konieczne jest podejmowanie dalszych działań mających na celu zwiększenie jego wartości, a przede wszystkim wdrożenie działań służących ograniczeniu ilości powstających odpadów.

- Przyszłe specjalizacje gospodarcze Wielkopolski Wschodniej, podobnie jak obecnie funkcjonujący przemysł paliwowo-energetyczny, nie będą funkcjonować w próżni. Przeciwnie – wspierane są przez cały łańcuch różnych usług, np. transportowych, serwisowych, szkoleniowych, rekreacyjnych, hotelowych i gastronomicznych czy z obszaru aktywności społecznej. Rozwój tych funkcji powinien zatem stać się również elementem tworzenia nowej, bardziej zdywersyfikowanej struktury gospodarczej subregionu.

Wyzwanie 2.

Transformacja energetyczna w kierunku gospodarki zeroemisyjnej i energooszczędnej

Jak najszybsze zaprzestanie wydobycia węgla brunatnego; rozwój energetyki prosumenckiej oraz wspieranie klastrów i spółdzielni energii; eliminacja stosowania węgla w elektroenergetyce i ciepłownictwie; wzrost produkcji i wykorzystania OZE; zapobieganie dekapitalizacji sieci elektroenergetycznych oraz stratom energii w przesyle i dystrybucji; wzrost odporności sieci energetycznych na ekstremalne zjawiska pogodowe oraz dostosowanie ich do przyłączania nowych mocy z OZE; zamiana „brudnych” miejsc pracy na „zielone” poprzez dostosowywanie ich do wymagań gospodarki zeroemisyjnej; restrukturyzacja Grupy ZE PAK skierowana na odtworzenie mocy wytwórczych opartych o proekologiczne źródła energii; rozwój technologii magazynowania energii oraz technologii związanych z wytwarzaniem i korzystaniem z wodoru; zmniejszanie emisyjności i energochłonności w przemyśle, budownictwie, transporcie i rolnictwie; rozwój elektromobilności; rozwój miejskiego i międzygminnego transportu publicznego mającego na celu ograniczenie używania indywidualnych pojazdów z napędem spalinowym; rozwój przedsiębiorstw z branż związanych z OZE.

- W transformacji gospodarczej subregionu kluczowe będzie wykorzystanie posiadanych potencjałów w postaci korzystnych warunków do rozwoju energetyki opartej o alternatywne źródła energii, takich jak rozwinięta infrastruktura elektroenergetyczna oraz powiązany z nią kapitał ludzki i intelektualny, korzystne warunki środowiskowe, a także duża atrakcyjność lokalizacyjna (z uwagi na dobrą dostępność komunikacyjną). Stanowiąc one będą podstawę do przeprowadzenia zrównoważonej, ekonomicznie efektywnej i sprawiedliwej transformacji energetycznej w kierunku gospodarki zeroemisyjnej i energooszczędnej z proekologicznym zapleczem naukowo-badawczym.

- Na obszarze Wielkopolski Wschodniej zlokalizowane są 22 udokumentowane złoża węgla brunatnego⁶⁵, które zajmują łącznie ok. 3,3% jej całkowitej powierzchni⁶⁶. W 2019 r. zasoby bilansowe węgla brunatnego w subregionie wynosiły 493,6 mln ton, co stanowiło prawie 6,2% zasobów w województwie wielkopolskim oraz 2,1% zasobów krajowych.
- Na działalność Grupy ZE PAK w zakresie wydobycia węgla składają się dwie kopalnie: PAK Kopalnia Węgla Brunatnego Adamów S.A. (będąca w stanie likwidacji) oraz PAK Kopalnia Węgla Brunatnego Konin S.A., która eksploatuje trzy odkrywki. Wytwarzanie energii z węgla brunatnego odbywa się natomiast w trzech czynnych elektrowniach (szczegółowy opis ich działalności przedstawiono w podrozdziale 2.2.2.). Grupa ZE PAK jest znaczącym pod względem wielkości krajowym wytwórcą energii elektrycznej i największym jej producentem w Wielkopolsce Wschodniej. W 2019 r. produkcja netto energii elektrycznej w Elektrowni Pątnów I wyniosła 3,09 TWh, w Elektrowni Konin 0,31 TWh, a w Elektrowni Pątnów II 2,26 TWh. Do jej wytworzenia wykorzystano 7,03 mln ton węgla brunatnego⁶⁷.
- Wielkopolska w 2019 r. była jednym z pięciu województw charakteryzujących się największym w skali kraju zużyciem energii elektrycznej, wynoszącym 12 899 GWh, co stanowiło 7,8% ogólnego zużycia w Polsce. Blisko 35% tej wartości wykorzystał sektor przemysłowy, 10,3% sektor energetyczny, 21,4% gospodarstwa domowe, zaś pozostała część związana była z sektorem transportowym (5,6%), rolnictwem (2,1%) i innymi sektorami (25,6%), w tym usługowym. W województwie wielkopolskim zaobserwować można ogólny wzrost zużycia energii elektrycznej *per capita* (z wyjątkiem 2018 r., w którym odnotowano spadek jej zużycia).

Ważną grupą odbiorców energii elektrycznej o niskim napięciu są gospodarstwa domowe, których liczba w Wielkopolsce Wschodniej systematycznie wzrasta, co wpływa także na zwiększenie ogólnego zużycia energii. W latach 2010-2019 liczba tych odbiorców zwiększyła się w subregionie o 7,2% (146,6 tys. odbiorców w 2019 r.), natomiast zużycie energii elektrycznej wzrosło o 2,4%, osiągając w 2019 r. poziom 316,5 GWh, tj. 11,0% wartości

---

⁶⁵ Szuflicki M., Malon A., Tymiński M. (red.), *Bilans zasobów złóż kopalin w Polsce wg stanu na 31.12.2019 r.*, Państwowy Instytut Geologiczny – Państwowy Instytut Badawczy, Warszawa 2020.

⁶⁶ Na podstawie bazy MIDAS; Szuflicki M., Malon A., Tymiński M. (red.), *Bilans zasobów złóż kopalin w Polsce wg stanu na 31.12.2019 r.*, Państwowy Instytut Geologiczny – Państwowy Instytut Badawczy, Warszawa 2020.

⁶⁷ Grupa Kapitałowa ZE PAK, *Sprawozdanie Zarządu z działalności Grupy Kapitałowej w 2019 roku*, Konin 2020.

wojewódzkiej. Zużycie energii w gospodarstwach domowych w przeliczeniu na 1 mieszkańca w Wielkopolsce Wschodniej wzrosło od 2010 r. o ok. 4% (przy czym do 2015 r. obserwowano jego spadek). Wzrost wartości wskaźnika odnotowano w tym okresie w prawie wszystkich powiatach subregionu – wyjątek stanowił jedynie Konin, w którym zużycie energii w gospodarstwach domowych zmniejszyło się, i to zarówno w ujęciu bezwzględnym, jak i w przeliczeniu na 1 mieszkańca.

- Prognoza Polskich Sieci Energetycznych wskazuje na wzrost zapotrzebowania na energię elektryczną w kraju. Przewiduje się, że w okresie 2019-2040 wzrośnie ono o ok. 46,5 TWh, co przełoży się na wartość rocznego skumulowanego wskaźnika wzrostu dla tego okresu na poziomie 1,24%⁶⁸. W celu ograniczenia zapotrzebowania na energię i paliwa należy podejmować działania w zakresie poprawy efektywności energetycznej, która jednocześnie przyczynia się do ograniczenia negatywnego wpływu energetyki na środowisko poprzez racjonalne wykorzystanie zasobów i redukcję emisji zanieczyszczeń do powietrza.
- Zasoby mieszkaniowe Wielkopolski Wschodniej w 2019 r. obejmowały 142,5 tys. mieszkań (46,5% w miastach i 53,5% na wsiach), tj. 11,4% zasobów województwa wielkopolskiego, a ich łączna powierzchnia użytkowa wynosiła 11,9 mln m². Od 2010 r., tj. od wprowadzenia przepisów dotyczących charakterystyki energetycznej budynków wymagających zastosowania w projekcie budowlanym rozwiązań architektonicznych i instalacyjnych spełniających wymagania zasad oszczędnego gospodarowania energią, zasoby mieszkaniowe w subregionie zwiększyły się o 6,7% (w Wielkopolsce o 12,6%), w tym w miastach o 3,9%, a na obszarach wiejskich o 9,4%.
- Najwięcej (61,6%) zajętych mieszkań w Wielkopolsce Wschodniej (według Narodowego Spisu Powszechnego 2011) zostało wybudowanych w latach 1945-1988, z czego ponad 25,2% zlokalizowanych było w Koninie, gdzie stanowiły one aż 72,9% zasobów mieszkaniowych miasta ogółem. Udział najstarszych zasobów mieszkaniowych w strukturze zajętych mieszkań, tj. zbudowanych do 1970 r., kształtował się w subregionie na poziomie 38,9%, przy czym odsetek mieszkań powstałych przed 1945 r. wynosił 12,3%. Z okresu 1989-2002 pochodziło 15,0% zasobów mieszkaniowych, 4,0% z lat 2003-2007, natomiast 2,6% mieszkań powstało w latach 2008-2011.

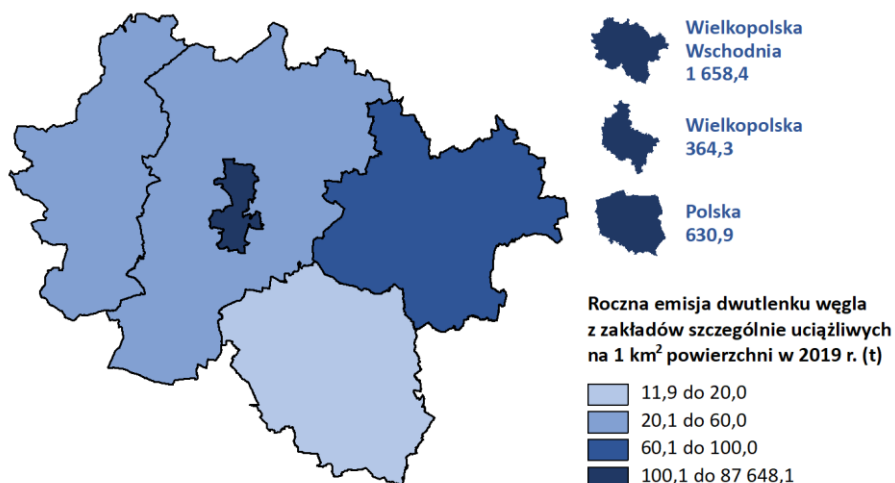
---

⁶⁸ Polskie Sieci Energetyczne, *Plan rozwoju w zakresie zaspokojenia obecnego i przyszłego zapotrzebowania na energię elektryczną na lata 2021-2030*, Konstancin-Jeziorna 2020.

- Pod względem emisji punktowej Wielkopolska Wschodnia znajduje się w grupie obszarów cechujących się najwyższą emisją gazów cieplarnianych, na co wpływ mają głównie zakłady szczególnie uciążliwe, które w 2019 r. wyemitowały 7,36 mln ton CO₂, tj. 68% całkowitej emisji tego gazu w Wielkopolsce⁶⁹.

Rycina 17. Emisja dwutlenku węgla z zakładów szczególnie uciążliwych na 1 km² powierzchni w 2019 r.

Źródło: opracowanie WROT na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

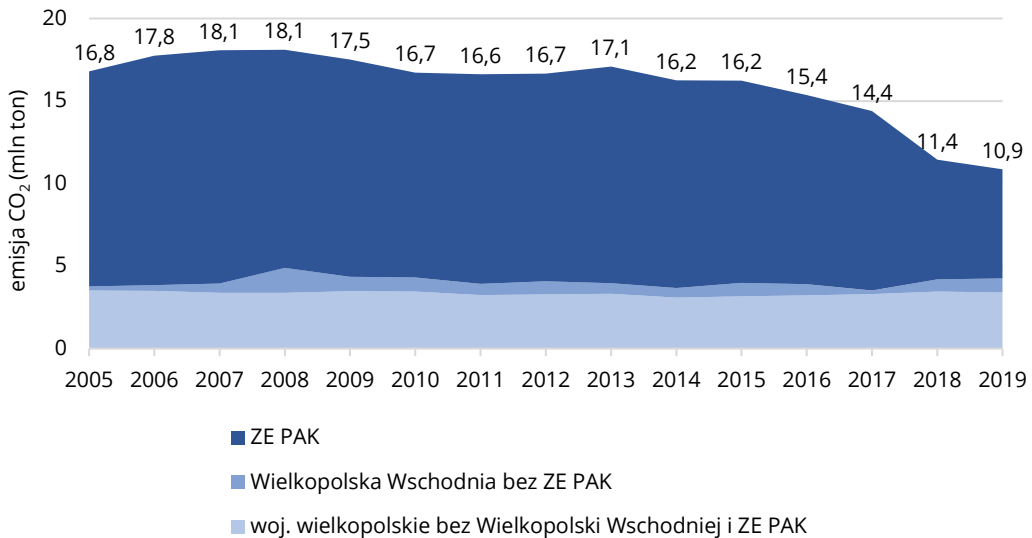
Emisja punktowa pochodzi głównie ze spalania paliw do celów energetycznych i z procesów technologicznych prowadzonych w zakładach przemysłowych. W przypadku Wielkopolski Wschodniej najistotniejszymi źródłami emisji są instalacje do spalania paliw o mocy nominalnej ponad 50 MW, tj. elektrownie: Pątnów I, Pątnów II oraz Konin, które odpowiadają również za najwyższą emisję pyłów⁷⁰. W 2019 r. Grupa ZE PAK odpowiadała za ponad 60% emisji CO₂ w województwie wielkopolskim i blisko 90% jego emisji w subregionie. Warto zaznaczyć, że wartości te były istotnie wyższe przed 2015 r., kiedy to Elektrownia Adamów pracowała bez ograniczeń wynikających z narzuconego reżimu ostatnich lat pracy przed jej wyłączeniem w 2017 r.

⁶⁹ Grupa ZE PAK odpowiadała za emisję 6,61 mln ton CO₂ (źródło: Grupa Kapitałowa ZE PAK, *Sprawozdanie Zarządu z działalności Grupy Kapitałowej w 2019 roku*, Konin 2020).

⁷⁰ Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Poznaniu, *Stan Środowiska w Wielkopolsce. Raport 2017*, Biblioteka Monitoringu Środowiska, Poznań 2017.

Rycina 18. Emisje dwutlenku węgla w latach 2005-2019

Źródło: Fundacja InStrat, *Analiza gospodarcza regionu Wielkopolski Wschodniej pod kątem realizacji procesu sprawiedliwej transformacji, w tym transformacji energetycznej*, Agencja Rozwoju Regionalnego S.A. w Koninie, Konin 2021.

Pozostałymi źródłami emisji są sektor elektroenergetyki i ciepłownictwa (z wyłączeniem ZE PAK) oraz budynki (ciepłownictwo indywidualne) i transport (w 2016 r. w Wielkopolsce najwyższą emisję zanieczyszczeń pyłowych z dróg odnotowano m.in. w Koninie). Zgodnie z KPEiK w strukturze emisji gazów cieplarnianych Polski w sektorach non-ETS największy udział mają: gospodarstwa domowe, czyli tzw. sektor komunalno-bytowy (ok. 30%), oraz sektory transportu (ok. 27%) i rolnictwa (ok. 15%). Dlatego też kluczowymi obszarami dla ograniczania poziomu emisji gazów cieplarnianych powinny być, poza przemysłem, sektory: transportowy, rolnictwa oraz budownictwa.

- W przypadku budynków dominują rozproszone emitory niskie związane z paleniskami domowymi w sektorze komunalno-bytowym, lokalnymi kotłowniami, niewielkimi zakładami przemysłowymi i usługowymi. Emisja ta bardzo często odpowiada za przekroczenia normy dobowej pyłu PM10, odnotowywane zwłaszcza w sezonie zimowym⁷¹. Zanieczyszczenie powietrza, przede wszystkim w wyniku spalania węgla, przekłada się na problemy lokalne,

⁷¹ Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Poznaniu, *Stan Środowiska w Wielkopolsce. Raport 2017*, Biblioteka Monitoringu Środowiska, Poznań 2017.

jak np. problemy zdrowotne mieszkańców, czy też globalne w postaci przyspieszania zmian klimatu.

W Wielkopolsce Wschodniej oprócz Grupy ZE PAK działają również przedsiębiorstwa spoza sektora elektroenergetycznego i ciepłowniczego, które są energochłonne i/lub są istotnymi emitentami CO₂. W 2019 r. w wysokoemisyjnych gałęziach przemysłu (innych niż elektroenergetyka) funkcjonowało w subregionie 25 (aktywnych) przedsiębiorstw, działających w sektorach: ceramicznym (m.in. Wienerberger, Geberit), mineralnym, drzewnym, hutniczym (np. Gränges Konin) i papierniczym, które wygenerowały przychód na poziomie 1,6 mld zł. W związku z zaostrzającymi się normami środowiskowymi należy liczyć się z faktem, iż w perspektywie do 2030 r. część osób pracujących w tych podmiotach będzie musiała zmienić miejsce zatrudnienia (w przedsiębiorstwach tych pracuje aktualnie kilka tysięcy osób), zaś same przedsiębiorstwa będą wymagały wsparcia w dostosowaniu procesów produkcyjnych⁷². Pięć największych firm odpowiada za ponad 75% przychodu oraz połowę zatrudnienia. W związku z powyższym przeciwdziałanie negatywnym skutkom gospodarczym obniżenia emisyjności poza elektroenergetyką powinno koncentrować się w pierwszej kolejności na udzieleniu wsparcia pracownikom kilku wybranych przedsiębiorstw działających na obszarze Wielkopolski Wschodniej. We wskazanych branżach zidentyfikowano konieczność zmiany źródeł wytwarzania energii z paliw kopalnych na paliwa nisko- i zeroemisyjne (w tym zielony wodór) oraz potrzebę elektryfikacji i tym samym stworzenia nowych miejsc pracy w lokalnym łańcuchu wartości⁷³.

- Konsekwencje realizacji ambitnych celów polityki klimatycznej spowodują konieczność przeobrażenia również sektora ciepłownictwa systemowego. Liczba przedsiębiorstw ciepłowniczych ze średnimi źródłami spalania paliw⁷⁴ na terenie subregionu jest ograniczona – są to przede wszystkim firmy: GETEC – zasilająca sieć ciepłowniczą w Turku w energię cieplną z węgla brunatnego, oraz MZEC Koło (Koło) i Veolia Zachód (Słupca) – wykorzystujące przede wszystkim węgiel kamienny. Dalszy wzrost cen uprawnień do emisji CO₂,

---

⁷² Fundacja InStrat, *Analiza gospodarcza regionu Wielkopolski Wschodniej pod kątem realizacji procesu sprawiedliwej transformacji, w tym transformacji energetycznej*, Agencja Rozwoju Regionalnego S.A. w Koninie, Konin 2021.

⁷³ Ibidem.

⁷⁴ Średnie źródła spalania paliw to źródła o nominalnej mocy cieplnej nie mniejszej niż 1 MW i mniejszej niż 50 MW.

bez zmiany miksu paliwowego w tych podmiotach, przyczyni się do odczuwalnego wzrostu kosztów energii cieplnej dla mieszkańców, co będzie skutkowało zmniejszeniem zainteresowania ciepłem systemowym, a nawet odłączeniami budynków od sieci ciepłowniczej. Z tego względu konieczne są dalsze inwestycje w nowe moce zainstalowane w ciepłownictwie systemowym, oparte przede wszystkim o źródła zero- i niskoemisyjne⁷⁵.

- Istotne znaczenie dla poprawy efektywności energetycznej i ograniczenia emisji zanieczyszczeń ma rozwój nowoczesnego systemu zbiorowego transportu pasażerskiego, w tym autobusowego. W 2019 r. w subregionie funkcjonowało 137 podmiotów świadczących usługi w zakresie samochodowego transportu pasażerskiego. Do największych tego typu przedsiębiorstw należały: PKS w Koninie S.A., PKS w Turku S.A.⁷⁶ oraz Miejski Zakład Komunikacji w Koninie Sp. z o.o.
- Komunikacja autobusowa na obszarze Wielkopolski Wschodniej jest dobrze rozwinięta. Prawidłowemu funkcjonowaniu regularnej komunikacji sprzyja bardzo dobrze rozwinięta infrastruktura drogowa zarówno na poziomie dróg krajowych i wojewódzkich, jak również dróg powiatowych i gminnych. Najlepiej rozwinięte komunikacyjnie obszary w poszczególnych powiatach subregionu znajdują się w pobliżu największych ośrodków miejskich będących siedzibami szkół i urzędów, a także miejscami pracy mieszkańców subregionu. Łącznie na obszarze Wielkopolski Wschodniej wykonywanych jest rocznie ok. 6,5 mln km (tzw. wozokilometrów) na liniach regularnych. Ważnym wskaźnikiem charakteryzującym komunikację pasażerską jest procentowe pokrycie miejscowości regularnym transportem autobusowym. Pod tym względem najlepszą sytuacją w subregionie (poza miastem Koninem) charakteryzował się powiat turecki, w przypadku którego wskaźnik skomunikowania miejscowości osiągnął wartość 74,7%, a najmniej korzystną powiat koniński, dla którego wynosił on 59,4%. W pozostałych powiatach pokrycie miejscowości regularnym transportem autobusowym kształtowało się natomiast na poziomie 60,4% w powiecie słupeckim oraz 65,0% w powiecie kolskim⁷⁷. Pomimo względnie

---

⁷⁵ Fundacja Instrat, *Analiza gospodarcza regionu Wielkopolski Wschodniej pod kątem realizacji procesu sprawiedliwej transformacji, w tym transformacji energetycznej*, Agencja Rozwoju Regionalnego S.A. w Koninie, Konin 2021.

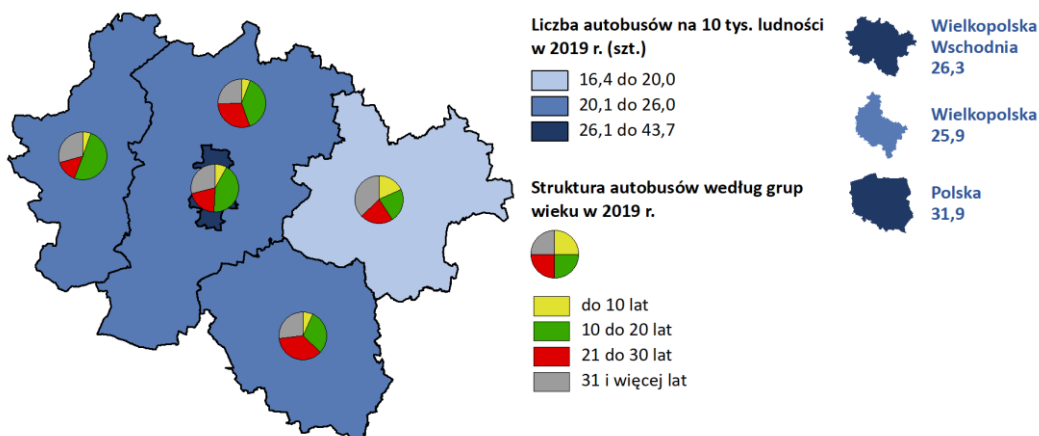
⁷⁶ Obecnie w stanie upadłości.

⁷⁷ *Plan zrównoważonego rozwoju publicznego transportu zbiorowego dla obszaru Powiatów: Miasta Konin – miasto na prawach powiatu, Kolskiego, Konińskiego oraz Słupeckiego*, Uchwała nr 492 Rady Miasta Konina z dnia 26 kwietnia 2017 r.

wysokich wartości wskaźnika skomunikowania miejscowości, na obszarze Wielkopolski Wschodniej nadal występują tzw. białe plamy w dostępie do transportu publicznego, w szczególności na obszarach wiejskich oddalonych od głównych ośrodków miejskich.

- W 2019 r. w subregionie zarejestrowanych było 1 138 autobusów, przy czym, pomimo stopniowej wymiany w ostatnich latach taboru autobusowego na nowy, aż 92% z nich miało ponad 10 lat (90% w 2015 r.), w tym 54% ponad 20 lat (53% w 2015 r.), a 29% powyżej 30 lat (21% w 2015 r.). W ciągu ostatnich kilku lat nastąpił znaczny proces starzenia się taboru autobusowego (wydłużył się czas eksploatacji pojazdów), co przełożyło się na zwiększoną emisję zanieczyszczeń z transportu zbiorowego.

Rycina 19. Autobusy na 10 tys. ludności oraz ich struktura według grup wieku w 2019 r.

Źródło: opracowanie WROT na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

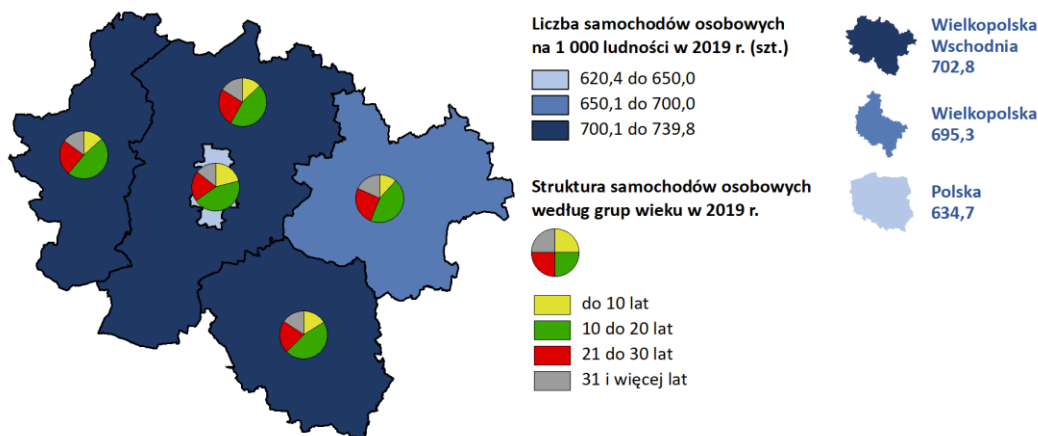
Uwzględniając obowiązującą od 1993 r. normę EURO 1⁷⁸, można przyjąć, że w Wielkopolsce Wschodniej żadnych norm nie spełnia ponad 29% autobusów. Najnowszych norm, tj. EURO 5 (obowiązującej od 2011 r.) i EURO 6 (obowiązującej od 2016 r.), może natomiast nie spełniać ponad 92% pojazdów. W 2019 r. największym udziałem nowych autobusów w ogólnej ich liczbie charakteryzowały się w subregionie powiat kolski (18% autobusów w wieku do 10 lat) oraz miasto Konin (8%), natomiast najniższym powiat słupecki (5%). W przypadku ponad 81% autobusów w 2019 r. jako paliwo stosowano olej

⁷⁸ Europejski standard emisji spalin.

napędowy, w 4,7% benzynę, a w 14,1% inne paliwa (z wykluczeniem LPG)⁷⁹. Pomimo unowocześniania taboru autobusowego na przestrzeni ostatnich lat, przekładającego się m.in. na zmniejszenie odsetka autobusów zasilanych olejem napędowym (o 13 p.p. w porównaniu do 2015 r.), zachodzące w tym obszarze zmiany należy uznać za niewystarczające.

- Istotne znaczenie dla ograniczania zanieczyszczeń i przeciwdziałania zmianom klimatu mają działania odnoszące się do transportu samochodowego. W 2019 r. wśród 304,5 tys. zarejestrowanych w subregionie samochodów osobowych aż 86% miało ponad 10 lat, w tym 40% ponad 20 lat, a 16% powyżej 30 lat (w 2015 r. udziały te wynosiły odpowiednio 85%, 34% i 13%). Szacuje się, że żadnych norm w zakresie emisyjności spalin nie spełnia ponad 16% samochodów, natomiast najnowszych norm (EURO 5 i EURO 6) może nie spełniać ponad 86% pojazdów. W blisko 50% samochodów osobowych zarejestrowanych w 2019 r. w Wielkopolsce Wschodniej jako paliwo stosowano benzynę, w 33,1% olej napędowy, a w 16,4% gaz LPG.

Rycina 20. Samochody osobowe na 10 tys. ludności oraz ich struktura według grup wieku w 2019 r.

Źródło: opracowanie WROT na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

- W Wielkopolsce Wschodniej funkcjonuje pilotażowy klaster energii – Klaster Energii „Zielona Energia – Konin”, który został stworzony w celu integracji potencjałów oraz podmiotów związanych z rynkiem energetycznym, a w szczególności z rynkiem OZE, oraz zarządzania energią poprzez stworzenie

⁷⁹ Inne paliwa: gaz ziemny CNG, energia elektryczna, benzyna i energia elektryczna (hybryda), olej napędowy i energia elektryczna (hybryda).

sieci współpracy podmiotów na rzecz zmian w obszarze gospodarki nisko- i zeroemisyjnej oraz zrównoważonej energii. Rozwijany jest ponadto Turkowski Klaster Energii „Czysta Energia”, którego misją jest zwiększenie udziału OZE w ogólnym miksie energetycznym na terenie powiatu tureckiego.

- Na obszarze subregionu do końca 2019 r. zainstalowano 109 instalacji do produkcji energii z odnawialnych źródeł o łącznej mocy 225,17 MW, co stanowi 23,9% mocy zainstalowanej w województwie wielkopolskim. Wśród nich zdecydowanie dominują instalacje wykorzystujące energię z wiatru – 96 instalacji o łącznej mocy 160,18 MW.

Największą zainstalowaną mocą instalacji OZE charakteryzował się w Wielkopolsce Wschodniej powiat koniński, odznaczający się jednocześnie największą ich liczbą, oraz miasto Konin, w którym funkcjonowały cztery tego typu instalacje, przy czym dwie z nich wykorzystywały biomasę (jedną z nich jest instalacja w Elektrowni Konin o zainstalowanej mocy 50 MW, która produkuje energię cieplną z biomasy). W Koninie działają ponadto dwie biogazownie (z czterech w całym subregionie – pozostałe znajdują się w powiatach konińskim i tureckim)⁸⁰.

Tabela 2. Moc zainstalowana OZE według rodzaju źródła w 2019 r.

Rodzaj instalacji OZE	Moc instalacji OZE (MW)					SUMA
	powiat kolski	powiat koniński	powiat słupecki	powiat turecki	m. Konin	
wykorzystująca biogaz	-	1,60	-	1,90	3,01	6,51
wykorzystująca biomasę	-	-	-	-	57,30	57,30
wykorzystująca energię promieniowania słonecznego	-	0,05	-	1,04	-	1,09
wykorzystująca energię wiatru	46,35	73,00	35,20	5,64	-	160,18
wykorzystująca hydroenergię	-	0,10	-	-	-	0,10
SUMA	46,35	74,74	35,20	8,57	60,31	225,17

Źródło: Opracowanie własne na podstawie zestawienia Urzędu Regulacji Energetyki *Instalacje odnawialnego źródła energii wg stanu na dzień 31 grudnia 2019 r.*

⁸⁰ Źródło: Urząd Regulacji Energetyki, *Instalacje odnawialnych źródeł energii wg stanu na dzień 31 grudnia 2019 r.*, <https://www.ure.gov.pl/download/9/10922/Instalacjeodnawialnychzrodelenergiigstanunadzien31grudnia2019r.xlsx> [dostęp: 09.10.2020 r.]. W trakcie konsultacji Konceptji zdiagnozowano pewne braki informacyjne w zestawieniu Urzędu Regulacji Energetyki w zakresie występujących instalacji OZE.

- Dużym atutem i szansą rozwojową Wielkopolski Wschodniej są występujące na jej obszarze wody geotermalne udokumentowane w dwóch otworach wiertniczych – w Ślesinie i Dobrowie (gmina Koło) oraz wody geotermalne zalegające pod wyspą Pocijewo, znajdującą się pomiędzy Wartą a Kanalem Ulgi w Koninie⁸¹. Warto zaznaczyć, że w sierpniu 2020 r. NFOŚiGW ogłosił listę projektów wybranych do dofinansowania, na której znalazły się projekty dotyczące budowy ciepłowni geotermalnych w Kole i Koninie.
- Istniejący system elektroenergetyczny umożliwia wyprowadzenie znacznej mocy elektrycznej z elektrowni Pątnów I, Pątnów II i Konin. Funkcjonujące stacje elektroenergetyczne 400/220/110 kV i 220/110 kV poprzez sieć dystrybucyjną (obiekty o napięciu 110 kV i niższym) przesyłają energię elektryczną do odbiorców. Linie napowietrzne wysokiego napięcia oraz główne punkty zasilania charakteryzują się odmiennym wiekiem i zdolnościami przesyłowymi. Część sieci średniego napięcia i stacji transformatorowych oraz część sieci niskiego napięcia jest mocno wyeksploatowana, wymaga modernizacji bądź przebudowy. Konieczne jest zwiększenie bezpieczeństwa energetycznego oraz zmniejszenie strat energii w przesyłach i dystrybucji, a także poprawa przepustowości linii elektroenergetycznych i ograniczenie przesyłu energii liniami 110 kV na dalekie odległości. Wzrost zainteresowania energetyką odnawialną, w tym prosumencką z mikroźródeł, czy rozwojem mikrosieci spółdzielni i klastrów energii, powoduje konieczność przebudowy sieci średniego i niskiego napięcia, głównie na obszarach gmin wiejskich oraz mniejszych miast, a także potrzebę budowy dedykowanych sieci niskiego napięcia dla zasilania punktów ładowania pojazdów elektrycznych w większych aglomeracjach miejskich⁸².

---

⁸¹ *Plan zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego. Wielkopolska 2020+, Uchwała nr V/70/19 Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z dnia 25 marca 2019 r.*

⁸² *Ibidem.*

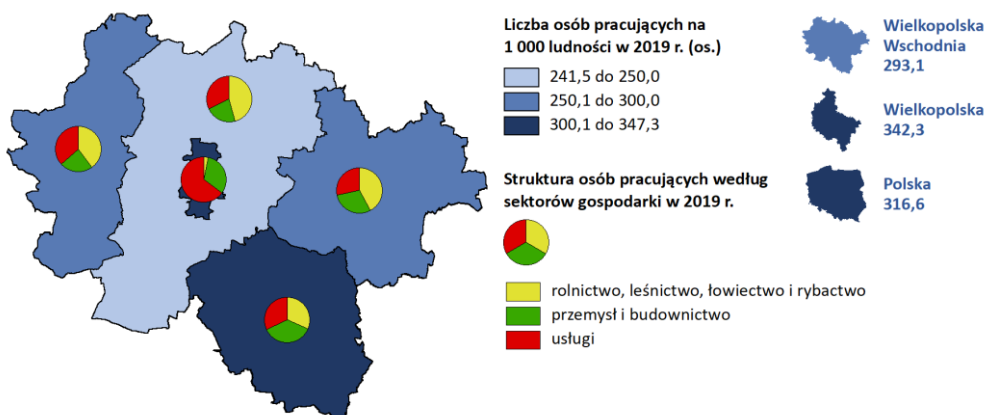
Wyzwanie 3.

Rozwijanie oraz poprawa wykorzystania potencjału kapitału ludzkiego – najważniejszego zasobu subregionu

Stworzenie warunków do utrzymania i powstawania stabilnych miejsc pracy, w szczególności w oparciu o rozwój MŚP; rozwój przedsiębiorczości mieszkańców; podnoszenie i zmiana kwalifikacji pracowników, szczególnie odchodzących z sektora paliwowo-energetycznego; zamiana „brudnych” miejsc pracy na „zielone” poprzez dostosowywanie ich do wymagań gospodarki zeroemisyjnej; włączenie dużych firm z subregionu w proces transformacji; zwiększanie szans na zatrudnienie poprzez podnoszenie jakości kształcenia i dopasowanie oferty edukacyjnej do potrzeb rynku pracy; upowszechnienie kształcenia ustawicznego; rozwój doradztwa zawodowego w szkołach, w tym poprawa jego jakości.

- Wielkopolska Wschodnia w 2019 r. koncentrowała 10,6% wszystkich pracujących w gospodarce narodowej w województwie wielkopolskim. Najwięcej osób w subregionie pracowało w sektorze usług (38,4%), a w dalszej kolejności w sektorach rolnictwa, leśnictwa, łowiectwa i rybactwa (32,8%) oraz przemysłu i budownictwa (28,8%).

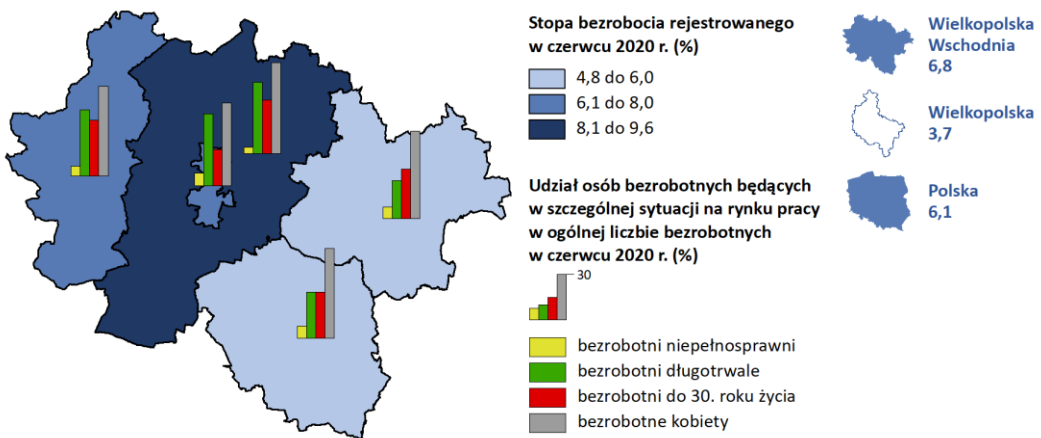
Rycina 21. Pracujący na 1 000 ludności oraz ich struktura według sektorów gospodarki w 2019 r.

Źródło: opracowanie WROT na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

- Subregion wyróżnia się na tle Wielkopolski pod względem liczby i odsetka pracujących w rolnictwie (sektor rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo). W 2019 r. blisko 41,7 tys. osób, tj. 32,8% ogółu pracujących w Wielkopolsce Wschodniej, trudniło się rolnictwem. Odsetek pracujących w tym sektorze gospodarki kształtował się więc na znacznie wyższym poziomie niż średnio w województwie wielkopolskim (17,6%) i kraju (19,4%), co wskazuje na istotne znaczenie rolnictwa w subregionie zarówno dla gospodarki, jak i dla rynku pracy. Pod tym względem wyróżniały się przede wszystkim powiaty koniński (46,0% pracujących w rolnictwie) i kolski (42,1%), a w dalszej kolejności słupecki (39,8%) i turecki (31,8%). W przypadku miasta Konina odsetek pracujących w rolnictwie kształtował się natomiast na bardzo niskim poziomie – 3,4%.
- Restrukturyzacja przemysłu, w tym likwidacja części zakładów oraz monopolizacja lokalnego rynku pracy przez sektor paliwowo-energetyczny, a ostatnio także epidemia COVID-19, doprowadziły do wzrostu bezrobocia w Wielkopolsce Wschodniej. Według stanu na koniec czerwca 2020 r. stopa bezrobocia rejestrowanego w subregionie wyniosła 6,8%, a więc była znacznie wyższa niż średnio w Wielkopolsce (3,7%) i Polsce (6,1%). Najmniej korzystną sytuacją pod tym względem charakteryzowały się powiaty koniński i słupecki oraz miasto Konin, które znalazły się w grupie pięciu powiatów o najwyższej wartości wskaźnika w województwie wielkopolskim – zajęły odpowiednio 1., 2. oraz 5. miejsce.

Rycina 22. Stopa bezrobocia rejestrowanego oraz udział osób bezrobotnych będących w szczególnej sytuacji na rynku pracy w ogólnej liczbie bezrobotnych w czerwcu 2020 r.

Źródło: opracowanie WROT na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

- Struktura bezrobotnych wskazuje, że Wielkopolska Wschodnia charakteryzuje się najwyższym w skali województwa wielkopolskiego udziałem osób długotrwale bezrobotnych (41,5% w czerwcu 2020 r.; Wielkopolska – 34,1%) oraz osób bezrobotnych do 30. roku życia (32,5%; Wielkopolska – 29,4%). Względnie niekorzystnie kształtuje się ponadto sytuacja bezrobotnych kobiet, których udział w ogóle bezrobotnych (58,7% w czerwcu 2020 r.) również przekraczał średnią dla województwa wielkopolskiego (57,4%)⁸³.
- Transformacja w kierunku neutralności klimatycznej bez realizacji działań łagodzących jej skutki spowoduje niekorzystne zmiany na rynku pracy (likwidację miejsc pracy). Redukcja zatrudnienia obserwowana będzie zarówno w sektorze wydobywczym i energetycznym (m.in. w Grupie ZE PAK, która odgrywa kluczową rolę na lokalnym rynku pracy, zatrudniając w 2019 r. ponad 4,6 tys. osób z wartością średniego wynagrodzenia znacznie przekraczającą krajowe i regionalne przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto⁸⁴), jak i w sektorach towarzyszących – przyjmuje się, że każde miejsce pracy w górnictwie generuje nie mniej niż trzy dodatkowe miejsca pracy w innych sektorach⁸⁵. Nadwyżka siły roboczej pochodząca z sektora górniczego oraz niewystarczająca liczba miejsc pracy poza nim pogłębią istniejący brak równowagi na rynku pracy, co skutkować będzie dalszym znacznym wzrostem bezrobocia w subregionie. Wpływ na wspomnianą nierównowagę ma w ostatnim czasie również zmiana otoczenia makroekonomicznego oraz spowolnienie wzrostu gospodarczego, nie tylko w kraju, ale również w Europie i poza nią, będące skutkiem epidemii COVID-19.
- Rozwój subregionu w nowych warunkach wymagać będzie odpowiednio wykwalifikowanych pracowników, których w pierwszej kolejności należy poszukiwać wśród osób odchodzących z sektora paliwowo-energetycznego, bezrobotnych oraz osób młodych wchodzących na rynek pracy.

W Grupie ZE PAK najwięcej pracowników legitymowało się wykształceniem średnim (liceum, technikum, pomaturalne, policealne) i zawodowym

---

⁸³ Wojewódzki Urząd Pracy w Poznaniu, *Biuletyn informacyjny 06.2020 r.*, https://wuppozn.praca.gov.pl/documents/161065/11630466/06_2020/07f48816-a556-4d5c-8947-1d47c8e29785?t=1595838868000 [dostęp: 09.10.2020 r.].

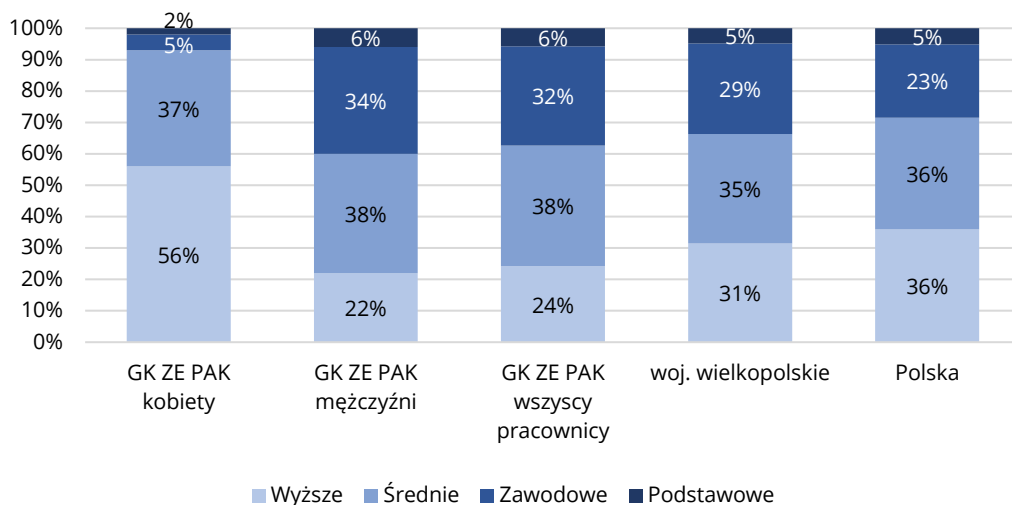
⁸⁴ Fundacja InStrat, *Analiza gospodarcza regionu Wielkopolski Wschodniej pod kątem realizacji procesu sprawiedliwej transformacji, w tym transformacji energetycznej*, Agencja Rozwoju Regionalnego S.A. w Koninie, Konin 2021.

⁸⁵ Grupa Ekspercka „Sprawiedliwa Transformacja”, *Propozycje rekomendacji dla obszaru sprawiedliwa transformacja*, Katowice – Łódź – Poznań – Wrocław – Warszawa 2020.

(zasadnicze, nauka zawodu)⁸⁶. W 2019 r. odsetek pracowników Grupy legitymujących się wykształceniem zawodowym wynosił 32%, a więc był wyższy niż w województwie wielkopolskim (29%) oraz kraju (23%). Odsetek osób z wykształceniem wyższym (24%) kształtował się natomiast na znacznie niższym poziomie zarówno w porównaniu do Wielkopolski (31%), jak i Polski (36%). Co warto zaznaczyć, struktura wykształcenia pracujących w Grupie ZE PAK kobiet i mężczyzn wykazuje znaczne zróżnicowanie – w grupie kobiet odsetek posiadających wykształcenie wyższe był w 2019 r. ponad 2-krotnie wyższy niż wśród mężczyzn, natomiast odsetek legitymujących się wykształceniem zawodowym był prawie 7-krotnie niższy niż w grupie mężczyzn.

Rycina 23. Struktura pracowników Grupy ZE PAK według wykształcenia na tle struktury aktywnych zawodowo według wykształcenia w Wielkopolsce i Polsce w 2019 r.

Źródło: Fundacja Instrat, *Analiza gospodarcza regionu Wielkopolski Wschodniej pod kątem realizacji procesu sprawiedliwej transformacji, w tym transformacji energetycznej*, Agencja Rozwoju Regionalnego S.A. w Koninie, Konin 2021.

Bezrobotnymi w subregionie są przede wszystkim osoby legitymujące się niższym poziomem wykształcenia, choć często ukierunkowane zawodowo. W czerwcu 2020 r. w strukturze bezrobotnych największy udział miały osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym (27,9%), policealnym i średnim

⁸⁶ Grupa Kapitałowa ZE PAK, *Sprawozdanie Zarządu z działalności Grupy Kapitałowej w 2019 roku*, Konin 2020.

zawodowym (24,1%), a także gimnazjalnym i niższym (22,8%)⁸⁷, co może świadczyć o pewnym niedostosowaniu kwalifikacji zawodowych do aktualnych potrzeb rynku pracy.

Tabela 3. Struktura osób bezrobotnych według poziomu wykształcenia w czerwcu 2020 r.

Jednostka terytorialna	Struktura bezrobotnych według wykształcenia (%)				
	Wyższe	Policealne i średnie zawodowe	Średnie ogólnokształcące	Zasadnicze zawodowe	Gimnazjalne i niższe
Powiat kolski	13,9	24,5	9,9	30,1	21,6
Powiat koniński	12,8	23,8	10,9	28,9	23,6
Powiat słupecki	12,8	24,1	9,9	31,4	21,8
Powiat turecki	17,1	24,9	10,9	26,9	20,1
Powiat m. Konin	16,8	23,8	11,5	22,7	25,2
Wielkopolska Wschodnia	14,4	24,1	10,7	27,9	22,8
Wielkopolska	14,9	22,2	11,3	27,7	23,7
Polska	15,1	22,6	12,3	24,7	25,3

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Biuletynu informacyjnego 06.2020 r.* Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Poznaniu.

- Niewystarczająco rozwinięta infrastruktura społeczna, w szczególności niedostateczna dostępność przedszkoli czy żłobków oraz placówek stacjonarnej pomocy społecznej, ma duży wpływ na aktualny, relatywnie niski poziom aktywności zawodowej kobiet. Zgodnie z danymi statystycznymi w 2019 r. powiaty Wielkopolski Wschodniej (poza miastem Koninem) cechowały się względnie niskimi wartościami wskaźników dotyczących udziału dzieci w wieku 3-5 lat objętych wychowaniem przedszkolnym w ogólnej liczbie dzieci w tej grupie wiekowej (od 74,1% w powiecie kolskim do 86,0% w powiecie słupeckim) oraz odsetka dzieci objętych opieką w żłobkach (od 1,9% w powiecie słupeckim do 8,8% w powiecie tureckim). Wynika to w szczególności z niskiej koncentracji tego typu placówek na ich obszarze. Co więcej, analiza danych z tego zakresu za ostatnie 10 lat wskazuje na relatywne pogarszanie się sytuacji powiatów Wielkopolski Wschodniej w stosunku do pozostałej części województwa wielkopolskiego.

⁸⁷ Wojewódzki Urząd Pracy w Poznaniu, *Biuletyn informacyjny 06.2020 r.*, https://wuppozn.praca.gov.pl/documents/161065/11630466/06_2020/07f48816-a556-4d5c-8947-1d47c8e29785?t=1595838868000 [dostęp: 09.10.2020 r.].

- W najbliższych latach coraz większym problemem wynikającym ze zmian demograficznych, z którym borykać się będą szkoły zlokalizowane na obszarze Wielkopolski Wschodniej, będzie zmniejszająca się liczba dzieci i młodzieży uczącej się. W roku szkolnym 2018/2019 do 197 szkół podstawowych i gimnazjów⁸⁸ (bez szkół specjalnych i dla dorosłych) uczęszczało w subregionie 39 303 uczniów (tj. o 10,5% mniej niż w 2010 r.).
- W roku szkolnym 2018/2019 w subregionie funkcjonowało 59 szkół ponadpodstawowych/ponadgimnazjalnych (bez szkół specjalnych i szkół dla dorosłych), w których uczyło się łącznie 14,3 tys. uczniów. Najliczniejszą grupę stanowiły licea ogólnokształcące (19) oraz technika (18), a w dalszej kolejności branżowe szkoły I stopnia (15), szkoły artystyczne (6, w tym szkoła w Koninie dająca uprawnienia zawodowe) oraz szkoła policealna. W okresie 2010-2018 spadek liczby uczniów odnotowano w prawie wszystkich typach szkół, przy czym największy w szkołach policealnych (o 75,6%), a następnie w zasadniczych szkołach zawodowych przekształconych w szkoły branżowe I stopnia (o 29,2%), liceach ogólnokształcących (o 28,7%), szkole artystycznej dającej uprawnienia zawodowe (o 19,7%) oraz technikach (o 10,0%). Wzrost liczby uczniów w tym okresie odnotowano w Wielkopolsce Wschodniej jedynie w przypadku szkół artystycznych niedających uprawnień zawodowych (o 33,0%).
- Kształcenie zawodowe realizują technika, szkoły branżowe I stopnia (dawniej zasadnicze szkoły zawodowe) oraz szkoły policealne. Pomimo podejmowanych dotychczas działań, konieczne są dalsze inicjatywy, w tym działania informacyjno-promocyjne, przyczyniające się do zmiany preferencji edukacyjnych młodzieży i obalenia mitu, że każde wykształcenie wyższe gwarantuje powodzenie na rynku pracy. Absolwenci liceów ogólnokształcących nadal stanowią najliczniejszą grupę wśród absolwentów szkół ponadpodstawowych/ponadgimnazjalnych – 44,6% w 2018 r., co odpowiada poziomowi z 2010 r. W ostatnich latach w strukturze absolwentów zaobserwowano nieznaczny wzrost udziału uczniów kończących technika (w 2018 r. udział wyniósł 35,7%, co oznaczało wzrost o 1,9 p.p. w porównaniu z 2010 r.), przy jednoczesnym spadku udziału absolwentów zasadniczych szkół zawodowych (w 2018 r. wyniósł 19,7%, tj. o 1,9 p.p. mniej niż w 2010 r.).
- W obszarze szkolnictwa zawodowego zasadniczym problemem jest niedostateczna współpraca między szkołami a środowiskiem pracodawców.

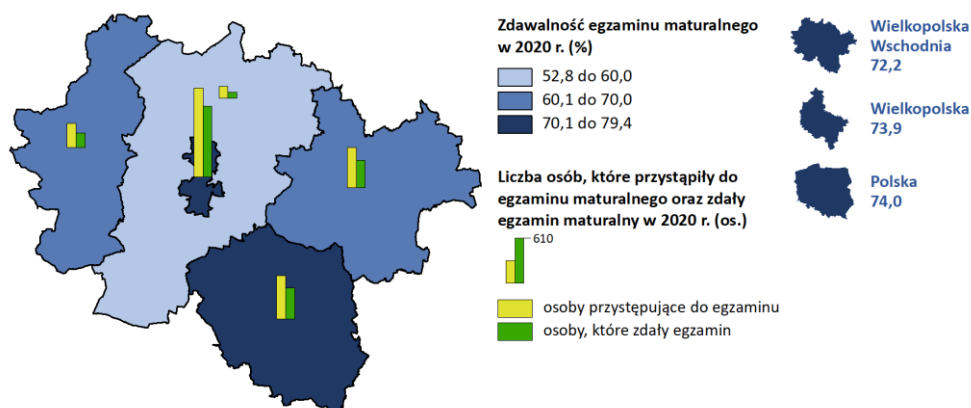
---

⁸⁸ Reforma oświaty spowodowała, że rok szkolny 2018/2019 był ostatnim rokiem funkcjonowania gimnazjów.

Szczególnie ważne jest zapewnienie udziału lokalnych firm w procesie kształcenia umiejętności zawodowych. Kolejnym problemem na styku obszarów edukacji i rynku pracy jest niedostatecznie rozwinięte doradztwo zawodowe w szkołach, skutkujące często przypadkowym, opartym na pozamerytorycznych przesłankach, wyborem kierunku dalszego kształcenia. Ponadto część wielkopolskich szkół nie realizuje doradztwa zawodowego lub czyni to w minimalnym zakresie⁸⁹. Problem niedostatecznie rozwiniętego doradztwa edukacyjno-zawodowego w Wielkopolsce potwierdzają wyniki badania Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Poznaniu, wskazujące, że jego forma i dostępność w szkołach nie stanowi wystarczającego wsparcia dla młodych ludzi, co w efekcie skutkuje często błędnymi decyzjami przy wyborze zawodu⁹⁰.

- Wskaźnikiem służącym do oceny poziomu kształcenia na poziomie ponadpodstawowym (ponadgimnazjalnym) może być zdawalność matur, która w przypadku Wielkopolski Wschodniej w 2020 r. (72,2%) była nieznacznie niższa od średniej dla Wielkopolski i Polski (odpowiednio 73,9% i 74,0%). W subregionie najwyższą zdawalność egzaminu maturalnego w 2020 r. odnotowano w Koninie (79,3%), który jako jedyny przekroczył średnie wartości dla województwa wielkopolskiego i kraju, natomiast najniższą w powiatach konińskim (52,9%) i słupeckim (60,3%).

Rycina 24. Zdawalność egzaminu maturalnego w 2020 r.

Źródło: opracowanie WROT na podstawie danych Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej w Poznaniu.

⁸⁹ *Strategia rozwoju województwa wielkopolskiego do 2030 roku*, Uchwała nr XVII/287/20 Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z dnia 27 stycznia 2020 r.

⁹⁰ Wojewódzki Urząd Pracy w Poznaniu, *Edukacja i potrzeby rynku pracy w Wielkopolsce w 2019 r.*, Wojewódzki Urząd Pracy w Poznaniu, Poznań 2020.

- W Wielkopolsce Wschodniej kształcenie na poziomie wyższym koncentruje się przede wszystkim w Koninie, w którym funkcjonują Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa, Wyższa Szkoła Pedagogiczno-Techniczna oraz Wyższa Szkoła Kadr Menedżerskich, a także Wydziały Zamiejscowe Wyższej Szkoły Umiejętności Społecznych w Poznaniu. Szkolnictwo wyższe prowadzone jest ponadto w postaci ośrodków zamiejscowych na terenie powiatów kolskiego i tureckiego – w Kole funkcjonuje Zamiejscowy Ośrodek Dydaktyczny Społecznej Wyższej Szkoły Przedsiębiorczości i Zarządzania w Łodzi, natomiast w Turku zlokalizowane są Zamiejscowy Ośrodek Dydaktyczny Uniwersytetu Technologiczno-Przyrodniczego oraz Zamiejscowy Wydział Budownictwa i Instalacji Komunalnych Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Koninie.
- Ważnym problemem jest coraz częściej obserwowane niedopasowanie umiejętności posiadanych przez pracowników do potrzeb zgłaszanych przez pracodawców, które skutkuje bezrobociem w pewnych grupach zawodowych i jednoczesnym niedoborem pracowników w innych. W kontekście zapewnienia kadr dla nowoczesnej gospodarki kluczowe staje się zwiększenie odsetka osób posiadających podstawowe i ponadpodstawowe umiejętności cyfrowe, a także wzrost zainteresowania osób młodych kształceniem zawodowym i technicznym, które powinno zostać jednocześnie dostosowane do aktualnych i przyszłych potrzeb rynku pracy⁹¹.
- W Wielkopolsce Wschodniej, podobnie jak w województwie wielkopolskim i innych regionach kraju, wielu pracodawców doświadcza braków kadrowych. Od dłuższego czasu popyt na pracowników w wielu branżach przekracza podaż pracy. W *Barometrze zawodów 2019* zidentyfikowano 21 zawodów deficytowych, które występują we wszystkich powiatach subregionu⁹². Są to przede wszystkim zawody zasilające branże transportowo-logistyczną, budowlaną, usługową i meblarską. Osoby z wykształceniem w tych zawodach od dłuższego czasu są poszukiwane przez pracodawców, stąd niezmiennie znajdują się w grupie deficytowej. Deficyt ten dotyczy zarówno specjalistów z wielu dziedzin, jak i robotników wykonujących prace proste. We wszystkich powiatach Wielkopolski Wschodniej brakowało dobrze wykwalifikowanych pracowników usług z przygotowaniem zawodowym, takich jak kucharze,

---

⁹¹ *Strategia rozwoju województwa wielkopolskiego do 2030 roku*, Uchwała nr XVII/287/20 Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z dnia 27 stycznia 2020 r.

⁹² W powiecie konińskim i Koninie zidentyfikowano 74 zawody deficytowe, w powiatach kolskim i słupeckim po 35, natomiast w powiecie tureckim 46.

piekarze, cukiernicy, masarze, a także krawcy i pracownicy produkcji odzieży oraz tapicerzy. Ponadto brakowało grafików komputerowych, specjalistów elektroniki, automatyki i robotyki, a także pielęgniarek i położnych. Zasadniczą rolę w wypełnieniu tej luki na rynku pracy powinny odgrywać przede wszystkim szkoły zawodowe, które nadal nie cieszą się wystarczającym zainteresowaniem ze strony uczniów. Istotne jest zapewnienie wysokiej jakości kształcenia w tych szkołach, gdyż częstą przeszkodą w podjęciu zatrudnienia jest m.in. brak odpowiednich kwalifikacji lub umiejętności koniecznych do fachowego wykonywania danego zawodu. Od potencjalnych pracowników z wykształceniem zawodowym pracodawcy często wymagają bowiem doświadczenia zawodowego i praktycznych umiejętności, ale także znajomości nowoczesnych technologii⁹³.

---

⁹³ Wojewódzki Urząd Pracy w Poznaniu, *Barometr zawodów 2019. Raport podsumowujący badanie w województwie wielkopolskim*, Wojewódzki Urząd Pracy w Krakowie, Kraków 2018.

Wyzwanie 4. Przeciwdziałanie degradacji środowiska i adaptacja do zmian klimatycznych

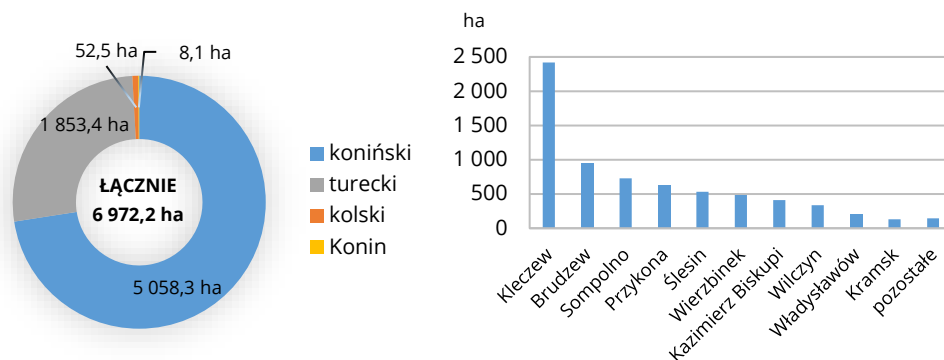
Ograniczanie utraty naturalnej retencji; powiększenie dyspozycyjnych zasobów wodnych poprzez niwelowanie lejów depresyjnych odkrywek kopalni Adamów i Konin; zapobieganie zbyt szybkiemu odpływowi wód opadowych dzięki ich retencjonowaniu; poprawa jakości wód oraz ich zrównoważone wykorzystanie jako istotny element wzrostu jakości życia ludzi i zapewnienia prawidłowego funkcjonowania ekosystemów; przeciwdziałanie zmianom klimatu i adaptacja do prognozowanych skutków jego zmian; ochrona bioróżnorodności; kształtowanie terenów zielonych w miastach; przywrócenie terenom pogórnicyz poprzednich funkcji lub ich racjonalne zagospodarowanie w nowy sposób, przy jednoczesnym odtwarzaniu właściwych stosunków wodnych.

- Długotrwała działalność przemysłowa, w tym wydobycie węgla brunatnego metodami odkrywkowymi, spowodowała, że Wielkopolska Wschodnia charakteryzuje się bardzo dużą powierzchnią terenów zdewastowanych wymagających rekultywacji – blisko 7 tys. ha w 2019 r. (tj. 67% wszystkich gruntów zdewastowanych w województwie wielkopolskim), z czego najwięcej w powiatach konińskim (blisko 5,1 tys. ha) oraz tureckim (ponad 1,8 tys. ha). Wydobycie węgla doprowadziło do znacznych zmian w środowisku, widocznych nie tylko w morfologii terenu, ale również w zmianie stosunków wodnych. Mają one charakter wielkoprzestrzenny i pociągają za sobą przeobrażenia w pozostałych komponentach środowiska przyrodniczego, w tym m.in. powstanie rozległych lejów depresyjnych. Działalność przemysłowa przyczyniła się również do degradacji gleb oraz zanieczyszczenia atmosfery⁹⁴. Warto zaznaczyć, że zasięg oddziaływania kopalni odkrywkowych wykracza poza obszar subregionu – prowadzona na pograniczu z województwem kujawsko-pomorskim eksploatacja węgla brunatnego

⁹⁴ Plan zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego. Wielkopolska 2020+, Uchwała nr V/70/19 Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z dnia 25 marca 2019 r.

z odkrywki Tomisławice wpływa na obniżenie zwierciadła wód na obszarach oddziaływania odkrywki również w tym województwie⁹⁵.

Rycina 25. Tereny zdewastowane w subregionie w 2019 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ze starostw powiatowych i UMWW w Poznaniu.

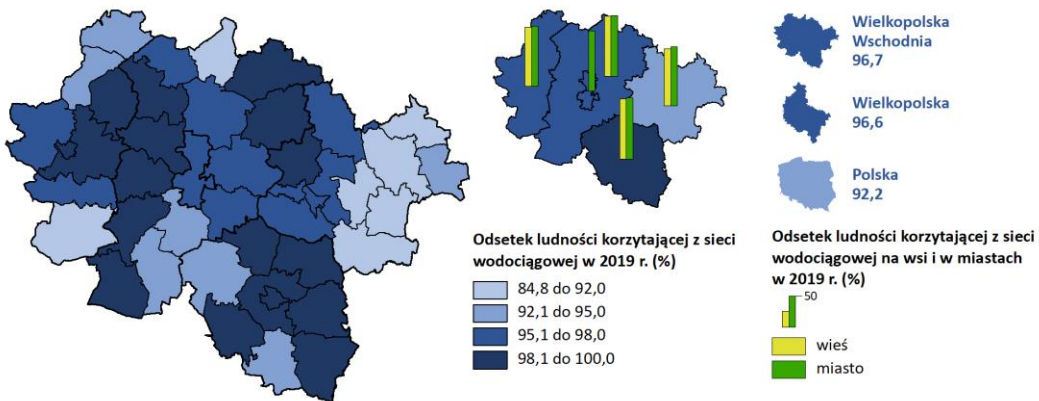
- Subregion jest jednym z najbardziej deficytowych w wodę obszarów – niskie opady, wynoszące średnio 450-550 mm/rok, oraz parowanie potencjalne z wolnej powierzchni wody przekraczające 700 mm/rok przekładają się na ujemny klimatyczny bilans wodny, a w efekcie na ubytek wód na całym jego terenie. Wielkopolskę Wschodnią cechuje także względnie niski odpływ jednostkowy oscylujący w granicach 0-2,5 l/s*km², przy średniej dla Polski wynoszącej ok. 6,0 l/s*km² (średnia dla Regionu Wodnego Warty, włączając do niego zlewnię Noteci, wynosi natomiast 3,5-4,0 l/s*km²). Brak odpływu jednostkowego obserwowany jest w zlewniach: Meszny, Kanału Ostrowo-Gopło, Małej i Górnej Noteci⁹⁶. Zgodnie z projekcją klimatu dla Polski do 2030 r., prowadzoną przez Instytut Ochrony Środowiska – Państwowy Instytut Badawczy, średnioroczna wartość opadów w subregionie może oscylować w najbliższych latach na poziomie ok. 620 mm, co w połączeniu z odkrywkową eksploatacją złóż węgla, powodującą zanik zasobów wodnych na obszarze dotkniętym wpływem rozległych lejów depresyjnych, potęgować będzie występowanie zjawiska suszy.

⁹⁵ Program ochrony środowiska województwa kujawsko-pomorskiego na lata 2017-2020 z perspektywą na lata 2021-2024, Uchwała nr XXXVI/611/17 Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego z dnia 25 września 2017 r.

⁹⁶ Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej w Poznaniu, Podsumowanie działań mających przeciwdziałać skutkom suszy na terenie Regionu Wodnego Warty, <https://poznan.wody.gov.pl/aktualnosci/884-podsumowanie-dzialan-rzgw-w-poznaniu-majacych-przeciwdzialac-skutkom-suszy-na-terenie-regionu-wodnego-warty> [dostęp: 04.12.2020 r.].

- Głównym użytkownikiem wody w Wielkopolsce Wschodniej jest przemysł, w szczególności sektor energetyczny, którego udział w ogólnym zużyciu wody słodkiej w województwie wielkopolskim osiąga poziom 78,9%, a w samym subregionie wynosi 97%.
- Małe zasoby wodne Wielkopolski Wschodniej oraz ich jakość, a także rosnące oczekiwania dotyczące standardów życia ludności determinują rozwój gospodarki wodno-ściekowej. Odsetek ludności obsługiwanej przez sieć wodociągową w 2019 r. wyniósł w subregionie 96,7% i był zbliżony do poziomu dla województwa wielkopolskiego (96,6%). Relatywnie dobrą sytuacją w zakresie dostępu do sieci wodociągowej odznaczały się zarówno obszary miejskie (korzystało z niej 97,6% ludności; średnio w Wielkopolsce – 98,0%), jak i tereny wiejskie (96,1%; średnio w województwie – 95,0%). Problem stanowią przestarzałe sieci wodociągowe i stacje uzdatniania wraz z ujęciami wody, które wymagają rozbudowy i modernizacji w celu zapewnienia stałych dostaw wody pitnej. W tym względzie równie istotna jest także budowa nowych ujęć wodnych.

Rycina 26. Ludność korzystająca z sieci wodociągowej ogółem oraz w podziale na miasto i wieś w 2019 r.

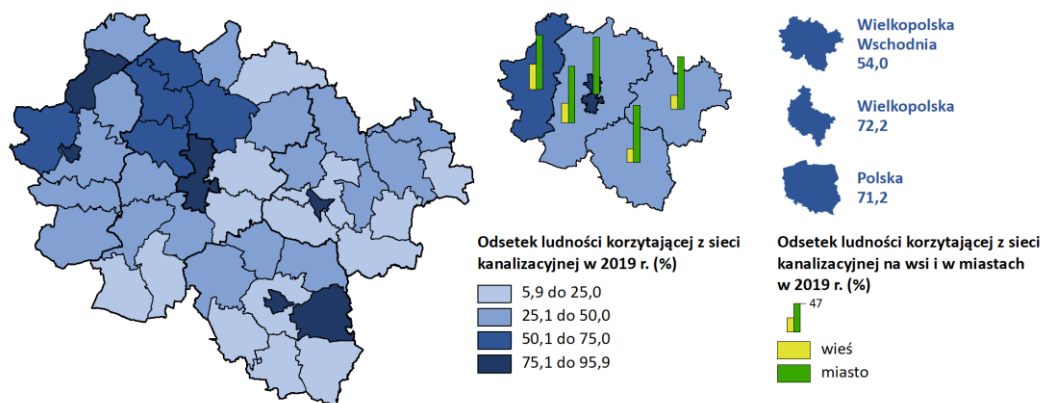
Źródło: opracowanie WROT na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

- Mimo sukcesywnie prowadzonych prac związanych z budową i modernizacją oczyszczalni ścieków, głównym źródłem zanieczyszczeń wód są nadal zrzuty ścieków komunalnych i przemysłowych (z uwagi na ich ilość, a także ładunek zanieczyszczeń, jaki zostaje wprowadzony do wód). W znaczący sposób na stan wód wpływają również zanieczyszczenia powstałe w wyniku wymywania pozostałości nawozów lub środków ochrony roślin stosowanych na terenach

rolniczych, które obejmują dużą część obszaru Wielkopolski Wschodniej. Zarówno punktowe zrzuty ścieków, jak i odpływy z terenów upraw rolnych oraz hodowli zwierząt zawierające duży ładunek substancji biogenych przyczyniają się do nasilenia eutrofizacji wód i zaburzają naturalne procesy samooczyszczania⁹⁷.

- W Wielkopolsce Wschodniej systematycznie zwiększa się długość sieci kanalizacyjnej, co przekłada się na wzrost odsetka mieszkańców korzystających z kanalizacji. Wartość tego wskaźnika nadal jest jednak niższa niż średnio w województwie wielkopolskim – w 2019 r. z sieci kanalizacyjnej korzystało 54,0% mieszkańców subregionu, podczas gdy w Wielkopolsce 72,2% ludności.

Rycina 27. Ludność korzystająca z sieci kanalizacyjnej ogółem oraz w podziale na miasto i wieś w 2019 r.

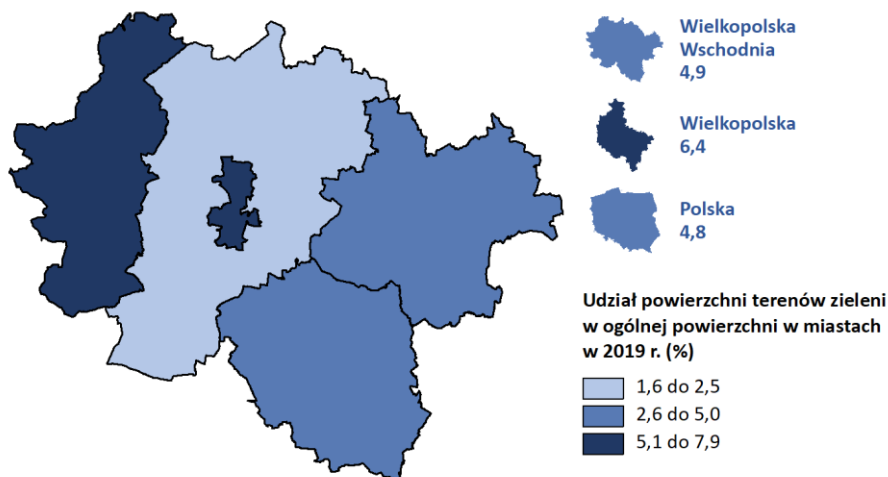
Źródło: opracowanie WROT na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

- Wielkopolska Wschodnia (w szczególności większe ośrodki miejskie), w związku z pojawiającymi się coraz częściej ekstremalnymi zjawiskami pogodowymi (m.in. takimi jak upały i nawałne opady), boryka się z problemem adaptacji do zmian klimatycznych. W przypadku miast jednym z kluczowych elementów sprzyjających ich przystosowaniu do zmian klimatu są tereny zieleni, które budują system błękitno-zielonej infrastruktury i pełnią dodatkowo funkcję rekreacyjną, społeczną, estetyczną oraz sprzyjają wzrostowi tzw. świadczeń ekosystemów. W subregionie w 2019 r. średni udział powierzchni terenów

⁹⁷ Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Poznaniu, *Stan Środowiska w Wielkopolsce. Raport 2017*, Biblioteka Monitoringu Środowiska, Poznań 2017.

zieleni w ogólnej powierzchni⁹⁸ kształtował się w miastach na poziomie 4,9%, tj. niższym niż średnio w województwie wielkopolskim (6,4%), co wskazuje na potrzebę rozwoju zielonej infrastruktury w przestrzeni miejskiej. W przypadku obszarów zurbanizowanych niekorzystnym zjawiskiem jest uszczelnianie powierzchni zlewni, które zakłóca naturalny obieg wody i przyspiesza spływ wód opadowych i roztopowych, powodując mniejsze zasilanie zasobów wód podziemnych.

Rycina 28. Powierzchnia terenów zieleni w ogólnej powierzchni w miastach w 2019 r.

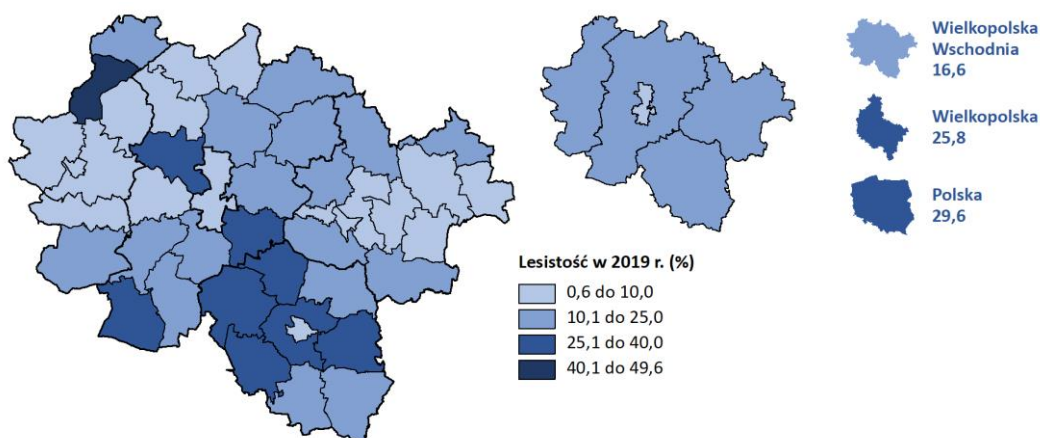
Źródło: opracowanie WROT na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

- Kluczowym elementem w stabilizacji klimatu są także lasy, które zatrzymują znaczną ilość wód opadowych, zwiększając naturalną retencję w zlewni, oraz przyczyniają się do pochłaniania emisji zanieczyszczeń. Lesistość obszaru Wielkopolski Wschodniej od lat utrzymuje się jednak na bardzo niskim, niesatysfakcjonującym poziomie. W 2019 r. osiągnęła ona wartość 16,6%, a więc znacznie odbiegała od średniej dla województwa wielkopolskiego (25,8%) i Polski (29,6%).
- Wielkopolska Wschodnia jest bogata w obszary chronione, których ochrona, obok działań z zakresu odtwarzania siedlisk przyrodniczych, jest głównym, efektywnym kosztowo narzędziem w walce ze zmianami klimatu. Powierzchnia obszarów prawnie chronionych w subregionie od lat utrzymuje się

⁹⁸ Wskaźnik uwzględnia następujące tereny zieleni: parki, zieleńce, tereny zieleni osiedlowej, zieleń uliczną, cmentarze, lasy gminne.

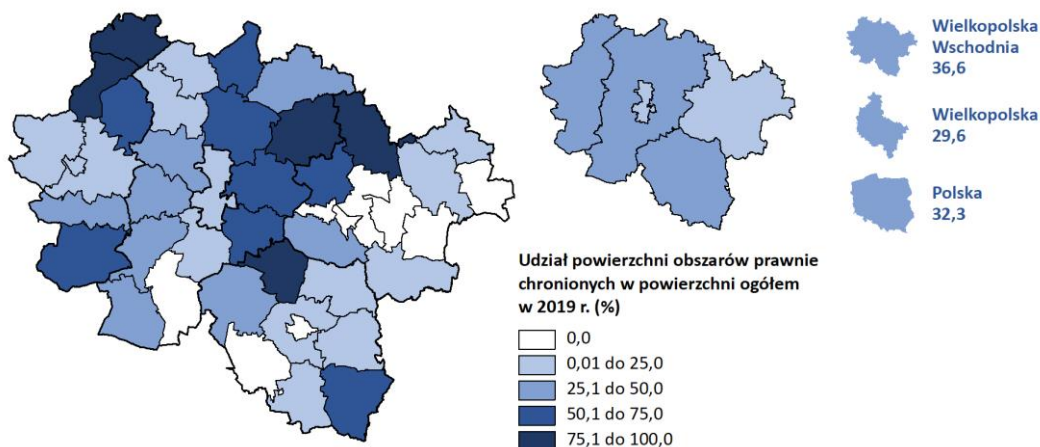
na podobnym poziomie i w 2019 r. stanowiła 36,6% jego ogólnej powierzchni (średnia wojewódzka – 29,6%). Największym udziałem powierzchni tego typu obszarów w ogólnej powierzchni charakteryzowały się powiaty słupecki (47,9%) i koniński (40,7%). W wyniku kryzysu związanego z wystąpieniem epidemii COVID-19 należy spodziewać się wzrostu zarówno popytu turystycznego, jak i podaży turystycznej na obszarach o wysokich walorach przyrodniczych. Rosnące zainteresowanie wypoczynkiem na terenach stosunkowo najslabiej przekształconych przez człowieka przełoży się na dalszy wzrost presji turystycznej na obszary cenne przyrodniczo.

Rycina 29. Powierzchnia lasów w powierzchni ogółem w 2019 r.

Źródło: opracowanie WROT na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Rycina 30. Powierzchnia obszarów prawnie chronionych w powierzchni ogółem w 2019 r.

Źródło: opracowanie WROT na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Wyzwanie 5. Poprawa transportowej spójności wewnętrznej i mobilności mieszkańców

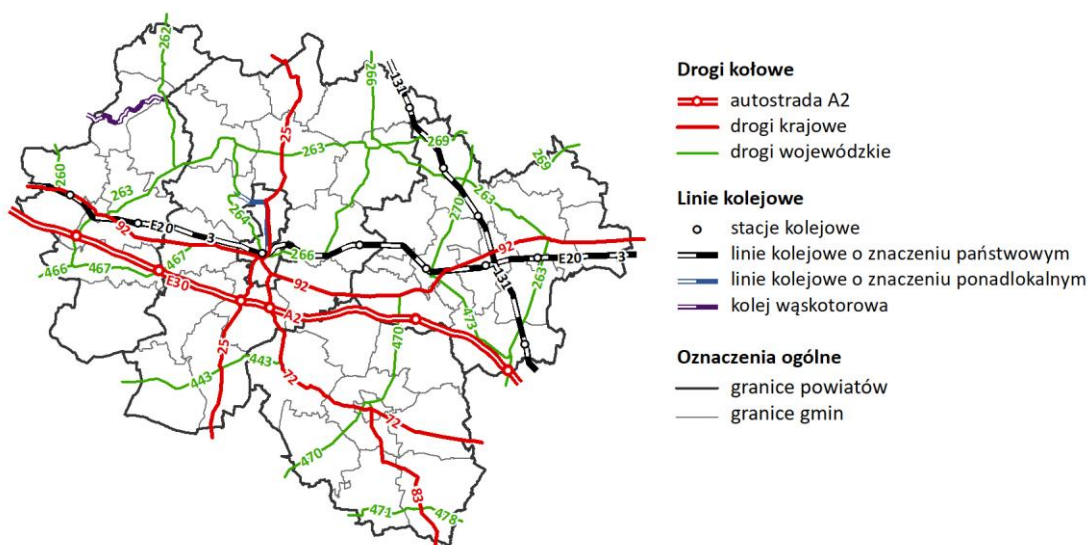
Modyfikacja systemu transportowego subregionu dostosowana do potrzeb jego nowego profilu gospodarczego oraz potrzeb mieszkańców, w której priorytetem będzie poprawa dostępności komunikacyjnej i efektywności energetycznej transportu, w tym rozwój transportu zbiorowego (o czym mowa w wyzwaniu 2) oraz bezpieczeństwa ruchu drogowego; skomunikowanie terenów zdegradowanych włączonych do obiegu społeczno-gospodarczego, którym zostaną przywrócone lub nadane nowe funkcje; poprawa dostępności obszarów działalności gospodarczej do głównych ciągów komunikacyjnych; zapewnienie sprawnych połączeń z węzłami transportowymi; budowa obwodnic; poprawa dostępności kolejowej; analiza potrzeb i możliwości w zakresie rozbudowy układu kolejowego; rozwój transportu intermodalnego.

- Istotnym elementem transformacji gospodarczej jest odpowiednio dostosowana infrastruktura transportowa. Przy projektowaniu obecnie istniejącej uwzględniano potrzeby sektora przemysłowego, w szczególności sektora paliwowo-energetycznego. W wyniku transformacji Wielkopolski Wschodniej nastąpi zmiana modelu rozwoju gospodarczego, która przyczyni się do modyfikacji kierunków przepływu towarów i ludzi, wynikających m.in. z zamykania kopalń i powstawania nowych miejsc pracy w centrach rozwoju gospodarczego, a także z rozwoju nowych funkcji na terenach pokopalnianych, które powinny cechować się dobrą dostępnością. Wymusza to zmiany w zakresie rozwoju infrastruktury, w przypadku której priorytetem powinien być rozwój zeroemisyjnego transportu zbiorowego oraz wzrost bezpieczeństwa drogowego. Istotne będą również poprawa dostępności obszarów działalności gospodarczej do głównych ciągów komunikacyjnych w taki sposób, aby w miarę możliwości transport ciężarowy omijał obszary mieszkalne, a także zapewnienie sprawnych połączeń z węzłami transportowymi.

- Wielkopolska Wschodnia charakteryzuje się korzystnym położeniem w układzie kluczowych europejskich korytarzy transportowych stymulujących rozwój powiązań transportowych. Przez jej obszar przebiega transeuropejski korytarz transportowy, tj. Korytarz nr II (Berlin – Poznań – Warszawa – Mińsk – Moskwa – Niżny Nowogród), w skład którego wchodzi linia kolejowa nr 3 relacji Warszawa Zachodnia – Poznań – Kunowice oraz autostrada A2. Ponadto przez subregion przebiegają dwa z dziewięciu korytarzy TEN-T (ang. *Trans-European Transport Network*), tj.:
  - Korytarz Morze Północne – Morze Bałtyckie⁹⁹, w skład którego wchodzi wyżej wspomniane: linia kolejowa nr 3 oraz autostrada A2;
  - Korytarz Bałtyk-Adriatyk¹⁰⁰, w skład którego wchodzi linia kolejowa nr 131.

Rycina 31. Sieć dróg krajowych i wojewódzkich oraz sieć kolejowa w Wielkopolsce Wschodniej

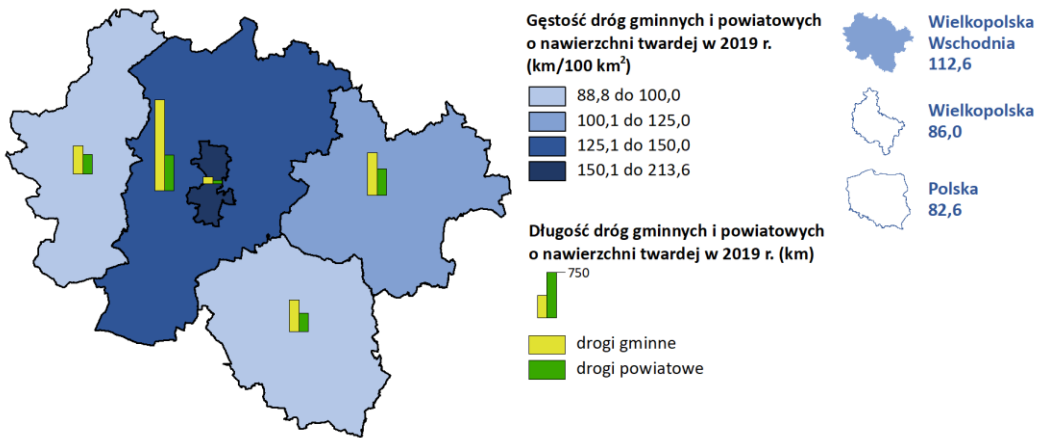
Źródło: opracowanie WROT na podstawie danych Wielkopolskiego Biura Planowania Przestrzennego w Poznaniu.

⁹⁹ Łączący porty wschodnie wybrzeża Morza Bałtyckiego z portami Morza Północnego poprzez Finlandię, Estonię, Litwę, Łotwę, Polskę, Niemcy, Holandię i Belgię.

¹⁰⁰ Łączący Bałtyk z Adriatykiem poprzez uprzemysłowione obszary, m.in. Górny Śląsk, Wiedeń, Bratysławę, północno-wschodnie Włochy.

- Sieć dróg w Wielkopolsce Wschodniej jest dobrze rozwinięta. Podstawowy układ sieci drogowej, obejmujący drogi krajowe¹⁰¹ i wojewódzkie¹⁰², zapewnia dobrą dostępność głównych miast subregionu, biorąc pod uwagę zarówno połączenia wewnętrzne – między zlokalizowanymi na jego obszarze miastami powiatowymi, jak i powiązania zewnętrzne – z miastami (o znaczeniu ponadregionalnym i regionalnym) zlokalizowanymi poza jego granicami.
- Rozbudowana sieć dróg powiatowych i gminnych w subregionie ma znaczenie nie tylko lokalne – zapewnia mieszkańcom i podmiotom gospodarczym dostęp także do ośrodków ponadlokalnych i sieci dróg wyższego rzędu. W 2019 r. gęstość dróg gminnych i powiatowych o nawierzchni twardej kształtowała się w Wielkopolsce Wschodniej na poziomie 112,6 km/100 km², przy średniej dla województwa wielkopolskiego wynoszącej 86,0 km/100 km².

Rycina 32. Drogi gminne i powiatowe o nawierzchni twardej w 2019 r.

Źródło: opracowanie WROT na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

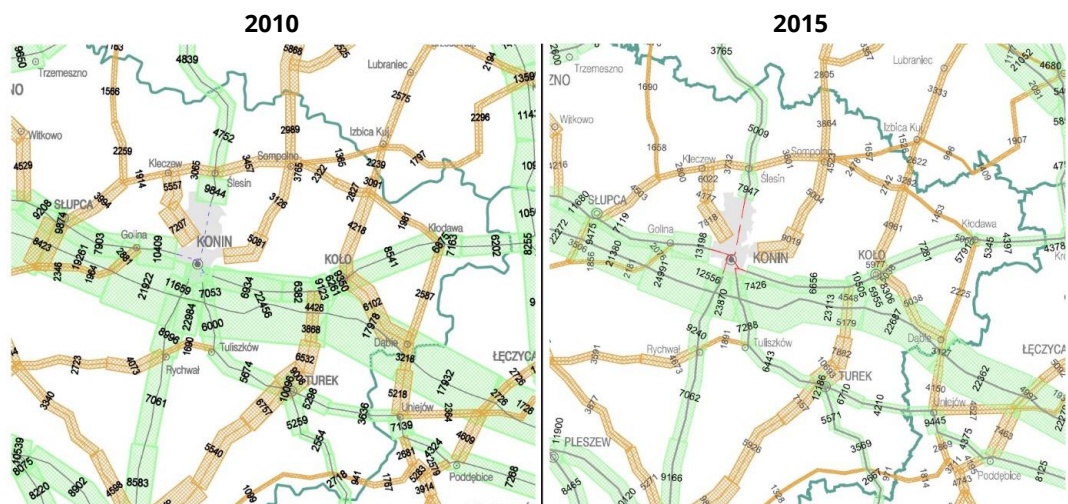
- System transportowy Wielkopolski Wschodniej, tak jak w przypadku całego kraju, jest niewystarczający wobec obecnego natężenia ruchu i wzrastającej liczby pojazdów. Potwierdzają to wyniki Generalnych Pomiarów Ruchu, które wykonywane są co pięć lat na sieci dróg krajowych i wojewódzkich. Średnie dobowe natężenie ruchu na drogach międzynarodowych w województwie wielkopolskim w 2015 r. wyniosło 20 835 pojazdów na dobę (w kraju 20 067 pojazdów na dobę). W stosunku do wcześniejszego badania z 2010 r.

¹⁰¹ Przez subregion przebiega autostrada A2 oraz cztery drogi krajowe: nr 25, 72, 83, 92.

¹⁰² Przez subregion przebiega 14 dróg wojewódzkich: nr 260, 262, 263, 264, 266, 269, 270, 443, 466, 467, 470, 471, 473, 478.

zwiększyło się więc o 22%¹⁰³. W przypadku autostrady A2, przebiegającej przez obszar Wielkopolski Wschodniej, natężenie ruchu w 2015 r. na wszystkich jej odcinkach przekroczyło średnie dobowe natężenie ruchu na drogach międzynarodowych zarówno dla województwa wielkopolskiego, jak i dla kraju. Największe jego natężenie odnotowano na odcinku węzeł „Sługocin” – węzeł „Modła” – 24 991 pojazdów na dobę, a następnie na odcinku węzeł „Modła” – węzeł „Konin Wschód” – 23 870 pojazdów na dobę. Znaczny udział w średnim dobowym ruchu na drogach krajowych miały samochody ciężarowe i dostawcze. Wartość tego wskaźnika na drogach wojewódzkich wynosiła w Wielkopolsce w 2015 r. średnio 4 250 pojazdów na dobę, a więc wzrosła w stosunku do 2010 r. o 6%. W subregionie wartości powyżej średniej wojewódzkiej odnotowane zostały m.in. na drogach zlokalizowanych w pobliżu węzłów autostradowych oraz przebiegających przez miasta powiatowe. W świetle wysokiego obciążenia ruchem tranzytowym i poziomym kongestii duży problem stanowi brak obwodnic, w szczególności miast powiatowych.

Rycina 33. Średni dobowy ruch roczny na drogach krajowych i wojewódzkich w latach 2010 i 2015

Źródło: Generalny Pomiar Ruchu w 2010 i 2015 r. – Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad.

- Duże obciążenie dróg stanowi zagrożenie dla bezpieczeństwa ruchu oraz jakości powietrza. W 2019 r. w subregionie odnotowano 459 wypadków

¹⁰³ Wielkopolskie Regionalne Obserwatorium Terytorialne, *Diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej i przestrzennej województwa wielkopolskiego 2019*, Wielkopolskie Regionalne Obserwatorium Terytorialne, Poznań 2019.

drogowych, w których zginęło 39 osób, a 524 osoby zostały ranne (o 0,9% mniej niż w 2011 r., jednak o 79% więcej niż w 2018 r.). W dwóch ostatnich analizowanych latach najczęściej wypadków odnotowano w Koninie i powiecie konińskim.

- Pomimo rosnących w ostatnim czasie nakładów na modernizację sieci drogowej, problemem nadal pozostaje niedostateczny standard dróg. Kluczowa w tym zakresie jest m.in. rozbudowa drogi krajowej nr 25 na odcinku Ostrów Wielkopolski – Kalisz – Konin.
- Liczba samochodów osobowych w Wielkopolsce Wschodniej w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców w 2019 r. wyniosła 702,8 i była wyższa od średniej wartości dla województwa wielkopolskiego (695,3). Od 2010 r. liczba samochodów w subregionie zwiększyła się o 36,3% (tj. o 81 022 samochody), przy czym największy wzrost odnotowano w powiecie konińskim (o 28 526 samochodów).
- Wielkopolska Wschodnia cechuje się ograniczoną wewnętrzną dostępnością infrastruktury kolejowej. Przez jej obszar przebiegają dwie linie kolejowe, tj. linia nr 3 relacji Warszawa Zachodnia – Poznań – Kunowice (na linii wschód – zachód) oraz linia nr 131 relacji Chorzów Batory – Tczew (na linii północ – południe), zwana potocznie magistralą węglową. W subregionie występuje luka w infrastrukturze kolejowej obejmująca brak bezpośredniego dostępu do niej w powiecie tureckim.
- Regionalne przewozy pasażerskie transportem kolejowym na obszarze Wielkopolski Wschodniej realizowane są jedynie na linii kolejowej nr 3 i obsługiwane są przez spółkę Koleje Wielkopolskie. Na linii tej prowadzone są również krajowe i międzynarodowe przewozy pasażerskie.
- W zakresie transportu towarowego ważne znaczenie mają punkty ładunkowe na stacjach: Barłogi (powiat kolski), Cienin (powiat słupecki), Konin, Koło, Słupca – zlokalizowane w sąsiedztwie linii kolejowej nr 3, a także Dąbie nad Nerem (powiat kolski) i Zaryń (powiat koniński) – zlokalizowane w sąsiedztwie linii kolejowej nr 131¹⁰⁴.
- Liczba kolejowych terminali intermodalnych w kraju oraz ich zdolność przeładunkowa jest niewystarczająca. Wskazuje to na potrzebę rozwoju transportu intermodalnego, który powinien uwzględniać nie tylko

---

¹⁰⁴ Źródło: PKP Polskie Linie Kolejowe S.A., *Wykaz ogólnodostępnych torów do czynności ładunkowych z przyległym placem lub rampą będących w zarządzie PKP Polskie Linie Kolejowe S.A.*, 2017.

modernizację i rozbudowę istniejących terminali, lecz także budowę nowych wraz z niezbędnym wyposażeniem. Ze względu na posiadany potencjał miejscem lokalizacji przyszłego kolejowego terminala transportu intermodalnego w Wielkopolsce Wschodniej powinien stać się Konin.

- W związku z działalnością wydobywczą na obszarze Wielkopolski Wschodniej istnieją kolejowe linie przemysłowe, które w przyszłości można wykorzystać do przewozów pasażerskich. Sieć kolejowa kopalni Adamów przestała być wykorzystywana z końcem 2017 r. ze względu na zamknięcie elektrowni Adamów. Obecnie w związku z zamykaniem kopalni trwa likwidacja kolei. W przypadku kopalni Konin funkcjonuje natomiast przemysłowa sieć kolejowa o długości 120 km, która wykorzystywana jest do przewozów węgla brunatnego z odkrywek do elektrowni Pątnów i Konin. Posiada ona połączenie z siecią kolejową PKP Polskie Linie Kolejowe poprzez punkt zdawczo-odbiorczy na stacji Przesmyk-Gaj Kopalni Węgla Brunatnego. W skład górniczej linii kolejowej wchodzi dwie magistrale:
  - Magistrala Lubstowska – przebiegająca od stacji Gosławice Zakład (Elektrownia) do załadowni Lubstów Police, z odgałęzieniem do stacji Kramsk-Drzewce zaczynającym się na posterunku odgałęźnym Błonawy oraz nieczynnymi odgałęzieniami do stacji Janów Węglowa oraz Mikorzyn Węglowa;
  - Magistrala Kleczewska – przebiegająca od stacji Estakada Wschód do stacji Józwin Węglowa, z odgałęzieniem do Warsztatów Naprawczych Taboru Kolejowego i załadowni Kazimierz Węglowa¹⁰⁵.

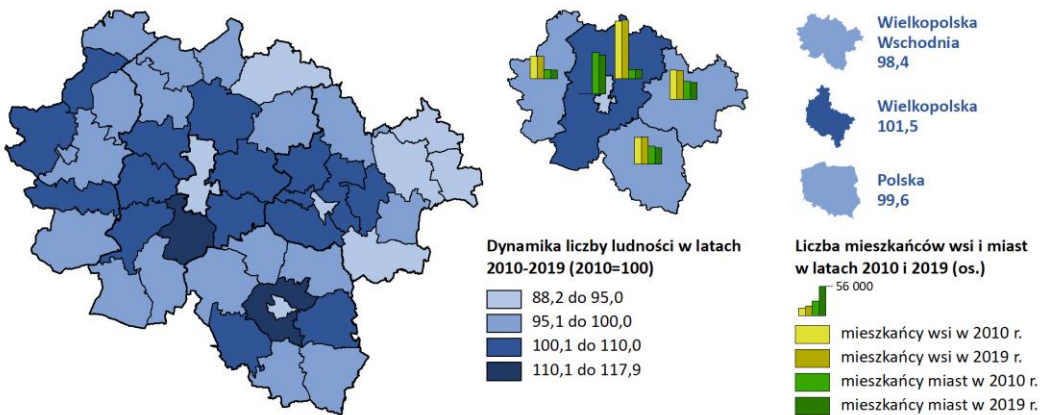
¹⁰⁵ Stowarzyszenie na Rzecz Spółdzielni Socjalnych, *Założenia projektu Wielkopolskiego Ośrodka Ekonomii Społecznej w Poznaniu dotyczącego publicznego transportu szynowego na terenie Aglomeracji Konińskiej w oparciu o uruchomienie linii autobusu szynowego „KONIŃSKI RING”.*

Wyzwanie 6. Przeciwdziałanie niekorzystnym trendom demograficznym

Przeciwdziałanie postępującemu procesowi depopulacji subregionu, w tym ograniczenie odpływu mieszkańców, zwłaszcza osób młodych; rozwój srebrnej gospodarki; poprawa stanu zdrowia mieszkańców; poprawa jakości i dostępności usług ochrony zdrowia; zwiększenie dostępności specjalistycznej opieki zdrowotnej, a także usług zdrowotnych i powiązanych z nimi usług społecznych w środowisku lokalnym; wspieranie kształcenia kadr medycznych oraz zwiększenie liczby personelu medycznego i okołomedycznego; wdrażanie innowacyjnych technologii w ochronie zdrowia.

Rycina 34. Ludność w latach 2010 i 2019 oraz dynamika jej liczby w latach 2010-2019

Źródło: opracowanie WROT na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

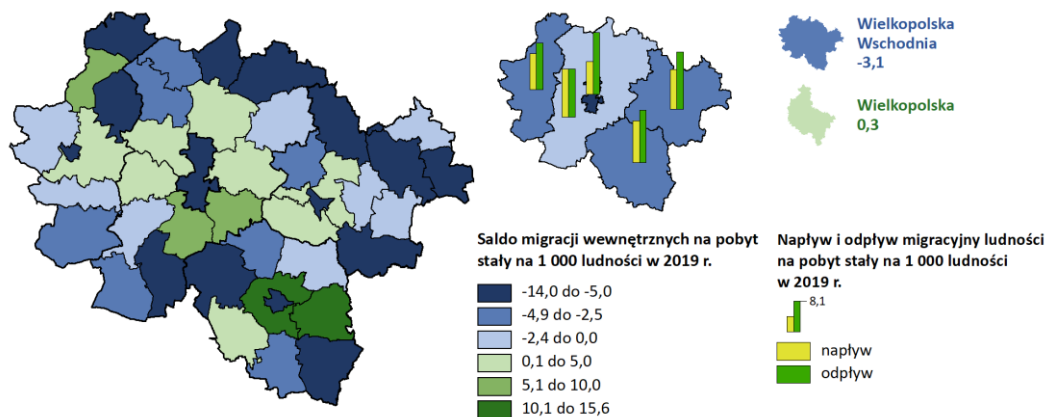
- Wielkopolska Wschodnia charakteryzuje się trudną sytuacją demograficzną. W 2019 r. liczba ludności subregionu, odwrotnie niż w województwie wielkopolskim, była niższa niż w 2010 r. o 7 056 osób (tj. o 1,6%; Wielkopolska – wzrost o 1,5%). W tym okresie zmniejszyła się liczba mieszkańców miast (o 11,1 tys. osób, tj. o 6,1%), natomiast wzrosła liczba ludności wiejskiej (o 4,1 tys. osób, tj. o 1,6%). Konsekwencją tego zjawiska był odnotowany spadek wartości wskaźnika urbanizacji Wielkopolski Wschodniej (odsetka

ludności zamieszkałej w miastach) z 41,4% w 2010 r. do 39,5% w 2019 r. – w Wielkopolsce wynosił on odpowiednio 55,9% i 54,0%.

- Prognoza demograficzna wskazuje, że proces wyludniania Wielkopolski Wschodniej będzie się pogłębiał. Do 2030 r. liczba zamieszkujących ją osób w stosunku do 2019 r. zmniejszy się o 14,1 tys. (tj. o 3,2%), a do 2040 r. o kolejne 21,7 tys. (co oznacza jej spadek na przestrzeni dwóch dekad o 8,3%; w Wielkopolsce o 3,1%). Według prognozy spadek liczby ludności obserwowany będzie w prawie wszystkich powiatach subregionu, przy czym największy w Koninie, który do 2040 r. straci 18,4 tys. mieszkańców, czyli 25,0% obecnej populacji, oraz w powiecie kolskim – prognozowany spadek o 9,1 tys. mieszkańców, tj. 10,5% obecnej populacji. Jedynym powiatem Wielkopolski Wschodniej, w którym przewidywany jest wzrost liczby mieszkańców jest powiat koniński.
- W przypadku Wielkopolski Wschodniej spadek liczby ludności determinowany jest w coraz większym stopniu migracjami (odpływem mieszkańców). W 2019 r. saldo migracji wewnętrznych wyniosło w subregionie -1 355 osób, co w przeliczeniu na 1 000 ludności dawało wynik -3,1 osoby (w Wielkopolsce 0,3).

Rycina 35. Saldo migracji wewnętrznych oraz napływ i odpływ migracyjny ludności na 1 000 ludności w 2019 r.

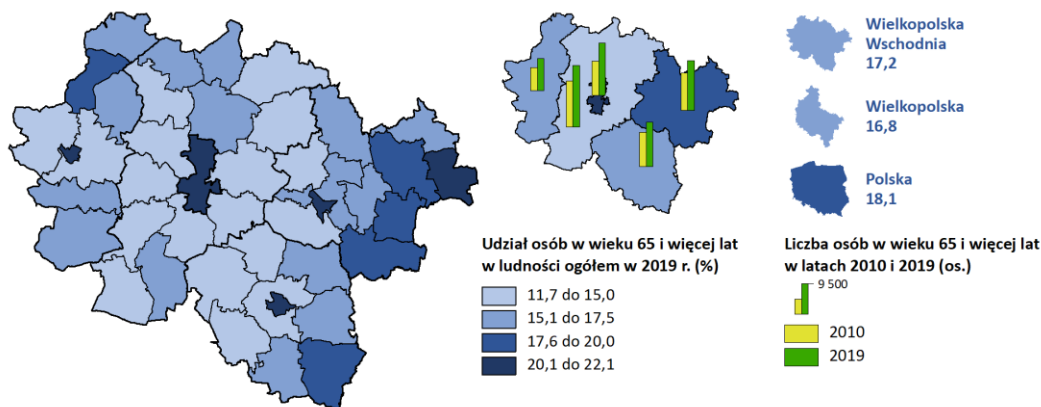
Źródło: opracowanie WROT na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

- W 2019 r. w Wielkopolsce Wschodniej zanotowano 4,3 tys. zgonów. Współczynnik zgonów na 1 000 ludności był nieznacznie wyższy niż przeciętnie w województwie wielkopolskim i wyniósł 10,0 wobec 9,8 w Wielkopolsce. Największą liczbę zgonów w subregionie powodują choroby określane mianem

cywilizacyjnych (tj. choroby układu krążenia, nowotwory złośliwe, choroby układu oddechowego), a także urazy i zatrucia.

- Wysoka wartość wskaźnika zgonów przy niskiej wartości wskaźnika urodzeń sprawia, że przyrost naturalny w subregionie kształtuje się na ujemnym poziomie – -0,6‰ w 2019 r. (Wielkopolska 0,9‰). Wśród powiatów Wielkopolski Wschodniej jedynie powiat koniński charakteryzował się dodatnim przyrostem naturalnym (0,9‰). Najniższe wartości tego wskaźnika odnotowano natomiast w Koninie (-2,4‰) oraz powiecie kolskim (-1,6‰).
- Subregion, podobnie jak inne części kraju, charakteryzuje się niekorzystnymi zmianami struktury wiekowej mieszkańców związanymi ze starzeniem się społeczeństwa. W 2019 r. współczynnik starości demograficznej (udział w populacji osób w wieku 65+) wyniósł 17,2%, a więc kształtował się na poziomie wyższym niż średnio w Wielkopolsce (16,8%). Prognozuje się, że w 2030 r. osoby w wieku 65 i więcej lat stanowią będą 22,6% ludności Wielkopolski Wschodniej, a w 2040 r. aż 26,7% jej populacji.

Rycina 36. Ludność w wieku 65 i więcej lat w latach 2010 i 2019 oraz jej udział w ludności ogółem w 2019 r.

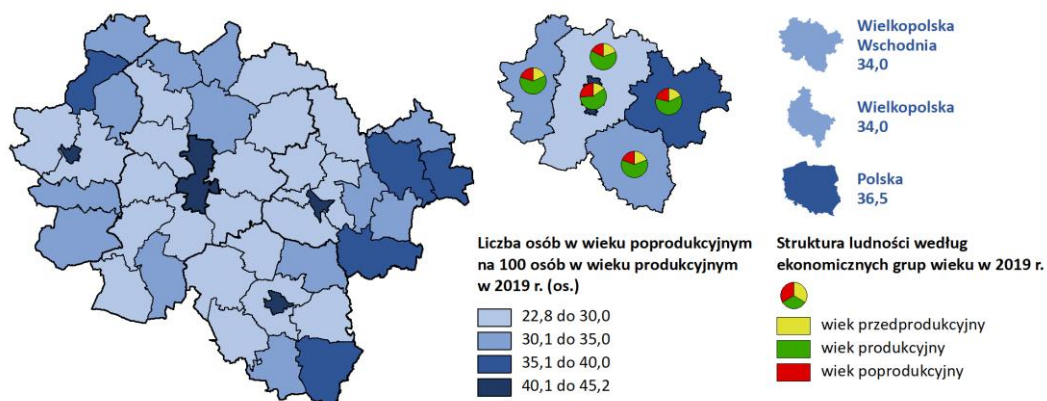
Źródło: opracowanie WROT na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

- W Wielkopolsce Wschodniej notuje się niski udział osób w wieku przedprodukcyjnym (17 lat i mniej) w liczbie ludności ogółem – 18,2% w 2019 r. (Wielkopolska – 19,4%). Odsetek mieszkańców w wieku poprodukcyjnym kształtuje się natomiast na poziomie powyżej średniej wojewódzkiej – 20,8% (Wielkopolska – 20,4%). Powyższe przekłada się na wartość wskaźnika obciążenia demograficznego, która w 2019 r. wyniosła, podobnie jak w województwie wielkopolskim, 34,0 osoby w wieku poprodukcyjnym

na 100 osób w wieku produkcyjnym. Najgorszą sytuacją pod tym względem charakteryzowało się miasto Konin (w 2019 r. – 44,9), zaś najlepszą powiat koniński (28,4), który w 2019 r. wyróżniał się największą liczbą osób w wieku produkcyjnym, stanowiącą 30,9% ogólnej ich liczby w subregionie.

Rycina 37. Wskaźnik obciążenia demograficznego oraz struktura ludności według ekonomicznych grup wieku w 2019 r.

Źródło: opracowanie WROT na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

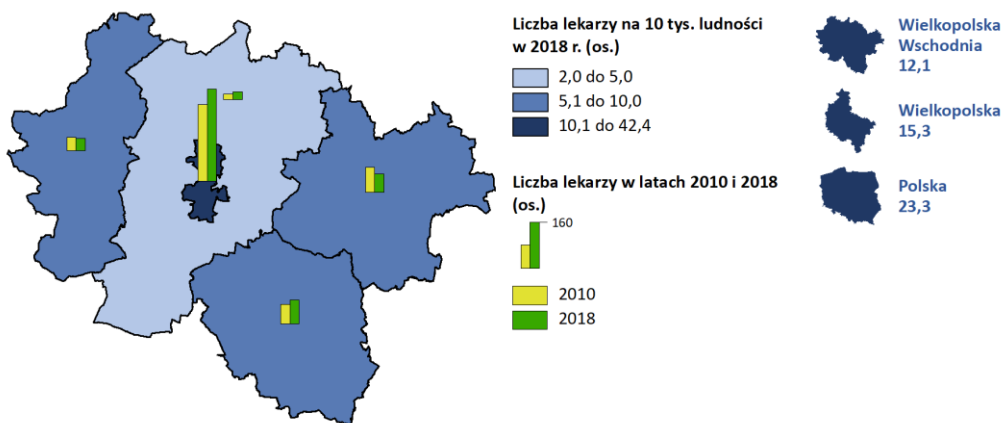
- Niekorzystne zmiany demograficzne, w tym ujemny przyrost naturalny, ujemne saldo migracji czy starzenie się społeczeństwa, są dużym zagrożeniem dla rozwoju subregionu, dlatego niezbędne jest podejmowanie działań mających na celu przeciwdziałanie tym zjawiskom. Odpływ ludzi młodych, przy starzejącym się społeczeństwie, powoduje ubytek kapitału ludzkiego, który jest niezbędnym czynnikiem rozwoju gospodarczego, wpływającym m.in. na atrakcyjność inwestycyjną obszaru.
- Głównymi przyczynami chorób w województwie wielkopolskim (zakładać można, że podobna sytuacja występuje w subregionie) powodującymi niezdolność do pracy są schorzenia układu krążenia, narządu ruchu, psychiczne i neurologiczne, onkologiczne oraz układu oddechowego. Na uwagę zasługuje także rosnąca skala problemu otyłości w populacji dzieci i młodzieży¹⁰⁶.
- Postępujący proces starzenia się populacji oraz wzrost liczby zachorowań na choroby przewlekłe powoduje wzrost popytu na świadczenia zdrowotne,

¹⁰⁶ Strategia rozwoju województwa wielkopolskiego do 2030 roku, Uchwała nr XVI/287/20 Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z dnia 27 stycznia 2020 r.

a tym samym zwiększenie zapotrzebowania na personel medyczny¹⁰⁷. W przypadku Wielkopolski zapewnienie równowagi między (wzrastającym) popytem i podażą na usługi z tego zakresu stanowi duże wyzwanie, ponieważ dostęp do lekarzy specjalistów w regionie jest jednym z gorszych w kraju.

- W 2018 r. liczba lekarzy pracujących bezpośrednio z pacjentem przypadająca na 10 tys. ludności wyniosła w subregionie 12 (Wielkopolska – 15; ostatnie miejsce wśród województw). Liczba pielęgniarek pracujących bezpośrednio z pacjentem na 10 tys. mieszkańców kształtowała się natomiast na poziomie 31, przy średniej wojewódzkiej wynoszącej 36 (również ostatnie miejsce wśród województw).
- Problemem jest nierównomierne rozmieszczenie zasobów ochrony zdrowia, w tym lekarzy. Zdecydowanie lepszy dostęp do nich mają mieszkańcy Konina, w którym w 2018 r. na 10 tys. ludności przypadało 42 lekarzy, podczas gdy w powiatach konińskim, kolskim i słupeckim było to odpowiednio 2 i po 7 lekarzy na 10 tys. ludności. Rozpatrując miasto Konin i powiat koniński łącznie liczba lekarzy przypadająca na 10 tys. mieszkańców wyniosła 17. Podobnie sytuacja wyglądała w przypadku pielęgniarek – w Koninie i powiecie konińskim łącznie na każde 10 tys. ludności przypadało 38 pielęgniarek, natomiast w pozostałych powiatach wartość wskaźnika osiągała w miarę wyrównany poziom ok. 26 pielęgniarek.

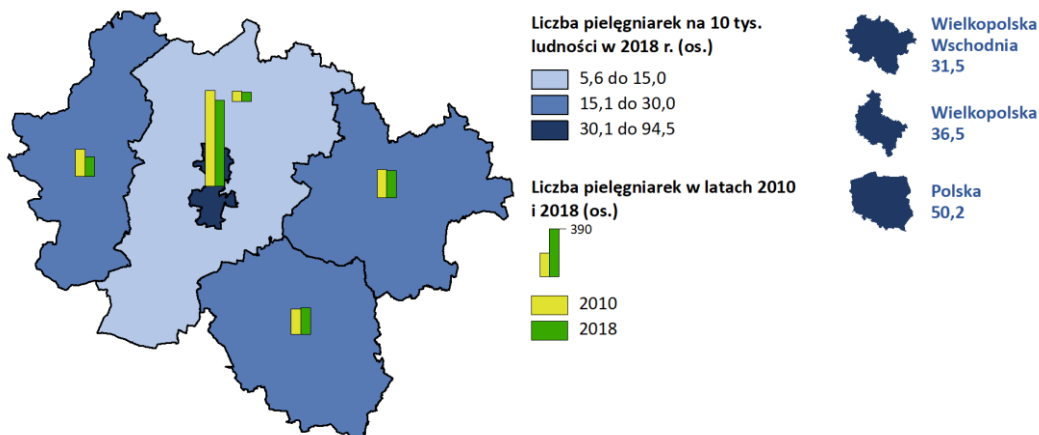
Rycina 38. Lekarze w liczbach bezwzględnych w latach 2010 i 2018 oraz w przeliczeniu na 10 tys. ludności w 2018 r.

Źródło: opracowanie WROT na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

¹⁰⁷ Główny Urząd Statystyczny, Urząd Statystyczny w Krakowie, *Zdrowie i ochrona zdrowia w 2017 r.*, Zakład Wydawnictw Statystycznych, Warszawa, Kraków 2018.

Rycina 39. Pielęgniarki w liczbach bezwzględnych w latach 2010 i 2018 oraz w przeliczeniu na 10 tys. ludności w 2018 r.

Źródło: opracowanie WROT na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

- Wielkopolska Wschodnia jest stosunkowo słabo wyposażona w infrastrukturę ochrony zdrowia. W subregionie w 2018 r. liczba łóżek szpitalnych (w szpitalach ogólnych) na 10 tys. ludności wyniosła 35,8, a więc kształtowała się na znacznie niższym poziomie niż przeciętnie w Wielkopolsce (43,1) oraz Polsce (47,3). Korzystnym zjawiskiem jest wzrastająca świadomość prozdrowotna mieszkańców subregionu, która przekłada się na wzrost liczby osób korzystających z badań profilaktycznych.
- Niezwykle ważna jest dostępność opieki długoterminowej, hospicyjnej i geriatrycznej. Aspekt ten będzie stawał się jeszcze bardziej istotny, szczególnie wobec faktu starzejącego się społeczeństwa Wielkopolski Wschodniej, w tym mając na względzie strukturę wiekową pracowników Grupy ZE PAK (ponad 36% zatrudnionych znajduje się w wieku powyżej 50 lat). W 2017 r., pomimo dużego spadku w latach poprzednich, aż 34,3% Polaków w wieku 65 lat i więcej oceniało swój stan zdrowia jako zły lub bardzo zły (średnia dla UE – 18,5%).
- Poprawę funkcjonowania systemu ochrony zdrowia powinno zapewnić wykorzystanie nowych technologii cyfrowych, w tym upowszechnienie e-zwolnień i e-recept. Rozwój telemedycyny wpłynie na poprawę bezpieczeństwa zdrowotnego oraz pozwoli na zwiększenie dostępu mieszkańców subregionu do wysokiej jakości usług medycznych.

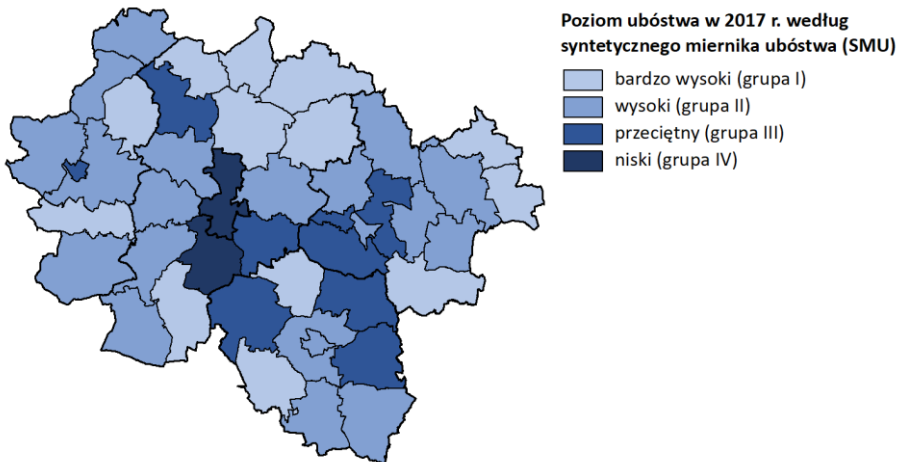

Wyzwanie 7. Redukcja ubóstwa i poprawa dostępu do usług społecznych

Zmniejszanie problemu ubóstwa (w tym ubóstwa energetycznego) i wykluczenia społecznego rodzin oraz osób zaliczanych do grup wysokiego ryzyka socjalnego; rozwój infrastruktury społecznej w środowisku lokalnym; poprawa dostępu do wyspecjalizowanych usług, w szczególności dla osób starszych; koordynacja usług społecznych z usługami zdrowotnymi; rozwój usług świadczonych w formach zdeinstytucjonalizowanych; rozwój organizacji społecznych oraz ich działania na rzecz wsparcia osób wykluczonych.

- Znaczna część gmin Wielkopolski Wschodniej, w szczególności z powiatów: konińskiego, kolskiego i słupeckiego, charakteryzowała się w 2017 r. najwyższym poziomem ubóstwa w województwie wielkopolskim¹⁰⁸.

Rycina 40. Ubóstwo w 2017 r. w Wielkopolsce Wschodniej

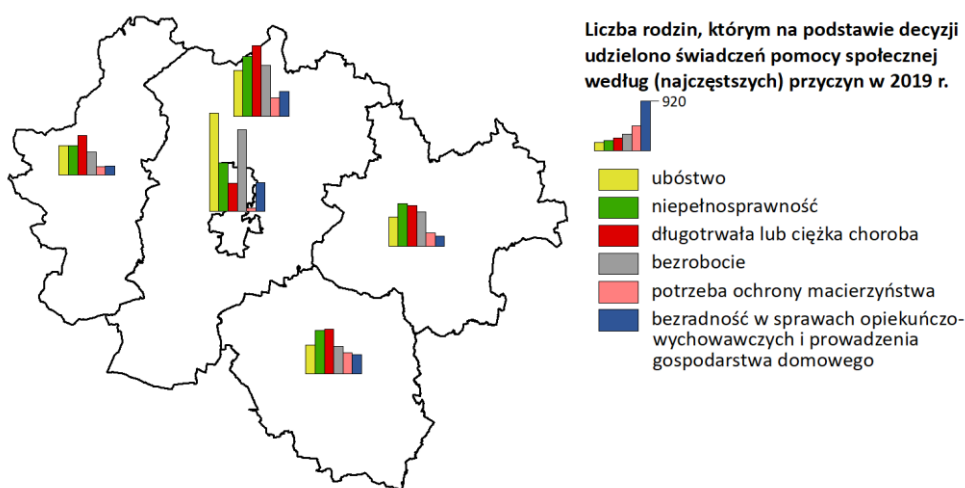
Źródło: opracowanie WROT na podstawie danych Obserwatorium Integracji Społecznej.

¹⁰⁸ Szlachciak K., Szpyrka S., Zaręba M., *Ubóstwo w gminach województwa wielkopolskiego na podstawie syntetycznego miernika ubóstwa (SMU) – 2017*, Obserwatorium Integracji Społecznej, Poznań 2017.

- Świadczenia z pomocy społecznej w 2019 r. przyznano 21,2 tys. rodzin zamieszkujących obszar subregionu. Najczęstszym powodem udzielania pomocy było ubóstwo, natomiast na kolejnych miejscach znalazły się długotrwała lub ciężka choroba, niepełnosprawność i bezrobocie.

W ciągu kilku ostatnich lat w Wielkopolsce Wschodniej odnotowano odwrotną tendencję niż na poziomie województwa wielkopolskiego – liczba rodzin, którym udzielono świadczeń z pomocy społecznej wzrosła od 2016 r. o 20,5%, podczas gdy średnio w Wielkopolsce zmniejszyła się o 19,5%. Zauważyć należy, że w ostatnich latach w subregionie znacznie wzrosła liczba rodzin korzystających ze świadczeń pomocy społecznej z tytułu niepełnosprawności (o 30,7%, tj. 980 rodzin, w odniesieniu do 2016 r.), bezrobocia (o 22,8%, tj. 752 rodziny), długotrwałej lub ciężkiej choroby (o 21,8%, tj. 745 rodzin), ubóstwa (o 12,1%, tj. 468 rodzin) oraz alkoholizmu (o 83,4%, tj. 411 rodzin).

Rycina 41. Rodziny, którym udzielono świadczeń pomocy społecznej według przyczyn w 2019 r. w Wielkopolsce Wschodniej

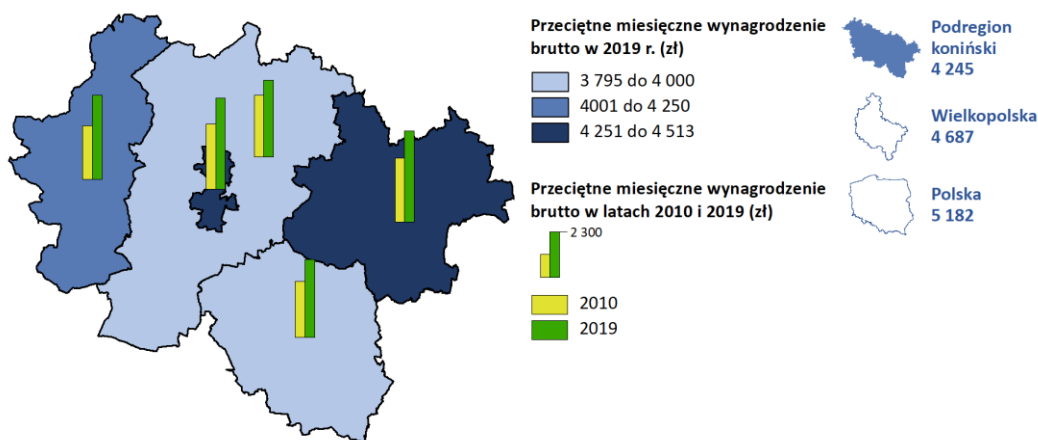

Źródło: opracowanie WROT na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

- W Wielkopolsce Wschodniej w 2019 r. funkcjonowało 18 placówek stacjonarnej pomocy społecznej (12% ich ogólnej liczby w Wielkopolsce), w których mieszkało ok. 1 000 osób (w tym 75 osób w podeszłym wieku). Wśród nich znajdowało się osiem domów pomocy społecznej, cztery schroniska dla bezdomnych i trzy noclegownie.

- Na niewystarczający poziom życia mieszkańców subregionu, przejawiający się m.in. wysokim poziomem ubóstwa oraz wyższym od średniej wojewódzkiej odsetkiem rodzin korzystających ze świadczeń pomocy społecznej, zasadniczy wpływ ma przeciętna miesięczna wysokość wynagrodzenia brutto, która osiąga wartości niższe od średniej wojewódzkiej i krajowej (podregion koniński – 4 244,8 zł w 2019 r.; Wielkopolska – 4 687,4 zł; kraj – 5 181,6 zł). Najlepszą sytuacją pod tym względem charakteryzowały się w 2019 r. miasto Konin oraz powiat kolski, w których wartość tego wskaźnika stanowiła odpowiednio 96,3% i 95,8% średniej dla województwa wielkopolskiego (87,1% i 86,7% średniej krajowej). Wysokość przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia brutto w pozostałych powiatach kształtowała się na niższym poziomie – w relacji do średniej wojewódzkiej wyniosła: 88,9% w powiecie słupeckim (80,4% średniej krajowej), 82,4% w powiecie tureckim (74,5% średniej krajowej) oraz 81,0% w powiecie konińskim (73,2% średniej krajowej).

Rycina 42. Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w latach 2010 i 2019

Źródło: opracowanie WROT na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

- Wielkopolska jest regionem niejednorodnym, o zróżnicowanym poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego poszczególnych jej części, konsekwencją czego jest m.in. występowanie różnic w dostępie do oferowanych usług czy infrastruktury społecznej. Analizując rozmieszczenie istniejących w regionie zasobów pomocy społecznej oraz wsparcia mieszkańców uwagę zwraca nierównomierne ich rozlokowanie. Większa ich koncentracja występuje w pobliżu centrum województwa, a więc głównie w Poznaniu i jego okolicach, a także w otoczeniu innych większych miast (Konina, Kalisz, Leszno, Piła),

natomiast gminy położone na obrzeżach regionu, zwłaszcza wschodnich, nie dysponują już ofertą tak zróżnicowaną i dostosowaną do potrzeb mieszkańców. Warto także dodać, że część gmin zlokalizowanych na wschodzie województwa należy do grupy jednostek charakteryzujących się najwyższymi wartościami wskaźnika deprivacji lokalnej^{109, 110}.

- Problemem obserwowanym w Wielkopolsce Wschodniej jest również niski standard części mieszkań – w 2019 r. ponad 16 tys. mieszkań (11,4%) nie było wyposażonych w łazienkę (Wielkopolska – 5,9%), a ponad 28 tys. mieszkań (19,7%) nie miało centralnego ogrzewania (Wielkopolska – 15,9%). Dotyczyło to w szczególności obszarów wiejskich – 17,7% mieszkań nie miało łazienki, a 27,4% centralnego ogrzewania.
- Dodatkowym problemem jest ubóstwo energetyczne, które w skali całego województwa wielkopolskiego w 2017 r. dotyczyło 9% gospodarstw domowych, przy czym problem ten dotyczył częściej osób zamieszkujących domy jednorodzinne. Ryzyko wielowymiarowego ubóstwa energetycznego jest znacznie wyższe wśród gospodarstw domowych utrzymujących się ze świadczeń socjalnych niż wśród innych grup społeczno-ekonomicznych. Wysokim ryzykiem ubóstwa energetycznego obciążeni są także rolnicy, emeryci i renciści¹¹¹.

---

¹⁰⁹ Wskaźnik deprivacji lokalnej rozumiany jest jako stopień niezaspokojenia potrzeb mieszkańców wielkopolskich gmin i jest wyrażony liczbą bezwzględną jako stosunek liczby osób w rodzinach, którym przyznano świadczenie z pomocy społecznej, na każdy 1 000 mieszkańców gminy.

¹¹⁰ Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Poznaniu, *Strategia Polityki Społecznej dla Wielkopolski do 2030 roku* – projekt, Poznań 2020.

¹¹¹ Sokołowski J., Lewandowski P., Kiełczewska A., Bouzarovski S., *Measuring energy poverty in Poland with the Multidimensional Energy Poverty Index*, IBS Working Paper 07/2019, Instytut Badań Strukturalnych, 2019.

Wyzwanie 8. Budowa trwałego kapitału społecznego i potencjału kulturowego

Zwiększanie poziomu uczestnictwa mieszkańców w lokalnych relacjach społecznych; zwiększanie aktywności obywatelskiej mieszkańców, w tym ich zaangażowanie w życie publiczne; rozwój trzeciego sektora oraz wolontariatu; wzmacnianie tożsamości i postaw obywatelskich; wzmacnianie istniejących potencjałów turystycznych i walorów kulturowych subregionu; rozwój różnych form przemysłu czasu wolnego dedykowanego wszystkim grupom wiekowym, w tym turystyki, sportu i rekreacji, a także odpoczynku i rozrywki; rozwój kapitału społecznego na obszarach znajdujących się w stanie kryzysowym z powodu koncentracji problemów społecznych; zachowanie dziedzictwa dla przyszłych pokoleń.

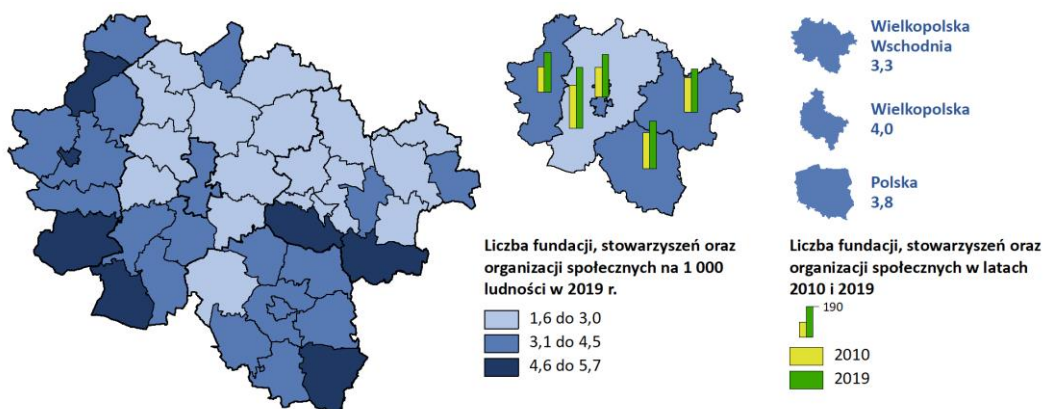
- Do przeprowadzenia sprawiedliwej transformacji niezbędny jest silny kapitał społeczny, będący istotnym zasobem dla tworzenia jej społecznego „ducha”. O udanej transformacji Wielkopolski Wschodniej współdecydować będą m.in. zaufanie społeczne, solidarność, nastawienie na współpracę i kooperację. Duże znaczenie dla kreowania silnego kapitału społecznego ma kultura – wzmacnianie poczucia wspólnoty i tożsamości powinno odbywać się m.in. poprzez różnego rodzaju wydarzenia organizowane za pośrednictwem instytucji kultury, np. bibliotek, domów kultury, muzeów, kin czy teatrów. Kluczowe dla skutecznej transformacji subregionu jest także aktywne włączanie organizacji pozarządowych i podmiotów ekonomii społecznej w jak najszerszy zakres działań.
- Mieszkańcy Wielkopolski deklarują zaufanie do innych osób na poziomie 78,8% (kraj – 79,4%). Ponadto 81,2% mieszkańców województwa wielkopolskiego ma zaufanie do sąsiadów (w kraju – 75,3%), 63,3% ludności darzy nim władze

lokalne (w kraju – 56,3%), natomiast 36,0% mieszkańców regionu ufa nieznanym (w kraju – 34,3%)¹¹².

- W Wielkopolsce Wschodniej w 2019 r. na 1 000 mieszkańców przypadało średnio 3,3 fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych zarejestrowanych w systemie REGON (w województwie wielkopolskim – 4,0). Najwyższą wartością tego wskaźnika w subregionie charakteryzował się powiat słupecki (4,2), natomiast najniższą powiat koniński (2,9).

Rycina 43. Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne w wartościach bezwzględnych w latach 2010 i 2019 oraz w przeliczeniu na 1 000 ludności w 2019 r.

Źródło: opracowanie WROT na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

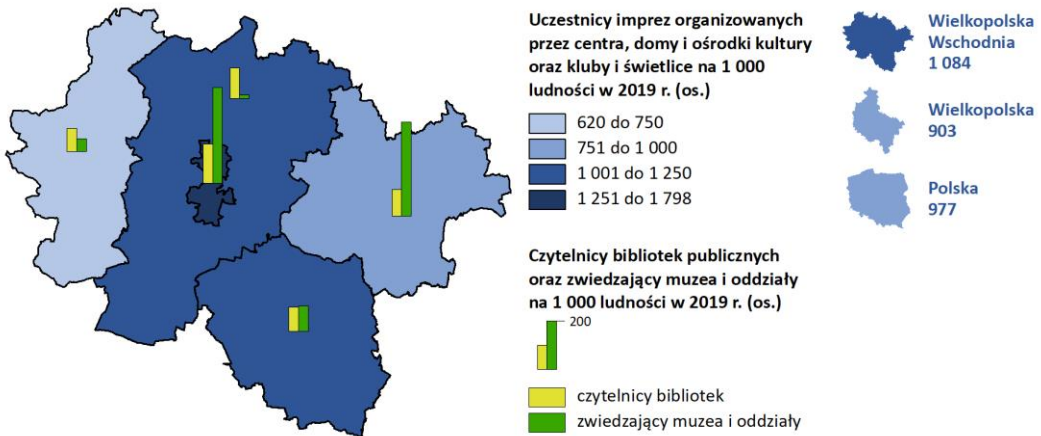
- Powszechnie przyjętą miarą aktywności obywatelskiej jest frekwencja wyborcza, która świadczy o relatywnie wysokiej aktywności obywatelskiej mieszkańców subregionu. Frekwencja wyborcza w wyborach samorządowych w 2018 r. była we wszystkich powiatach Wielkopolski Wschodniej wyższa niż w 2014 r. Ponadto w trzech powiatach, tj. konińskim, słupeckim i tureckim, była ona (w 2018 r.) wyższa od średniej dla województwa wielkopolskiego.
- Instrumentem rozwoju aktywności obywatelskiej, angażującej mieszkańców w sprawy lokalnych społeczności, jest budżet partycypacyjny, do którego zaliczyć można budżet obywatelski i fundusz sołecki. W ostatnich latach budżet obywatelski realizowany był w pięciu miastach subregionu, natomiast w 31 z 39 gmin wiejskich i miejsko-wiejskich (tj. w 79,5% gmin) część środków

¹¹² Główny Urząd Statystyczny, Urząd Statystyczny w Łodzi, *Jakość życia i kapitał społeczny w Polsce. Wyniki Badania spójności społecznej 2018*, Zakład Wydawnictw Statystycznych, Warszawa 2020.

z budżetu wydatkowano w ramach funduszu sołeckiego (w Wielkopolsce w przypadku 81,2% gmin wiejskich i miejsko-wiejskich).

- W Wielkopolsce Wschodniej w 2019 r. funkcjonowało 91 bibliotek i ich filii, a liczba czytelników na 1 000 mieszkańców wyniosła 124 osoby (średnia wojewódzka – 145 osób). Na jej obszarze działały ponadto 32 centra, domy, ośrodki kultury, kluby i świetlice. Analizując liczbę uczestników imprez organizowanych przez te instytucje przypadających na 1 000 ludności, można zauważyć, że pod tym względem subregion wypadł korzystnie na tle Wielkopolski (1 084 osoby w subregionie, podczas gdy w województwie 903 osoby).

Rycina 44. Uczestnicy imprez organizowanych przez wybrane instytucje kultury na 1 000 ludności oraz czytelnicy bibliotek publicznych i zwiedzający muzea i oddziały na 1 000 ludności w 2019 r.

Źródło: opracowanie WROT na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

- W 2019 r. w subregionie funkcjonowało sześć muzeów (łącznie z oddziałami), w tym Muzeum Okręgowe w Koninie oraz Muzeum byłego niemieckiego Obozu Zagłady Kulmhof w Chełmnie nad Nerem, które zwiedziło 79,3 tys. osób, co dawało wskaźnik na poziomie 183 zwiedzających na 1 000 mieszkańców (Wielkopolska – 346 zwiedzających na 1 000 mieszkańców). W Wielkopolsce Wschodniej znajduje się ponadto szereg obiektów i szlaków kulturowych, które utrwaliły się w powszechnej świadomości i mają duże znaczenie dla dziedzictwa kulturowego. Zaliczyć można do nich m.in. obiekty szlaków: Piastowskiego, Cysterskiego, Romańskiego, Bursztynowego oraz Europejskiego Szlaku Megalitów, a także Nadwarciańskiej Drogi św. Jakuba. Na obszarze subregionu znajduje się również podziemna trasa turystyczna

w Kopalni Soli „KŁODAWA”. Dziedzictwo kulturowe najwcześniejszych śladów osadnictwa, początków Państwa Polskiego, historii zaborów czy II wojny światowej wraz z tradycjami postindustrialnymi stanowi podstawę dla rozwoju turystyki kulturowej w tej części województwa wielkopolskiego.

- W zakresie czasu wolnego, poza uczestnictwem w wydarzeniach organizowanych przez instytucje kultury czy aktywnym wypoczynkiem, coraz większego znaczenia nabierają inne formy jego spędzania, w tym spotkania grup osiedlowych, kół gospodyń wiejskich, spotkania w klubokawiarniach (będących niepublicznymi instytucjami animacji kultury, a jednocześnie prywatnymi przedsiębiorstwami sektora kultury).
- Integrowaniu lokalnej społeczności, rozwijaniu przedsiębiorczości kobiet czy kultywowaniu tradycji służy działalność kół gospodyń wiejskich. W Wielkopolsce Wschodniej w 2020 r. zarejestrowanych było ogółem 271 tego rodzaju kół¹¹³, a więc 18,8% ich ogólnej liczby w Wielkopolsce (1 441 kół). Aktywny udział w lokalnym życiu społecznym biorą również jednostki ochotniczych straży pożarnych, które są zlokalizowane w każdej gminie subregionu, a także różnego rodzaju organizacje pozarządowe czy uniwersytety trzeciego wieku.
- Dostępność komunikacyjna, obszary cenne przyrodniczo, bogactwo jezior czy tereny poprzemysłowe tworzą podstawy dla rozwoju turystyki i rekreacji w subregionie. Ww. potencjał służyć może rozwojowi turystyki pieszej i rowerowej (związanej m.in. z walorami środowiskowymi), poprzemysłowej (wykorzystującej specyficzne zasoby w postaci terenów pokopalnianych, które można zaadaptować do nowego rodzaju funkcji) czy sakralnej (związanej m.in. z Sanktuarium Maryjnym w Licheniu).

Nowe możliwości w zakresie rozwoju turystyki i rekreacji stwarzają również źródła geotermalne (tężnie, aquaparki). Należy zwrócić uwagę, że przewaga ta nie została do tej pory właściwie wykorzystana, a turystyka nie odgrywała w Wielkopolsce Wschodniej dużej roli w kształtowaniu lokalnej gospodarki¹¹⁴.

- Aktualnie wśród ludności obserwuje się wzrost zainteresowania zdrowym stylem życia oraz aktywnością sportową (jest to trend ogólnopolski). Pozytywne zmiany odnotowano także w Wielkopolsce Wschodniej, w której

¹¹³ Stan na koniec września 2020 r.; Źródło: Krajowy Rejestr Kół Gospodyń Wiejskich, <https://krkgw.arimr.gov.pl> [dostęp: 23.09.2020 r.].

¹¹⁴ Hołub-Iwan J., Orsa-Chomiak I., Terlecki M., Gutta K., Gutta T., Gozdek P., *Stan i perspektywy rozwoju inteligentnych specjalizacji w subregionie konińskim*, 2019.

w latach 2012-2018, pomimo spadku liczby klubów sportowych ze 177 do 163, wzrosła liczba osób trenujących (o blisko 1,3 tys. osób).

Wyzwanie 9.

Zmniejszenie nierówności w wymiarze terytorialnym

Wsparcie rozwoju obszarów wiejskich; wzmacnianie potencjałów oraz niwelowanie barier rozwojowych obszarów zagrożonych marginalizacją; wsparcie obszarów doświadczających trudności restrukturyzacyjnych, adaptacyjnych oraz tracących funkcje społeczno-gospodarcze; zwiększanie dostępu do usług mieszkańców z obszarów o ograniczonych możliwościach rozwoju; rewitalizacja obszarów zdegradowanych.

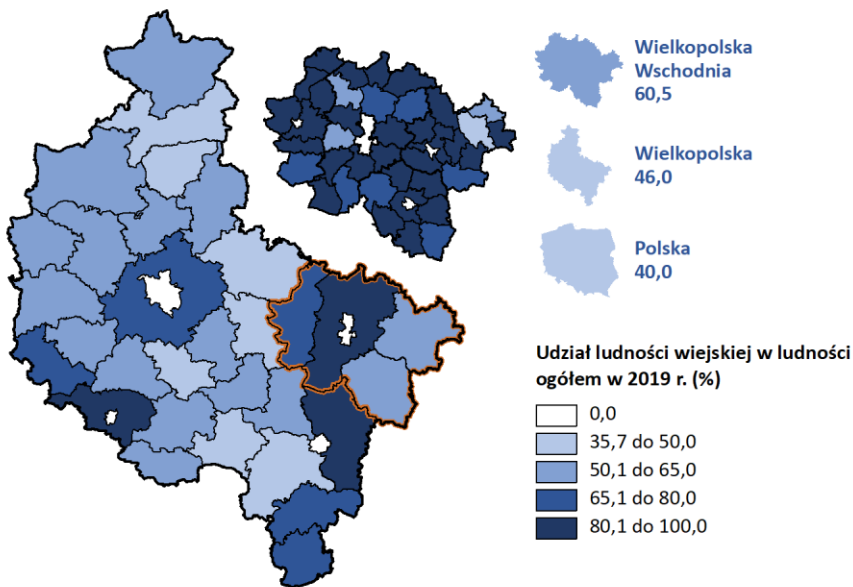
- Bez podjęcia działań związanych z wyrównywaniem nierówności terytorialnych niemożliwe jest przeprowadzenie kompleksowej sprawiedliwej transformacji. Jest to wyzwanie, które można uznać za horyzontalne wobec wcześniej wymienionych ośmiu wyzwań. Kwestia nierówności ze względu na lokalizację dotyka w mniejszym czy większym stopniu każdego z aspektów – od silnej i konkurencyjnej gospodarki aż po rozwój kapitału społecznego i kulturowego. Z punktu widzenia zagrożeń dla sprawiedliwej transformacji należy przeciwdziałać wykluczeniu różnych obszarów subregionu, zidentyfikowanych w różnego rodzaju dokumentach strategicznych, w szczególności obszarów wiejskich.
- Sieć osadnicza Wielkopolski Wschodniej, podobnie jak w przypadku całego województwa wielkopolskiego, charakteryzuje się względnie dużą regularnością. Tworzy ją 1 245 miejscowości, w tym: 15 miast, 1 077 wsi i 153 pozostałe jednostki. Struktura hierarchiczna jednostek osadniczych subregionu obejmuje trzy podstawowe kategorie będące pochodną ich pozycji w sieci osadniczej, rangi administracyjnej i innych pełnionych funkcji¹¹⁵:
  - Konin – ośrodek stanowiący subregionalny biegun wzrostu, który wraz z powiązаныmi funkcjonalnie i przestrzennie gminami wyróżnia się potencjałami społecznym i gospodarczym. Jest to obszar wymagający

¹¹⁵ Strategia rozwoju województwa wielkopolskiego do 2030 roku, Uchwała nr XVI/287/20 Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z dnia 27 stycznia 2020 r.

wsparcia ze względu na obserwowane spowolnienie rozwoju społeczno-gospodarczego i występowanie problemów rozwojowych, m.in. związanych ze spadkiem liczby ludności (zwłaszcza w wieku produkcyjnym), starzeniem się społeczeństwa czy niedopasowaniem podaży do popytu na rynku pracy, a także z kwestiami jakości życia (transport, środowisko przyrodnicze, funkcjonalna przestrzeń miejska);

- o miasta powiatowe (Koło, Słupca, Turek) – ośrodki lokalne, pełniące funkcję centrów usług ponadgminnych i równoważenia rozwoju, rozmieszczone równomiernie w przestrzeni subregionu. Kumulują się w nich problemy społeczno-gospodarcze związane m.in. z depopulacją, ograniczonymi możliwościami rozwoju gospodarczego, czy też ze znaczną odległością od stolicy województwa wielkopolskiego (Koło i Turek);
- o pozostałe ośrodki miejskie i wiejskie – równomiernie rozlokowane na obszarze poszczególnych powiatów, wyróżniające się liczbą mieszkańców, wyposażeniem usługowym i infrastrukturalnym oraz dostępnością komunikacyjną, pełniące rolę gminnych centrów obsługi ludności w zakresie usług podstawowych. Mierzą się one z problemami typowo związanymi z rozwojem obszarów wiejskich, przedstawionymi poniżej.

Rycina 45. Ludność wiejska w liczbie ludności ogółem w 2019 r.

Źródło: opracowanie WROT na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

- Obszar subregionu wyróżnia się najwyższym udziałem i bezwzględnie największą liczbą ludności wiejskiej, przy czym jedynie w przypadku części powiatu konińskiego można mówić o mieszkańcach obszarów wiejskich trudniących się zajęciami pozarolniczymi („sypialnia” miasta Konina), natomiast w pozostałych przypadkach należy wskazywać na typowo rolniczy charakter zajęć podejmowanych przez ludność wiejską.
- Mimo iż województwo wielkopolskie jako całość należy do regionów o wysokim poziomie rozwoju sektora rolniczego, to już jego wschodnia i południowo-wschodnia część zaliczana jest do grupy obszarów cechujących się przeciętnym lub niskim poziomem jego rozwoju¹¹⁶. Obszar subregionu wyróżnia dodatkowo najniższy poziom dezagrarnizacji gospodarki lokalnej, rozumianej jako zaawansowanie procesu zmniejszania się udziału rolnictwa w strukturze źródeł utrzymania ludności wsi. Z tego względu w czterech powiatach Wielkopolski Wschodniej przeważają obszary wiejskie charakteryzujące się przewagą funkcji rolniczej lub dominacją rolnictwa wielkoobszarowego, przy czym są to zarówno jednostki wyróżniające się wysokowydajnym rolnictwem, jak i te, w których rolnictwo zmagало się z trudnościami o charakterze strukturalnym i które zagrożone są trwałą marginalizacją.
- Obszary wiejskie subregionu o typowo rolniczym charakterze cechują się niższym poziomem życia oraz deficytami rozwojowymi. Związane jest to m.in. z postępującą depopulacją (ograniczony dostęp do głównych ośrodków miejskich i, będące tego pochodną, mniejsze możliwości rozwojowe powodują odpływ mieszkańców na tereny bardziej atrakcyjne pod względem społeczno-gospodarczym), niskim poziomem przedsiębiorczości i kwalifikacji mieszkańców oraz z niedostatecznie rozwiniętą infrastrukturą, głównie energetyczną, wodno-kanalizacyjną, transportową i małej retencji (istotnej szczególnie dla rolnictwa). Za barierę rozwoju tych obszarów uznaje się również niski dostęp do sieci szerokopasmowej i do usług publicznych oraz zdekapitalizowanie tkanki osadniczej i zagrożenie walorów przyrodniczych. W PZPWW tego typu obszary uznano za „obszary wiejskie wymagające wsparcia procesów rozwojowych”, w przypadku których tylko odpowiednio ukierunkowane wsparcie może przyczynić się do eliminacji dysproporcji w poziomie rozwoju regionu, poprawy spójności, a tym samym zwiększenia ich

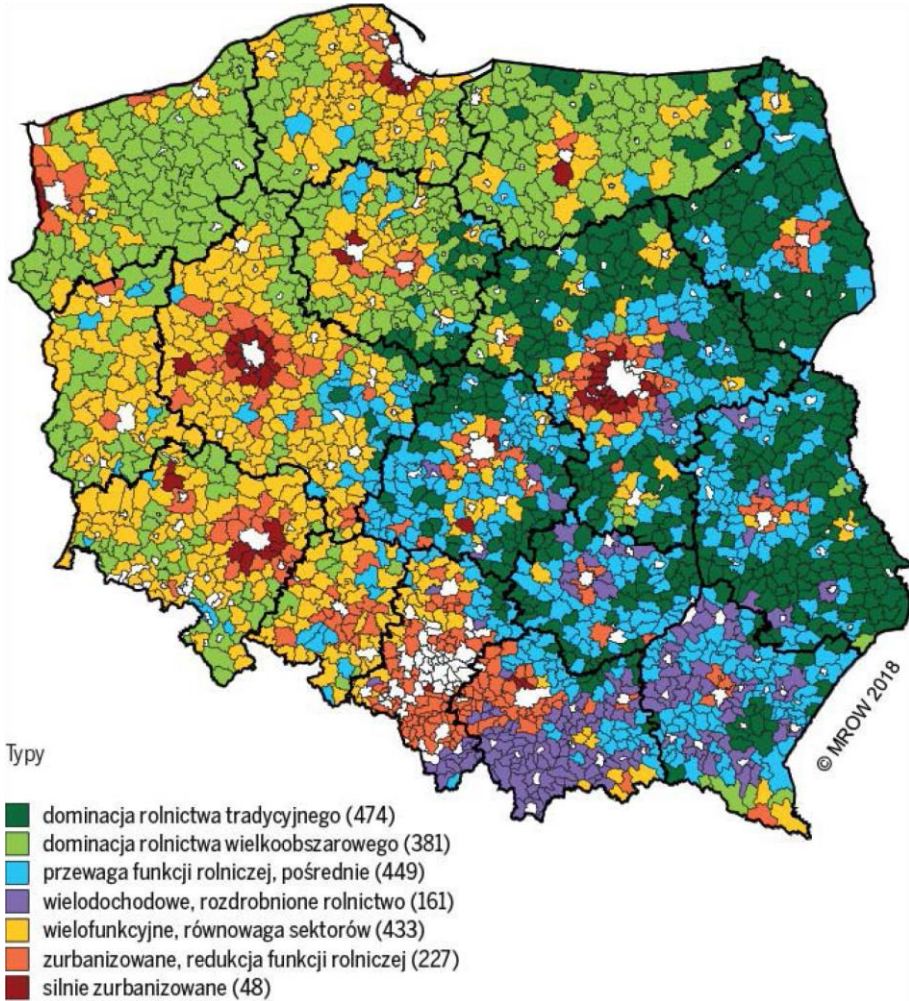
---

¹¹⁶ Stanny M., Rosner A., Komorowski Ł., *Monitoring rozwoju obszarów wiejskich. Etap III. Struktury społeczno-gospodarcze, ich przestrzenne zróżnicowanie i dynamika (wersja pełna)*, Fundacja Europejski Fundusz Rozwoju Wsi Polskiej, Instytut Rozwoju Wsi i Rolnictwa PAN, Warszawa 2018.

atrakcyjności¹¹⁷. Szczególnie trudna sytuacja występuje na obszarach położonych w znacznej odległości od obszarów oddziaływania większych miast, głównie na wschodnich obrzeżach subregionu.

Rycina 46. Typologia strukturalna obszarów wiejskich

Źródło: Stanny M., Rosner A., Komorowski Ł., *Monitoring rozwoju obszarów wiejskich. Etap III. Struktury społeczno-gospodarcze, ich przestrzenne zróżnicowanie i dynamika (wersja pełna)*, Fundacja Europejski Fundusz Rozwoju Wsi Polskiej, Instytut Rozwoju Wsi i Rolnictwa PAN, Warszawa 2018.

¹¹⁷ Plan zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego. Wielkopolska 2020+, Uchwała nr V/70/19 Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z dnia 25 marca 2019 r.

- Na obszarach wiejskich o podmiejskim charakterze, położonych w szczególności w okolicach Konina, ale i pozostałych ośrodków powiatowych Wielkopolski Wschodniej, źródłem licznych problemów przestrzennych są procesy suburbanizacji (w tym również suburbanizacji funkcjonalnej) i związane z nimi zatracanie pierwotnych funkcji wiejskich. Powodują one wzrost kosztów budowy i utrzymania infrastruktury technicznej, transportowej i społecznej, przekształcenia cennych terenów rolniczych i leśnych na tereny zurbanizowane, czy też wzmożony ruch samochodowy związany z codziennymi dojazdami do pracy czy szkoły (kongestia transportowa). Na tego typu obszarach wiejskich obserwuje się dodatkowo stopniowo pojawiające się konflikty społeczne i kulturowe, których przyczyną często jest napływ ludności miejskiej. Z drugiej strony obszary te, dzięki bezpośredniemu sąsiedztwu z większymi ośrodkami miejskimi, znajdują się w strefie bezpośredniego oddziaływania potencjału rozwojowego („obszary wiejskie uczestniczące w procesach rozwojowych”), przyjmując istotny impuls rozwojowy¹¹⁸.
- Obszarem o szczególnie intensywnych procesach suburbanizacji, ale i jednocześnie zmieniających się uwarunkowaniach społeczno-gospodarczych jest tzw. Koniński Obszar Funkcjonalny obejmujący miasto Konin wraz z sąsiadującymi gminami (Golina, Ślesin, Kazimierz Biskupi, Kramsk, Krzymów, Rzgów i Stare Miasto). Cechami wyróżniającymi negatywnie KOF w skali województwa wielkopolskiego są: utrata funkcji paliwowo-energetycznej, depopulacja, starzenie się społeczeństwa, zdegradowane tereny pokopalniane, niska aktywność społeczna i niski poziom przedsiębiorczości¹¹⁹. Jeśli chodzi o elementy pozytywne to w przypadku KOF należy zaliczyć do nich wysokie walory turystyczne ze względu na liczne jeziora oraz duży odsetek terenów objętych ochroną prawną, jak i bogatą bazę obiektów sportowych. Potencjał do rozwoju usług rekreacyjnych stanowią także udokumentowane źródła wód geotermalnych wysokiej jakości, które mogą stać się źródłem rozwoju turystyki i rekreacji¹²⁰.

---

¹¹⁸ *Plan zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego. Wielkopolska 2020+, Uchwała nr VI/70/19 Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z dnia 25 marca 2019 r.*

¹¹⁹ *Strategia rozwoju województwa wielkopolskiego do 2030 roku, Uchwała nr XVI/287/20 Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z dnia 27 stycznia 2020 r.*

¹²⁰ *Plan zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego. Wielkopolska 2020+, Uchwała nr VI/70/19 Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z dnia 25 marca 2019 r.*

- Trzy miasta subregionu, tj. Konin, Turek i Koło, zostały zakwalifikowane w *Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030*¹²¹ do grupy miast średnich tracących funkcje społeczno-gospodarcze. Są to obszary, w których następuje koncentracja czynników społeczno-gospodarczych negatywnie wpływających na dynamikę ich rozwoju. Miasta te, zgodnie z zapisami KSRR, cechuje regres w rozwoju oraz utrata funkcji społeczno-gospodarczych i administracyjnych, odpływ ludności (zwłaszcza wykształconej w wieku produkcyjnym) do dużych ośrodków, upadek tradycyjnych lokalnych przemysłów, starzejące się społeczeństwo, jak również niedopasowanie popytu i podaży na rynku pracy. Zgodnie z przyjętą klasyfikacją Turek uznany został za miasto obniżającego się potencjału (m.in. ze względu na silne powiększanie się niekorzystnego dystansu rozwojowego oraz umiarkowanie złą sytuację społeczno-gospodarczą), zaś Konin i Koło za miasta zagrożone marginalizacją (ze względu na umiarkowane powiększanie się niekorzystnego dystansu rozwojowego oraz umiarkowanie złą sytuację społeczno-gospodarczą).
- Specyficznymi z punktu widzenia Wielkopolski Wschodniej są również zidentyfikowane w jej granicach, w ramach KSRR, tzw. obszary zagrożone trwałą marginalizacją. Są to peryferia wewnętrzne, których kluczową barierą rozwoju jest niska dostępność przestrzenna (czasowa, komunikacyjna) do ośrodków wojewódzkich, determinująca brak możliwości efektywnego korzystania z bodźców rozwojowych generowanych przez duże ośrodki miejskie. Wyróżniają je w szczególności problemy strukturalne w rolnictwie, wolny proces dezagrarnizacji lokalnych gospodarek, niski poziom przedsiębiorczości i niski zasób pozarolniczych miejsc pracy. Charakteryzuje je również relatywnie niski poziom wykształcenia i kwalifikacji zawodowych mieszkańców, mała mobilność zawodowa i tym samym niski poziom atrakcyjności inwestycyjnej. Ponadto wskazuje się na niekorzystną sytuację demograficzną tych obszarów (starzenie się społeczeństwa, wyludnianie, w tym skutek odpływu młodych i lepiej wykształconych osób), a także na słaby dostęp do podstawowych usług publicznych i duże zapotrzebowanie na świadczenia pomocy społecznej. Do obszarów zagrożonych trwałą marginalizacją KSRR zakwalifikowała sześć gmin Wielkopolski Wschodniej: Babiak, Chodów, Olszówkę, Przedecz, Wierzbinek i Wilczyn¹²².

---

¹²¹ *Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030*, Uchwała nr 102 Rady Ministrów z dnia 17 września 2019 r.

¹²² *Ibidem*.

- Istotnym wyzwaniem z punktu widzenia nierówności w wymiarze terytorialnym są problemy o charakterze społecznym oraz infrastrukturalnym, które dotyczą zarówno obszarów miast, jak i wsi Wielkopolski Wschodniej. Nagromadzenie problemów społecznych prowadzących do wykluczenia występuje na obszarach zdegradowanych, które wymagają kompleksowej rewitalizacji, szczególnie społecznej. Odpowiedzią na to są tworzone programy rewitalizacji, w ramach których zaprogramowano działania nakierowane na poprawę stanu zagospodarowania i warunków życia w obszarach będących w sytuacji kryzysowej. Obecnie aż 72,1% gmin subregionu (31 z 43 gmin) posiada opracowane programy rewitalizacji, co jest znaczącym wynikiem w skali całego województwa wielkopolskiego, w którym 63,3% gmin posiada tego typu dokument (143 na 226 gmin). Na obszarach objętych tymi programami kumulują się niekorzystne zjawiska takie jak: bezrobocie, uzależnienie mieszkańców od pomocy społecznej, a także ich bezradność i bierność.

04

WIZJA, CELE, PRIORYTETY I KIERUNKI INTERWENCJI SPRAWIEDLIWEJ TRANSFORMACJI WIELKOPOLSKI WSCHODNIEJ

W wypracowaniu kierunków sprawiedliwej transformacji istotne znaczenie miały grupy robocze, w których aktywnie uczestniczyli reprezentanci różnych środowisk, w tym m.in. przedstawiciele JST, świata nauki oraz interesariusze strony gospodarczej i społecznej z subregionu, w tym związki zawodowe działające w ramach Grupy ZE PAK. Przedstawione w niniejszym rozdziale propozycje wizji rozwoju, celów i priorytetów sprawiedliwej transformacji Wielkopolski Wschodniej oraz planowanych kierunków interwencji uwzględniają postulaty zgłaszane w trakcie prac poszczególnych grup.

Jak zaznaczono wcześniej, Koncepcja stanowi bazę i punkt odniesienia dla dalszych prac strategicznych i programowych na rzecz transformacji Wielkopolski Wschodniej, a wskazane w niej wizja, cele, priorytety i kierunki interwencji wyznaczają horyzont przedsięwzięć możliwych do realizacji. Elementy te mają charakter otwarty, co oznacza, że na dalszym etapie prac będą mogły podlegać modyfikacjom. Ponadto potrzeba uwzględnienia w ramach prac grup roboczych nowych zagadnień oraz pogłębienia części już poruszanych tematów powoduje konieczność rozszerzenia podjętej dyskusji poprzez włączenie w nią nowych interesariuszy. Dlatego też do udziału w dalszych pracach zostaną zaproszeni przedstawiciele środowisk, które do tej pory w nich nie uczestniczyły, a są istotne z punktu widzenia procesu transformacji. W rozszerzonej formule prowadzone będą dalsze działania mające na celu wypracowanie długookresowej strategii dla Wielkopolski Wschodniej.

4.1 Wizja sprawiedliwej transformacji Wielkopolski Wschodniej

Wizja przedstawia w sposób syntetyczny opis pożądanego stanu docelowego Wielkopolski Wschodniej w 2040 r., do jakiego będzie dążyć się w wyniku transformacji subregionu. Jest ona efektem podjęcia określonych wyborów spośród wielu możliwych wariantów kierunków rozwojowych. Na potrzeby dokumentu przyjęto następującą wizję transformacji Wielkopolski Wschodniej:

Wielkopolska Wschodnia w 2040 r. to region będący liderem w zakresie rozwoju zeroemisyjnej, zasobooszczędnej i innowacyjnej gospodarki, a także w zielonej energetyce, zapewniający mieszkańcom bardzo dobre warunki życia oraz godną i dostosowaną do kwalifikacji pracę, a samorządom nowe źródła dochodu; szanujący wartości europejskie, chroniący środowisko przyrodnicze i umożliwiający każdemu mieszkańcowi samorealizację.

4.2 Cel główny i cele szczegółowe sprawiedliwej transformacji Wielkopolski Wschodniej

Cel główny, tożsamy z wizją rozwoju, osiągnąć będzie przez realizację trzech celów szczegółowych, dotyczących sfer gospodarczej, przestrzennej i społecznej. Wyodrębnione cele odpowiadają trzem filarom sprawiedliwej transformacji i są przyporządkowane do wyzwań związanych z transformacją Wielkopolski Wschodniej – stanowią swego rodzaju ścieżkę odpowiedzi na nie.

	Wyzwania dla Wielkopolski Wschodniej	Cele szczegółowe
Wyzwanie 9. Zmniejszenie nierówności w wymiarze terytorialnym	Wyzwanie 1. Budowa innowacyjnej, zasobooszczędnej i zdywersyfikowanej gospodarki Wyzwanie 2. Transformacja energetyczna w kierunku gospodarki zeroemisyjnej i energooszczędnej Wyzwanie 3. Rozwijanie oraz poprawa wykorzystania potencjału kapitału ludzkiego – najważniejszego zasobu subregionu	Cel 1. Zeroemisyjna dynamiczna gospodarka o obiegu zamkniętym
	Wyzwanie 4. Przeciwdziałanie degradacji środowiska i adaptacja do zmian klimatycznych Wyzwanie 5. Poprawa transportowej spójności wewnętrznej i mobilności mieszkańców	Cel 2. Zintegrowana przestrzeń wysokiej jakości
	Wyzwanie 6. Przeciwdziałanie niekorzystnym trendom demograficznym Wyzwanie 7. Redukcja ubóstwa i poprawa dostępu do usług społecznych Wyzwanie 8. Budowa trwałego kapitału społecznego i potencjału kulturowego	Cel 3. Aktywne społeczeństwo

Cel 1.

Zeroemisyjna dynamiczna gospodarka o obiegu zamkniętym

Cel jest odpowiedzią na zmiany zachodzące w subregionie w wyniku transformacji w kierunku neutralności klimatycznej. Jego realizacja zabezpieczy przyszłość Wielkopolski Wschodniej, kształtując jej konkurencyjność i innowacyjność, a także pozwoli uniezależnić rozwój tego obszaru od sektora wydobywczego i energetyki wykorzystującej pierwotne nośniki energii. Wzmocnione zostaną istniejące i nowe gałęzie gospodarki, na których subregion będzie budował swoją pozycję konkurencyjną. Podejmowane działania stworzą z Wielkopolski Wschodniej „Wielkopolską Dolinę Energii” oraz pozwolą osiągnąć przez nią do 2040 r. pozycję lidera w zakresie zielonej gospodarki, w ramach której kluczowym sektorem będzie zeroemisyjny i zasobooszczędny przemysł wykorzystujący nowoczesne technologie cyfrowe.

W ramach celu kluczowe będą dywersyfikacja gospodarki, powstawanie nowych miejsc pracy i rozwój przedsiębiorczości, tj. czynniki zapewniające zatrudnienie dla osób odchodzących z górnictwa i energetyki czy bezrobotnych, w szczególności osób, które straciły pracę w przemyśle wydobywczym i energetycznym, a także płynne zatrudnianie osób młodych wchodzących na rynek pracy. W ramach wzmacniania Wielkopolski Wschodniej poprzez rozwój przedsiębiorstw preferowane będą inwestycje tworzące wysokiej jakości trwałe miejsca pracy, konkurencyjne cenowo, możliwie powiązane ze specjalizacjami gospodarczymi subregionu. Istotnym elementem innowacyjnej i konkurencyjnej gospodarki jest wysoka jakość kapitału ludzkiego, w związku z czym podnoszone będą kompetencje i kwalifikacje mieszkańców Wielkopolski Wschodniej. Realizacja niniejszego celu, w połączeniu z efektami działań wdrażanych w ramach pozostałych celów szczegółowych, przyczyni się do wzrostu zamożności mieszkańców subregionu.

Cel 2.

Zintegrowana przestrzeń wysokiej jakości

Rozwój gospodarczy oraz poprawa jakości życia mieszkańców, przy jednoczesnym poszanowaniu oraz ochronie i odtwarzaniu zasobów środowiska, wymaga kreowania atrakcyjnej i dostępnej przestrzeni, której zasoby będą użytkowane również przez przyszłe pokolenia. W przypadku Wielkopolski Wschodniej jednym z kluczowych działań mających na celu poprawę jakości i funkcjonalności przestrzeni, a przez to wzrost jakości życia mieszkańców, będzie regeneracja obszarów przekształconych wskutek działalności przemysłowej poprzez przywrócenie im poprzednich funkcji i właściwości. Zostanie to osiągnięte m.in. poprzez odbudowę prawidłowych stosunków wodnych i przywracanie zubożonej różnorodności biologicznej na tych

obszarach (na terenach zdegradowanych, jak i poza nimi) lub dzięki zmianie ich sposobu zagospodarowania poprzez nadanie im nowych funkcji. W obliczu nasilających się zmian klimatycznych niezbędne staje się podjęcie interwencji w zakresie przeciwdziałania skutkom suszy i zjawisk ekstremalnych, a także poprawy jakości wód. Kluczowe powinno być dbanie o środowiskowy potencjał rozwoju, dzięki czemu możliwe będzie jego użytkowanie dla zaspokojenia aktualnych potrzeb rozwojowych, a także zachowanie zasobów rozwojowych dla przyszłych pokoleń.

Transformacja Wielkopolski Wschodniej, w tym zamykanie kopalń oraz dywersyfikacja gospodarki, przyczyni się do zmiany kierunków przepływu towarów oraz siły roboczej. Nowe specjalizacje gospodarki subregionu będą miały inne wymagania logistyczne i infrastrukturalne niż sektor wydobywczy i energetyki konwencjonalnej, w związku z czym konieczna dla efektywnego rozwoju będzie poprawa wewnętrznej i zewnętrznej dostępności komunikacyjnej tego obszaru, która przyczyni się dodatkowo do wzrostu jego atrakcyjności dla nowych inwestorów, co tym samym pozwoli na zwiększenie konkurencyjności subregionalnej gospodarki.

Cel 3.

Aktywne społeczeństwo

Główną siłą napędową transformacji subregionu jest (i w dalszym ciągu pozostanie) aktywne społeczeństwo. Dlatego też konieczne jest likwidowanie istotnych elementów obniżających potencjał rozwoju społeczno-gospodarczego Wielkopolski Wschodniej, do których należy zaliczyć negatywne zmiany demograficzne, występujące nierówności społeczne czy niewystarczający poziom zdrowia mieszkańców. Niezbędnym czynnikiem rozwoju gospodarczego będzie również rozwinięty kapitał społeczny. Oznacza to, że transformacja subregionu powinna aktywnie włączać osoby poszukujące pracy oraz sprzyjać poprawie jakości życia społecznego i kulturalnego mieszkańców, a także włączeniu społecznemu, co przełoży się na gospodarkę o wysokim poziomie zatrudnienia i przedsiębiorczości. Niezbędne powinno być także zapewnienie kompleksowej ochrony zdrowia mieszkańców, w szczególności osób starszych oraz pracujących i zagrożonych utratą pracy z przyczyn zdrowotnych. Konieczna jest adaptacja gospodarki do obserwowanych trendów demograficznych, w szczególności poprzez zapewnienie dostępności usług świadczonych w odpowiedzi na te wyzwania. Starzejące się społeczeństwo wymagać będzie z jednej strony rozwoju sektora białej gospodarki, z drugiej zaś rozwoju srebrnej gospodarki, która przyczyni się do poprawy jakości życia i wzrostu samodzielności osób starszych, w tym do wydłużenia ich aktywności zawodowej.

Koncentracja polityki transformacji na trzech współzależnych celach szczegółowych, powiązanych i przenikających się wzajemnie, odpowiada potrzebom i aspiracjom mieszkańców Wielkopolski Wschodniej. Cele szczegółowe wskazują priorytety oraz kierunki interwencji wyznaczające ścieżkę transformacji subregionu w kierunku zeroemisyjnej, zasobooszczędnej i innowacyjnej gospodarki oraz poprawy warunków życia mieszkańców. Docelowo, w ramach każdego z określonych kierunków interwencji, planowane jest ustalenie potencjalnych wnioskodawców realizowanych działań oraz grup docelowych, do których skierowane będzie wsparcie lub które będą korzystać z efektów realizowanych działań.

Ogólnoświatowy kryzys gospodarczy, który rozpoczął się w pierwszej połowie 2020 r. w wyniku epidemii COVID-19, przyniósł negatywne konsekwencje niemal we wszystkich obszarach przewidzianych w Koncepcji. Należy spodziewać się, że w perspektywie do 2040 r. efekty aktualnego spowolnienia gospodarczego wywołanego epidemią nie będą dostrzegalne, jednak obecne uwarunkowania i zmiany społeczno-gospodarcze będące jej skutkiem wywrą znaczący wpływ na rozwój subregionu w najbliższych latach. Dlatego też konieczne jest uwzględnienie wskazanego aspektu podczas planowania działań na najbliższe kilka lat. W tym zakresie kluczowe będą przedsięwzięcia mające na celu odbudowę gospodarki oraz przeciwdziałanie zwiększaniu się poziomu bezrobocia. Według prognozy gospodarczej Komisji Europejskiej opublikowanej jesienią 2020 r.¹²³ gospodarka Polski skurczy się o 3,6% w 2020 r., a następnie wzrośnie o 3,3% w 2021 r. i o 3,5% w 2022 r. Epidemia wpłynie również w istotny sposób na rynek pracy – według prognozy UE stopa bezrobocia w Polsce w 2021 r. wyniesie 5,3%.

---

¹²³ Dyrekcja Generalna ds. Gospodarczych i Finansowych Komisji Europejskiej, *European Economic Forecast Autumn 2020*, Institutional paper 136, Publications Office of the European Union, Luxembourg 2020.

Wizja/cel główny

Wielkopolska Wschodnia w 2040 r. to region będący liderem w zakresie rozwoju zeroemisyjnej, zasobooszczędnej i innowacyjnej gospodarki, a także w zielonej energetyce, zapewniający mieszkańcom bardzo dobre warunki życia oraz godną i dostosowaną do kwalifikacji pracę, a samorządom nowe źródła dochodu; szanujący wartości europejskie, chroniący środowisko przyrodnicze i umożliwiający każdemu mieszkańcowi samorealizację.

Cel szczegółowy 1. Zeroemisyjna dynamiczna gospodarka o obiegu zamkniętym

Priorytety:

- 1.1. (R)ewolucja energetyczna w kierunku neutralności klimatycznej
- 1.2. Zdywersyfikowana i innowacyjna gospodarka z rozwiniętą przedsiębiorczością
- 1.3. E-Wielkopolska Wschodnia
- 1.4. Gospodarka o obiegu zamkniętym
- 1.5. Kompetentni, wykwalifikowani oraz aktywni zawodowo mieszkańcy

Cel szczegółowy 2. Zintegrowana przestrzeń wysokiej jakości

Priorytety:

- 2.1. Zregenerowane środowisko przyrodnicze
- 2.2. Adaptacja do zmian klimatu
- 2.3. Poprawa dostępności transportowej

Cel szczegółowy 3. Aktywne społeczeństwo

Priorytety:

- 3.1. Silny kapitał społeczny
- 3.2. Nowoczesne usługi społeczne
- 3.3. Zdrowi mieszkańcy

Cel szczegółowy 1.

Zeroemisyjna dynamiczna gospodarka o obiegu zamkniętym

Priorytet 1.1. (R)ewolucja energetyczna w kierunku neutralności klimatycznej	Kierunki interwencji: 1.1.1. Rozwój odnawialnych źródeł energii i energetyki rozproszonej 1.1.2. Rozwój technologii wodorowych 1.1.3. Zeroemisyjny sektor energetyczny odporny na zmiany klimatyczne 1.1.4. Zeroemisyjny i energooszczędny transport 1.1.5. Zeroemisyjny i energooszczędny przemysł i budownictwo
Priorytet 1.2. Zdywersyfikowana i innowacyjna gospodarka z rozwiniętą przedsiębiorczością	Kierunki interwencji: 1.2.1. Rozwój prac badawczo-naukowych, technologii i innowacji w nowych specjalizacjach subregionu 1.2.2. Rozwój potencjału IOB i profesjonalizacja ich działalności oraz rozwój sieci współpracy i wymiany wiedzy 1.2.3. Wsparcie powstawania przedsiębiorstw oraz rozwój przedsiębiorstw w początkowym okresie działalności 1.2.4. Rozwój przedsiębiorstw, w szczególności MŚP, w zakresie dostosowywania do zmieniających się warunków rynkowych i technologicznych 1.2.5. Rozwój rolnictwa i przetwórstwa rolno-spożywczego 1.2.6. Podniesienie atrakcyjności inwestycyjnej Wielkopolski Wschodniej 1.2.7. Wsparcie internacjonalizacji przedsiębiorstw oraz promocja subregionu
Priorytet 1.3. E-Wielkopolska Wschodnia	Kierunki interwencji: 1.3.1. Poprawa konkurencyjności w nowych specjalizacjach gospodarczych subregionu dzięki technologiom cyfrowym 1.3.2. Poprawa jakości obsługi mieszkańców i przedsiębiorstw dzięki usługom cyfrowym (w tym e-administracja, e-zdrowie) 1.3.3. Wdrażanie koncepcji Smart City i Smart Village 1.3.4. Rozwój przewodowej i bezprzewodowej infrastruktury teleinformatycznej 1.3.5. Przygotowanie społeczeństwa i różnych podmiotów do tworzenia i korzystania z technologii cyfrowych
Priorytet 1.4. Gospodarka o obiegu zamkniętym	Kierunki interwencji: 1.4.1. Zrównoważona produkcja przemysłowa 1.4.2. Zrównoważona konsumpcja 1.4.3. Rozwój biogospodarki

**Priorytet 1.5.
Kompetentni,
wykwalifikowani
oraz aktywni
zawodowo
mieszkańcy**

Kierunki interwencji:

- 1.5.1. Podnoszenie jakości edukacji i kształcenia oraz ich lepsze dopasowanie do potrzeb rynku pracy, nowych specjalizacji subregionu czy nowoczesnej gospodarki
- 1.5.2. Aktywizacja zawodowa rezerw kapitału ludzkiego oraz grup szczególnie zagrożonych bezrobociem i dezaktywizacją
- 1.5.3. Wzmacnianie adaptacyjności przedsiębiorców i pracowników, a także rolników do zmian

Zeroemisyjna dynamiczna gospodarka o obiegu zamkniętym pozwoli stworzyć nową trajektorię rozwoju subregionu dzięki m.in. realizacji poniższych priorytetów:

- 1.1.** (R)ewolucja energetyczna w kierunku neutralności klimatycznej;
- 1.2.** Zdywersyfikowana i innowacyjna gospodarka z rozwiniętą przedsiębiorczością;
- 1.3.** E-Wielkopolska Wschodnia;
- 1.4.** Gospodarka o obiegu zamkniętym;
- 1.5.** Kompetentni, wykwalifikowani oraz aktywni zawodowo mieszkańcy.

Priorytet 1.1. (R)ewolucja energetyczna w kierunku neutralności klimatycznej

Rozwiązanie problemów związanych ze zmianami klimatu stanowi najważniejsze zadanie, jakie stoi przed obecnym pokoleniem. Ograniczenie globalnego ocieplenia oraz zanieczyszczenia środowiska, a także budowa przewag konkurencyjnych Wielkopolski Wschodniej z myślą o warunkach życia przyszłych pokoleń wymagają przeprowadzenia rewolucji energetycznej, dzięki której osiągnięta zostanie neutralność klimatyczną w 2040 r. oraz zapewni atrakcyjne miejsce do życia i pracy. Podejmowane w ramach Priorytetu działania nakierowane będą na redukcję emisji gazów cieplarnianych, m.in. poprzez odejście od spalania w subregionie węgla, ograniczenie wykorzystania innych pierwotnych nośników energii oraz poprawę efektywności energetycznej w energetyce, przemyśle, budownictwie, transporcie i rolnictwie. W tym kontekście za priorytetowe należy uznać sukcesywne zwiększanie wykorzystania OZE, a także rozwój łańcucha dostaw produktów i usług zeroemisyjnych, pobudzający MŚP do transformacji swoich modeli biznesowych.

Rozwój OZE należy postrzegać z jednej strony jako działanie zmniejszające obciążenie środowiska oraz wykorzystujące tkwiący w subregionie potencjał, a z drugiej jako odpowiedź na rosnące zużycie energii i konieczność dekarbonizacji

sektora energetycznego. W Wielkopolsce Wschodniej wzrost udziału OZE w produkcji energii elektrycznej ogółem oparty będzie o energię wiatru, słońca, geotermię oraz biogaz i biomasę. W ujęciu podmiotowym rozwijana będzie energetyka rozproszona, mająca na celu pokrycie własnych potrzeb energetycznych, a w dalszej kolejności zasilanie powstałymi nadwyżkami sieci elektroenergetycznej. Rozwój energetyki rozproszonej wiązać się będzie ze wsparciem wytwarzania energii odnawialnej w mikroinstalacjach (przez prosumentów) oraz tworzenia obszarów zrównoważonych energetycznie przy pomocy klastrów energii czy spółdzielni energetycznych – wsparcie rozwoju tego typu energetyki będzie jednym z najistotniejszych priorytetów w ramach transformacji energetycznej. W obszarze rozwoju OZE wsparcie ukierunkowane będzie na instalacje powstające zarówno w sektorze publicznym, jak i w ramach projektów biznesowych realizowanych przez różne podmioty gospodarcze.

W dekarbonizacji energetyki, przemysłu czy transportu istotne będzie wykorzystanie wodoru, będącego, obok energii słońca, wiatru, geotermii, biogazu i biomasy, podstawą nowego systemu energetycznego, a także stworzenie w subregionie jednej z pięciu krajowych dolin wodorowych. Ze względu na właściwości fizyczne (lekki, reaktywny, można go magazynować, ma wysoką zawartość energii na jednostkę masy) oraz ekologiczny charakter wodór staje się przedmiotem coraz większego zainteresowania. Planowane jest jego coraz szersze zastosowanie, w tym w sektorach transportowym, przemysłowym, ciepłowniczym czy elektroenergetycznym. Za priorytetowy uznaje się rozwój wytwarzania tzw. zielonego wodoru, produkowanego głównie z energii wiatrowej i słonecznej. Powszechnie uznaje się, iż technologie wodorowe przyczyniać się będą do rozwiązywania problemów związanych z magazynowaniem energii oraz bilansowaniem sieci.

Dekarbonizacja sektora energetycznego spowoduje z jednej strony wycofywanie z eksploatacji funkcjonujących jednostek węglowych (np. Elektrowni Pątnów I i Pątnów II), a z drugiej przekształcanie niektórych z nich (np. Elektrowni Konin) na jednostki pracujące w oparciu o OZE. Mimo stopniowego odejścia od wykorzystywania węgla do wytwarzania energii, Wielkopolska Wschodnia nadal powinna stanowić ważny element Krajowego Systemu Energetycznego, pełniąc funkcję krajowego lidera w produkcji i konsumpcji energii ze źródeł odnawialnych. Będzie to możliwe dzięki upowszechnianiu wykorzystania OZE, w tym poprzez uruchamianie kolejnych instalacji OZE (w szczególności dotyczących energii wiatru oraz fotowoltaiki) lub zwiększanie powierzchni upraw roślin energetycznych na odzyskanych terenach zdegradowanych i zdewastowanych przez dotychczasową działalność wydobywczą.

Wzrost udziału OZE w miksie energetycznym oraz zapewnienie niezawodności i stabilności dostaw energii wymaga właściwie funkcjonującego i rozwiniętego systemu elektroenergetycznego. Poszczególne elementy systemu charakteryzują się różnym wiekiem, stopniem zużycia i zdolnościami przesyłowymi – część sieci i stacji transformatorowych jest wyeksploatowana, wymaga modernizacji bądź przebudowy. W związku z powyższym za istotne należy uznać podejmowanie działań w zakresie modernizacji i rozbudowy systemu przesyłowego, w szczególności w celu wyprowadzania mocy z istniejących źródeł wytwórczych i przyłączania nowych mocy, oraz systemu dystrybucyjnego, którego rozwój jest również niezwykle ważny z punktu widzenia elektromobilności (możliwość przyłączania punktów ładowania). Zgodnie z PZPWW¹²⁴ konieczna jest w szczególności przebudowa sieci średniego i niskiego napięcia, głównie na obszarach gmin wiejskich oraz mniejszych miast, a także budowa dedykowanych sieci niskiego napięcia dla zasilania punktów ładowania pojazdów elektrycznych w większych aglomeracjach miejskich. Istotne będzie także skablowanie linii napowietrznych średniego napięcia poprzez rezygnację z tradycyjnych, nieizolowanych przewodów na rzecz podziemnych kabli i przewodów izolowanych, co ma szczególne znaczenie dla poprawy odporności sieci na różnego rodzaju awarie spowodowane warunkami pogodowymi. Rozwój instalacji OZE, z których znaczna część opierać się będzie na źródłach zależnych od warunków atmosferycznych (pracujących ograniczoną liczbę godzin w roku – energia z wiatru i ze słońca), wymaga również rozwoju magazynów energii oraz inteligentnych systemów zarządzania energią.

Dla budowy „Wielkopolskiej Doliny Energii” kluczowe jest kompleksowe podejście do zagadnienia zeroemisyjności i energooszczędności. W związku z tym ważnym elementem transformacji energetycznej będzie podejmowanie działań niskoemisyjnych oraz energooszczędnych w sektorach w znacznym stopniu oddziałujących na klimat i jakość powietrza, tj. w przemyśle, budownictwie i transporcie. Największy potencjał w zakresie poprawy efektywności energetycznej oraz ograniczania emisji zanieczyszczeń do powietrza tkwi we wszelkiego rodzaju budynkach (termomodernizacja oraz zapewnienie efektywnych i proekologicznych instalacji grzewczych – w przypadku braku możliwości przyłączenia do sieci ciepłowniczej), oświetleniu (stosowanie energooszczędnych rozwiązań), procesach produkcyjnych (zmniejszanie ich energochłonności) oraz w publicznym transporcie zbiorowym.

---

¹²⁴ *Plan zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego. Wielkopolska 2020+, Uchwała nr V/70/19 Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z dnia 25 marca 2019 r.*

Znaczącym elementem transformacji energetycznej będzie rozwój wspomnianej elektromobilności i wzrost wykorzystania paliw alternatywnych (m.in. wodoru). Motorem napędowym ich rozwoju w Wielkopolsce Wschodniej będzie międzygminny publiczny transport zbiorowy oraz komunikacja publiczna w Koninie, których rozwój jest niezwykle istotny dla obszarów pokopalnianych. Zamykanie kopalń i powstawanie miejsc pracy w nowych centrach rozwoju gospodarczego subregionu, w szczególności w miastach i na terenach podmiejskich, wpłynie bowiem na zmiany kierunków przepływu towarów i siły roboczej. Stworzy to okazję do rozwinięcia zeroemisyjnego publicznego transportu zbiorowego (a także alternatywnych środków transportu), mającego na celu ograniczenie zapotrzebowania na przewozy indywidualnym transportem samochodowym. W zakresie rozwoju elektromobilności i wykorzystania paliw alternatywnych barierą jest bardzo słabo rozwinięta infrastruktura ładowania/tankowania pojazdów. W celu rozwiązania tego problemu konieczna będzie budowa odpowiedniej infrastruktury, jak również rozwój mechanizmów zarządzania popytem, a w przypadku elektromobilności dodatkowo rozwój inteligentnych sieci oraz zwiększanie przepustowości sieci dystrybucyjnych, niezbędnych do podłączania i obsługi punktów ładowania.

W obszarze poprawy efektywności energetycznej największy potencjał w zakresie redukcji zużycia energii oraz emisji zanieczyszczeń wykazuje sektor budownictwa, dlatego kluczowe jest podejmowanie działań w zakresie poprawy efektywności energetycznej budynków i wymiany źródeł ciepła na spełniające odpowiednie standardy. Duże znaczenie ma włączenie w proces poprawy efektywności energetycznej gospodarstw domowych, w szczególności dotkniętych problemem ubóstwa energetycznego, które w znacznym stopniu przyczyniają się do tzw. niskiej emisji¹²⁵ poprzez spalanie odpadów (pomimo ustawowego zakazu) oraz niskiej jakości paliw stałych np. drobnego, niskokalorycznego miału, stosowanych zazwyczaj w budynkach wyposażonych w stare, niskosprawne i pozaklasowe kotły i piece. W ramach planowanych działań należy więc skupić się na najuboższych poprzez wsparcie termomodernizacji i wymiany źródeł ciepła na ekologiczne. Interwencję taką należy uzupełnić o działania społeczne, bez których nie jest możliwa realizacja celów postawionych w strategii *Fala renowacji na potrzeby Europy*¹²⁶. W tym

---

¹²⁵ Niska emisja to emisja zanieczyszczeń pyłowych i gazowych pochodząca z sektora komunalno-bytowego (z pieców grzewczych i kotłowni węglowych) oraz transportu spalinowego. Powodowana jest przez liczne źródła wprowadzające do powietrza niewielkie ilości zanieczyszczeń.

¹²⁶ *Fala renowacji na potrzeby Europy – ekologizacja budynków, tworzenie miejsc pracy, poprawa jakości życia*, Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów, COM(2020) 662 final, Bruksela 2020.

zakresie chodzi w szczególności o wykorzystanie renowacji jako dźwigni do rozwiązania problemu ubóstwa energetycznego i zapewnienia wszystkim gospodarstwom domowym, w tym osobom niepełnosprawnym i osobom starszym, dostępu do „zdrowych” mieszkań.

Do pokrycia potrzeb ciepłych w pierwszej kolejności powinno zostać wykorzystane ciepło sieciowe, wytwarzane w oparciu o proekologiczne źródła ciepła, a dopiero w dalszej kolejności należy dążyć do wykorzystania proekologicznych instalacji indywidualnych. W związku z tym podejmowane będą działania mające na celu rozbudowę oraz poprawę efektywności ciepłownictwa, które będą sprzyjać ograniczeniu problemu niskiej emisji (drobnocząsteczkowego pyłu oraz rakotwórczego B(a)P), poprawie jakości życia oraz przeciwdziałać ubóstwu energetycznemu mieszkańców.

Osiągnięcie przez subregion neutralności klimatycznej do 2040 r. oraz pozycji lidera w kraju w zakresie redukcji emisji gazów cieplarnianych i wykorzystania OZE wymagać będzie opracowania strategii działania w zakresie proklimatycznego podejścia do rozwoju w Wielkopolsce Wschodniej. Zgodnie z przyjętymi założeniami, powinna ona zostać opracowana w 2021 r.

Rodzaje planowanych kierunków interwencji:

- 1.1.1. Rozwój odnawialnych źródeł energii i energetyki rozproszonej;
- 1.1.2. Rozwój technologii wodorowych;
- 1.1.3. Zeroemisyjny sektor energetyczny odporny na zmiany klimatyczne;
- 1.1.4. Zeroemisyjny i energooszczędny transport;
- 1.1.5. Zeroemisyjny i energooszczędny przemysł i budownictwo.

Cel	1. Zeroemisyjna dynamiczna gospodarka o obiegu zamkniętym
Priorytet	1.1. (R)ewolucja energetyczna w kierunku neutralności klimatycznej
Kierunek Interwencji	1.1.1. Rozwój odnawialnych źródeł energii i energetyki rozproszonej
<i>Planowane główne typy działań</i>	<ul style="list-style-type: none"> – rozwój energetyki prosumenckiej; – powoływanie oraz wspieranie rozwoju klastrów i spółdzielni energii, w tym Klastra Energii „Zielona Energia – Konin” oraz Turkowskiego Klastra Energii „Czysta Energia”; – rozwój biogazowni i mikroinstalacji; – budowa i rozbudowa instalacji OZE w zakresie wytwarzania energii elektrycznej i ciepłej wraz z magazynami energii i ciepła;

	<ul style="list-style-type: none"> – wsparcie dla przedsiębiorstw produkujących urządzenia dla energetyki odnawialnej; – wsparcie dla przedsiębiorstw produkujących magazyny energii; – tworzenie punktów konsultacyjno-doradczych w celu przeprowadzenia inwestycji z zakresu OZE.
<i>Planowane efekty</i>	<ul style="list-style-type: none"> – redukcja emisji gazów cieplarnianych; – poprawa jakości powietrza; – zapewnienie dostaw energii przy wycofywaniu z eksploatacji konwencjonalnych mocy wytwórczych; – wzrost udziału OZE w zużyciu finalnym energii; – wzrost liczby podmiotów produkujących energię.
<i>Potencjalni wnioskodawcy</i>	<ul style="list-style-type: none"> – mieszkańcy; – przedsiębiorstwa; – producenci energii; – JST i ich jednostki organizacyjne; – związki i stowarzyszenia JST.
<i>Grupy docelowe</i>	<ul style="list-style-type: none"> – odbiorcy energii.

Cel	1. Zeroemisyjna dynamiczna gospodarka o obiegu zamkniętym
Priorytet	1.1. (R)ewolucja energetyczna w kierunku neutralności klimatycznej
Kierunek Interwencji	1.1.2. Rozwój technologii wodorowych
<i>Planowane główne typy działań</i>	<ul style="list-style-type: none"> – wsparcie rozwoju instalacji do produkcji zielonego wodoru oraz jego magazynowania; – budowa sektora badawczego dla rozwoju technologii wodorowych; – utworzenie Centrum Zastosowania Wodoru H2Lab; – stworzenie klastra wytwórców zielonego wodoru; – wprowadzanie taboru transportu publicznego zasilanego wodorem wraz z niezbędnym wyposażeniem; – dostosowanie zaplecza technicznego do pojazdów wodorowych oraz urządzeń do obsługi tego typu pojazdów; – budowa infrastruktury dystrybucji i tankowania pojazdów wodorowych.
<i>Planowane efekty</i>	<ul style="list-style-type: none"> – redukcja emisji gazów cieplarnianych; – szersze zastosowanie wodoru; – stworzenie w subregionie „doliny wodorowej”.
<i>Potencjalni wnioskodawcy</i>	<ul style="list-style-type: none"> – przedsiębiorstwa; – producenci energii; – jednostki naukowe; – JST i ich jednostki organizacyjne;

	<ul style="list-style-type: none"> – związki i stowarzyszenia JST.
<i>Grupy docelowe</i>	<ul style="list-style-type: none"> – odbiorcy energii; – pracownicy naukowcy; – korzystający z transportu publicznego zasilanego wodorem.
Cel	1. Zeroemisyjna dynamiczna gospodarka o obiegu zamkniętym
Priorytet	1.1. (R)ewolucja energetyczna w kierunku neutralności klimatycznej
Kierunek Interwencji	1.1.3. Zeroemisyjny sektor energetyczny odporny na zmiany klimatyczne
<i>Planowane główne typy działań</i>	<ul style="list-style-type: none"> – zastępowanie spalania węgla w energetyce i ciepłownictwie OZE; – rozwój niskoemisyjnej kogeneracji i trigeneracji; – modernizacja i rozbudowa systemów dystrybucji ciepła i chłodu; – rozwój magazynów energii; – rozwój inteligentnych sieci energetycznych, w tym na potrzeby OZE; – rozbudowa i modernizacja sieci energetycznych w kierunku zapewnienia stabilności dostaw i zmniejszenia strat przesyłu energii, a także możliwości wyprowadzania mocy z istniejących źródeł wytwórczych lub przyłączania nowych mocy; – upowszechnianie stosowania inteligentnych urządzeń pomiarowych.
<i>Planowane efekty</i>	<ul style="list-style-type: none"> – redukcja emisji gazów cieplarnianych; – ograniczenie strat w sieciach przesyłowej i dystrybucyjnej; – zmniejszanie zużycia energii.
<i>Potencjalni wnioskodawcy</i>	<ul style="list-style-type: none"> – przedsiębiorstwa energetyczne; – JST i ich jednostki organizacyjne.
<i>Grupy docelowe</i>	<ul style="list-style-type: none"> – odbiorcy energii.

Cel	1. Zeroemisyjna dynamiczna gospodarka o obiegu zamkniętym
Priorytet	1.1. (R)ewolucja energetyczna w kierunku neutralności klimatycznej
Kierunek Interwencji	1.1.4. Zeroemisyjny i energooszczędny transport
<i>Planowane główne typy działań</i>	<ul style="list-style-type: none"> – upowszechnianie stosowania zeroemisyjnych i energooszczędnych środków transportu, w tym elektrycznych i wodorowych; – produkcja autobusów z ogniwem wodorowym; – budowa lub dostosowanie zaplecza technicznego do pojazdów proekologicznych, w tym elektrycznych, oraz urządzeń do obsługi tego typu pojazdów;

	<ul style="list-style-type: none"> – rozbudowa infrastruktury do ładowania i tankowania pojazdów proekologicznych, w tym elektrycznych; – działania na rzecz integracji transportu zbiorowego oraz poprawy przepływu pasażerów, m.in. rozwój węzłów przesiadkowych; – upowszechnianie inteligentnych systemów transportowych; – rozwój infrastruktury i kształtowanie przestrzeni dla ruchu niezmotoryzowanego, w tym rozwój systemu tras rowerowych czy systemów roweru miejskiego; – tworzenie stref ograniczonej emisji transportu; – opracowywanie strategii rozwoju elektromobilności przez JST lub ich związki; – kształtowanie proekologicznych postaw transportowych.
<i>Planowane efekty</i>	<ul style="list-style-type: none"> – redukcja emisji gazów cieplarnianych oraz pyłów; – poprawa jakości powietrza; – poprawa efektywności energetycznej; – rozwój elektromobilności; – wzrost liczby pasażerów transportu zbiorowego; – wzrost integracji różnych typów transportu; – wzrost atrakcyjności transportu publicznego względem indywidualnego transportu samochodowego; – wzrost świadomości ekologicznej mieszkańców.
<i>Potencjalni wnioskodawcy</i>	<ul style="list-style-type: none"> – JST i ich jednostki organizacyjne; – związki i stowarzyszenia JST; – publiczne przedsiębiorstwa komunikacyjne; – przedsiębiorstwa.
<i>Grupy docelowe</i>	<ul style="list-style-type: none"> – mieszkańcy.

Cel	1. Zeroemisyjna dynamiczna gospodarka o obiegu zamkniętym
Priorytet	1.1. (R)ewolucja energetyczna w kierunku neutralności klimatycznej
Kierunek Interwencji	1.1.5. Zeroemisyjny i energooszczędny przemysł i budownictwo
<i>Planowane główne typy działań</i>	<ul style="list-style-type: none"> – poprawa efektywności energetycznej budynków publicznych i mieszkalnych wraz z instalacją urządzeń OZE; – ograniczanie ubóstwa energetycznego m.in. poprzez:<ul style="list-style-type: none"> ▪ termomodernizację budynków mieszkalnych i wymianę niskosprawnych instalacji grzewczych, ▪ towarzyszące wsparcie społeczne, w tym wsparcie ze strony pracowników socjalnych/asystentów w zakresie uzyskiwania świadczeń rekompensujących w przypadku wzrostu kosztów utrzymania lokalu (m.in. dodatków mieszkaniowych)

	<p>lub energetycznych), czy też dostępnych rozwiązań w zakresie doświadczanych problemów społecznych,</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ wsparcie w zakresie zarządzania zadłużeniem i edukacji ekonomicznej; <ul style="list-style-type: none"> – rozwój doradztwa energetycznego; – rozwój instrumentów finansowych służących finansowaniu działań z zakresu poprawy efektywności energetycznej, w tym w sektorze mieszkaniowym; – poprawa efektywności energetycznej budynków i procesów produkcyjnych w przedsiębiorstwach wraz z instalacją urządzeń OZE; – wymiana nieefektywnych i wysokoemisyjnych źródeł ciepła na nowoczesne i ekologiczne, w szczególności w mieszkalnictwie; – upowszechnianie inteligentnego budownictwa.
<i>Planowane efekty</i>	<ul style="list-style-type: none"> – redukcja emisji gazów cieplarnianych; – poprawa jakości powietrza; – zmniejszenie zużycia energii w budynkach.
<i>Potencjalni wnioskodawcy</i>	<ul style="list-style-type: none"> – mieszkańcy; – przedsiębiorstwa; – wspólnoty i spółdzielnie mieszkaniowe; – przedsiębiorstwa energetyczne; – JST i ich jednostki organizacyjne; – związki i stowarzyszenia JST.
<i>Grupy docelowe</i>	<ul style="list-style-type: none"> – mieszkańcy.

Priorytet 1.2. Zdywersyfikowana i innowacyjna gospodarka z rozwiniętą przedsiębiorczością

Kluczowymi efektami transformacji gospodarczej Wielkopolski Wschodniej będzie bardziej zdywersyfikowana struktura gospodarcza z nowymi specjalizacjami, a także wzrost przedsiębiorczości oraz skali nowych inwestycji, szczególnie w obszarach inteligentnych specjalizacji. Powyższe przeciwdziałać będzie spowolnieniu gospodarczemu, co w konsekwencji ograniczy ryzyko marginalizacji subregionu.

W związku z dominującymi w Wielkopolsce Wschodniej przedsiębiorstwami o ograniczonym potencjale B+R, niskim poziomie aktywności innowacyjnej i zaawansowaniu technologicznym, w celu budowania potencjału innowacyjnego, podnoszenia konkurencyjności i rozwijania nowych specjalizacji subregionu, istotne jest pobudzanie aktywności w zakresie B+R przedsiębiorców z sektora MŚP (oraz innych podmiotów). Ważne w tym zakresie jest wdrożenie modelu otwartych

innowacji, zgodnie z którym przedsiębiorstwa nie powinny polegać wyłącznie na wynikach własnych prac B+R, ale korzystać także z zewnętrznych źródeł innowacji poprzez współpracę z różnymi podmiotami. Wspieranie prac B+R i rozwój transferu innowacji w subregionie powinny być zgodne z wizją przekształcenia jego gospodarki opartej na węglu i energetyce konwencjonalnej w zeroemisyjną, innowacyjną i silną gospodarkę opartą o nowe specjalizacje, takie jak zielona energia (OZE, elektromobilność i technologie wodorowe), gospodarka o obiegu zamkniętym, logistyka, przemysł meblowy, turystyka czy rolnictwo i przetwórstwo rolno-spożywcze. Gospodarka Wielkopolski Wschodniej powinna czerpać również z nowych trendów rozwojowych w dziedzinie Przemysłu 4.0, jak robotyka, automatyka czy Internet rzeczy.

Wzrost poziomu konkurencyjności i innowacyjności subregionu wymaga zaangażowania wielu partnerów. Obok przedsiębiorców, którzy wprowadzają nowe rozwiązania na rynek, istotną rolę odgrywają instytucje otoczenia biznesu, w tym centra transferu technologii, huby przemysłowe/innowacji czy parki technologiczne, które świadczą proinnowacyjne usługi dla przedsiębiorców z sektora MŚP. Dlatego też niezbędne jest rozwijanie oferty i potencjału istniejących IOB oraz tworzenie nowych, których w subregionie brakuje (np. hubów innowacji/technologicznych czy parku technologicznego). Sukces w postaci rozwiniętej i zdywersyfikowanej gospodarki nie będzie możliwy bez współpracy między różnymi podmiotami w procesie tworzenia i wdrażania innowacji oraz transferu technologii, tj. między przedsiębiorstwami, przedsiębiorstwami a sektorem nauki czy przedsiębiorstwami, sektorem nauki i innymi podmiotami. Proinnowacyjnym i prorozwojowym charakterem współpracy biznesu z nauką charakteryzują się klastry działające na rzecz rozwoju gospodarczego lub innowacyjności, których tworzeniu i codziennym funkcjonowaniu powinna sprzyjać transformacja gospodarcza Wielkopolski Wschodniej.

Kluczowym czynnikiem niezbędnym do dynamicznego rozwoju społeczno-gospodarczego subregionu jest budowa innowacyjnego i konkurencyjnego sektora MŚP. Wspieranie powstawania przedsiębiorstw i rozwoju działalności gospodarczych wdrażających nowe rozwiązania powinno przełożyć się na tworzenie nowych miejsc pracy, w szczególności dla osób odchodzących z górnictwa i energetyki konwencjonalnej, a także bezrobotnych oraz osób młodych wchodzących na rynek pracy. Pozwoli to na ograniczenie zjawiska bezrobocia oraz migracji mieszkańców.

Dotychczasowe oraz przyszłe ograniczanie wydobycia węgla brunatnego oraz produkcji z niego energii w subregionie powiązane jest z utratą miejsc pracy w górnictwie oraz energetyce. Dlatego też priorytetem jest tworzenie trwałych miejsc pracy we wspieranych przedsiębiorstwach, zarówno istniejących, jak i nowych, w ramach których preferowane w pierwszej kolejności będzie uwzględnienie osób

odchodzących z przemysłu wydobywczego oraz energetycznego. Działania na rzecz powstawania miejsc pracy powiązane będą ze wsparciem kierowanym do nowych specjalizacji gospodarczych subregionu. W związku z powyższym podczas identyfikacji przedsięwzięć niezbędnych do przeprowadzenia sprawiedliwej transformacji brane będą pod uwagę nie tylko kryteria dotyczące zgodności danej inwestycji z potrzebami gospodarki Wielkopolski Wschodniej, ale także odnoszące się do tworzenia wysokiej jakości miejsc pracy czy wzrostu zatrudnienia. Wysokiej jakości trwałe miejsca pracy (konkurencyjne płacowo) powinny przyciągać mieszkańców subregionu, a w połączeniu z wysoką jakością życia powinny ograniczyć ich migracje zarobkowe.

Jedną z głównych gałęzi gospodarki w Wielkopolsce Wschodniej, która będzie miała do odegrania ważną rolę w procesie jej transformacji, jest rolnictwo i przetwórstwo rolno-spożywcze. Podejmowanie działań w obszarze zrównoważonego rolnictwa i produkcji żywności, mających na celu m.in. ograniczenie strat żywności i zwiększenie efektywności przetwórstwa (w tym poprzez wykorzystanie produktów ubocznych przetwórstwa żywności), powinno zwiększyć jego przewagę konkurencyjną oraz opłacalność produkcji rolnej, a także otworzyć nowe możliwości biznesowe dla rolników, zapewniając im godziwe dochody. Istotne będzie stymulowanie działań uwalniających rezerwy efektywności związane ze strukturą, technologią lub możliwościami rynku, ochroną środowiska czy dostosowaniem sektora do preferencji konsumentów. Chodzi w szczególności o uwzględnienie osób, które przywiązują coraz większą wagę do kwestii śladu środowiskowego (klimatycznego) produktów i kwestii etycznych (w chowie zwierząt), nie skupiając się wyłącznie na indywidualnych wartościach użytkowych i cenach. Ponadto coraz większe oczekiwania rolników w stosunku do otoczenia gospodarstw, wynikające m.in. z profesjonalizacji zawodu rolnika (wykorzystywania coraz bardziej profesjonalnego sprzętu), wymusza rozwój sektora pozarolniczego na obszarach wiejskich, który w konsekwencji może przełożyć się na wzrost zatrudnienia w sektorze obsługi gospodarstw rolnych. Z rozwojem rolnictwa istotne powiązanie mają również działania wyodrębnione w ramach celu szczegółowego 2. Zintegrowana przestrzeń wysokiej jakości, odpowiadającego m.in. na wyzwania związane z konsekwencjami długookresowej eksploatacji węgla brunatnego.

Dla przyszłego rozwoju subregionu znaczące będą również jego silna i szeroko rozpoznawalna marka gospodarcza „Wielkopolska Dolina Energii”, oparta na wysokiej jakości produktach i usługach, a także wzmocnienie pozycji przedsiębiorstw na rynkach krajowym i międzynarodowym oraz poszukiwanie nowych rynków zbytu. Niezbędne będzie ponadto dążenie do zwiększania poziomu inwestycji podejmowanych w Wielkopolsce Wschodniej przez inwestorów spoza tego obszaru (w tym

zagranicznych), co wymaga zapewnienia im dostępu do odpowiednio uzbrojonych terenów inwestycyjnych z dogodną dostępnością komunikacyjną, a także fachowej obsługi inwestorów w samorządach. Istotnym problemem hamującym rozwój gospodarczy subregionu jest brak lub nieaktualność miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, których opracowanie stanowi znaczny wydatek dla samorządów gminnych. W związku z tym za istotne należy uznać wsparcie finansowe gmin w zakresie ich sporządzania. Ze względu na posiadany potencjał przyrodniczy oraz występowanie terenów postindustrialnych ważnym obszarem wsparcia gospodarki powinna być również turystyka, która została uznana za inteligentną specjalizację subregionu.

Rodzaje planowanych **kierunków interwencji:**

- 1.2.1.** Rozwój prac badawczo-naukowych, technologii i innowacji w nowych specjalizacjach subregionu;
- 1.2.2.** Rozwój potencjału IOB i profesjonalizacja ich działalności oraz rozwój sieci współpracy i wymiany wiedzy;
- 1.2.3.** Wsparcie powstawania przedsiębiorstw oraz rozwój przedsiębiorstw w początkowym okresie działalności;
- 1.2.4.** Rozwój przedsiębiorstw, w szczególności MŚP, w zakresie dostosowywania do zmieniających się warunków rynkowych i technologicznych;
- 1.2.5.** Rozwój rolnictwa i przetwórstwa rolno-spożywczego;
- 1.2.6.** Podniesienie atrakcyjności inwestycyjnej Wielkopolski Wschodniej;
- 1.2.7.** Wsparcie internacjonalizacji przedsiębiorstw oraz promocja subregionu.

Cel	1. Zeroemisyjna dynamiczna gospodarka o obiegu zamkniętym
Priorytet	1.2. Zdywersyfikowana i innowacyjna gospodarka z rozwiniętą przedsiębiorczością
Kierunek Interwencji	1.2.1. Rozwój prac badawczo-naukowych, technologii i innowacji w nowych specjalizacjach subregionu
<i>Planowane główne typy działań</i>	<ul style="list-style-type: none"> – rozwój infrastruktury B+R jednostek naukowych, przedsiębiorstw lub ich konsorcjów na rzecz gospodarki opartej na wiedzy; – wsparcie prowadzenia działalności B+R; – komercjalizacja wyników prac B+R poprzez dyfuzję wiedzy i technologii do gospodarki;

	<ul style="list-style-type: none"> – rozwój kadr B+R i współpracy między różnymi podmiotami niezbędnych do prowadzenia badań przemysłowych i prac rozwojowych. <p>Działania ukierunkowane będą na rozwój nowych specjalizacji subregionu, regionalne inteligentne specjalizacje oraz nowe trendy w gospodarce (m.in. w zakresie robotyki czy automatyki). Przedsiębiorstwa w pierwszej kolejności powinny korzystać z potencjału jednostek zlokalizowanych w subregionie (np. Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Koninie). Jednak w związku z małą liczbą jednostek naukowych i uczelni wyższych funkcjonujących w Wielkopolsce Wschodniej możliwe jest włączanie przez przedsiębiorców w prace badawcze także podmiotów spoza jej obszaru, w szczególności z terenu województwa wielkopolskiego.</p>
<i>Planowane efekty</i>	<ul style="list-style-type: none"> – wdrażanie nowych technologii i rozwiązań w przemyśle i usługach; – wzrost liczby przedsiębiorstw z sektora MŚP opierających swoją działalność o innowacyjne rozwiązania; – rozwój aktywności B+R przedsiębiorstw; – zwiększanie współpracy przedsiębiorstw z sektorem nauki.
<i>Potencjalni wnioskodawcy</i>	<ul style="list-style-type: none"> – jednostki naukowe i ich konsorcja; – przedsiębiorstwa; – uczelnie wyższe; – konsorcja przemysłowo-naukowe.
<i>Grupy docelowe</i>	<ul style="list-style-type: none"> – przedsiębiorcy; – studenci, doktoranci, pracownicy naukowci.

Cel	1. Zeroemisyjna dynamiczna gospodarka o obiegu zamkniętym
Priorytet	1.2. Zdywersyfikowana i innowacyjna gospodarka z rozwiniętą przedsiębiorczością
Kierunek Interwencji	1.2.2. Rozwój potencjału IOB i profesjonalizacja ich działalności oraz rozwój sieci współpracy i wymiany wiedzy
<i>Planowane główne typy działań</i>	<ul style="list-style-type: none"> – rozwój IOB w zakresie świadczenia usług innowacyjnych, wysokospecjalistycznych, doradczych i szkoleniowych w odpowiedzi na sygnały płynące z rynku (m.in. poprzez rozbudowę, remont, lub zakup wyposażenia czy podnoszenie kompetencji kadr); – budowa sieci wsparcia (huba innowacji) lokalnego ekosystemu dla sprawiedliwej transformacji subregionu; – wdrażanie usług IOB świadczonych na rzecz przedsiębiorców drogą elektroniczną; – budowanie powiązań klastrowych.
<i>Planowane efekty</i>	<ul style="list-style-type: none"> – wzrost interakcji biznesowych; – poprawa efektywności działania IOB; – osiągnięcie efektu synergii dzięki współpracy różnych podmiotów.

<i>Potencjalni wnioskodawcy</i>	<ul style="list-style-type: none"> – IOB; – przedsiębiorcy.
<i>Grupy docelowe</i>	<ul style="list-style-type: none"> – przedsiębiorcy; – pracownicy IOB.
Cel	1. Zeroemisyjna dynamiczna gospodarka o obiegu zamkniętym
Priorytet	1.2. Zdywersyfikowana i innowacyjna gospodarka z rozwiniętą przedsiębiorczością
Kierunek Interwencji	1.2.3. Wsparcie powstawania przedsiębiorstw oraz rozwój przedsiębiorstw w początkowym okresie działalności
<i>Planowane główne typy działań</i>	<ul style="list-style-type: none"> – budowa ekosystemu start-up’owego; – kompleksowe wsparcie inkubacji początkujących firm przez inkubatory innowacyjne i technologiczne; – akceleracja nowych przedsiębiorstw; – wsparcie poprzez instrumenty kapitałowe firm będących w początkowej fazie rozwoju, w szczególności powstałych w oparciu o wdrożenie wyników B+R; – preferencyjne gwarancje/poręczenia zobowiązań finansowych, m.in. kredytów czy pożyczek rozwojowych dla przedsiębiorców. <p>W ramach tego kierunku interwencji preferowane będą przedsięwzięcia przyczyniające się do tworzenia nowych miejsc pracy oraz do zatrudnienia osób, które utraciły pracę w przemyśle wydobywczym oraz energetycznym.</p>
<i>Planowane efekty</i>	<ul style="list-style-type: none"> – zwiększenie zatrudnienia zapobiegające wzrostowi bezrobocia z powodu zaprzestania działalności wydobywczej; – wzrost przedsiębiorczości mieszkańców; – wzmocnienie systemu wspierającego proces inicjowania i rozwoju przedsiębiorstw będących w początkowym stadium rozwoju; – wzrost współpracy przedsiębiorstw z IOB świadczącymi na rzecz firm zaawansowane usługi.
<i>Potencjalni wnioskodawcy</i>	<ul style="list-style-type: none"> – IOB; – instytucje finansowe.
<i>Grupy docelowe</i>	<ul style="list-style-type: none"> – przedsiębiorstwa; – osoby planujące założyć własną działalność gospodarczą.

Cel	1. Zeroemisyjna dynamiczna gospodarka o obiegu zamkniętym
Priorytet	1.2. Zdywersyfikowana i innowacyjna gospodarka z rozwiniętą przedsiębiorczością
Kierunek Interwencji	1.2.4. Rozwój przedsiębiorstw, w szczególności MŚP, w zakresie dostosowywania do zmieniających się warunków rynkowych i technologicznych
<i>Planowane główne typy działań</i>	<ul style="list-style-type: none"> – inwestycje w przedsiębiorstwach, w tym w zakresie wdrażania rozwiązań związanych z koncepcją Przemysłu 4.0 oraz tworzenia nowych miejsc pracy; – inwestycje w przedsiębiorstwach służące przeciwdziałaniu negatywnym skutkom wystąpienia sytuacji kryzysowych, w tym epidemii COVID-19. <p>W ramach tego kierunku interwencji preferowane będą przedsięwzięcia przyczyniające się do tworzenia nowych miejsc pracy oraz do zatrudnienia osób, które utraciły pracę w przemyśle wydobywczym oraz energetycznym.</p>
<i>Planowane efekty</i>	<ul style="list-style-type: none"> – zwiększenie zatrudnienia zapobiegające wzrostowi bezrobocia z powodu zaprzestania działalności wydobywczej; – wzrost aktywności inwestycyjnej przedsiębiorstw.
<i>Potencjalni wnioskodawcy</i>	<ul style="list-style-type: none"> – przedsiębiorstwa; – JST i ich jednostki organizacyjne; – związki i stowarzyszenia JST.
<i>Grupy docelowe</i>	<ul style="list-style-type: none"> – przedsiębiorstwa.

Cel	1. Zeroemisyjna dynamiczna gospodarka o obiegu zamkniętym
Priorytet	1.2. Zdywersyfikowana i innowacyjna gospodarka z rozwiniętą przedsiębiorczością
Kierunek Interwencji	1.2.5. Rozwój rolnictwa i przetwórstwa rolno-spożywczego
<i>Planowane główne typy działań</i>	<ul style="list-style-type: none"> – modernizacja gospodarstw rolnych i zakładów przetwórstwa rolno-spożywczego mająca na celu wzrost poziomu technologicznego, organizacyjnego, cyfryzacji, zmniejszenie kosztów związanych z energią, a także dostosowanie warunków i technik produkcji do wymogów ochrony środowiska i klimatu; – wsparcie tworzenia i rozwoju lokalnych rynków rolnych i rolno-spożywczych; – rozwój spółdzielczości rolniczej, grup i zrzeszeń producentów rolnych; – wsparcie wytwarzania i dystrybucji produktów tradycyjnych, regionalnych, ekologicznych i wysokiej jakości; – tworzenie i wdrażanie innowacyjnych rozwiązań w rolnictwie i sektorze przetwórstwa rolno-spożywczego; – usługi doradcze dla rolników.

<i>Planowane efekty</i>	<ul style="list-style-type: none"> – wzrost konkurencyjności rolnictwa; – zwiększenie rentowności gospodarstw rolnych; – wzrost wykorzystania innowacyjnych technologii w gospodarstwach rolnych.
<i>Potencjalni wnioskodawcy</i>	<ul style="list-style-type: none"> – rolnicy; – przedsiębiorcy sektora rolnego lub spożywczego; – przedsiębiorcy z sektorów działających na rzecz sektora rolnego i spożywczego (np. producenci pasz, nawozów, maszyn i urządzeń do produkcji).
<i>Grupy docelowe</i>	<ul style="list-style-type: none"> – rolnicy; – przedsiębiorcy z sektora rolno-spożywczego.

Cel	1. Zeroemisyjna dynamiczna gospodarka o obiegu zamkniętym
Priorytet	1.2. Zdywersyfikowana i innowacyjna gospodarka z rozwiniętą przedsiębiorczością
Kierunek Interwencji	1.2.6. Podniesienie atrakcyjności inwestycyjnej Wielkopolski Wschodniej
<i>Planowane główne typy działań</i>	<ul style="list-style-type: none"> – wsparcie sporządzania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego; – tworzenie i uzbrajanie terenów inwestycyjnych; – stworzenie i prowadzenie systemu obsługi inwestorów i wsparcia inwestycji. <p>Dwa pierwsze typy działań nie obejmują terenów przemysłowych, w tym pogórnicych – tego typu interwencję dla tych obszarów przewidziano w kierunku interwencji 2.1.1.</p>
<i>Planowane efekty</i>	<ul style="list-style-type: none"> – stworzenie w subregionie systemu obsługi inwestorów, w tym zewnętrznych; – poprawa atrakcyjności inwestycyjnej.
<i>Potencjalni wnioskodawcy</i>	<ul style="list-style-type: none"> – JST i ich jednostki organizacyjne; – związki i stowarzyszenia JST.
<i>Grupy docelowe</i>	<ul style="list-style-type: none"> – przedsiębiorstwa.

Cel	1. Zeroemisyjna dynamiczna gospodarka o obiegu zamkniętym
Priorytet	1.2. Zdywersyfikowana i innowacyjna gospodarka z rozwiniętą przedsiębiorczością
Kierunek Interwencji	1.2.7. Wsparcie internacjonalizacji przedsiębiorstw oraz promocja subregionu
<i>Planowane główne typy działań</i>	<ul style="list-style-type: none"> – promocja potencjału gospodarczego i turystycznego „Wielkopolskiej Doliny Energii”, m.in. poprzez:

	<ul style="list-style-type: none"> ▪ organizację wydarzeń promujących potencjał gospodarczy i turystyczny Wielkopolski Wschodniej, ▪ prezentację gospodarczego i turystycznego potencjału Wielkopolski Wschodniej podczas wydarzeń krajowych i zagranicznych, ▪ wsparcie kooperacji przedsiębiorstw, w szczególności z partnerami zagranicznymi, m.in. poprzez udział przedsiębiorców w organizowanych misjach gospodarczych; <p>– wsparcie internacjonalizacji przedsiębiorstw z sektora MŚP, w tym poprzez poprawę zdolności przedsiębiorstw do tworzenia produktów i usług charakteryzujących się dużym potencjałem eksportowym.</p>
<i>Planowane efekty</i>	<p>– zwiększenie stopnia kooperacji przedsiębiorstw z partnerami krajowymi i zagranicznymi w celu efektywnego rozwoju nowych sektorów gospodarki;</p> <p>– wzrost atrakcyjności inwestycyjnej i turystycznej;</p> <p>– wzrost rozpoznawalności marki „Wielkopolska Dolina Energii”;</p> <p>– zwiększenie zatrudnienia zapobiegające wzrostowi bezrobocia z powodu zaprzestania działalności wydobywczej.</p>
<i>Potencjalni wnioskodawcy</i>	<p>– JST lub ich związki;</p> <p>– przedsiębiorcy;</p> <p>– IOB.</p>
<i>Grupy docelowe</i>	<p>– przedsiębiorcy.</p>

Priorytet 1.3. E-Wielkopolska Wschodnia

W obliczu transformacji gospodarczej subregionu oraz coraz szybszych zmian technologicznych rozwój gospodarki cyfrowej będzie jednym z istotnych czynników przemian społecznych i gospodarczych. Ważną rolę w zagwarantowaniu sprawiedliwego i uczciwego przejścia do neutralności klimatycznej odgrywać będą inteligentne miasta i społeczeństwo 5.0, dlatego powinno się dążyć do tego, aby subregion „nie pozostał w tyle” i wdrażał najaktualniejsze rozwiązania w zakresie transformacji cyfrowej. Należy zakładać, iż rozwój cyfrowej gospodarki przyniesie wymierne korzyści, będzie przyczyniać się do wzrostu produktywności i wydajności pracy, rozwoju nowych form pracy, racjonalizacji wydatków czy szeroko rozumianej optymalizacji wykorzystania zasobów. Nowoczesna gospodarka, oparta o cyfrowe usługi i Przemysł 4.0, pobudzać będzie innowacje, dostosowując do nich wypracowywane modele biznesowe, procesy wytwórcze czy same produkty. Wspierać będzie także efektywniejsze użytkowanie zasobów, przyczyniając się do powstania bardziej zintegrowanej gospodarki o obiegu zamkniętym oraz powodując mniejsze

zużycie materiałów. W odniesieniu do terenów pokopalnianych oraz rozwoju nowej specjalizacji subregionu związanej z energetyką niezwykle istotne będzie wdrażanie rozwiązań cyfrowych wspierających ochronę środowiska, w tym monitorowania na odległość poziomu zanieczyszczeń wód i powietrza czy monitorowania i optymalizacji wykorzystania energii i zasobów naturalnych.

Elementem, który warto uwzględnić w rozwoju E-Wielkopolski Wschodniej, jest kwestia otwartych danych publicznych, a więc zapewnienia powszechnego dostępu do danych instytucji i urzędów, który może przynieść wiele korzyści (np. oszczędność pieniędzy i czasu) zarówno administracji, jak i mieszkańcom. Powszechne udostępnienie zasobów publicznych pozwoli m.in. na większe użycie ich przez przedsiębiorców zarówno pod względem korzystania z informacji publicznej w podstawowym zakresie, jak i budowania przedsiębiorczości w oparciu o dane publiczne.

Dla obszarów pogórnich silnie zdegradowanych i zanieczyszczonych działalnością człowieka istotne znaczenie ma poprawa stanu zdrowia ich mieszkańców, do czego przyczyniać się będzie rozwój cyfrowych usług zdrowotnych, niezbędnych również – jak pokazują doświadczenia z okresu epidemii COVID-19 – dla prawidłowego funkcjonowania gospodarki.

Terenów poprzemysłowych, w tym bezpośrednio lub pośrednio związanych z działalnością górniczą nie należy rozpatrywać tylko w kontekście czynników ryzyka i degradacji przestrzeni, lecz również jako przyszły potencjał rozwojowy. Brak jest jednak pełnej i usystematyzowanej informacji o ich wartości ekonomicznej, która mogłaby przyczynić się do zwiększenia tempa przywracania im użyteczności i ponownego wykorzystania pod nowe cele oraz z której mogliby korzystać zarówno mieszkańcy zainteresowani zasobami tych obszarów, jak i przedsiębiorcy zainteresowani inwestycjami na terenach pogórnich. W związku z powyższym niezbędne jest przeprowadzenie dokładnej inwentaryzacji terenów poprzemysłowych, w tym pogórnich, oszacowanie kosztów ich rewitalizacji, wskazanie preferowanych kierunków zagospodarowania, a także dokonanie oceny ich atrakcyjności inwestycyjnej oraz potencjału środowiskowego. W tym zakresie pomocnym i użytecznym narzędziem będzie cyfrowa, ogólnodostępna baza danych wraz z platformą internetową. Dla rozwoju nowej inteligentnej specjalizacji podregionalnej (tj. Odnawialne Źródła Energii i nowoczesne technologie energetyczne) istotne jest również przeprowadzenie kompleksowej inwentaryzacji całego obszaru Wielkopolski Wschodniej, która pozwoli zidentyfikować tereny możliwe do wykorzystania pod inwestycje z zakresu OZE i stworzyć ogólnodostępną bazę danych zawierającą jej wyniki.

Zwiększeniu atrakcyjności subregionu pod względem warunków życia i pracy sprzyja wdrażanie nowoczesnych koncepcji na poziomie lokalnym, takich jak Smart City czy Smart Village. Wsparcie koncepcji Smart City jest częścią planów działania i strategii w innych regionach węglowych, jak np. Górna Nitra na Słowacji, Limburgia w Holandii, czy Łużyce w Niemczech, które czynią wiele, by stać się regionami bardziej atrakcyjnymi, w tym poprzez rozwój nowoczesnych technologii zarządzania miastami czy objęcie obszarów miast sieciami Wi-Fi.

Rozwój nowych technologii w ramach zdywersyfikowanej gospodarki subregionu (automatyzacja, robotyzacja, Internet rzeczy) czy inteligentnych miast i wsi nie będzie możliwy bez zapewnienia dostępu do ultraszybkiego Internetu na całym jego obszarze czy gigabajtowego dostępu do Internetu w miejscach stanowiących główną siłę napędową rozwoju społeczno-gospodarczego, takich jak szkoły, jednostki badawcze, węzły transportowe, tereny inwestycyjne. Kluczowe będzie również zapewnienie lepszej dostępności sieci bezprzewodowych najnowszej generacji, w pierwszej kolejności na obszarach miejskich oraz w innych centrach rozwoju gospodarczego Wielkopolski Wschodniej, w szczególności zlokalizowanych przy głównych szlakach komunikacyjnych¹²⁷.

Mimo podejmowanych działań w zakresie rozwoju infrastruktury społeczeństwa informacyjnego czy podnoszenia kompetencji cyfrowych, wartości wskaźników odnoszących się do obszarów typu e-państwo i e-kompetencje nadal kształtują się na poziomie niższym od średniej unijnej. Dlatego też, obok cyfryzacji administracji publicznej, zautomatyzowania wielu procesów przemysłowych czy wykorzystania potencjału Internetu rzeczy, należy również zadbać o edukację mieszkańców i przystosowanie ich do życia w cyfrowym świecie.

Rodzaje planowanych kierunków interwencji:

- 1.3.1.** Poprawa konkurencyjności w nowych specjalizacjach gospodarczych subregionu dzięki technologiom cyfrowym;
- 1.3.2.** Poprawa jakości obsługi mieszkańców i przedsiębiorstw dzięki usługom cyfrowym (w tym e-administracja, e-zdrowie);
- 1.3.3.** Wdrażanie koncepcji Smart City i Smart Village;
- 1.3.4.** Rozwój przewodowej i bezprzewodowej infrastruktury teleinformatycznej;
- 1.3.5.** Przygotowanie społeczeństwa i różnych podmiotów do tworzenia i korzystania z technologii cyfrowych.

---

¹²⁷ Na podstawie: *Narodowy Plan Szerokopasmowy*, Uchwała nr 27/2020 Rady Ministrów z dnia 10 marca 2020 r.

Cel	1. Zeroemisyjna dynamiczna gospodarka o obiegu zamkniętym
Priorytet	1.3. E-Wielkopolska Wschodnia
Kierunek Interwencji	1.3.1. Poprawa konkurencyjności w nowych specjalizacjach gospodarczych subregionu dzięki technologiom cyfrowym
<i>Planowane główne typy działań</i>	<ul style="list-style-type: none"> – automatyzacja procesów w przedsiębiorstwach, w szczególności prowadząca do poprawy efektywności energetycznej czy ograniczania zużycia materiałów; – wykorzystywanie nowoczesnych rozwiązań cyfrowych w przedsiębiorstwach, w tym rozwiązań chmurowych, sztucznej inteligencji czy technologii mobilnych; – wsparcie rozwoju handlu prowadzonego za pośrednictwem Internetu; – zarządzanie przedsiębiorstwem z wykorzystaniem rozwiązań informatycznych.
<i>Planowane efekty</i>	<ul style="list-style-type: none"> – rozwój innowacyjnych rozwiązań w nowych specjalizacjach subregionu; – wzmocnienie pozycji przedsiębiorców Wielkopolski Wschodniej na rynku; – wejście przedsiębiorstw na nowy, wyższy poziom rozwoju w oparciu o technologie cyfrowe; – upowszechnienie rozwiązań usprawniających działalność przedsiębiorstw.
<i>Potencjalni wnioskodawcy</i>	<ul style="list-style-type: none"> – przedsiębiorcy.
<i>Grupy docelowe</i>	<ul style="list-style-type: none"> – przedsiębiorcy; – mieszkańcy; – inne podmioty korzystające z wdrożonych rozwiązań cyfrowych.

Cel	1. Zeroemisyjna dynamiczna gospodarka o obiegu zamkniętym
Priorytet	1.3. E-Wielkopolska Wschodnia
Kierunek Interwencji	1.3.2. Poprawa jakości obsługi mieszkańców i przedsiębiorstw dzięki usługom cyfrowym (w tym e-administracja, e-zdrowie)
<i>Planowane główne typy działań</i>	<ul style="list-style-type: none"> – wdrażanie rozwiązań cyfrowych w obszarach ochrony środowiska, energetyki i gospodarki o obiegu zamkniętym; – powstanie i rozwój cyfrowej bazy danych o terenach przemysłowych, w tym pogórnicych wraz z waloryzacją tych obszarów; – powstanie i rozwój cyfrowej bazy danych o terenach, które mogą zostać przeznaczone pod inwestycje z zakresu OZE; – udostępnianie otwartych danych publicznych; – rozwój systemów e-zdrowia oraz usług telemedycznych;

	<ul style="list-style-type: none"> – elektroniczne zarządzanie zasobami informacji sektora publicznego, w tym digitalizacja; – rozwój elektronicznych systemów obsługi obywateli i przedsiębiorców.
<i>Planowane efekty</i>	<ul style="list-style-type: none"> – poprawa atrakcyjności inwestycyjnej; – poprawa atrakcyjności subregionu jako miejsca pracy i zamieszkania; – inwentaryzacja terenów pogórnicznych; – zwiększenie i upowszechnienie dostępu do usług publicznych; – zwiększenie przejrzystości i efektywności administracji publicznej.
<i>Potencjalni wnioskodawcy</i>	<ul style="list-style-type: none"> – JST i ich jednostki organizacyjne; – związki i stowarzyszenia JST; – inne podmioty publiczne.
<i>Grupy docelowe</i>	<ul style="list-style-type: none"> – mieszkańcy; – przedsiębiorcy; – organizacje pozarządowe; – podmioty publiczne.

Cel	1. Zeroemisyjna dynamiczna gospodarka o obiegu zamkniętym
Priorytet	1.3. E-Wielkopolska Wschodnia
Kierunek Interwencji	1.3.3. Wdrażanie koncepcji Smart City i Smart Village
<i>Planowane główne typy działań</i>	<ul style="list-style-type: none"> – wdrażanie inteligentnych rozwiązań technologicznych służących lepszemu zarządzaniu miastami i poprawie organizacji tkanki miejskiej, w szczególności w zakresie ekotechnologii, ekorozwiązań czy Internetu rzeczy; – wdrażanie inteligentnych rozwiązań technologicznych służących poprawie jakości i poziomu życia mieszkańców wsi, w szczególności w zakresie zmniejszania obciążeń środowiska przyrodniczego.
<i>Planowane efekty</i>	<ul style="list-style-type: none"> – uczynienie miast i wsi miejscami przyjaźniejszymi do życia i zachęcającymi do podjęcia pracy w subregionie; – budowanie społeczeństwa informacyjnego; – poprawa jakości zarządzania obszarami miejskimi i wiejskimi.
<i>Potencjalni wnioskodawcy</i>	<ul style="list-style-type: none"> – przedsiębiorcy; – JST i ich jednostki organizacyjne; – związki i stowarzyszenia JST; – Lokalne Grupy Działania; – rolnicy.
<i>Grupy docelowe</i>	<ul style="list-style-type: none"> – mieszkańcy i podmioty z obszarów miejskich; – mieszkańcy i podmioty z obszarów wiejskich.

Cel	1. Zeroemisyjna dynamiczna gospodarka o obiegu zamkniętym
Priorytet	1.3. E-Wielkopolska Wschodnia
Kierunek Interwencji	1.3.4. Rozwój przewodowej i bezprzewodowej infrastruktury teleinformatycznej
<i>Planowane główne typy działań</i>	<ul style="list-style-type: none"> – budowa ultraszybkiej sieci szerokopasmowej, tj. sieci o dużej przepustowości (co najmniej 100 Mbps); – rozwój najnowszej generacji systemów bezprzewodowych (co najmniej sieci 5G); – zapewnienie gigabitowego dostępu do Internetu dla wszystkich miejsc stanowiących główną siłę napędową rozwoju społeczno-gospodarczego; – rozwój publicznych sieci Wi-Fi.
<i>Planowane efekty</i>	<ul style="list-style-type: none"> – stworzenie lepszych warunków dla rozwoju nowych specjalizacji subregionu; – wzrost atrakcyjności inwestycyjnej; – ograniczenie wykluczenia cyfrowego mieszkańców.
<i>Potencjalni wnioskodawcy</i>	<ul style="list-style-type: none"> – przedsiębiorstwa telekomunikacyjne; – JST i ich jednostki organizacyjne; – związki i stowarzyszenia JST; – przedsiębiorcy.
<i>Grupy docelowe</i>	<ul style="list-style-type: none"> – mieszkańcy; – przedsiębiorcy; – inni świadczeniobiorcy oferowanych usług telekomunikacyjnych.

Cel	1. Zeroemisyjna dynamiczna gospodarka o obiegu zamkniętym
Priorytet	1.3. E-Wielkopolska Wschodnia
Kierunek Interwencji	1.3.5. Przygotowanie społeczeństwa i różnych podmiotów do tworzenia i korzystania z technologii cyfrowych
<i>Planowane główne typy działań</i>	<ul style="list-style-type: none"> – wsparcie rozwoju edukacji cyfrowej na etapie wychowania przedszkolnego, m.in. poprzez rozwój algorytmicznego myślenia, upowszechnianie kodowania czy osvajanie z narzędziami ICT; – rozwój kompetencji cyfrowych uczniów szkół prowadzących kształcenie na różnych poziomach nauczania; – dopasowanie szkolnictwa branżowego do potrzeb rynku pracy w zakresie rozwoju technologii cyfrowych; – odpowiednie przygotowanie nauczycieli wychowania przedszkolnego i szkół prowadzących kształcenie na różnych poziomach nauczania w zakresie kompetencji cyfrowych i metodycznych, umożliwiające prowadzenie edukacji cyfrowej; – podnoszenie kompetencji cyfrowych osób dorosłych, w tym osób zagrożonych wykluczeniem społecznym (m.in. seniorów czy mieszkańców obszarów wiejskich jako grup najbardziej

	<p>narażonych na wykluczenie), w szczególności w zakresie rozwoju umiejętności korzystania z Internetu;</p> <ul style="list-style-type: none"> – rozwój kompetencji cyfrowych pracowników.
<i>Planowane efekty</i>	<ul style="list-style-type: none"> – rozwój kompetencji cyfrowych mieszkańców, w szczególności osób, które ze względu na transformację i posiadane niskie kompetencje cyfrowe znajdują się w trudnej sytuacji na rynku pracy.
<i>Potencjalni wnioskodawcy</i>	<ul style="list-style-type: none"> – JST i ich jednostki organizacyjne; – związki i stowarzyszenia JST; – uczelnie wyższe; – szkoły i przedszkola; – przedsiębiorcy.
<i>Grupy docelowe</i>	<ul style="list-style-type: none"> – mieszkańcy.

Priorytet 1.4. Gospodarka o obiegu zamkniętym

Wyczerpywanie się zasobów surowców oraz wzrost ich cen powodują konieczność jak najszybszego wdrożenia koncepcji gospodarki o obiegu zamkniętym, w której materiały i surowce pozostają w obiegu tak długo jak to możliwe, wytwarzanie odpadów jest ograniczone do minimum, a powstające odpady są odpowiednio zagospodarowywane w kierunku wykorzystania ich jako surowiec. W gospodarce o obiegu zamkniętym tkwi duży potencjał w zakresie rozwoju nowej działalności gospodarczej, a także tworzenia nowych miejsc pracy, tak istotnych w obliczu likwidacji sektora wydobywczego w subregionie. Występują duże możliwości m.in. w zakresie ograniczenia wytwarzania i deponowania odpadów na składowiskach, a także ich powtórnego użycia (w tym m.in. ponownego wykorzystania ścieków przemysłowych czy zastosowania do różnych celów osadów ściekowych), co w konsekwencji powinno obniżyć koszty prowadzenia działalności przez przedsiębiorstwa oraz zmniejszyć wysokość opłat ponoszonych przez mieszkańców. Zmiana modelu gospodarki z linearnego na cyrkularny wiąże się zatem nie tylko z ochroną środowiska, ale także z dużymi oszczędnościami oraz możliwościami stworzenia innowacyjnego sektora gospodarczego.

W rozwoju gospodarki o obiegu zamkniętym uwzględniane będą wszystkie etapy cyklu życia produktu, zaczynając od jego projektowania, poprzez produkcję oraz konsumpcję, aż do zbierania odpadów i ich zagospodarowania. Wspierana będzie zrównoważona produkcja przemysłowa, w szczególności w zakresie oszczędnego gospodarowania i ponownego użycia wody, w tym pochodzącej z odwodnień górniczych (m.in. do nawadniania gruntów rolnych i leśnych czy tworzenia rezerw

wody, np. w zbiornikach przeciwpożarowych). Ponadto rozwijana będzie zrównoważona konsumpcja uwzględniająca gospodarowanie odpadami komunalnymi w kierunku ich recyklingu i ponownego wykorzystania, a także biogospodarka¹²⁸. Szczególną rolę w rozwoju biogospodarki odgrywać będzie rolnictwo i przetwórstwo rolno-spożywcze, które dodatkowo powinny przyczyniać się do realizacji założeń *Strategii „od pola do stołu” na rzecz sprawiedliwego, zdrowego i przyjaznego dla środowiska systemu żywnościowego*¹²⁹.

Badania dotyczące zrównoważonej konsumpcji wskazują, że poziom wiedzy konsumenckiej Polaków jest wciąż niski. Niewielkie jest również ich przekonanie o rzeczywistym wpływie konsumentów na środowisko, w którym żyją, zaś cena jest wciąż decydującym kryterium przy dokonywaniu zakupu. Badania świadomości ekologicznej wskazują, że Polacy są co prawda świadomi zagrożeń wynikających z nadmiernego wykorzystywania zasobów, jednak nie znają praktycznych sposobów zapobiegania temu zjawisku¹³⁰. W tym kontekście edukacja ekologiczna jest kluczowa dla powodzenia transformacji w kierunku gospodarki o obiegu zamkniętym.

Rodzaje planowanych kierunków interwencji:

- 1.4.1. Zrównoważona produkcja przemysłowa;
- 1.4.2. Zrównoważona konsumpcja;
- 1.4.3. Rozwój biogospodarki.

Cel	1. Zeroemisyjna dynamiczna gospodarka o obiegu zamkniętym
Priorytet	1.4. Gospodarka o obiegu zamkniętym
Kierunek Interwencji	1.4.1. Zrównoważona produkcja przemysłowa
<i>Planowane główne typy działań</i>	– zmniejszenie zasobo- i materiałochłonności procesów produkcyjnych w przedsiębiorstwach, w tym poprzez działania na rzecz ponownego wykorzystania wody użytej do celów przemysłowych oraz preferowanie inwestycji przyczyniających się do redukcji śladu wodnego;

¹²⁸ Na podstawie: *Mapa drogowa transformacji w kierunku gospodarki o obiegu zamkniętym*, Uchwała Rady Ministrów z dnia 10 września 2019 r.

¹²⁹ *Strategia „od pola do stołu” na rzecz sprawiedliwego, zdrowego i przyjaznego dla środowiska systemu żywnościowego*, Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów, COM(2020) 381 final, Bruksela 2020.

¹³⁰ *Mapa drogowa transformacji w kierunku gospodarki o obiegu zamkniętym*, Uchwała Rady Ministrów z dnia 10 września 2019 r.

	<ul style="list-style-type: none"> – działania na rzecz wykorzystania w gospodarce ścieków i osadów ściekowych; – wdrażanie czystych technologii w różnych sektorach gospodarki w celu zapobiegania powstawaniu odpadów lub redukcji ich ilości, w tym wdrażanie przez przedsiębiorców BAT (ang. <i>Best available technology</i> – Najlepsze dostępne techniki); – wsparcie rozwoju innowacyjnych usług w zakresie gospodarki o obiegu zamkniętym; – wsparcie współpracy między przedsiębiorstwami w celu wykorzystywania odpadów jako zasobu.
<i>Planowane efekty</i>	<ul style="list-style-type: none"> – zmniejszenie zasobochłonności przedsiębiorstw; – zmniejszenie ilości powstających odpadów; – ograniczenie negatywnego oddziaływania na środowisko; – rozwój nowej specjalizacji subregionu dotyczącej gospodarki o obiegu zamkniętym.
<i>Potencjalni wnioskodawcy</i>	<ul style="list-style-type: none"> – JST i ich jednostki organizacyjne; – związki i stowarzyszenia JST; – przedsiębiorcy.
<i>Grupy docelowe</i>	<ul style="list-style-type: none"> – mieszkańcy.

Cel	1. Zeroemisyjna dynamiczna gospodarka o obiegu zamkniętym
Priorytet	1.4. Gospodarka o obiegu zamkniętym
Kierunek Interwencji	1.4.2. Zrównoważona konsumpcja
<i>Planowane główne typy działań</i>	<ul style="list-style-type: none"> – działania w zakresie ograniczania marnotrawienia żywności; – wspieranie recyklingu odpadów i przygotowania ich do ponownego użycia, w szczególności w zakresie rozwijania infrastruktury wspomagającej recykling, takiej jak: <ul style="list-style-type: none"> ▪ instalacje do przetwarzania selektywnie zbieranych odpadów zielonych i innych bioodpadów, ▪ punkty selektywnego zbierania odpadów komunalnych, ▪ instalacje do recyklingu odpadów, szczególnie odpadów opakowaniowych, ▪ efektywne zautomatyzowane instalacje do doczyszczania selektywnie zbieranych frakcji odpadów; – rozwój instalacji do przetwarzania komponentów elektrowni wiatrowych i paneli fotowoltaicznych; – zagospodarowywanie osadów ściekowych z oczyszczalni ścieków komunalnych; – tworzenie punktów napraw i ponownego użycia produktów; – rozwój rynku second-hand i wymiany rzeczy używanych; – promowanie idei zero waste, w tym w handlu artykułami spożywczymi;

	<ul style="list-style-type: none"> – edukacja ekologiczna w zakresie gospodarki o obiegu zamkniętym, w tym podnoszenie świadomości społeczeństwa w zakresie koncepcji śladu wodnego.
<i>Planowane efekty</i>	<ul style="list-style-type: none"> – zwiększenie odsetka odpadów komunalnych poddanych recyklingowi; – ograniczanie ilości składowanych odpadów; – zmniejszanie ilości powstających odpadów oraz stosowanie hierarchii sposobów postępowania z odpadami; – wzrost świadomości ekologicznej.
<i>Potencjalni wnioskodawcy</i>	<ul style="list-style-type: none"> – JST i ich jednostki organizacyjne; – związki i stowarzyszenia JST; – organizacje pozarządowe.
<i>Grupy docelowe</i>	<ul style="list-style-type: none"> – mieszkańcy.

Cel	1. Zeroemisyjna dynamiczna gospodarka o obiegu zamkniętym
Priorytet	1.4. Gospodarka o obiegu zamkniętym
Kierunek Interwencji	1.4.3. Rozwój biogospodarki
<i>Planowane główne typy działań</i>	<ul style="list-style-type: none"> – rozwój rolnictwa ekologicznego; – rozwój rolnictwa precyzyjnego; – wsparcie produkcji żywności funkcjonalnej; – racjonalne stosowanie nawozów oraz środków ochrony roślin w rolnictwie; – promowanie ograniczenia stosowania nawozów mineralnych; – nawożenie poprzez nawadnianie wodami powierzchniowymi o wysokiej trofii; – tworzenie i umacnianie krótkich łańcuchów dostaw; – tworzenie stref ekotonowych na granicy użytków rolnych i wód; – tworzenie i rozwój biorafinerii i biogazowni.
<i>Planowane efekty</i>	<ul style="list-style-type: none"> – redukcja zapotrzebowania na surowce nieodnawialne; – ograniczenie degradacji gleb; – ograniczenie zanieczyszczenia wód powierzchniowych pierwiastkami biogennymi; – zmniejszanie emisji gazów cieplarnianych, w szczególności CO₂ i metanu; – tworzenie nowych miejsc pracy, w szczególności na obszarach wiejskich.
<i>Potencjalni wnioskodawcy</i>	<ul style="list-style-type: none"> – przedsiębiorcy; – rolnicy.
<i>Grupy docelowe</i>	<ul style="list-style-type: none"> – mieszkańcy; – rolnicy.

Priorytet 1.5. Kompetentni, wykwalifikowani oraz aktywni zawodowo mieszkańcy

Dla rozwoju Wielkopolski Wschodniej kluczowe znaczenie ma dostęp do odpowiednio wykwalifikowanej siły roboczej, niezbędnej do budowania „nowej” gospodarki subregionu, zwłaszcza w obliczu gospodarki zeroemisyjnej i zasobooszczędnej, postępującej transformacji cyfrowej czy automatyzacji i robotyzacji. W tym zakresie istotne jest podnoszenie poziomu umiejętności i kwalifikacji mieszkańców, w szczególności poprzez poprawę dostępności różnych form uczenia się przez całe życie oraz lepsze dopasowanie edukacji i kształcenia do aktualnych i przyszłych potrzeb rynku pracy. Jako priorytet należy przyjąć tu kształcenie na potrzeby nowoczesnej gospodarki koncentrujące się na branżach/specjalizacjach mających strategiczne znaczenie dla transformacji. Rozwijanie wykwalifikowanej kadry wymaga dążenia do rozwoju kluczowych kompetencji (począwszy od edukacji przedszkolnej i wczesnoszkolnej) zarówno podstawowych, jak i przekrojowych, niezbędnych na rynku pracy, ale również umożliwiających włączenie społeczne, samorealizację i rozwój osobisty. Istotny jest także rozwój doradztwa edukacyjno-zawodowego (już od poziomu szkoły podstawowej). Należy również podejmować działania zwiększające popularność szkolnictwa zawodowego, co powinno przyczynić się do wprowadzania na rynek pracy większej liczby wykwalifikowanych specjalistów o profilach odpowiadających aktualnym potrzebom gospodarki.

W zakresie rozwoju szkolnictwa wyższego w subregionie wsparcie powinno dotyczyć działań mających na celu włączanie uczelni w budowanie jego nowej specjalizacji poprzez nowoczesne kształcenie studentów na kierunkach dających duże szanse zatrudnienia. Istotne jest także podejmowanie działań zmierzających do uruchamiania filii uczelni wyższych w Wielkopolsce Wschodniej. Kształcenie na poziomie wyższym powinno obejmować nie tylko nauki techniczne, ścisłe czy nowoczesne technologie, lecz powinno być uzupełnione o budowanie szerokich kompetencji społecznych, m.in. poprzez równoległe kształcenie w zakresie nauk społecznych i humanistycznych oraz uzupełnienie programów studiów na kierunkach ścisłych o szereg przedmiotów z zakresu tych nauk.

W transformacji subregionu kluczową rolę w najbliższych latach odgrywać będzie aktywizacja zawodowa kapitału ludzkiego z grup szczególnie zagrożonych bezrobociem i dezaktywizacją, zwłaszcza osób powiązanych z sektorem paliwowo-energetycznym, ze zdezaktualizowanymi, często niskimi kwalifikacjami i umiejętnościami, a także osób młodych, bezrobotnych czy biernych zawodowo.

Podejmowane będą działania umożliwiające godzenie życia zawodowego i prywatnego, zwiększające szanse na zatrudnienie osób, które pełnią funkcje opiekuńcze, w tym poprzez rozwój systemu opieki nad dziećmi.

Zmiana specjalizacji gospodarczych Wielkopolski Wschodniej, dostosowywanie do wymogów gospodarki zeroemisyjnej czy o obiegu zamkniętym, a także postęp technologiczny wpłyną w dłuższej perspektywie na zmianę charakteru miejsc pracy – zwłaszcza wymagających rozwijania nowych i wysokich umiejętności oraz kreatywnego myślenia. Ponadto coraz szybsze zmiany na rynku pracy będą wymuszać na przedsiębiorcach i pracownikach większą elastyczność, w tym m.in. umiejętność szybkiego dostosowywania się do zmian. W związku z powyższym ważne jest wzmacnianie adaptacyjności pracowników i przedsiębiorców, w szczególności poprzez rozwijanie ich kompetencji oraz kwalifikacji. Istotne będą również działania na rzecz wzrostu świadomości przedsiębiorców w zakresie wykorzystania potencjału tkwiącego w doświadczeniu ludzi starszych i łączenia tego doświadczenia z możliwościami ludzi młodych, a także dotyczące dostosowania stanowisk pracy do potrzeb osób starszych.

Rodzaje planowanych kierunków interwencji:

- 1.5.1.** Podnoszenie jakości edukacji i kształcenia oraz ich lepsze dopasowanie do potrzeb rynku pracy, nowych specjalizacji subregionu czy nowoczesnej gospodarki;
- 1.5.2.** Aktywizacja zawodowa rezerw kapitału ludzkiego oraz grup szczególnie zagrożonych bezrobociem i dezaktywizacją;
- 1.5.3.** Wzmacnianie adaptacyjności przedsiębiorców i pracowników, a także rolników do zmian.

Cel	1. Zeroemisyjna dynamiczna gospodarka o obiegu zamkniętym
Priorytet	1.5. Kompetentni, wykwalifikowani oraz aktywni zawodowo mieszkańcy
Kierunek Interwencji	1.5.1. Podnoszenie jakości edukacji i kształcenia oraz ich lepsze dopasowanie do potrzeb rynku pracy, nowych specjalizacji subregionu czy nowoczesnej gospodarki
<i>Planowane główne typy działań</i>	– podnoszenie jakości kształcenia zawodowego i dualnego dopasowanego do potrzeb rynku pracy, specjalizacji gospodarczych subregionu czy nowoczesnej gospodarki, ze szczególnym uwzględnieniem kształcenia w zakresie zagadnień dotyczących energetyki odnawialnej, gospodarki o obiegu zamkniętym, inżynierii materiałowej;

	<ul style="list-style-type: none"> – zwiększanie popularności kształcenia zawodowego, m.in. poprzez programy zachęcające dla uczniów podejmujących kształcenie w kierunku zawodowym; – rozwój doradztwa edukacyjno-zawodowego w szkołach i placówkach oświatowych; – rozwój kompetencji kluczowych na wszystkich poziomach edukacji; – rozwój umiejętności i zmiana kwalifikacji osób dorosłych – uczenie się przez całe życie; – doskonalenie umiejętności, kompetencji lub kwalifikacji nauczycieli; – rozwój szkolnictwa wyższego dostosowanego do potrzeb specjalizacji subregionu; – wzrost mobilności edukacyjno-zawodowej uczniów i kadry nauczycielskiej oraz umiędzynarodowienia placówek prowadzących kształcenie zawodowe.
<i>Planowane efekty</i>	<ul style="list-style-type: none"> – dopasowanie oferty kształcenia zawodowego do zmieniającej się w wyniku transformacji gospodarki subregionu (w tym do potrzeb rynku pracy); – pogłębiona współpraca szkół (także organów prowadzących) i uczelni z przedsiębiorcami w zakresie przygotowania uczniów/studentów do pracy w zmieniającej się gospodarce subregionalnej; – zwiększenie szans na zatrudnienie absolwentów szkół; – wzrost udziału osób dorosłych w kształceniu i podnoszeniu umiejętności.
<i>Potencjalni wnioskodawcy</i>	<ul style="list-style-type: none"> – jednostki oświatowe; – uczelnie wyższe; – JST i ich jednostki organizacyjne; – związki i stowarzyszenia JST; – organizacje społeczne; – przedsiębiorstwa.
<i>Grupy docelowe</i>	<ul style="list-style-type: none"> – uczniowie i nauczyciele, w szczególności szkół zawodowych; – dzieci w wieku przedszkolnym; – studenci; – instruktorzy praktycznej nauki zawodu; – osoby dorosłe, które z własnej inicjatywy podnoszą swoje kompetencje; – przedsiębiorcy.

Cel	1. Zeroemisyjna dynamiczna gospodarka o obiegu zamkniętym
Priorytet	1.5. Kompetentni, wykwalifikowani oraz aktywni zawodowo mieszkańcy
Kierunek Interwencji	1.5.2. Aktywizacja zawodowa rezerw kapitału ludzkiego oraz grup szczególnie zagrożonych bezrobociem i dezaktywizacją
<i>Planowane główne typy działań</i>	<ul style="list-style-type: none"> – wsparcie przepływu zasobów pracy z sektorów zagrożonych likwidacją miejsc pracy w wyniku transformacji do innych sektorów gospodarki, w tym:<ul style="list-style-type: none"> ▪ dofinansowanie pracodawców zatrudniających pracowników z sektora górniczego i energetycznego, ▪ kursy, szkolenia w celu przekwalifikowania pracowników, np. bony szkoleniowe; – usługi wspierające indywidualne przygotowanie pracowników do zmiany, w tym indywidualne pakiety usług rozwojowych: analizy predyspozycji zawodowych, coachingu, doradztwa, wsparcia psychologicznego i psychoterapeutycznego; – aktywizacja zawodowa osób pozostających bez pracy czy znajdujących się w trudnej sytuacji na rynku pracy, w tym wsparcie osób młodych wchodzących na rynek pracy w subregionie o zmieniającym się profilu gospodarczym; – wsparcie typu outplacement’owego dla osób zagrożonych utratą pracy, przewidzianych do zwolnienia lub zwolnionych z przyczyn dotyczących zakładu pracy; – wsparcie osób chcących rozpocząć działalność gospodarczą; – zwiększenie dostępu do opieki nad dziećmi w wieku do lat 3; – podejmowanie działań na rzecz podnoszenia jakości współpracy pomiędzy instytucjami rynku pracy, instytucjami edukacyjnymi oraz lokalnymi pracodawcami w celu określenia potrzeb rynku pracy. <p>W ramach projektów realizowanych przez osoby, które otrzymały wsparcie na podjęcie działalności gospodarczej, preferowane będzie tworzenie nowych miejsc pracy oraz zatrudnianie osób tracących pracę w przemyśle wydobywczym oraz energetycznym.</p>
<i>Planowane efekty</i>	<ul style="list-style-type: none"> – zniwelowanie ryzyka bezrobocia pracowników przedsiębiorstw przechodzących procesy adaptacyjne w związku z transformacją; – wzrost zatrudnienia; – spadek poziomu bezrobocia; – wzrost nowo utworzonych przedsiębiorstw oraz nowo powstałych w nich miejsc pracy.
<i>Potencjalni wnioskodawcy</i>	<ul style="list-style-type: none"> – instytucje rynku pracy; – JST i ich jednostki organizacyjne; – związki i stowarzyszenia JST; – uczelnie wyższe; – osoby prawne i jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej;

	<ul style="list-style-type: none"> – przedsiębiorcy; – organizacje społeczne; – podmioty ekonomii społecznej/przedsiębiorstwa społeczne.
<i>Grupy docelowe</i>	<ul style="list-style-type: none"> – osoby zagrożone bezrobociem i dezaktywizacją zawodową, w szczególności związane z sektorem wydobywczym i energetycznym; – osoby bezrobotne; – osoby biernie zawodowo.
Cel	1. Zeroemisyjna dynamiczna gospodarka o obiegu zamkniętym
Priorytet	1.5. Kompetentni, wykwalifikowani oraz aktywni zawodowo mieszkańcy
Kierunek Interwencji	1.5.3. Wzmacnianie adaptacyjności przedsiębiorców i pracowników, a także rolników do zmian
<i>Planowane główne typy działań</i>	<ul style="list-style-type: none"> – wsparcie pracowników z sektorów przechodzących procesy adaptacyjne w związku z transformacją w zakresie ich przekwalifikowania (poprzez nabywanie nowych umiejętności i kwalifikacji zawodowych); – usługi szkoleniowe i doradcze odpowiadające potrzebom przedsiębiorstw; – usługi szkoleniowe służące rozwojowi umiejętności zawodowych rolników; – usługi rozwojowe o charakterze zawodowym, w tym kwalifikacyjne kursy zawodowe czy kursy umiejętności zawodowych; – upowszechnianie stosowania elastycznych form świadczenia pracy; – wdrażanie rozwiązań z zakresu zarządzania wiekiem oraz wspierających zatrudnianie osób powyżej 50. roku życia, w tym dostosowywanie miejsc pracy do ich potrzeb. <p>Cztery pierwsze typy działań nakierowane będą w szczególności na obszar zielonych i nowoczesnych technologii, cyfryzacji i rozwiązań w zakresie Gospodarki 4.0.</p>
<i>Planowane efekty</i>	<ul style="list-style-type: none"> – wzrost poziomu konkurencyjności przedsiębiorstw; – poprawa kompetencji i kwalifikacji kadr pracowniczych przedsiębiorstw; – poprawa kompetencji rolników.
<i>Potencjalni wnioskodawcy</i>	<ul style="list-style-type: none"> – przedsiębiorcy; – uczelnie wyższe; – podmioty doradcze; – instytucje rynku pracy.
<i>Grupy docelowe</i>	<ul style="list-style-type: none"> – pracownicy przedsiębiorstw; – kadra zarządzająca przedsiębiorstwami; – rolnicy.

Cel szczegółowy 2. **Zintegrowana przestrzeń wysokiej jakości**

Priorytet 2.1. Zregenerowane środowisko przyrodnicze	Kierunki interwencji: 2.1.1. Zagospodarowanie obszarów zdegradowanych 2.1.2. Odtworzenie prawidłowych stosunków wodnych na obszarze oddziaływania kopalń
Priorytet 2.2. Adaptacja do zmian klimatu	Kierunki interwencji: 2.2.1. Zwiększanie zasobów wód oraz poprawa ich jakości 2.2.2. Ochrona i odtwarzanie różnorodności biologicznej oraz naturalnej retencji w krajobrazie 2.2.3. Ograniczanie skutków zjawisk ekstremalnych, w tym adaptacja obszarów zurbanizowanych do zmian klimatu 2.2.4. Adaptacja rolnictwa do zmian klimatu
Priorytet 2.3. Poprawa dostępności transportowej	Kierunki interwencji: 2.3.1. Powiązania drogowe dostosowane do potrzeb transformacji subregionu 2.3.2. Rozwinięty system kolejowy gwarantujący sprawne powiązania wewnętrzne i zewnętrzne subregionu

Rozwój gospodarczy oraz poprawa jakości życia mieszkańców, przy jednoczesnym poszanowaniu zasobów środowiska, wymaga kreowania atrakcyjnej i dostępnej przestrzeni. Ukształtowaniu przestrzeni wysokiej jakości w Wielkopolsce Wschodniej służyć będzie realizacja działań skupiających się wokół trzech zagadnień (priorytetów):

- 2.1.** Zregenerowane środowisko przyrodnicze;
- 2.2.** Adaptacja do zmian klimatu;
- 2.3.** Poprawa dostępności transportowej.

Priorytet 2.1. Zregenerowane środowisko przyrodnicze

Sektor przemysłowy, w tym eksploatacja węgla brunatnego, w minionych latach przynosił Wielkopolsce Wschodniej liczne korzyści gospodarcze. Jednocześnie bardzo negatywnie oddziaływał on na środowisko, wpływając na powstawanie różnego rodzaju szkód. Eliminacja negatywnego wpływu przemysłu na środowisko stanowi element interwencji w ramach niniejszego priorytetu.

Długotrwała działalność przemysłowa oraz wydobycie węgla brunatnego metodami odkrywzkowymi spowodowały, że subregion charakteryzuje się bardzo dużą powierzchnią terenów zdegradowanych i zdewastowanych. Tereny te wymagają działań mających na celu przywrócenie poprzednich funkcji (w tym przywrócenie utraconej bioróżnorodności, m.in. łąk i mokradeł, czy odtworzenie utraconych usług ekosystemowych) lub ich racjonalne zagospodarowanie w nowy sposób, biorąc pod uwagę potrzeby w zakresie odtwarzania właściwych warunków hydrologicznych, zasobów wód podziemnych, potencjału retencyjnego czy sieci hydrologicznej. Rekultywacja z jednej strony będzie mieć na celu zrekompensowanie niekorzystnych zmian spowodowanych działalnością przemysłową, a z drugiej będzie sposobem zagospodarowania terenu istotnego z punktu widzenia transformacji subregionu (w tym w zakresie rozwoju nowych działalności gospodarczych). W celu zwiększenia efektywności procesu rewitalizacji obszary pokopalniane mogą być wykorzystywane jako „poligony doświadczalne” w zakresie wdrażania innowacyjnych technik rekultywacji terenu, mających na celu inicjonowanie powstawania siedlisk przyrodniczych o dużym potencjale do pełnienia funkcji przyrodniczych, rekreacyjnych i gospodarczych.

W zakresie transformacji energetycznej kluczowe będzie wyznaczenie terenów przeznaczonych pod lokalizację instalacji do produkcji energii ze źródeł odnawialnych oraz terenów rozwoju upraw roślin energetycznych, z uwzględnieniem ich dostępności komunikacyjnej i uzbrojenia technicznego. Istotne będzie również wykorzystanie potencjału turystycznego terenów powyrobiskowych, których odpowiednie zagospodarowanie może przyczynić się do rozwoju różnych form turystyki i rekreacji w subregionie. W celu ograniczenia globalnego ocieplenia część terenów pokopalnianych objęta zostanie także rekultywacją w kierunku leśnym, co przełoży się na zwiększenie lesistości i wzrost poziomu pochłaniania CO₂.

Ważnym problemem dla rozwoju terenów poprzemysłowych Wielkopolski Wschodniej, w tym terenów pogórnicych, jest brak lub nieaktualność miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, których sporządzenie stanowi dla gmin odczuwalny wydatek. W związku z powyższym istotne będzie wsparcie finansowe gmin w zakresie opracowywania planów miejscowych dla obszarów poprzemysłowych.

Wydobycie węgla brunatnego doprowadziło do zaburzenia stosunków wodnych, objawiającego się zanikiem zasobów wodnych na obszarze dotkniętym wpływem rozległych lejów depresyjnych, potęgując tym samym efekty występującej suszy, pociągając za sobą przeobrażenia w pozostałych komponentach środowiska przyrodniczego oraz gruntach rolnych. Aby przeciwdziałać tym zjawiskom, konieczne jest podejmowanie działań służących odbudowie prawidłowych stosunków wodnych,

a także przywracaniu zubożonej różnorodności biologicznej i zdegradowanych siedlisk wodnych (i zależnych od wody). Jednym z pierwszych kroków w kierunku odbudowy właściwych stosunków wodnych powinno być przeprowadzenie niezbędnych analiz oraz opracowanie dokumentów planistycznych, a następnie realizacja wypracowanych w ich ramach celów. Należy przy tym pamiętać, że działania z tego zakresu nie powinny ograniczać się tylko do obszaru subregionu, lecz także uwzględniać obszary ościenne, na które również oddziałują kopalnie węgla brunatnego (m.in. z obszaru województwa kujawsko-pomorskiego). Nie czekając na końcowy efekt prac planistycznych, należy również podejmować działania w celu przygotowania i realizacji niezbędnych inwestycji zaplanowanych wcześniej.

Należy mieć także na uwadze fakt, że na terenie zlewni Warty poza odkrywkami kopalni Adamów oraz Konin zlokalizowana jest KWB Bełchatów, na obszarze której planowane jest stworzenie najgłębszego zbiornika wodnego w kraju. Rekultywacja w kierunku wodnym odkrywek z obszaru województw wielkopolskiego i łódzkiego wymagać będzie znacznych ilości wody, co przełożyć się może na „konkurencję” o wodę z rzeki Warty. W związku z powyższym istnieje pilna potrzeba retencjonowania wód, a także skoordynowania działań w zakresie gospodarowania zasobami wodnymi w Wielkopolsce Wschodniej z działaniami podejmowanymi na potrzeby kopalni w Bełchatowie. Ponadto, w związku z wielkością zasobów rzeki Warty, należy rozważyć podjęcie działań mających na celu umożliwienie szybszego zalewania wyrobisk pokopalnianych wodą dostarczaną z nadwyżek rzeki Wisły.

Rodzaje planowanych kierunków interwencji:

- 2.1.1. Zagospodarowanie obszarów zdegradowanych;
- 2.1.2. Odtworzenie prawidłowych stosunków wodnych na obszarze oddziaływania kopalń.

Cel	2. Zintegrowana przestrzeń wysokiej jakości
Priorytet	2.1. Zregenerowane środowisko przyrodnicze
Kierunek Interwencji	2.1.1. Zagospodarowanie obszarów zdegradowanych
<i>Planowane główne typy działań</i>	<ul style="list-style-type: none"> – wsparcie sporządzania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego terenów przemysłowych; – inwentaryzacja i waloryzacja terenów zdegradowanych i zdewastowanych, w tym pogórnich, pod kątem ich potencjału przyrodniczego;

	<ul style="list-style-type: none"> – rekultywacja i remediacja obszarów przemysłowych, w tym rekultywacja części terenów pokopalnianych w kierunku leśnym i rolnym lub rekreacyjno-wypoczynkowym; – adaptacja terenów przemysłowych do pełnienia nowych funkcji gospodarczych.
<i>Planowane efekty</i>	<ul style="list-style-type: none"> – zmniejszenie negatywnego oddziaływania terenów przemysłowych na środowisko; – rozwój nowych funkcji na terenach zdegradowanych; – wzrost poziomu pochłaniania CO₂; – poprawa stosunków wodnych; – wzrost atrakcyjności inwestycyjnej i turystycznej; – realizacja nowych inwestycji na terenach pokopalnianych oszczędzając tereny nieprzekształcone.
<i>Potencjalni wnioskodawcy</i>	<ul style="list-style-type: none"> – Grupa ZE PAK (w zakresie typu działań z tiret trzecie); – przedsiębiorcy; – JST i ich jednostki organizacyjne; – związki i stowarzyszenia JST.
<i>Grupy docelowe</i>	<ul style="list-style-type: none"> – inwestorzy; – turyści; – mieszkańcy.

Cel	2. Zintegrowana przestrzeń wysokiej jakości
Priorytet	2.1. Zregenerowane środowisko przyrodnicze
Kierunek Interwencji	2.1.2. Odtworzenie prawidłowych stosunków wodnych na obszarze oddziaływania kopalń
<i>Planowane główne typy działań</i>	<ul style="list-style-type: none"> – opracowanie dokumentu/ów planistycznego/ych w zakresie przywracania właściwych stosunków wodnych w Wielkopolsce Wschodniej, także na obszarach ościennych objętych oddziaływaniem KWB Konin i Adamów, oraz realizacja działań w nim/nich ujętych; – zagospodarowanie wyrobisk pokopalnianych w celu ich wypełniania wodą; – utworzenie i eksploatacja systemów zasilania wód powierzchniowych i podziemnych w obszarze lejów depresyjnych eksploatowanych odkrywek; – odtwarzanie sieci hydrograficznej i renaturyzacja przekształconych cieków; – stabilizacja poziomu wody najbardziej zdegradowanych jezior, leżących w zlewniach: Meszny, Kanału Grójeckiego, Kanału Ostrowo-Gopło, Małej Noteci, Panny, a także jezior górnej Noteci; – odtwarzanie mokradeł na obszarach pozostających w sferze oddziaływania kopalń.

<i>Planowane efekty</i>	<ul style="list-style-type: none"> – zwiększenie ilości zasobów dyspozycyjnych wód; – rozwój gospodarki, w szczególności turystyki i rolnictwa.
<i>Potencjalni wnioskodawcy</i>	<ul style="list-style-type: none"> – Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie; – Grupa ZE PAK; – JST i ich jednostki organizacyjne; – związki i stowarzyszenia JST.
<i>Grupy docelowe</i>	<ul style="list-style-type: none"> – mieszkańcy.

Priorytet 2.2. Adaptacja do zmian klimatu

Działania w zakresie dostosowania do zmian klimatu są jednym z głównych wyzwań Wielkopolski Wschodniej. Kluczowe w tej kwestii jest odtworzenie naturalnej retencji oraz powiększenie dyspozycyjnych zasobów wodnych. Może to nastąpić w szczególności poprzez niwelowanie lejów depresyjnych odkrywek kopalni Adamów i Konin, zapobieganie zbyt szybkiemu odpływowi wód opadowych i roztopowych w wyniku ich odpowiedniego retencjonowania, jak również poprzez poprawę jakości wód oraz ich zrównoważone wykorzystanie (niezwykle istotne dla jakości życia ludzi i prawidłowego funkcjonowania ekosystemów). Kierunki interwencji niniejszego priorytetu są silnie powiązane z kierunkiem interwencji 2.1.2. Odtworzenie prawidłowych stosunków wodnych na obszarze oddziaływania kopalń.

Ważnym „sojuszniakiem” w walce ze zmianami klimatu jest przyroda i różnorodność biologiczna, które ograniczane są działalnością człowieka. W zakresie przeciwdziałania i przystosowania się do zmian klimatu (w szczególności poprzez retencjonowanie wody oraz zwiększanie poziomu pochłaniania CO₂) istotne znaczenie ma ochrona i przywracanie terenów podmokłych i torfowisk oraz zalesianie czy poprawa stanu i różnorodności ekosystemów rolniczych. Postępujące zmiany klimatyczne przyczyniają się również do występowania trudnych do przewidzenia, coraz częstszych i coraz bardziej katastrofalnych w skutkach ekstremalnych zjawisk pogodowych (fali upałów, opadów nawalnych mogących powodować podtopienia/powodzie o każdej porze roku, huraganów czy pożarów). Pod tym względem w szczególności niekorzystnej sytuacji znajdują się obszary zurbanizowane, które cechują się niewystarczającym dostosowaniem do postępujących zmian klimatycznych. Spowodowane jest to m.in. wysokim poziomem powierzchni uszczelnionych oraz niewystarczającym rozwojem błękitno-zielonej infrastruktury. W przypadku zarządzania wodą opadową kluczowe jest podejmowanie działań mających na celu jej zatrzymywanie i zagospodarowywanie jak najbliżej miejsca powstania.

Zmiany klimatu wywierają negatywny wpływ na sektor rolny, powodując zmniejszanie wydajności plonów czy inwentarza żywego. Przyczyniają się ponadto do ograniczenia dostępności wody i konieczności nawadniania upraw, co w przypadku Wielkopolski Wschodniej jest ograniczone ze względu na występujący na tym obszarze deficyt wody. Dostosowanie rolnictwa do zmian klimatycznych jest więc kluczowe dla dalszego rozwoju tego sektora gospodarki. Co ważne, działania mające na celu adaptację rolnictwa do zmian klimatu służyć będą jednocześnie ogólnej poprawie stosunków wodnych w subregionie.

Rodzaje planowanych kierunków interwencji:

- 2.2.1.** Zwiększanie zasobów wód oraz poprawa ich jakości;
- 2.2.2.** Ochrona i odtwarzanie różnorodności biologicznej oraz naturalnej retencji w krajobrazie;
- 2.2.3.** Ograniczanie skutków zjawisk ekstremalnych, w tym adaptacja obszarów zurbanizowanych do zmian klimatu;
- 2.2.4.** Adaptacja rolnictwa do zmian klimatu.

Cel	2. Zintegrowana przestrzeń wysokiej jakości
Priorytet	2.2. Adaptacja do zmian klimatu
Kierunek Interwencji	2.2.1. Zwiększanie zasobów wód oraz poprawa ich jakości
<i>Planowane główne typy działań</i>	<ul style="list-style-type: none"> – typy działań wymienione w kierunku interwencji 2.1.2., dotyczącym obszaru oddziaływania kopalń; – rozwój mikro- oraz małej retencji; – rozwój systemów wodociągowych i kanalizacyjnych, w tym modernizacja i budowa nowych ujęć wody pitnej, oraz oczyszczania ścieków komunalnych; – działania mające na celu wykorzystanie wody w obiegu zamkniętym lub jej powtórne użycie; – tworzenie wysokoefektywnych stref ekotonowych systemu rzeczno- i zbiorników wodnych, w szczególności na granicy użytków rolnych; – działania edukacyjne i szkoleniowe, w tym szkolenia dotyczące właściwego gospodarowania wodą, a także działania informacyjno-edukacyjne.
<i>Planowane efekty</i>	<ul style="list-style-type: none"> – zwiększenie ilości zasobów dyspozycyjnych wód; – zwiększenie odporności na ryzyko suszy; – wzrost bioróżnorodności; – poprawa jakości wód powierzchniowych i podziemnych;

	<ul style="list-style-type: none"> – zapewnienie społeczeństwu i gospodarce dostępu do czystej wody; – redukcja strat wody; – poprawa warunków do prowadzenia działalności gospodarczej; – zwiększenie świadomości i wiedzy mieszkańców na temat prawidłowego i oszczędnego gospodarowania wodą.
<i>Potencjalni wnioskodawcy</i>	<ul style="list-style-type: none"> – Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie; – JST i ich jednostki organizacyjne; – Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe.
<i>Grupy docelowe</i>	<ul style="list-style-type: none"> – mieszkańcy.

Cel	2. Zintegrowana przestrzeń wysokiej jakości
Priorytet	2.2. Adaptacja do zmian klimatu
Kierunek Interwencji	2.2.2. Ochrona i odtwarzanie różnorodności biologicznej oraz naturalnej retencji w krajobrazie
<i>Planowane główne typy działań</i>	<ul style="list-style-type: none"> – zachowanie i odtwarzanie siedlisk przyrodniczych, szczególnie łąkowych i mokradłowych; – tworzenie zadrzewień śródpolnych; – zwiększanie lesistości oraz adaptacja lasów do zmian klimatu.
<i>Planowane efekty</i>	<ul style="list-style-type: none"> – odtworzenie naturalnych zdolności retencyjnych; – spowolnienie odpływu wód ze zlewni; – zwiększenie ilości zasobów dyspozycyjnych wód; – wzrost odporności terenów na wystąpienie skutków suszy; – wzrost bioróżnorodności; – wzrost poziomu pochłaniania CO₂; – zmniejszenie ryzyka wystąpienia powodzi; – poprawa jakości stanu wód.
<i>Potencjalni wnioskodawcy</i>	<ul style="list-style-type: none"> – JST i ich jednostki organizacyjne; – organizacje społeczne; – instytucje naukowo-badawcze; – Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe i jego jednostki organizacyjne; – użytkownicy gruntów leśnych; – Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska.
<i>Grupy docelowe</i>	<ul style="list-style-type: none"> – mieszkańcy.

Cel	2. Zintegrowana przestrzeń wysokiej jakości
Priorytet	2.2. Adaptacja do zmian klimatu
Kierunek Interwencji	2.2.3. Ograniczanie skutków zjawisk ekstremalnych, w tym adaptacja obszarów zurbanizowanych do zmian klimatu
<i>Planowane główne typy działań</i>	<ul style="list-style-type: none"> – inwestycje przeciwpowodziowe, m.in. budowa obiektów hydrotechnicznych czy ekologicznych zabezpieczeń przeciwpowodziowych; – przygotowywanie/aktualizacja i realizacja miejskich planów adaptacji do zmian klimatu; – rozwój zielono-niebieskiej infrastruktury dotyczącej mikro- i małej retencji na obszarach zurbanizowanych, w szczególności na terenach o największej intensywności zabudowy; – tworzenie korytarzy napowietrznych dla zachowania łączności przestrzennej między obszarami otwartymi i zurbanizowanymi oraz wewnątrz nich; – ochrona istniejących i tworzenie nowych parków czy skwerów miejskich i wiejskich, odtwarzanie zadrzewień przyulicznych; – likwidacja utwardzonych powierzchni i szerokie wdrażanie dobrych praktyk w zakresie adaptacji miast do zmian klimatu i ochrony miejskiej bioróżnorodności (m.in. tworzenie łąk kwietnych, ograniczenie koszenia, tworzenie „ogrodów deszczowych”); – dostosowanie infrastruktury do ekstremalnych zjawisk pogodowych; – budowa i modernizacja kanalizacji deszczowej.
<i>Planowane efekty</i>	<ul style="list-style-type: none"> – wzrost odporności na ryzyko wystąpienia suszy; – wzrost retencji wód deszczowych i roztopowych w miejscu ich powstania; – lepsza adaptacja przestrzeni miejskiej do skutków zmian klimatu; – przeciwdziałanie występowaniu podtopień i powodzi, w tym na obszarach miejskich.
<i>Potencjalni wnioskodawcy</i>	<ul style="list-style-type: none"> – JST i ich jednostki organizacyjne; – Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie.
<i>Grupy docelowe</i>	<ul style="list-style-type: none"> – mieszkańcy, w szczególności obszarów miejskich.

Cel	2. Zintegrowana przestrzeń wysokiej jakości
Priorytet	2.2. Adaptacja do zmian klimatu
Kierunek Interwencji	2.2.4. Adaptacja rolnictwa do zmian klimatu
<i>Planowane główne typy działań</i>	<ul style="list-style-type: none"> – rozwój mikroretencji na gruntach rolnych poprzez m.in. odtwarzanie i ochronę oczek wodnych, poprawę mikroretencyjności gleby (np. przez zastosowanie humusów),

	<p>a także odbiór i magazynowanie wody z dachów budynków oraz utwardzonych nawierzchni w obrębie gospodarstw rolnych;</p> <ul style="list-style-type: none"> – przebudowa istniejących urządzeń melioracyjnych z funkcji odwadniających na nawadniająco-odwadniające i magazynujące wodę; – likwidacja zbędnych urządzeń melioracyjnych; – wdrażanie dobrych praktyk rolniczych minimalizujących produkcję zanieczyszczeń z wykorzystaniem rozwiązań biotechnologicznych i ekohydrologicznych; – promowanie dobrych praktyk agrotechnicznych sprzyjających retencji wody i dostosowanych do nowych warunków klimatycznych; – promowanie wprowadzania odmian roślin uprawnych wysoko i stabilnie plonujących w obecnych warunkach klimatycznych; – dopłaty „retencyjne” dla gruntów rolnych poza obszarami Natura 2000: łąk, pastwisk, użytków zielonych i nieużytków, na których zaprzestano orki i innego intensywnego użytkowania oraz zwiększono retencję wody zgodnie z potrzebami siedlisk przyrodniczych i zasadami programów rolnośrodowiskowych.
<i>Planowane efekty</i>	<ul style="list-style-type: none"> – wzrost retencji wody glebowej; – ograniczenie/spowolnienie odpływu wód ze spływu powierzchniowego do rzek; – spowolnienie przesuszania pól, co przyczyniać się będzie do zmniejszenia ryzyka wystąpienia suszy rolniczej; – zwiększenie różnorodności biologicznej na terenach rolniczych.
<i>Potencjalni wnioskodawcy</i>	<ul style="list-style-type: none"> – rolnicy; – JST i ich jednostki organizacyjne; – użytkownicy wód; – właściciele urządzeń melioracyjnych.
<i>Grupy docelowe</i>	<ul style="list-style-type: none"> – mieszkańcy obszarów wiejskich; – rolnicy.

Priorytet 2.3. Poprawa dostępności transportowej

Jednym z głównych czynników rozwoju jest sprawnie funkcjonujący system transportowy. W tym względzie ważna jest poprawa dostępności transportowej rynków pracy, usług publicznych, jak i zwiększanie mobilności mieszkańców. Powyższe nabiera szczególnego znaczenia w przypadku transformacji regionów górniczych, w których dokonywana jest reorientacja specjalizacji gospodarczych pociągająca za sobą zmianę kierunków przepływu towarów i osób.

Transformacja Wielkopolski Wschodniej z całą pewnością przyczyni się do wzrostu mobilności w kierunku centrów aktywności gospodarczej „nowej gospodarki” subregionu, które wymagać będą nowych bądź ulepszonych połączeń komunikacyjnych. W tym kontekście istotne wydaje się również odpowiednie skomunikowanie terenów zdegradowanych włączonych do obiegu społeczno-gospodarczego, którym zostaną przywrócone lub nadane nowe funkcje. W zakresie transportu drogowego istotną będzie modyfikacja układu drogowego subregionu, w szczególności obejmująca dostosowanie istniejącej sieci do potrzeb zmieniającego się profilu gospodarczego oraz wzrostu natężenia ruchu. Z technicznego punktu widzenia zmiany obejmą zapewnienie sprawnych połączeń z węzłami, budowę obwodnic, a także podniesienie standardów technicznych dróg. Kluczowe znaczenie będzie miała inwestycja drogowa o znaczeniu regionalnym i krajowym dotycząca drogi krajowej nr 25, łączącej subregion z innymi częściami kraju na linii północ – południe, a także podniesienie standardu dróg krajowych nr 72 i 92. W celu kompleksowego podejścia w zakresie modernizacji dróg elementami uzupełniającymi powinny być inwestycje dotyczące budowy urządzeń organizacji i bezpieczeństwa ruchu drogowego, budowy chodników, ścieżek rowerowych, ciągów pieszko-jezdnych, a także infrastruktury towarzyszącej w pasie drogowym niezwiązanej z drogą (m.in. w zakresie ochrony środowiska czy infrastruktury społeczeństwa informacyjnego).

Sprawny system powiązań transportowych Wielkopolski Wschodniej, w tym powiązań dotyczących największych miast, jest szczególnie ważny dla zapewnienia prorozwojowego oddziaływania tych ośrodków, aktywizacji potencjałów wewnętrznych, rozwoju nowych specjalizacji subregionu, ale także dla zapewnienia spójności terytorialnej. Co ważne, dobrej jakości systemu transportowego nie należy wiązać jedynie z prawidłowo funkcjonującą siecią dróg kołowych, ale również z rozwiniętym systemem kolejowym, będącym dodatkowo odpowiedzialnością na oczekiwania społeczne dotyczące m.in. ochrony środowiska. W związku z ograniczoną wewnętrzną dostępnością infrastruktury kolejowej kluczowa jest budowa linii kolejowej Konin – Turek, mająca na celu likwidację luki w systemie sieci kolejowej. Zwiększenia wewnętrznej dostępności komunikacji kolejowej upatrywać można również w zaadaptowaniu linii kolejowych funkcjonujących na potrzeby przemysłu wydobywczego do wewnętrznej komunikacji publicznej oraz przewozu towarów. Pierwszym krokiem w kierunku budowy wewnętrznych kolejowych połączeń w Wielkopolsce Wschodniej, wykorzystujących te linie, powinno być wykonanie studium wykonalności, obejmującego analizę popytu na przewozy kolejowe, która uwzględniać powinna nakreślone kierunki transformacji subregionu.

Sama budowa nowych czy adaptacja/rewitalizacja już istniejących linii kolejowych nie spowoduje, że komunikacja kolejowa stanie się atrakcyjną alternatywą dla indywidualnego transportu samochodowego. Dlatego też kluczowa jest integracja transportu kolejowego z innymi środkami transportu, jak również zapewnienie odpowiedniej częstotliwości kursowania pociągów i komfortu przejazdów oraz dostępności dworców i przystanków kolejowych.

Sukces transportu publicznego w Wielkopolsce Wschodniej zależeć będzie także od dobrze funkcjonującego zeroemisyjnego i energooszczędnego publicznego (autobusowego) transportu miejskiego oraz międzygminnego. Efektem podjętych działań w ramach analizowanego obszaru powinno być stworzenie dopasowanej do potrzeb mieszkańców i przedsiębiorców zintegrowanej oferty przewozowej, obejmującej zarówno transport kolejowy, jak i autobusowy. W tym względzie niniejszy priorytet będzie ściśle powiązany z kierunkiem interwencji 1.1.4., dotyczącym rozwoju zeroemisyjnego i energooszczędnego transportu publicznego i mobilności miejskiej. Dla dalszego rozwoju gospodarczego subregionu, sprzyjającego budowie łańcuchów dostaw opierających się o przyjazne środowisku formy transportu, istotne są również inwestycje w rozwój infrastruktury kolejowych przewozów towarowych i intermodalnych, w tym budowa terminala intermodalnego w Koninie.

Rodzaje planowanych kierunków interwencji:

- 2.3.1.** Powiązania drogowe dostosowane do potrzeb transformacji subregionu;
- 2.3.2.** Rozwinięty system kolejowy gwarantujący sprawne powiązania wewnętrzne i zewnętrzne subregionu.

Cel	2. Zintegrowana przestrzeń wysokiej jakości
Priorytet	2.3. Poprawa dostępności transportowej
Kierunek Interwencji	2.3.1. Powiązania drogowe dostosowane do potrzeb transformacji subregionu
<i>Planowane główne typy działań</i>	<ul style="list-style-type: none"> – budowa i modernizacja drogowych obiektów inżynierskich na potrzeby transformacji gospodarczej, w tym dostosowanie sieci dróg krajowych i wojewódzkich do nacisków 11,5 t/oś; – budowa obejść drogowych miejscowości dotkniętych wysoką uciążliwością ruchu tranzytowego; – budowa ścieżek rowerowych, ciągów pieszo-jezdnych i chodników oraz infrastruktury towarzyszącej w pasie drogowym; – budowa urządzeń organizacji i bezpieczeństwa ruchu drogowego; – rozwój międzymiastowego pasażerskiego transportu zbiorowego, w tym wymiana taboru, w celu powiązania obszarów peryferyjnych z subregionalnym i lokalnymi centrami rozwoju.

<i>Planowane efekty</i>	<ul style="list-style-type: none"> – zwiększona dostępność drogowa do subregionalnego i lokalnych ośrodków wzrostu oraz obszarów wykluczonych; – poprawa bezpieczeństwa na drogach; – poprawa dostępności centrów rozwoju nowej gospodarki subregionu; – przekierowanie transportu ciężarowego związanego z rozwojem nowych centów gospodarczych poza obszary miast; – poprawa parametrów technicznych dróg; – wzrost mobilności mieszkańców; – wzrost atrakcyjności inwestycyjnej.
<i>Potencjalni wnioskodawcy</i>	<ul style="list-style-type: none"> – JST i ich jednostki organizacyjne; – związki i stowarzyszenia JST; – Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad S.A.
<i>Grupy docelowe</i>	<ul style="list-style-type: none"> – mieszkańcy; – przedsiębiorcy; – użytkownicy dróg; – turyści.

Cel	2. Zintegrowana przestrzeń wysokiej jakości
Priorytet	2.3. Poprawa dostępności transportowej
Kierunek Interwencji	2.3.2. Rozwinięty system kolejowy gwarantujący sprawne powiązania wewnętrzne i zewnętrzne subregionu
<i>Planowane główne typy działań</i>	<ul style="list-style-type: none"> – budowa linii kolejowej Konin – Turek; – budowa terminala przeładunkowego wraz z magazynami; – zakup lub modernizacja taboru kolejowego na potrzeby obsługi wybudowanych/dostosowanych linii; – rozwój połączeń kolejowych przy wykorzystaniu kolei pogórnicy; – budowa, rozbudowa lub przebudowa dworców i przystanków kolejowych.
<i>Planowane efekty</i>	<ul style="list-style-type: none"> – rozwój transportu kolejowego na potrzeby subregionalnej gospodarki; – poprawa dostępności centrów rozwoju; – zwiększona liczba pasażerów publicznego transportu zbiorowego; – likwidacja luki w infrastrukturze kolejowej na obszarze subregionu; – wzrost mobilności mieszkańców.
<i>Potencjalni wnioskodawcy</i>	<ul style="list-style-type: none"> – zarządcy infrastruktury kolejowej; – JST, ich związki i stowarzyszenia; – Samorząd Województwa Wielkopolskiego.
<i>Grupy docelowe</i>	<ul style="list-style-type: none"> – mieszkańcy; – przedsiębiorcy; – turyści.

Cel szczegółowy 3.

Aktywne społeczeństwo

Priorytet 3.1. Silny kapitał społeczny	Kierunki interwencji: 3.1.1. Zwiększanie aktywności i współpracy mieszkańców 3.1.2. Ochrona dziedzictwa i uczestnictwo w kulturze, a także wzmacnianie tożsamości mieszkańców 3.1.3. Szeroka oferta usług przemysłu czasu wolnego, w tym sportu i turystyki 3.1.4. Rewitalizacja miast i obszarów wiejskich
Priorytet 3.2. Nowoczesne usługi społeczne	Kierunki interwencji: 3.2.1. Włączenie społeczne osób dotkniętych transformacją w kierunku neutralności klimatycznej 3.2.2. Integracja społeczna osób i grup zagrożonych ubóstwem oraz wykluczeniem 3.2.3. Rozwój usług i infrastruktury społecznej w środowisku lokalnym
Priorytet 3.3. Zdrowi mieszkańcy	Kierunki interwencji: 3.3.1. Upowszechnianie profilaktyki i diagnostyki zdrowotnej oraz promocji zdrowia 3.3.2. Poprawa dostępności i jakości usług zdrowotnych

Niniejszy cel szczegółowy skierowany jest przede wszystkim do mieszkańców Wielkopolski Wschodniej w kontekście problematyki integracji i włączenia społecznego, zmian demograficznych czy budowania tożsamości subregionalnej z wykorzystaniem potencjału kulturowego, a także kształtowania odpowiednich postaw i zachowań na rzecz rozwijania zaufania społecznego, wspólnoty, kooperacji, otwartości, kreatywności, innowacyjności oraz komunikacji. W tym zakresie działania będą skoncentrowane w obrębie niżej wymienionych priorytetów:

- 3.1.** Silny kapitał społeczny;
- 3.2.** Nowoczesne usługi społeczne;
- 3.3.** Zdrowi mieszkańcy.

Priorytet 3.1. Silny kapitał społeczny

Wysoki poziom kapitału społecznego uznawany jest za istotny czynnik dynamizacji rozwoju społeczno-gospodarczego danego obszaru, dlatego w transformacji Wielkopolski Wschodniej warto, poza kompetencjami i kwalifikacjami mieszkańców, uwzględnić także element związany z ich aktywnością i zaangażowaniem w sprawy społeczności lokalnej. Zwiększanie poziomu uczestnictwa mieszkańców w lokalnych relacjach społecznych stanowić będzie narzędzie ich adaptacji do zmieniających się warunków otoczenia w ramach postępującej transformacji gospodarki. Zwiększona dostępność informacji, wzajemne zaufanie i tolerancja, a także nawiązywanie nowych znajomości powinny ułatwić mieszkańcom podejmowanie decyzji dotyczących przyszłości. Powinny również wpłynąć na poprawę sytuacji na rynku pracy, co może mieć istotne znaczenie w szczególności dla osób związanych z sektorem wydobywczym i energetycznym. Podniesienie jakości kapitału społecznego przyczyni się także do lepszej współpracy i zwiększenia efektywności działań podejmowanych na rzecz rozwoju subregionu. Wpływ na wzrost poziomu kapitału społecznego będą miały działania zwiększające aktywność obywatelską mieszkańców oraz ich zaangażowanie w życie publiczne, nakierowane w szczególności na osoby, które w największym stopniu odczuwać będą negatywne skutki transformacji Wielkopolski Wschodniej.

Planuje się wsparcie rozwoju trzeciego sektora, tj. organizacji pozarządowych, które bardzo często inicjują współpracę między różnymi grupami społecznymi. Priorytetowo traktowane będzie wzmacnianie działalności partnerów społecznych, organizacji społeczeństwa obywatelskiego oraz rozwój wolontariatu. Aktywne włączanie organizacji pozarządowych w jak najszerszy zakres działań jest niezwykle istotne dla skutecznej transformacji subregionu, dlatego należy je angażować nie tylko w przedsięwzięcia na rzecz tworzenia silnego kapitału społecznego, ale również w działania dotyczące innych obszarów, np. ochrony środowiska czy rynku pracy. Budowanie kapitału społecznego powinno odbywać się już od najmłodszych lat, stąd istotną rolę w zakresie kształtowania postaw i wzorców zachowań oraz nauki współpracy należy przypisać systemowi edukacji.

Realizowane będą ponadto przedsięwzięcia ukierunkowane na wykorzystanie i wzmocnienie istniejących potencjałów turystycznych i walorów kulturowych subregionu, które w pierwszej kolejności mają zaspokajać potrzeby mieszkańców w zakresie spędzania czasu wolnego oraz wzmocnienia poczucia wspólnoty i tożsamości. Aktywne uczestnictwo w kulturze kształtować będzie ponadto komunikatywność, umiejętność współpracy, otwartość oraz wyobraźnię, a co za tym

idzie kreatywność i innowacyjność. Cechy te mogą stanowić istotny katalizator działań rozwojowych, przyczyniający się do wzrostu dochodów oraz tworzenia nowych miejsc pracy.

Podjęmowane będą także działania w zakresie wzmacniania tożsamości subregionalnej, służące zwiększeniu poczucia identyfikacji oraz więzi z Wielkopolską Wschodnią, a także postaw obywatelskich, będących podstawą budowania kapitału społecznego, z wykorzystywaniem potencjału kulturowego tego obszaru. Obok wzmacniania tożsamości subregionalnej należy również wzmacniać tożsamość regionalną, na co pozwoli m.in. odwoływanie się do tradycji i osiągnięć, jak i kultywowanie wartości poprzednich oraz współczesnych pokoleń Wielkopolan.

Rozwój więzi społecznych oraz aktywne i wspólne spędzanie wolnego czasu możliwe będą dzięki rozwojowi w Wielkopolsce Wschodniej różnych form turystyki, sportu i rekreacji. Istotny będzie również rozwój kapitału społecznego na obszarach znajdujących się w stanie kryzysowym z powodu koncentracji problemów społecznych, którym najczęściej towarzyszą problemy gospodarcze, demograficzne, przestrzenne czy środowiskowe.

Rodzaje planowanych **kierunków interwencji:**

- 3.1.1.** Zwiększanie aktywności i współpracy mieszkańców;
- 3.1.2.** Ochrona dziedzictwa i uczestnictwo w kulturze, a także wzmacnianie tożsamości mieszkańców;
- 3.1.3.** Szeroka oferta usług przemysłu czasu wolnego, w tym sportu i turystyki;
- 3.1.4.** Rewitalizacja miast i obszarów wiejskich.

Cel	3. Aktywne społeczeństwo
Priorytet	3.1. Silny kapitał społeczny
Kierunek Interwencji	3.1.1. Zwiększanie aktywności i współpracy mieszkańców
<i>Planowane główne typy działań</i>	<ul style="list-style-type: none"> – wsparcie rozwoju sektora organizacji pozarządowych i wolontariatu; – wspieranie działań w zakresie dialogu społecznego i współpracy; – wzmacnianie partnerstwa i innych form współpracy administracji publicznej z podmiotami trzeciego sektora; – edukacja obywatelska; – animowanie aktywności mieszkańców na rzecz rozwoju lokalnego; – rozwój kompetencji i postaw obywatelskich.

<i>Planowane efekty</i>	<ul style="list-style-type: none"> – wzrost zaangażowania obywateli i różnych organizacji w życie publiczne; – wzrost kompetencji organizacji trzeciego sektora; – rozwinięte partnerstwo między sektorem publicznym a organizacjami pozarządowymi.
<i>Potencjalni wnioskodawcy</i>	<ul style="list-style-type: none"> – JST i ich jednostki organizacyjne; – związki i stowarzyszenia JST; – organizacje pozarządowe.
<i>Grupy docelowe</i>	<ul style="list-style-type: none"> – mieszkańcy.

Cel	3. Aktywne społeczeństwo
Priorytet	3.1. Silny kapitał społeczny
Kierunek Interwencji	3.1.2. Ochrona dziedzictwa i uczestnictwo w kulturze, a także wzmacnianie tożsamości mieszkańców
<i>Planowane główne typy działań</i>	<ul style="list-style-type: none"> – działania w zakresie poprawy jakości i różnorodności oferty kulturalnej, w tym z wykorzystaniem technologii cyfrowych; – upowszechnianie różnych form uczestnictwa w kulturze; – inwestycje w zachowanie obiektów zabytkowych; – rozwijanie programów edukacji kulturalnej; – organizowanie wydarzeń kulturalnych służących pielęgnowaniu polskości oraz rozwojowi i kształtowaniu świadomości narodowej, regionalnej i subregionalnej mieszkańców; – rozwój turystyki kulturowej; – poprawa dostępności zasobów dziedzictwa kulturowego, m.in. poprzez wykorzystanie technologii cyfrowych.
<i>Planowane efekty</i>	<ul style="list-style-type: none"> – wzmocnienie poczucia tożsamości subregionalnej; – poprawa jakości życia społecznego i kulturowego mieszkańców; – podniesienie atrakcyjności turystycznej subregionu.
<i>Potencjalni wnioskodawcy</i>	<ul style="list-style-type: none"> – JST i ich jednostki organizacyjne; – związki i stowarzyszenia JST; – instytucje kultury; – organizacje pozarządowe; – kościoły i inne związki wyznaniowe; – przedsiębiorcy.
<i>Grupy docelowe</i>	<ul style="list-style-type: none"> – mieszkańcy; – turyści.

Cel	3. Aktywne społeczeństwo
Priorytet	3.1. Silny kapitał społeczny
Kierunek Interwencji	3.1.3. Szeroka oferta usług przemysłu czasu wolnego, w tym sportu i turystyki
<i>Planowane główne typy działań</i>	<ul style="list-style-type: none"> – rozwijanie infrastruktury sportowej, rekreacyjnej i turystycznej, w tym infrastruktury na rzecz ochrony środowiska przyrodniczego ułatwiającej kanalizowanie ruchu turystycznego; – tworzenie przestrzeni publicznych sprzyjających podejmowaniu aktywności fizycznej; – promowanie aktywności fizycznej wśród mieszkańców; – aktywizacja fizyczna mieszkańców, w szczególności dzieci i młodzieży oraz osób starszych; – tworzenie miejsc integracji społecznej, umożliwiających wspólne spędzanie czasu wolnego w przestrzeni publicznej; – organizacja czasu wolnego dzieci i młodzieży ze szczególnym uwzględnieniem aktywności kulturalnej, społecznej, artystycznej i sportowej.
<i>Planowane efekty</i>	<ul style="list-style-type: none"> – wzrost jakości kapitału społecznego; – poprawa stanu zdrowia mieszkańców; – poprawa jakości życia społecznego mieszkańców; – podniesienie atrakcyjności turystycznej subregionu.
<i>Potencjalni wnioskodawcy</i>	<ul style="list-style-type: none"> – JST i ich jednostki organizacyjne; – związki i stowarzyszenia JST; – przedsiębiorcy; – uczelnie wyższe; – Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe i jego jednostki organizacyjne; – organizacje społeczne; – organizacje pozarządowe.
<i>Grupy docelowe</i>	<ul style="list-style-type: none"> – mieszkańcy; – organizacje społeczne; – organizacje pozarządowe; – turyści.

Cel	3. Aktywne społeczeństwo
Priorytet	3.1. Silny kapitał społeczny
Kierunek Interwencji	3.1.4. Rewitalizacja miast i obszarów wiejskich
<i>Planowane główne typy działań</i>	<ul style="list-style-type: none"> – kompleksowa realizacja działań na obszarach zdegradowanych (wynikających z programów rewitalizacji) mających na celu wyprowadzenie ich ze stanu kryzysowego oraz wzrost aktywności społecznej i gospodarczej ich mieszkańców, m.in. poprzez

	przywrócenie lub nadanie im nowych funkcji społecznych, gospodarczych, środowiskowych, przestrzenno-funkcjonalnych oraz technicznych.
<i>Planowane efekty</i>	<ul style="list-style-type: none"> – zwiększona aktywność społeczna i gospodarcza mieszkańców obszarów zdegradowanych; – nadanie i przywrócenie zdegradowanym obszarom ich funkcji, w szczególności społecznych; – wyprowadzenie obszarów zdegradowanych ze stanu kryzysowego; – poprawa warunków życia lokalnej społeczności.
<i>Potencjalni wnioskodawcy</i>	<ul style="list-style-type: none"> – JST i ich jednostki organizacyjne; – związki i stowarzyszenia JST; – organizacje pozarządowe; – instytucje pomocy i integracji społecznej; – instytucje kultury; – kościoły i związki wyznaniowe; – przedsiębiorcy; – instytucje edukacyjne; – szkoły wyższe; – instytucje rynku pracy; – organizacje społeczne; – wspólnoty i spółdzielnie mieszkaniowe; – towarzystwa budownictwa społecznego.
<i>Grupy docelowe</i>	– mieszkańcy obszarów zdegradowanych.

Priorytet 3.2. Nowoczesne usługi społeczne

Zgodnie z *Agendą 2030*¹³¹ wysiłek transformacyjny powinien koncentrować się na wyeliminowaniu ubóstwa we wszystkich jego przejawach, które w subregionie kształtuje się, w porównaniu do innych obszarów województwa wielkopolskiego, na względnie wysokim poziomie. Jest to niezbędny warunek zrównoważonego rozwoju dla jednoczesnej realizacji szeregu działań z różnych sfer. Transformacja społeczno-gospodarcza związana z wygaszaniem przemysłu wydobywczego pociąga za sobą konieczność wypracowania i osiągnięcia pewnego stanu mobilizacji społecznej, w znaczeniu pozytywnym – gotowości do zmian. Transformacji dokonującej się w gospodarce i przemyśle musi towarzyszyć głęboka zmiana społeczna, związana m.in. z akceptacją innego funkcjonowania na rynku pracy, zmianami stylu życia oraz sposobu myślenia o sobie w kontekście zajmowanego miejsca we wspólnocie

¹³¹ *Przekształcamy nasz świat: Agenda na rzecz zrównoważonego rozwoju do roku 2030*, Rezolucja przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Organizacji Narodów Zjednoczonych, A/RES/70/1, 2015.

lokalnej. Dlatego też, oprócz przedsięwzięć wdrażanych w obszarze gospodarczym czy środowiskowym, istotne jest podejmowanie działań na rzecz rozwiązywania problemów ubóstwa i wykluczenia społecznego rodzin oraz osób zaliczanych do grup wysokiego ryzyka socjalnego, które bez wsparcia nie są w stanie poprawić swojej sytuacji życiowej. Ważny jest również aspekt upodmiotowienia i wzmocnienia (empowermentu) całych wspólnot lokalnych i zapobiegania tworzeniu się zjawiska wyuczzonej bezradności. Niezbędne będą działania w zakresie włączania społecznego osób poszukujących pracy, zwłaszcza kobiet, osób z niepełnosprawnością i innych grup społecznych zagrożonych marginalizacją. W tym względzie ważnym elementem będzie rozwój w Wielkopolsce Wschodniej usług świadczonych przez lokalne środowiska oraz rozwój infrastruktury społecznej w środowisku lokalnym.

Działania w obszarze polityki społecznej powinny koncentrować się na pracownikach (i ich rodzinach), którzy utracili pracę w związku z transformacją w kierunku gospodarki zeroemisyjnej, w szczególności zatrudnionych w sektorze wydobywczo-energetycznym. Transformacja energetyczna subregionu, której kluczowym efektem będzie zakończenie działalności wydobywczej oraz energetyki opartej na węglu, a co za tym idzie likwidacja wielu miejsc pracy, może przełożyć się na wzrost natężenia problemów społecznych wynikających z trudności w znalezieniu nowego zatrudnienia. Obecnie jednym z głównych powodów udzielania pomocy społecznej w Wielkopolsce Wschodniej jest bezrobocie, co potwierdza konieczność wzmocnienia usług skierowanych do grup pracowników zagrożonych zmianami związanymi z transformacją (i ich rodzin).

W działaniach z zakresu ubóstwa należy uwzględnić także kwestię ubóstwa energetycznego mieszkańców subregionu. Wzrost jego skali, na który wpływ będą miały także zmiany klimatyczne, może skutkować zwiększeniem zagrożenia wykluczeniem społecznym. Instytucjami działającymi i silnie zakorzenionymi w społecznościach lokalnych są podmioty ekonomii społecznej. Ich oddziaływanie na budowanie spójności społecznej jest kluczowe dla wspierania transformacji w kierunku neutralności klimatycznej. W związku z powyższym wśród podejmowanych działań uwzględnić należy także takie, które pozwolą na włączenie podmiotów ekonomii społecznej w zieloną transformację. Kluczowe w tym aspekcie może być ich zaangażowanie w przedsięwzięcia ukierunkowane na zmniejszanie skali ubóstwa, a także na podnoszenie świadomości ekologicznej mieszkańców w zakresie konieczności oszczędnego korzystania z energii.

W związku ze zmianami demograficznymi, w tym dotyczącymi starzenia się społeczeństwa, istotne jest nakierowanie wsparcia również na seniorów. Należy zapewnić im dostęp do wyspecjalizowanych usług, a także do instytucji i placówek

o charakterze informacyjnym i doradczym. Konieczne jest podjęcie działań na rzecz koordynacji usług społecznych z usługami zdrowotnymi. Planuje się rozwój usług świadczonych w formach zdeinstytucjonalizowanych w miejscu zamieszkania osób starszych, m.in. w postaci środowiskowych domów samopomocy czy dziennych domów pomocy, a także mieszkań chronionych i wspomaganych. Podejmować należy również działania na rzecz wzmocnienia środowisk senioralnych poprzez lokalną animację tych środowisk. Służyć temu będą m.in. tworzenie klubów seniora czy lokalnych rad seniorów, wsparcie uniwersytetów trzeciego wieku, a także podejmowanie działań międzypokoleniowych.

Rodzaje planowanych kierunków interwencji:

- 3.2.1.** Włączenie społeczne osób dotkniętych transformacją w kierunku neutralności klimatycznej;
- 3.2.2.** Integracja społeczna osób i grup zagrożonych ubóstwem oraz wykluczeniem;
- 3.2.3.** Rozwój usług i infrastruktury społecznej w środowisku lokalnym.

Cel	3. Aktywne społeczeństwo
Priorytet	3.2. Nowoczesne usługi społeczne
Kierunek Interwencji	3.2.1. Włączenie społeczne osób dotkniętych transformacją w kierunku neutralności klimatycznej
<i>Planowane główne typy działań</i>	<ul style="list-style-type: none"> – usługi wspierające indywidualne przygotowanie pracowników do zmiany, w tym indywidualne pakiety usług rozwojowych (analiza predyspozycji zawodowych, coaching, doradztwo, wsparcie psychologiczne i psychoterapeutyczne, powiązane ze szkoleniami zawodowymi i innymi formami podnoszenia kompetencji i kwalifikacji); – realizacja programów wspierających aktywność społeczno-zawodową kobiet z rodzin dotkniętych transformacją (analiza predyspozycji zawodowych, coaching, doradztwo, wsparcie psychologiczne i psychoterapeutyczne, powiązane ze szkoleniami zawodowymi i innymi formami podnoszenia kompetencji i kwalifikacji); – realizacja programów wspierających aktywność edukacyjną, społeczną i zawodową dzieci i młodzieży z obszarów dotkniętych transformacją (psychoprofilaktyka w szkołach, programy wspierające kompetencje sprawcze i przedsiębiorcze, wzmocnienie systemu doradztwa edukacyjno-zawodowego);

	<ul style="list-style-type: none"> – rozwój usług zatrudnienia wspomaganego, wspieranego i socjalnego oraz wsparcie tworzenia miejsc pracy w przedsiębiorstwach społecznych; – budowa systemu poradnictwa (prawnego, psychologicznego, rodzinnego) i interwencji kryzysowej dla osób i rodzin borykających się z problemami związanymi bezpośrednio lub pośrednio z procesem transformacji (np. prawne, ekonomiczne, psychologiczne); – realizacja programów z zakresu wsparcia spójności społecznej społeczności lokalnych, szczególnie na terenach zamieszkałych przez osoby najbardziej dotknięte transformacją (m.in. przy zastosowaniu metody organizacji społeczności lokalnej); – realizacja programów dotyczących przygotowania mieszkańców do transformacji energetycznej – edukacji ekologicznej, programów niwelacji ubóstwa energetycznego; – wsparcie kadr instytucji integracji społecznej i systemu edukacji w zakresie interwencji kryzysowej; – wsparcie dostępności usług profilaktycznych w zakresie zapobiegania kryzysom psychicznym; – wsparcie JST w zakresie zarządzania zmianami społecznymi na ich terenie.
<i>Planowane efekty</i>	<ul style="list-style-type: none"> – ograniczenie ryzyka wystąpienia możliwych negatywnych skutków mogących towarzyszyć transformacji społeczno-gospodarczej, w tym przede wszystkim: ubóstwa, wykluczenia społecznego, kryzysów psychicznych; – powrót na rynek pracy osób z grup wysokiego ryzyka socjalnego; – pełne uczestnictwo w życiu społecznym osób objętych wsparciem; – zmniejszenie skali ubóstwa i wykluczenia; – zwiększenie potencjału JST do zarządzania zmianami społecznymi na ich terenie.
<i>Potencjalni wnioskodawcy</i>	<ul style="list-style-type: none"> – JST i ich jednostki organizacyjne; – związki i stowarzyszenia JST; – podmioty ekonomii społecznej; – podmioty działające na rzecz integracji społecznej i włączenia społecznego.
<i>Grupy docelowe</i>	<ul style="list-style-type: none"> – osoby dotknięte bezpośrednio i pośrednio transformacją społeczno-gospodarczą, w tym szczególnie pracownicy tracący miejsca pracy (i ich rodziny).

Cel	3. Aktywne społeczeństwo
Priorytet	3.2. Nowoczesne usługi społeczne
Kierunek Interwencji	3.2.2. Integracja społeczna osób i grup zagrożonych ubóstwem oraz wykluczeniem
<i>Planowane główne typy działań</i>	<ul style="list-style-type: none"> – realizacja programów z zakresu edukacji ekonomicznej; – budowa systemu poradnictwa dla osób w trudnej sytuacji (np. prawne, psychologiczne); – inicjatywy umożliwiające wykorzystanie potencjału i doświadczenia osób starszych; – zwiększanie dostępności usług wspierających rodzinę w jej zadaniach i funkcjach, np. tworzenie lokalnych klubów dla rodzin, usług asystenckich dla rodzin z problemami opiekuńczo-wychowawczymi; – tworzenie inicjatyw wsparcia dzieci, w tym prowadzenie placówek wsparcia dziennego w formie pracy podwórkowej; – przeciwdziałanie samotności i marginalizacji seniorów (np. wdrażanie innowacji wypracowanych w ramach lokalnych inkubatorów); – wsparcie dla osób i rodzin zagrożonych ubóstwem energetycznym; – ograniczenie skali wykluczenia cyfrowego, szczególnie wśród seniorów; – pobudzanie lokalnej aktywności mieszkańców w celu przezwyciężenia problemów indywidualnych i grupowych.
<i>Planowane efekty</i>	<ul style="list-style-type: none"> – powrót na rynek pracy osób z grup wysokiego ryzyka socjalnego; – pełne uczestnictwo w życiu społecznym osób objętych wsparciem; – zmniejszenie skali ubóstwa i wykluczenia; – wzmocnienie poczucia wpływu i sprawstwa osób z grup marginalizowanych/wykluczonych społecznie, a tym samym budowanie pozytywnego poczucia własnej wartości; – wspieranie osób z grup ryzyka w utrzymywaniu codziennych aktywności życiowych; – dalsze funkcjonowanie osób potrzebujących wsparcia w „normalnym życiu”.
<i>Potencjalni wnioskodawcy</i>	<ul style="list-style-type: none"> – JST i ich jednostki organizacyjne; – związki i stowarzyszenia JST; – podmioty ekonomii społecznej; – uczelnie wyższe; – podmioty działające na rzecz aktywizacji społeczno-zawodowej, których podstawowym zadaniem nie jest działalność gospodarcza.
<i>Grupy docelowe</i>	<ul style="list-style-type: none"> – osoby zagrożone ubóstwem i/lub wykluczeniem społecznym; – otoczenie osób zagrożonych ubóstwem i/lub wykluczeniem społecznym.

Cel	3. Aktywne społeczeństwo
Priorytet	3.2. Nowoczesne usługi społeczne
Kierunek Interwencji	3.2.3. Rozwój usług i infrastruktury społecznej w środowisku lokalnym
<i>Planowane główne typy działań</i>	<ul style="list-style-type: none"> – rozwój usług aktywizacji i integracji w wymiarze społecznym i zawodowym; – rozwój i upowszechnienie środowiskowych form usług opiekuńczych; – wsparcie systemów zatrudniania wspomaganego i wspieranego; – rozwój pracy socjalnej; – działania wspierające aktywność społeczno-zawodową opiekunów osób starszych; – rozwój usług umożliwiających osobom starszym prowadzenie niezależnego życia w dotychczasowym środowisku, np. dzienne domy pomocy społecznej, usługi opiekuńcze w miejscu zamieszkania; – rozwój opieki całodobowej, w tym domów pomocy społecznej; – zwiększanie dostępności mieszkalnictwa wspomaganego i chronionego; – rozwój innowacji społecznych, np. domy wielopokoleniowe; – rozwój podmiotów zatrudnienia socjalnego, m.in. centrów i klubów integracji społecznej; – wsparcie organizacji działających na rzecz osób wykluczonych i seniorów; – wspieranie działań włączających podmioty ekonomii społecznej w zieloną transformację.
<i>Planowane efekty</i>	<ul style="list-style-type: none"> – włączenie społeczne grup marginalizowanych i zagrożonych marginalizacją; – ekonomiczne i społeczne usamodzielnienie się osób objętych działaniami.
<i>Potencjalni wnioskodawcy</i>	<ul style="list-style-type: none"> – JST; – związki i stowarzyszenia JST; – ośrodki pomocy społecznej; – powiatowe centra pomocy rodzinie; – podmioty ekonomii społecznej; – spółdzielnie mieszkaniowe, towarzystwa budownictwa społecznego; – organizacje pozarządowe.
<i>Grupy docelowe</i>	<ul style="list-style-type: none"> – osoby zagrożone ubóstwem i/lub wykluczeniem społecznym; – otoczenie osób zagrożonych ubóstwem i/lub wykluczeniem społecznym.

Priorytet 3.3. Zdrowi mieszkańcy

Stan zdrowia w istotny sposób wpływa na jakość kapitału ludzkiego i jakość życia mieszkańców, a także warunkuje ich aktywność zawodową. W powiązaniu z niskim poziomem opieki zdrowotnej stanowi poważne wyzwanie dla rozwoju subregionu, również w obliczu postępujących zmian klimatycznych, które w coraz większym zakresie wpływają na zdrowie (np. ekstremalne upały stanowią szczególne zagrożenie dla dzieci i osób starszych).

W ramach priorytetu konieczne jest podjęcie szeregu działań w zakresie profilaktyki oraz wczesnej diagnostyki, poprawy jakości i dostępności usług ochrony zdrowia, rozwoju opieki długoterminowej, a także – szczególnie istotnych ze względu na starzenie się społeczeństwa – opieki hospicyjnej i geriatrycznej. Wyzwaniem jest zwiększenie dostępu do specjalistycznej opieki zdrowotnej, a także do usług zdrowotnych i powiązanych z nimi usług społecznych w środowisku lokalnym. Z uwagi na niewystarczającą dostępność i jakość usług zdrowotnych w subregionie, istotne będzie także wspieranie kształcenia kadr medycznych oraz zwiększanie liczby personelu medycznego i okołomedycznego (m.in. poprzez wprowadzanie zachęt dla nowo wykształconych kadr do wiązania ich przyszłej aktywności zawodowej z Wielkopolską Wschodnią). W dobie cyfrowej rewolucji rozwijane będą innowacyjne technologie w ochronie zdrowia, w tym m.in. telemedycyna czy teleopieka. Podejmowane będą również działania mające na celu zwiększenie świadomości zdrowotnej mieszkańców subregionu, a także promujące aktywny i zdrowy styl życia.

Planowane działania z zakresu zdrowia odpowiadają Zaleceniu Rady UE¹³² w zakresie poprawy dostępności, odporności i skuteczności systemu ochrony zdrowia, m.in. przez zapewnienie wystarczających zasobów i przyspieszenie wdrażania usług e-zdrowia.

Rodzaje planowanych kierunków interwencji:

- 3.3.1.** Upowszechnianie profilaktyki i diagnostyki zdrowotnej oraz promocji zdrowia;
- 3.3.2.** Poprawa dostępności i jakości usług zdrowotnych.

---

¹³² Zalecenie Rady z dnia 20 lipca 2020 r. w sprawie krajowego programu reform Polski na 2020 r., zawierające opinię Rady na temat przedstawionego przez Polskę programu konwergencji na 2020 r. (Dz. U. UE C 282/135 z 26.8.2020).

Cel	3. Aktywne społeczeństwo
Priorytet	3.3. Zdrowi mieszkańcy
Kierunek Interwencji	3.3.1. Upowszechnianie profilaktyki i diagnostyki zdrowotnej oraz promocji zdrowia
<i>Planowane główne typy działań</i>	<ul style="list-style-type: none"> – realizacja programów profilaktyki i diagnostyki w zakresie istotnych dla subregionu jednostek chorobowych; – profilaktyka kryzysów i zaburzeń psychicznych, w tym rozwój psychoprofilaktyki w szkołach oraz środowiskowych form pomocy; – profilaktyka chorób zawodowych oraz wczesne wykrywanie problemów zdrowotnych zasobów pracy; – promocja aktywnego i zdrowego stylu życia, w tym edukacja służąca podnoszeniu świadomości zdrowotnej społeczeństwa; – kształtowanie zachowań prozdrowotnych w placówkach opiekuńczych i edukacyjnych.
<i>Planowane efekty</i>	<ul style="list-style-type: none"> – wczesne wykrywanie i leczenie chorób; – ograniczenie liczby zgonów w przyszłości; – ograniczenie niekorzystnych wzorców zachowań zdrowotnych; – wzrost świadomości mieszkańców w zakresie zdrowego stylu życia.
<i>Potencjalni wnioskodawcy</i>	<ul style="list-style-type: none"> – JST; – związki i stowarzyszenia JST; – podmioty świadczące usługi zdrowotne; – organizacje pozarządowe, których działalność statutowa dotyczy promocji i ochrony zdrowia; – podmioty ekonomii społecznej; – uczelnie wyższe; – jednostki oświatowe; – przedsiębiorcy.
<i>Grupy docelowe</i>	<ul style="list-style-type: none"> – mieszkańcy; – pracownicy.

Cel	3. Aktywne społeczeństwo
Priorytet	3.3. Zdrowi mieszkańcy
Kierunek Interwencji	3.3.2. Poprawa dostępności i jakości usług zdrowotnych
<i>Planowane główne typy działań</i>	<ul style="list-style-type: none"> – rozwój ambulatoryjnej opieki specjalistycznej; – poprawa dostępu do lekarzy podstawowej opieki zdrowotnej; – wspieranie kształcenia i doskonalenia zawodowego kadr medycznych oraz przeciwdziałanie niedoborom personelu medycznego;

	<ul style="list-style-type: none"> – poprawa dostępności wysokiej jakości opieki długoterminowej, w tym w formie środowiskowej; – poprawa dostępu do placówek świadczących usługi długoterminowej opieki medycznej oraz pielęgnacyjno-opiekuńczej dla osób starszych (m.in. do domowej długoterminowej opieki, dziennych domów opieki medycznej, zakładów opiekuńczo-leczniczych czy zakładów pielęgnacyjno-opiekuńczych); – koordynacja opieki zdrowotnej i społecznej; – upowszechnienie wykorzystania nowoczesnych technologii i rozwiązań cyfrowych (np. teleopieki, telemedycyny i telerehabilitacji).
<i>Planowane efekty</i>	<ul style="list-style-type: none"> – zwiększona dostępność i jakość usług zdrowotnych; – deinstytucjonalizacja usług zdrowotnych; – skuteczniejsze i efektywniejsze leczenie mieszkańców, w tym osób starszych.
<i>Potencjalni wnioskodawcy</i>	<ul style="list-style-type: none"> – JST; – związki i stowarzyszenia JST; – podmioty świadczące usługi zdrowotne.
<i>Grupy docelowe</i>	<ul style="list-style-type: none"> – mieszkańcy.

05

TERYTORIALNY WYMIAR TRANSFORMACJI WIELKOPOLSKI WSCHODNIEJ

5.1 Obszary Strategicznej Interwencji

*Ustawa o zasadach prowadzenia polityki rozwoju*¹³³ definiuje obszar strategicznej interwencji jako „obszar o zidentyfikowanych lub potencjalnych powiązaniach funkcjonalnych lub o szczególnych warunkach społecznych, gospodarczych lub przestrzennych, decydujących o występowaniu barier rozwoju lub trwałych, możliwych do aktywowania potencjałów rozwojowych, do którego jest kierowana interwencja publiczna łącząca inwestycje, w szczególności gospodarcze, infrastrukturalne lub w zasoby ludzkie, finansowane z różnych źródeł, lub rozwiązania regulacyjne”. Inaczej mówiąc, jest to wyznaczone terytorium, do którego adresowana ma być polityka rozwoju, mająca na celu wywołanie określonych zmian. Wraz z wyznaczeniem OSI formułowane powinny być specjalne instrumenty prorozwojowe im dedykowane.

W przypadku województwa wielkopolskiego OSI zostały określone w *Strategii rozwoju województwa wielkopolskiego do 2030 roku*¹³⁴ poprzez integrację dwóch podejść: regionalnego i krajowego. Wyróżniono w niej dziewięć regionalnych OSI¹³⁵ (sześć miejskich obszarów funkcjonalnych i trzy obszary funkcjonalne szczególnego zjawiska w skali regionalnej) oraz dwa OSI krajowe.

Jednym z regionalnych OSI wyznaczonych w SRWW jest Wielkopolska Wschodnia, zidentyfikowana jako Wschodni Obszar Funkcjonalny, będący jednym z trzech obszarów funkcjonalnych szczególnego zjawiska w skali regionalnej. Instrumentem prorozwojowym dla tej części województwa wielkopolskiego, zgodnie z przyjętymi założeniami, będzie *Terytorialny plan sprawiedliwej transformacji Wielkopolski Wschodniej*, realizowany poprzez środki dedykowane w ramach perspektywy finansowej 2021-2027. W granicach Wielkopolski Wschodniej wyodrębniono ponadto inne OSI, tj.:

¹³³ Ustawa z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (t.j. Dz. U. z 2019 r. poz. 1295 z późn. zm.).

¹³⁴ *Strategia rozwoju województwa wielkopolskiego do 2030 roku*, Uchwała nr XVII/287/20 Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z dnia 27 stycznia 2020 r.

¹³⁵ Podstawę wyznaczania regionalnych OSI stanowi PZPWW.

- Koniński Obszar Funkcjonalny, wsparcie którego powinno skupiać się na wzmacnianiu konkurencyjności i zdolności do dyfuzji czynników rozwojowych na sąsiednie obszary zurbanizowane i o charakterze rolniczym. Ponadto pewne interwencje podjęte w KOF stanowić powinny dźwignię rozwojową dla obszarów wykraczających poza jego granice;
- OSI krajowe wynikające z polityki regionalnej rządu RP wyrażonej w KSRR¹³⁶:
  - Miasta średnie tracące funkcje społeczno-gospodarcze – trzy miasta: Konin, Koło, Turek;
  - Obszary zagrożone trwałą marginalizacją – sześć gmin: Babiak, Chodów, Olszówka, Przedecz, Wierzbinek, Wilczyn.

Interwencja prowadzona w miastach średnich tracących funkcje, zgodnie z zapisami KSRR, powinna prowadzić do odbudowy bazy gospodarczej oraz wzmocnienia ich roli jako centrów aktywności społecznej i gospodarczej. Działania podejmowane na obszarach marginalizowanych powinny natomiast prowadzić w szczególności do rozwoju lokalnych przedsiębiorstw, wzrostu liczby lokalnych miejsc pracy, zwiększenia dochodów mieszkańców oraz bazy dochodowej samorządów terytorialnych. Obszary zagrożone trwałą marginalizacją to terytoria położone na obrzeżach województwa wielkopolskiego, w związku z czym działania rozwojowe ich dotyczące powinny być ważnym przedmiotem współpracy na szczeblu ponadregionalnym, dążącej do zmniejszenia dysproporcji rozwojowych.

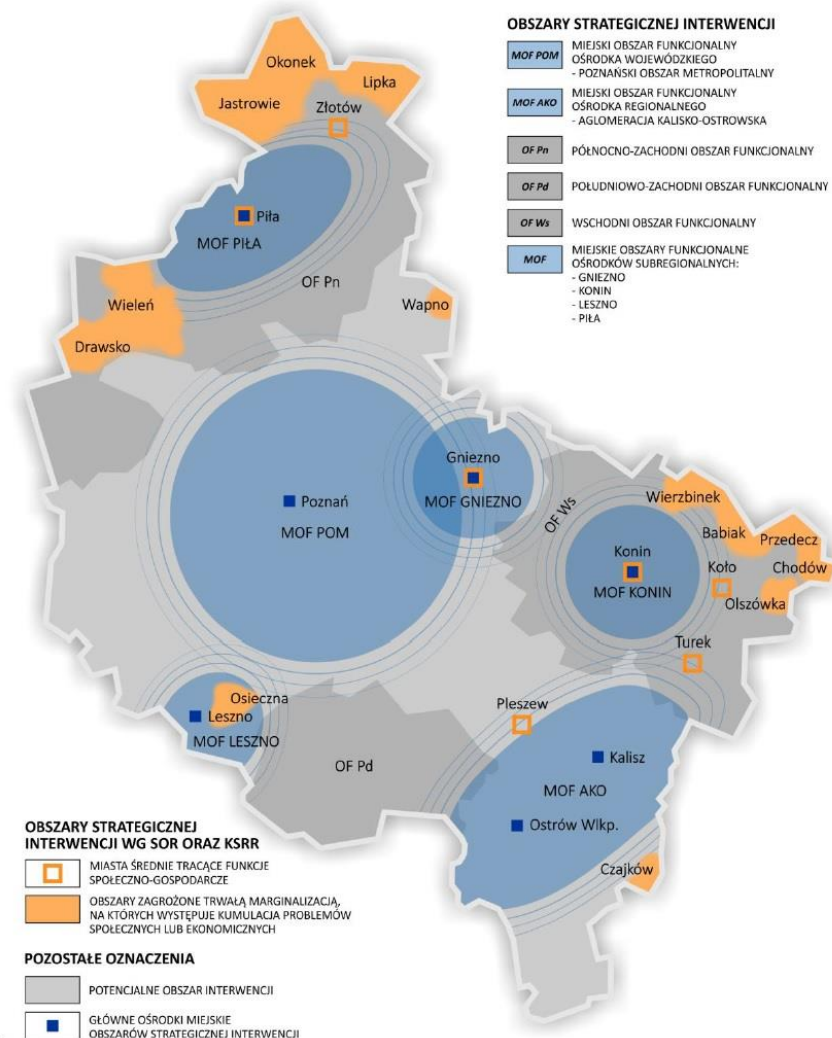
Transformacja subregionu dotyczy całego obszaru Wielkopolski Wschodniej. Zaproponowane w koncepcji (a docelowo w strategicznym dokumencie długookresowym) kierunki interwencji będą zmierzały do objęcia wsparciem wszystkich zlokalizowanych na tym obszarze jednostek terytorialnych, przy czym szczególna uwaga skierowana zostanie na tereny, na których skala problemów rozwojowych jest największa, a także na obszary oddalone od większych ośrodków miejskich (wyróżniające się negatywnie brakiem możliwości efektywnego korzystania z bodźców rozwojowych). Istotne miejsce wśród wyróżnionych jednostek będą miały gminy w największym stopniu dotknięte transformacją w kierunku neutralności klimatycznej, tj. gminy, na obszarze których występują tereny pogórnice, prowadzona jest aktualnie działalność wydobywcza węgla brunatnego czy koncentruje się znaczna liczba pracowników Grupy ZE PAK i w których istotny odsetek ogółu zatrudnionych stanowią osoby pracujące w Grupie ZE PAK. Ważne jest również szczególne wsparcie

---

¹³⁶ Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030, Uchwała nr 102 Rady Ministrów z dnia 17 września 2019 r.

tych części subregionu, na które negatywnie oddziałują zakłady górnicze, przede wszystkim poprzez negatywny wpływ na środowisko przyrodnicze.

Rycina 47. Obszary strategicznej interwencji w województwie wielkopolskim o indywidualnym zasięgu¹³⁷

Źródło: Strategia rozwoju województwa wielkopolskiego do 2030 roku, Uchwała nr XVII/287/20 Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z dnia 27 stycznia 2020 r.

¹³⁷ Rycina nie uwzględnia Gminy Wilczyn, która znalazła się na zaktualizowanej liście gmin zagrożonych trwałą marginalizacją stworzonej na potrzeby programowania 2021-2027. Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030, Uchwała nr 102 Rady Ministrów z 17 września 2019 r. Załącznik 1. Lista gmin zagrożonych trwałą marginalizacją: programowanie 2021-2027.

5.2 Miasta i obszary wiejskie

Podstawową strukturę funkcjonalną Wielkopolski Wschodniej stanowią obszary miejskie i wiejskie. Jak wskazano w SRWW *„z punktu widzenia rozwoju społeczno-gospodarczego miasto i wieś tworzą całość – w przestrzeni społeczno-gospodarczej stanowią nierozdzielny i trwały system interakcji, będąc jednocześnie jego autonomicznymi elementami. Ta niezależność wynika ze specyfiki zjawisk i problemów występujących na obszarach miejskich i wiejskich, a tym samym wymaga zróżnicowanych działań”*¹³⁸.

W Wielkopolsce Wschodniej głównymi źródłami czynników wzrostu, oprócz miasta Konina, są pozostałe miasta powiatowe, tj. Koło, Słupca i Turek, które pełnią rolę wspierającą w stosunku do ośrodka subregionalnego. Oferują one usługi publiczne podstawowe i ponadlokalne, w szczególności z zakresu edukacji, kultury, transportu publicznego, usług teleinformatycznych oraz administracyjnych. Mają szczególne znaczenie dla obszarów wiejskich, będąc miejscem koncentracji i tworzenia funkcji pozarolniczych, aktywizując te tereny, a także stanowiąc dla nich główny rynek pracy¹³⁹. Mniejsze miasta subregionu, w szczególności te zlokalizowane poza strefami wpływu ośrodków powiatowych, pełnią istotną rolę w kreowaniu uwarunkowań społeczno-gospodarczych w swoim najbliższym otoczeniu – stanowią lokalne centra pełniące funkcje gospodarczo-usługowe. Działania w zakresie poszczególnych miast Wielkopolski Wschodniej powinny zostać zatem nakierowane na wzmacnianie ich potencjału, m.in. poprzez wzrost aktywności gospodarczej i rozwój przedsiębiorczości, zwiększenie zatrudnienia oraz wzrost aktywności i rozwijanie kompetencji mieszkańców. Szczególną uwagę powinno się zwrócić na miasta, które nie znajdują się pod bezpośrednim wpływem najważniejszych ośrodków gospodarczych subregionu.

Z punktu widzenia działań na rzecz zwiększania spójności Wielkopolski Wschodniej oraz konkurencyjności jej gospodarki istotne jest również wsparcie obszarów wiejskich. W subregionie, przyjmując jako kryterium podziału położenie względem większych miast, można zidentyfikować co najmniej dwa rodzaje obszarów wiejskich, tj.:

- obszary wiejskie znajdujące się w strefie bezpośredniego oddziaływania procesów rozwojowych większych ośrodków miejskich. Znajdują się one w strefie bezpośredniego oddziaływania potencjału rozwojowego tych miast,

---

¹³⁸ *Strategia rozwoju województwa wielkopolskiego do 2030 roku*, Uchwała nr XVI/287/20 Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z dnia 27 stycznia 2020 r.

¹³⁹ *Plan zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego. Wielkopolska 2020+*, Uchwała nr V/70/19 Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z dnia 25 marca 2019 r.

a przewagę konkurencyjną zyskują m.in. dzięki dobrym połączeniom komunikacyjnym. Z drugiej zaś strony na tych obszarach zauważalne jest np. zjawisko suburbanizacji czy zatracania pierwotnych funkcji wiejskich;

- obszary wiejskie wymagające wsparcia, położone w znacznej odległości od większych ośrodków miejskich, a co za tym idzie znajdujące się poza wpływem bezpośredniego oddziaływania potencjału rozwojowego tych miast.

Wielkopolska Wschodnia cechuje się bardzo dużym zróżnicowaniem. Z jednej strony w subregionie znajdują się obszary wiejskie o dużym odsetku terenów prawnie chronionych, a z drugiej istnieją obszary intensywnego rolnictwa czy też tereny przekształcone przez działalność wydobywczą. Istniejące zróżnicowanie obszarów wiejskich niesie ze sobą potrzebę stosowania różnorodnych instrumentów rozwoju. Powinny być one dostosowane do pełnionych przez te obszary funkcji oraz do ich profilu gospodarczego, a także uwzględniać w szczególności potrzebę podnoszenia jakości życia mieszkańców. Istotnymi działaniami w tym przypadku będą m.in. poprawa warunków dla rozwoju przedsiębiorczości, zwiększanie dostępności transportowej, rozwój infrastruktury wodno-kanalizacyjnej czy teleinformatycznej. Szansą na przyspieszenie rozwoju obszarów wiejskich będzie również ożywienie mniejszych miast, m.in. poprzez wzmacnianie procesów odnowy. W związku z założeniem, że rolnictwo w Wielkopolsce Wschodniej jest (i będzie) jednym z najważniejszych działów gospodarki, istotne wydają się działania z zakresu m.in. modernizacji i restrukturyzacji gospodarstw rolnych, zwiększenia opłacalności produkcji rolniczej, rozwoju lokalnych rynków rolno-spożywczych, wsparcia gospodarstw ekologicznych, a także promowania żywności wysokiej jakości. W odniesieniu do rolnictwa duże znaczenie mają także przedsięwzięcia zwiększające zasoby wodne w subregionie, m.in. w zakresie małej retencji.

Powyższe ogólne założenia dotyczące wsparcia obszarów miejskich i wiejskich Wielkopolski Wschodniej zostaną uszczegółowione w trakcie dalszych prac planistycznych, podczas których powinna zostać zaprojektowana bardziej szczegółowa interwencja wobec tego typu terenów.

06

**SPÓJNOŚĆ Z INNYMI
KRAJOWYMI, REGIONALNYMI
LUB TERYTORIALNYMI
STRATEGIAMI I PLANAMI**

W ramach sprawiedliwej transformacji Wielkopolski Wschodniej podejmowane będą działania przyczyniające się do realizacji treści dokumentów strategicznych i planistycznych poziomu krajowego, w tym zapisów *Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)*¹⁴⁰. W zakresie celu szczegółowego I Trwały wzrost gospodarczy oparty coraz silniej o wiedzę, dane i doskonałość organizacyjną wpisują się one w szczególności w kierunki dotyczące rozwoju nowoczesnego przemysłu, rozwoju infrastruktury technicznej, kompetencji oraz kształcenia zawodowego dla Przemysłu 4.0, rozwoju innowacyjnych firm, czy kompetencji na rzecz rozwoju MŚP. W zakresie celu szczegółowego II Rozwój społecznie wrażliwy i terytorialnie zrównoważony planowane działania są spójne w szczególności z kierunkiem dotyczącym wsparcia grup zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem oraz zapewnienia spójności działań na rzecz integracji społecznej, a także dotyczącym rozwoju rynku pracy umożliwiającego wykorzystanie potencjału zasobów ludzkich dla rozwoju Polski. W obszarze rozwoju zrównoważonego terytorialnie są one natomiast zgodne z kierunkami dotyczącymi aktywnych gospodarczo i przyjaznych mieszkańcom miast oraz rozwoju obszarów wiejskich.

Podejmowane w subregionie działania służyć będą również realizacji *Krajowego planu na rzecz energii i klimatu na lata 2021-2030*¹⁴¹. Jest to plan, który prezentuje zintegrowane podejście do wdrażania pięciu wymiarów unii energetycznej, tj. dotyczących: obniżenia emisyjności, efektywności energetycznej, bezpieczeństwa energetycznego, wewnętrznego rynku energii oraz badań naukowych, innowacji i konkurencyjności. Transformacja subregionu służyć będzie osiągnięciu wskazanych w tym dokumencie krajowych celów klimatyczno-energetycznych określonych na 2030 r., tj.:

¹⁴⁰ *Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)*, Uchwała nr 8 Rady Ministrów z dnia 14 lutego 2017 r.

¹⁴¹ *Krajowy plan na rzecz energii i klimatu na lata 2021-2030*, wersja 4.1, Ministerstwo Aktywów Państwowych, Warszawa 2019.

- udziału OZE w finalnym zużyciu energii określonego na poziomie 23%;
- udziału OZE w transporcie określonego na poziomie 14%;
- redukcji emisji gazów cieplarnianych w sektorach nieobjętych systemem ETS określonej na poziomie -7% w porównaniu do poziomu w 2005 r.;
- poprawy efektywności energetycznej ustalonej na poziomie 23% w odniesieniu do zużycia energii pierwotnej według prognozy PRIMES 2007, co odpowiada zużyciu energii pierwotnej na poziomie 91,3 Mtoe w 2030 r.;
- zmniejszeniu udziału węgla w wytwarzaniu energii elektrycznej do 56-60%.

Działania planowane w ramach transformacji Wielkopolski Wschodniej powinny uwzględniać także cały dorobek planistyczny wypracowany na poziomie województwa wielkopolskiego. W związku z faktem, że dokumenty regionalne w Wielkopolsce opracowywane są w różnym czasie oraz mają różną perspektywę czasową (znaczna część obejmuje swym zakresem perspektywę do 2020 r.), na etapie przygotowywania Koncepcji wzięto pod uwagę przede wszystkim zapisy dokumentów, które powstały w ostatnim czasie i uwzględniają aktualną krajową, jak i wspólnotową myśl planistyczną. Dokumenty, których okres obowiązywania kończy się w 2020 r., powinny natomiast zostać wykorzystane w pracach nad kierunkami transformacji dopiero po przeprowadzeniu ich aktualizacji. W dalszej części rozdziału przybliżono najważniejsze dokumenty, których uwzględnienie jest konieczne przy realizacji działań związanych z transformacją subregionu i których zapisy wykorzystano podczas opracowywania Koncepcji.

Transformacja Wielkopolski Wschodniej przyczyni się do realizacji **Strategii rozwoju województwa wielkopolskiego do 2030 roku**¹⁴², w której została ona wskazana jako OSI. Koncepcja zawiera ustalenia zawarte w Strategii dotyczące transformacji tej części regionu nie tylko w zakresie przekształcenia jej w wymiarze neutralności klimatycznej, ale także transformacji społeczno-gospodarczej. Zgodnie z założeniami SRWW celem transformacji jest bezpieczne i płynne przejście od gospodarki opartej na węglu do nowoczesnej gospodarki opartej na energii ze źródeł alternatywnych (w tym na OZE i wodrze), z uwzględnieniem zrównoważonego rozwoju i w poszanowaniu opinii strony społecznej. Transformacja subregionu wnosić będzie istotny wkład w realizację działań przewidzianych

---

¹⁴² *Strategia rozwoju województwa wielkopolskiego do 2030 roku*, Uchwała nr XVII/287/20 Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z dnia 27 stycznia 2020 r.

dla Wielkopolski Wschodniej, obejmując wszystkie cele strategiczne SRWW, tj.:

- Cel 1. Wzrost gospodarczy Wielkopolski bazujący na wiedzy swoich mieszkańców;
- Cel 2. Rozwój społeczny Wielkopolski oparty na zasobach materialnych i niematerialnych regionu;
- Cel 3. Rozwój infrastruktury z poszanowaniem środowiska przyrodniczego Wielkopolski;
- Cel 4. Wzrost skuteczności wielkopolskich instytucji i sprawności zarządzania regionem.

Poza SRWW, drugim podstawowym dokumentem wyznaczającym kierunki rozwoju regionu, w tym Wielkopolski Wschodniej, jest **Plan zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego. Wielkopolska 2020+**¹⁴³. Dokument ten określa politykę przestrzenną, docelową strukturę funkcjonalno-przestrzenną regionu oraz działania służące realizacji ponadlokalnych celów publicznych. Wielkopolska Wschodnia, ze względu na występowanie specyficznych problemów z zakresu gospodarki przestrzennej, została wskazana w nim jako jeden z obszarów funkcjonalnych o znaczeniu regionalnym – tzw. Wschodni Obszar Funkcjonalny. Zgodnie z PZPWW kluczowym celem rozwoju przestrzennego Wielkopolski Wschodniej jest stworzenie nowych podstaw dla podtrzymania funkcjonowania istniejącego przemysłu energetycznego i oparcia go na innych nośnikach energii, zarówno istniejących w regionie, jak i zewnętrznych. Ważne jest też przestawienie rodzimej gospodarki opartej na energetyce i górnictwie na wielofunkcyjne profile działalności, ze szczególnym uwzględnieniem wzbogacania funkcji usługowych. Dla realizacji celu kluczowego zdefiniowano w PZPWW następujące cele polityki przestrzennej:

- Cel 1. Podtrzymanie i restrukturyzacja przemysłu energetycznego;
- Cel 2. Kształtowanie nowych funkcji stanowiących podstawę rozwoju obszaru;
- Cel 3. Kształtowanie środowiska przyrodniczego.

W transformacji niezwykle istotną rolę odgrywać będzie również Regionalna Strategia Innowacji, w szczególności w zakresie priorytetowego traktowania regionalnych inteligentnych specjalizacji w procesie dywersyfikacji gospodarki, co powinno przyczynić się do wzrostu ogólnego poziomu innowacyjności subregionu. Zgodnie z **Regionalną Strategią Innowacji dla Wielkopolski 2030**¹⁴⁴ inteligentne

¹⁴³ *Plan zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego. Wielkopolska 2020+*, Uchwała nr V/70/19 Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z dnia 25 marca 2019 r.

¹⁴⁴ *Regionalna Strategia Innowacji dla Wielkopolski 2030*, Uchwała Nr 3099/2020 Zarządu Województwa Wielkopolskiego z dnia 29 grudnia 2020 r.

specjalizacje wyznaczone dla całej Wielkopolski to: (1) Biosurowce i żywność dla świadomych konsumentów, (2) Wnętrza przyszłości, (3) Przemysł jutra, (4) Wyspecjalizowane procesy logistyczne, (5) Rozwój oparty na ICT i (6) Nowoczesne technologie medyczne. W procesie transformacji powinny zostać wykorzystane również podregionalne inteligentne specjalizacje wyznaczone dla Wielkopolski Wschodniej, tj. (1) Odnawialne Źródła Energii i nowoczesne technologie energetyczne, w tym wodorowe, (2) Turystyka, (3) Logistyka oraz (4) Produkcja zdrowej żywności. Pierwsza z ww. specjalizacji podregionalnych będzie miała kluczowe znaczenie dla transformacji energetycznej Wielkopolski Wschodniej.

Polityka Samorządu Województwa Wielkopolskiego ukierunkowana na osiągnięcie w regionie unijnych celów klimatycznych wynikających bezpośrednio z dokumentów UE, takich jak *Europejski Zielony Ład*¹⁴⁵, *Czysta Planeta dla wszystkich*¹⁴⁶ oraz *Strategia w zakresie wodoru na rzecz Europy neutralnej dla klimatu*¹⁴⁷, określona zostanie w ***Strategii na rzecz Neutralności Klimatycznej Wielkopolska Wschodnia 2040*** (obecnie projekt)¹⁴⁸. Działania planowane do realizacji w ramach sprawiedliwej transformacji wpisują się w określone w niej cele, przybliżając subregion do osiągnięcia wyznaczonej wizji, jaką jest: *Wielkopolska Wschodnia 2040 liderem w zakresie rozwoju innowacyjnej, zasobooszczędnej i zeroemisyjnej gospodarki, zapewniającej nowe i atrakcyjne miejsca pracy, oraz obszarem przyjaznym do życia.*

Koncepcja jest spójna również z ***Planem zrównoważonego rozwoju publicznego transportu zbiorowego dla Województwa Wielkopolskiego***¹⁴⁹, tj. dokumentem planistycznym określającym kluczowe cele i kierunki rozwoju publicznego transportu zbiorowego realizowanego na terenie regionu w perspektywie do 2025 r. W procesie transformacji subregionu konieczne będzie wdrażanie ujętego w tym Planie zrównoważonego podejścia do kształtowania publicznego transportu zbiorowego. Podejście to oznacza takie ukształtowanie rozwiązania transportowego, które z jednej

---

¹⁴⁵ *Europejski Zielony Ład*, Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady Europejskiej, Rady, Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów, COM(2019) 640 final, Bruksela 2019.

¹⁴⁶ *Czysta planeta dla wszystkich. Europejska długoterminowa wizja strategiczna dobrze prosperującej, nowoczesnej, konkurencyjnej i neutralnej dla klimatu gospodarki*, Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady Europejskiej, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego, Komitetu Regionów i Europejskiego Banku Inwestycyjnego, COM(2018) 773 final, Bruksela 2018.

¹⁴⁷ *Strategia w zakresie wodoru na rzecz Europy neutralnej dla klimatu*, Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów, COM(2020) 301 final, Bruksela 2020.

¹⁴⁸ *Strategia na rzecz Neutralności Klimatycznej Wielkopolska Wschodnia 2040* – projekt z lutego 2021 r., Wielkopolskie Biuro Planowania Przestrzennego w Poznaniu, Poznań 2021.

¹⁴⁹ *Plan zrównoważonego rozwoju publicznego transportu zbiorowego dla Województwa Wielkopolskiego*, Uchwała Nr XI/307/15 Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z dnia 26 października 2015 roku.

strony gwarantuje jak największej liczbie mieszkańców dostęp do publicznych usług transportowych, z drugiej zaś pozwala na ukształtowanie strony podaźowej, czyli oferty przewozowej, która w najbardziej efektywny sposób uwzględni zarówno transport kolejowy, jak i autobusowy.

W zakresie ochrony środowiska kluczowym dokumentem poziomu regionalnego jest **Program ochrony środowiska dla województwa wielkopolskiego do roku 2030**¹⁵⁰. Określa on cele i kierunki interwencji oraz działania zmierzające do poprawy stanu środowiska, z którymi będą musiały być zgodne działania podejmowane w ramach transformacji Wielkopolski Wschodniej. Zostały one wskazane w ramach następujących obszarów interwencji: (1) ochrona klimatu i jakości powietrza, (2) zagrożenie hałasem, (3) pola elektromagnetyczne, (4) gospodarowanie wodami, (5) gospodarka wodno-ściekowa, (6) zasoby geologiczne, (7) gleby, (8) gospodarka odpadami i zapobieganie powstawaniu odpadów, (9) zasoby przyrodnicze, (10) zagrożenie poważnymi awariami.

Realizowane działania transformacyjne będą również zgodne z **Planem gospodarki odpadami dla województwa wielkopolskiego na lata 2019-2025 wraz z planem inwestycyjnym**¹⁵¹, a także **Programem ochrony powietrza dla strefy wielkopolskiej**¹⁵² oraz **Programem ochrony powietrza w zakresie ozonu dla strefy wielkopolskiej**¹⁵³. Głównym celem pierwszego z nich jest przygotowanie funkcjonowania systemu gospodarki odpadami komunalnymi w perspektywie lat 2019-2025, z uwzględnieniem konieczności spełnienia wymagań wprowadzonego przez Komisję Europejską w lipcu 2018 r. pakietu gospodarki o obiegu zamkniętym, a także dostosowania tego systemu do zmian prawnych wynikających z *Ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. o zmianie ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach oraz niektórych innych ustaw*¹⁵⁴. Programy ochrony powietrza mają natomiast na celu przede wszystkim ochronę zdrowia mieszkańców poprzez działania zmierzające do osiągnięcia poziomów dopuszczalnych oraz pułapu stężenia ekspozycji lub osiągnięcia poziomów docelowych substancji w powietrzu.

---

¹⁵⁰ *Program ochrony środowiska dla województwa wielkopolskiego do roku 2030*, Uchwała Nr XXV/472/20 Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z dnia 21 grudnia 2020 r.

¹⁵¹ *Plan gospodarki odpadami dla województwa wielkopolskiego na lata 2019-2025 wraz z planem inwestycyjnym*, Uchwała nr XXII/405/20 Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z dnia 28 września 2020 r.

¹⁵² *Program ochrony powietrza dla strefy wielkopolskiej*, Uchwała Nr XXI/391/20 Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z dnia 13 lipca 2020 r.

¹⁵³ *Program ochrony powietrza w zakresie ozonu dla strefy wielkopolskiej*, Uchwała Nr IX/168/19 Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z dnia 24 czerwca 2019 r.

¹⁵⁴ T.j. Dz. U. z 2019 r. poz. 1579 z późn. zm.

W pracach nad Koncepcją wykorzystano także dorobek planistyczny i analityczny samorządów lokalnych oraz innych podmiotów, które uwzględniono w Załączniku 3 do Koncepcji („Materiały źródłowe”).

07

MECHANIZMY ZARZĄDZANIA

7.1 Podmioty koordynujące i monitorujące oraz partnerstwo

Za transformację Wielkopolski Wschodniej odpowiedzialność powinien wziąć nie jeden podmiot (np. Samorząd Województwa Wielkopolskiego), lecz szerokie grono uczestników procesu – zarówno z subregionu, jak i spoza niego. Zaangażowanie wielu interesariuszy, mających wpływ na osiąganie przyjętych celów, pozwoli stworzyć czytelny system przepływu informacji oraz wniosków z wdrażania poszczególnych działań czy projektów. Ułatwi to także podejmowanie odpowiednich decyzji przez instytucje publiczne działające niezależnie od siebie w różnych obszarach.

Określenie podmiotów koordynujących i monitorujących oraz wskazanie ich kompetencji zależeć będzie od tego, czy mowa jest o **długookresowym i kompleksowym dokumencie strategicznym** w zakresie osiągnięcia zeroemisyjnej, zasobooszczędnej i zdywersyfikowanej gospodarki oraz poprawy warunków życia, czy też o **Terytorialnym planie sprawiedliwej transformacji Wielkopolski Wschodniej** (na lata 2021-2027), zgodnym z wymogami *Rozporządzenia ustanawiającego Fundusz na rzecz Sprawiedliwej Transformacji*¹⁵⁵, o węższym zakresie, sporządzonym w celu spełnienia wymogów umożliwiających pozyskanie środków unijnych w perspektywie finansowej 2021-2027.

W przypadku długookresowego i kompleksowego dokumentu strategicznego dla rozwoju Wielkopolski Wschodniej system instytucjonalny, angażujący kluczowych partnerów z poziomu krajowego, regionalnego i lokalnego, powinien się składać z:

- Komitetu Sterującego ds. Wielkopolski Wschodniej przy Marszałku Województwa Wielkopolskiego – odpowiadającego za koordynację realizacji dokumentu długookresowego dla Wielkopolski Wschodniej;

---

¹⁵⁵ *Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady ustanawiające Fundusz na rzecz Sprawiedliwej Transformacji*, Wniosek, COM(2020) 22 final, Bruksela 2020; *Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady ustanawiające Fundusz na rzecz Sprawiedliwej Transformacji*, Zmieniony wniosek, COM(2020) 460 final, Bruksela 2020.

- Regionalnego Forum Wielkopolski Wschodniej – stanowiącego forum dyskusji strategicznej wokół polityki transformacji subregionu oraz przepływu wiedzy i informacji, a także ciało doradcze Komitetu Sterującego ds. Wielkopolski Wschodniej;
- Agencji Rozwoju Regionalnego S.A. w Koninie – odpowiadającej za koordynację realizacji dokumentu długookresowego w subregionie.

Z kolei w przypadku *Terytorialnego planu sprawiedliwej transformacji Wielkopolski Wschodniej*, będącego elementem szerszego systemu programowania nowej unijnej perspektywy finansowej, system instytucjonalny powinien składać się głównie z:

- Zarządu Województwa Wielkopolskiego jako Instytucji Zarządzającej WRPO 2021+, obejmującym środki z FST, lub jako Instytucji Zarządzającej *Regionalnym Programem Sprawiedliwej Transformacji dla Wielkopolski Wschodniej*;
- Agencji Rozwoju Regionalnego S.A. w Koninie, która przy udziale Regionalnego Forum Wielkopolski Wschodniej będzie pełnić rolę Instytucji Pośredniczącej.

Pomimo występowania teoretycznie dwóch odrębnych systemów instytucjonalnych, ich działanie będzie się przenikać i wzajemnie uzupełniać. Przykładowo Agencja Rozwoju Regionalnego S.A. w Koninie pełnić będzie rolę Instytucji Pośredniczącej w ramach programu regionalnego, a jednocześnie będzie koordynować działania podejmowane przez inne podmioty, realizowane z innych źródeł finansowania. Podobna sytuacja dotyczy Regionalnego Forum Wielkopolski Wschodniej, które z jednej strony będzie wspierać Komitet Sterujący ds. Wielkopolski Wschodniej, a z drugiej funkcjonowanie Instytucji Pośredniczącej, tj. Agencji Rozwoju Regionalnego S.A. w Koninie.

Długookresowy, kompleksowy dokument strategiczny transformacji Wielkopolski Wschodniej

W zaproponowanym systemie instytucjonalnym istotną rolę pełni Samorząd Województwa Wielkopolskiego jako podstawowy podmiot kreujący politykę regionalną. Zgodnie z zapisami *Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030*¹⁵⁶ kluczową rolę w polityce regionalnej, obok ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego, odgrywa samorząd województwa – niezwykle ważny w procesie programowania rozwoju, zarządzania nim i realizacji działań rozwojowych na poziomie regionalnym. Rolą Samorządu Województwa Wielkopolskiego jest więc pełnienie na etapie wdrażania długookresowego dokumentu strategicznego funkcji podmiotu

---

¹⁵⁶ *Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030*, Uchwała nr 102 Rady Ministrów z dnia 17 września 2019 r.

zarządzającego procesami transformacji subregionu w zakresie jego bezpośrednich kompetencji, a także inicjacja działań innych podmiotów zaangażowanych w osiągnięcie określonych celów, przedsięwzięć czy projektów. W związku z powyższym istotne wydaje się powołanie organu koordynującego wdrażanie długookresowego i kompleksowego dokumentu strategicznego, tj. **Komitetu Sterującego ds. Wielkopolski Wschodniej** przy Marszałku Województwa Wielkopolskiego, składającego się z przedstawicieli:

- Marszałka Województwa Wielkopolskiego – Przewodniczącego Komitetu;
- Agencji Rozwoju Regionalnego S.A. w Koninie;
- Ministerstwa właściwego ds. funduszy i polityki regionalnej;
- Wojewody Wielkopolskiego;
- innych podmiotów wskazanych przez Przewodniczącego Komitetu.

Zadania Komitetu Sterującego obejmować powinny przede wszystkim:

- koordynację realizacji długookresowego dokumentu strategicznego, w tym podejmowanie działań w zakresie realizacji celów i działań finansowanych z różnych źródeł;
- koordynację działań podmiotów włączonych w realizację długookresowego dokumentu strategicznego;
- wypracowywanie rekomendacji w zakresie modyfikacji dostępnych instrumentów realizacji zaplanowanych działań;
- bieżący monitoring, a także przyjmowanie sprawozdań z realizacji długookresowego dokumentu strategicznego;
- zlecenie ewaluacji, analiz i raportów dotyczących sytuacji społeczno-gospodarczej;
- rozpatrywanie stanowisk wypracowanych w ramach Regionalnego Forum Wielkopolski Wschodniej oraz podejmowanie na tej podstawie ewentualnych działań.

W transformacji subregionu istotny będzie udział strony rządowej, zarządzającej różnymi instrumentami, które należy skoordynować w zakresie prowadzonych działań transformacyjnych. W związku z powyższym jej przedstawiciele powinni uczestniczyć w pracach Komitetu Sterującego – w szczególności osoby posiadające uprawnienia do uzgadniania zadań rządowych. W tym zakresie możliwe jest również powołanie podkomitetu ds. Wielkopolski Wschodniej, funkcjonującego na poziomie rządowym, składającego się z przedstawicieli kluczowych dla transformacji subregionu

ministerstw czy instytucji rządowych. W ramach prac podkomitetu uzgadniane mogłyby być zadania rządowe planowane do realizacji w Wielkopolsce Wschodniej.

Interesariusze uczestniczący w pracach grup roboczych dostrzegają potrzebę powołania forum, będącego z jednej strony ciałem doradczym Komitetu Sterującego, a z drugiej forum dyskusji kształtującym i stymulującym strategiczne myślenie o transformacji subregionu, które pełnić powinno również pewne funkcje związane z monitorowaniem realizacji dokumentu. Ustalając skład uczestników **Regionalnego Forum Wielkopolski Wschodniej** należy kierować się zasadą partnerstwa, co oznacza, że powinni je tworzyć przedstawiciele: JST wszystkich szczebli, partnerów społeczno-gospodarczych, organizacji pozarządowych i uczelni, oraz eksperci zewnętrzni, w tym w szczególności sygnatariusze *Porozumienia na rzecz sprawiedliwej transformacji energetycznej Wielkopolski Wschodniej*. W transformacji Wielkopolski Wschodniej niezwykle istotny jest głos osób młodych, od których zależy przyszłość tego obszaru, dlatego ważne jest włączenie w prace również przedstawicieli organizacji młodzieżowych. Zadaniem Forum będzie stymulowanie dyskusji dotyczącej celów, kierunków, projektów strategicznych i efektów polityki transformacyjnej w subregionie oraz ich ocena. Regionalne Forum Wielkopolski Wschodniej powinno być obsługiwane przez sekretariat umiejscowiony w Agencji Rozwoju Regionalnego S.A. w Koninie.

Z poziomu Samorządu Województwa za wdrażanie długookresowego dokumentu strategicznego odpowiadać powinien Zarząd Województwa Wielkopolskiego, mający do dyspozycji służby merytoryczne Urzędu Marszałkowskiego Województwa Wielkopolskiego i jednostek mu podległych oraz inne jednostki organizacyjne powiązane z budżetem Województwa. Kluczową rolę w zakresie sprawiedliwej transformacji pełnić powinna również **Agencja Rozwoju Regionalnego S.A. w Koninie**, której działania na rzecz restrukturyzacji gospodarczej i społecznej subregionu koordynowane są przez **Pełnomocnika Zarządu Województwa Wielkopolskiego ds. Restrukturyzacji Wielkopolski Wschodniej**. Pełnomocnik powołany został na mocy *Uchwały nr 391/2019 Zarządu Województwa Wielkopolskiego z dnia 26 lutego 2019 r.*, a do jego zadań należy koordynacja działań zmierzających do restrukturyzacji społeczno-gospodarczej subregionu. Zakres pełnomocnictwa obejmuje w szczególności:

- inicjowanie w imieniu Województwa Wielkopolskiego działań służących restrukturyzacji obszarów Wielkopolski Wschodniej objętych wydobyciem węgla brunatnego;
- negocjowanie w imieniu Województwa Wielkopolskiego porozumień i listów intencyjnych dotyczących restrukturyzacji obszaru Wielkopolski Wschodniej;

- reprezentowanie Województwa Wielkopolskiego przed organami administracji rządowej i samorządowej, organami UE, krajowymi, zagranicznymi międzynarodowymi organizacjami, w tym stowarzyszeniami i fundacjami w sprawach związanych z restrukturyzacją obszarów pogórnich zagrożonych wykluczeniem gospodarczym, społecznym i kulturowym, w tym obszarze Wielkopolski Wschodniej;
- reprezentowanie Województwa Wielkopolskiego na konferencjach, sympozjach, warsztatach oraz innego rodzaju spotkaniach dotyczących transformacji gospodarki opartej na węglu w gospodarkę opartą na nowoczesnych nieemisyjnych technologiach energetycznych;
- koordynowanie w imieniu Województwa Wielkopolskiego działań podejmowanych w celu pozyskania środków na restrukturyzację obszaru Wielkopolski Wschodniej.

Uzupełnieniem sytemu zarządzania i wdrażania mogą być również inne funkcjonujące w województwie wielkopolskim formy współpracy i uzgodnień, w tym m.in. utworzona w maju 2019 r. **Wielkopolska Platforma Wodorowa**, której celem jest inicjowanie działań na rzecz budowy potencjału gospodarczego pozwalającego na uzyskanie statusu wiodącego w obszarze gospodarki związanej z zastosowaniem technologii wodorowych. Innym miejscem dialogu dotyczącego Wielkopolski Wschodniej może być **Wojewódzka Rada Dialogu Społecznego w Poznaniu**, działająca na podstawie *Ustawy z dnia 24 lipca 2015 r. o Radzie Dialogu Społecznego i innych instytucjach dialogu społecznego*¹⁵⁷, która pełni rolę forum prowadzonego dla godzenia interesów pracowników i pracodawców oraz dobra publicznego na poziomie województwa wielkopolskiego. W jej skład wchodzi przedstawiciele najważniejszych z punktu widzenia procesów rozwojowych podmiotów publicznych i niepublicznych, tj. strony rządowej, samorządowej oraz organizacji zrzeszających pracodawców i pracowników.

W zakresie współpracy i partnerstwa elementem długookresowego dokumentu strategicznego powinien być zaprojektowany system współpracy z partnerami, zawierający m.in. mapę interesariuszy, zasady konsultacji społecznych czy system komunikacji wewnętrznej i zewnętrznej.

---

¹⁵⁷ T.j. Dz. U. z 2018 r. poz. 2232 z późn. zm.

Terytorialny plan sprawiedliwej transformacji Wielkopolski Wschodniej na lata 2021-2027

Plan, w kształcie wymaganym *Rozporządzeniem ustanawiającym Fundusz na rzecz Sprawiedliwej Transformacji*, stanowić powinien element WRPO 2021+ lub *Regionalnego Programu Sprawiedliwej Transformacji dla Wielkopolski Wschodniej*. Będzie on elementem szerszego systemu realizacji *Umowy Partnerstwa na lata 2021-2027*, w ramach której powinien zostać zaprojektowany odpowiedni zakres instytucji zaangażowanych w jej realizację. W przypadku transformacji Wielkopolski Wschodniej system powinien uwzględniać w szczególności Zarząd Województwa Wielkopolskiego jako **Instytucję Zarządzającą WRPO 2021+ (tj. programem obejmującym środki z FST) lub jako Instytucję Zarządzającą Regionalnym Programem Operacyjnym Sprawiedliwej Transformacji dla Wielkopolski Wschodniej**. Instytucja Zarządzająca odpowiadać będzie za całokształt zagadnień związanych z zarządzaniem programem regionalnym w zakresie określonym przepisami art. 66 projektu *Rozporządzenia ogólnego*¹⁵⁸, zgodnie z zasadami należytego zarządzania finansowego.

Ważnym elementem systemu wdrażania WRPO 2021+ lub *Regionalnego Programu Sprawiedliwej Transformacji dla Wielkopolski Wschodniej* powinna być **Agencja Rozwoju Regionalnego S.A. w Koninie**, pełniąca funkcję Instytucji Pośredniczącej. Wybór ten podyktowany jest konsekwentną realizacją wizji Samorządu Województwa w zakresie koordynowania przez Agencję podejmowanych w subregionie działań na rzecz sprawiedliwej transformacji Wielkopolski Wschodniej, a także doświadczeniem tej instytucji we wdrażaniu środków unijnych oraz posiadaniem wykwalifikowanego zespołu pracowników.

7.2 Ramy finansowe oraz instrumenty przeprowadzania transformacji Wielkopolski Wschodniej

Dla zapewnienia skutecznej transformacji subregionu kluczowa będzie identyfikacja przez podmioty uczestniczące w tym procesie wszelkich możliwych źródeł jej finansowania oraz wykorzystywanie wiążących się z nimi dostępnych narzędzi umożliwiających realizację zaprojektowanych działań. System finansowania długookresowego dokumentu strategicznego, ze względu na szeroki zakres

---

¹⁵⁸ *Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego Plus, Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego, a także przepisy finansowe na potrzeby tych funduszy oraz na potrzeby Funduszu Azylu i Migracji, Funduszu Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Instrumentu na rzecz Zarządzania Granicami i Wiz, Wniosek, COM(2018) 375 final, Strasburg 2018.*

planowanej interwencji, oparty będzie na zasadzie montażu środków finansowych pochodzących z różnych źródeł z wykorzystaniem różnorodnych narzędzi wsparcia. Zawierać on będzie również informacje o środkach finansowych i narzędziach istotnych dla realizacji *Terytorialnego planu sprawiedliwej transformacji Wielkopolski Wschodniej*, przygotowanego na potrzeby unijnej perspektywy finansowej 2021-2027, wymaganego *Rozporządzeniem ustanawiającym Fundusz na rzecz Sprawiedliwej Transformacji*.

Określenie planowanych nakładów finansowych na transformację subregionu po 2020 r. jest utrudnione przede wszystkim ze względu na trwające prace nad kształtem krajowej polityki rozwoju. W związku z powyższym ramy finansowe zostały określone w sposób kierunkowy poprzez wskazanie potencjalnych źródeł finansowania oraz określenie kluczowych instrumentów przeprowadzania transformacji.

Zasadnicze znaczenie dla transformacji Wielkopolski Wschodniej mają środki publiczne, w tym w szczególności środki:

- budżetu województwa;
- budżetu UE;
- budżetu państwa oraz państwowych funduszy celowych;
- budżetu JST;
- wycofane z instrumentów inżynierii finansowej w okresie 2007-2013 oraz instrumentów finansowych i pomocy zwrotnej w okresie 2014-2020, podlegające ponownemu wykorzystaniu w formie wsparcia zwrotnego.

Kluczowym źródłem finansowania działań transformacyjnych w subregionie będzie w najbliższej dekadzie **Fundusz na rzecz Sprawiedliwej Transformacji**. Największym beneficjentem tych środków będzie Polska, która otrzyma ok. 3,8 mld euro. Należy jednak zaznaczyć, że zgodnie z konkluzjami przyjętymi przez Radę Europejską 21 lipca 2020 r. dostęp do FST będzie ograniczony do 50% krajowej alokacji wobec tych państw członkowskich, które w dalszym ciągu nie zobowiązały się do realizacji celu zakładającego osiągnięcie przez UE neutralności klimatycznej do 2050 r. Pozostałe 50% zostanie udostępnione po przyjęciu takiego zobowiązania, według mechanizmu określonego w *Rozporządzeniu ustanawiającym Fundusz na rzecz Sprawiedliwej Transformacji*. Środki dostępne ramach FST, zgodnie z projektem *Umowy Partnerstwa*¹⁵⁹, uzupełnione zostaną środkami z EFRR i EFS+ w wysokości 560 mln euro, co daje razem budżet 4,4 mld euro. Do realizacji terytorialnego planu sprawiedliwej

---

¹⁵⁹ *Projekt Umowy Partnerstwa dla realizacji Polityki Spójności 2021-2021 w Polsce* – projekt ze stycznia 2021 r., Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej, Warszawa 2021.

transformacji możliwe będzie również korzystanie z dwóch pozostałych filarów mechanizmu sprawiedliwej transformacji, tj. **specjalnego systemu sprawiedliwej transformacji w ramach Programu InvestEU**, który zasadniczo ma być następcą *Planu Inwestycyjnego dla Europy* (tzw. planu Junckera) oraz **Instrumentu pożyczkowego** na rzecz sektora publicznego mającego na celu mobilizowanie dodatkowych inwestycji w regionach dotkniętych skutkami transformacji. Istotną rolę we wspieraniu sprawiedliwej transformacji w najbliższych latach odegra również nowy **Instrument na rzecz Odbudowy i Zwiększania Odporności**, w ramach którego Polska może liczyć na ok. 23 mld euro z przeznaczeniem na dotacje i ok. 34,2 mld euro na pożyczki. Środki te będą inwestowane w ramach *Krajowego Planu Odbudowy i Zwiększania Odporności*.

Najistotniejszym z poziomu województwa narzędziem przeprowadzania transformacji Wielkopolski Wschodniej będzie program obejmujący środki FST, którym powinien być **WRPO 2021+**. Instrument ten, opracowany, zarządzany i wdrażany przez Zarząd Województwa Wielkopolskiego, zgodnie z *ustawą o samorządzie województwa*¹⁶⁰ będzie realizował założenia TPSTWW, wspierając określone w nim cele i kierunki działań.

Kolejnymi narzędziami stanowiącymi możliwe źródło finansowania sprawiedliwej transformacji będą **krajowe programy operacyjne**, których katalog zostanie ostatecznie określony w *Umowie Partnerstwa na lata 2021-2027*. Zakres ich interwencji będzie wynikał z celów określonych w rozporządzeniach unijnych, a także z potrzeb ważnych z punktu widzenia rozwoju kraju, wynikających z krajowych dokumentów strategicznych, jak np. *Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju*¹⁶¹. Istotne dla transformacji Wielkopolski Wschodniej jest również włączenie środków **PROW 2021-2027** jako istotnego źródła finansowania przemian na obszarach wiejskich i w sektorze rolnym, w tym w zakresie adaptacji do zmian klimatu. W związku z powyższym proponuje się wyodrębnienie w tym Programie komponentu dedykowanego regionom pogórnicy. Istotne będzie również wykorzystanie środków finansowych przewidzianych w ramach następcy *Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2014-2020* w celu realizacji działań dotyczących przywracania właściwych stosunków wodnych w gminach przygranicznych województwa kujawsko-pomorskiego, komplementarnych do przedsięwzięć z tego zakresu realizowanych w subregionie.

---

¹⁶⁰ *Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa* (t.j. Dz. U. z 2020 r. poz. 1668).

¹⁶¹ *Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)*, Uchwała nr 8 Rady Ministrów z dnia 14 lutego 2017 r.

Na potrzeby transformacji subregionu podejmowane będą również działania na rzecz wykorzystania instrumentów zarządzanych bezpośrednio przez Komisję Europejską – m.in. **Programu LIFE**, poświęconego w całości ochronie przyrody i środowiska, programu **Horyzont Europa**, dotyczącego badań naukowych i innowacji, a także środków **Europejskiego Banku Inwestycyjnego**, innych instytucji czy też **Norweskiego Mechanizmu Finansowego**. Ponadto możliwe jest podejmowanie działań w celu uzyskania wsparcia finansowego na modernizację systemów energetycznych z **Funduszu Modernizacyjnego**, który powstał wraz z czwartą reformą Europejskiego Systemu Handlu Emisjami. Priorytetowe obszary funduszu obejmują OZE, poprawę efektywności energetycznej, modernizację sieci i magazynowanie energii oraz wspieranie sprawiedliwej transformacji w regionach zależnych od węgla.

Nie należy zapominać również o środkach unijnych perspektywy finansowej 2014-2020, które w pierwszych latach wdrażania TPSTWW nadal pełnić będą istotną rolę. Przykładem mogą tu być propozycje projektów złożonych przez Agencję Rozwoju Regionalnego S.A. w Koninie w kwietniu 2019 r. w Brukseli, dotyczących działań wpisujących się w proces sprawiedliwej transformacji regionów górniczych. Część z tych projektów obecnie jest już realizowana ze środków WRPO 2014+, tj.:

- Projekt *„Usługi rozwojowe dla subregionu konińskiego”*, dotyczący wsparcia finansowego ukierunkowanego na podnoszenie kompetencji i kwalifikacji pracodawców i pracowników sektora MŚP. Projekt będzie realizowany do końca lutego 2023 r.;
- Projekt *„Dobre kwalifikacje – lepsza przyszłość”*, mający na celu wsparcie finansowe dla osób dorosłych w wieku aktywności zawodowej, mieszkających, pracujących, uczących się lub przebywających na terenie podregionu konińskiego. Projekt będzie realizowany do końca stycznia 2022 r.;
- Projekt *„Budowa i promocja marki: Wielkopolska Dolina Energii”*, w ramach którego wsparcie przeznaczone będzie na działania związane z promocją gospodarczą i inwestycyjną Wielkopolski Wschodniej oraz budową marki „Wielkopolska Dolina Energii”, w tym z udziałem firm z subregionu w targach i misjach gospodarczych na całym świecie.

Istotnym źródłem finansowania działań rozwojowych w subregionie powinny być także środki z budżetu państwa, z przeznaczeniem m.in. na działania osłonowe dla pracowników sektora wydobywczo-energetycznego z obszaru Wielkopolski Wschodniej (np. dotyczące wprowadzenia urlopów górniczych i urlopów dla pracowników Grupy ZE PAK, którym brakuje nie więcej niż cztery lata do nabycia uprawnień emerytalnych). W tym zakresie strona rządowa powinna podjąć działania

mające na celu opracowanie programu pomocy publicznej, który następnie powinien zostać notyfikowany przez Komisję Europejską – na wzór *Ustawy z dnia 7 września 2007 r. o funkcjonowaniu górnictwa węgla kamiennego*¹⁶². Kluczowe dla finansowania sprawiedliwej transformacji Wielkopolski Wschodniej będzie także zapewnienie udziału środków z budżetu państwa jako wkładu krajowego do działań finansowanych z FST, w szczególności w zakresie działań aktywizacyjnych.

Transformacja subregionu będzie wymagała również zaangażowania środków prywatnych, w szczególności w zakresie zapewnienia współfinansowania projektów wspartych ze środków UE czy realizacji projektów w formule partnerstwa publiczno-prywatnego. Wsparcie działań rozwojowych w Wielkopolsce Wschodniej wspierać mogą również fundusze partycypacyjne, na które składałyby się JST z subregionu. Zadaniem takich funduszy byłaby realizacja projektów, które swym zasięgiem i oddziaływaniem wykraczałyby poza granice administracyjne poszczególnych gmin.

Niniejsza Koncepcja nie ogranicza się jedynie do elementów i zakresu interwencji określonych w projekcie *Rozporządzenia ustanawiającego Fundusz na rzecz Sprawiedliwej Transformacji*, ale uwzględnia także priorytety i kierunki wykraczające swoim zakresem poza określone w nim ramy wsparcia. Poniżej przedstawiono indykatywne zestawienie potencjalnych źródeł finansowania poszczególnych priorytetów wyodrębnionych w Koncepcji (nieuwzględniające środków perspektywy unijnej 2014-2020). Zawiera ono dodatkowo propozycje nowych obszarów wsparcia zgłoszonych przez Radę UE do zakresu wsparcia FST (zaznaczono je kolorem niebieskim).

Tabela 4. Potencjalne źródła finansowania sprawiedliwej transformacji Wielkopolski Wschodniej

Priorytet z Koncepcji	Potencjalne źródła finansowania
Priorytet 1.1. (R)ewolucja energetyczna w kierunku neutralności klimatycznej	<ul style="list-style-type: none"> – FST (inwestycje we wdrażanie technologii i infrastruktury zapewniającej przystępną cenowo czystą energię, w redukcję emisji gazów cieplarnianych, efektywność energetyczną i energię ze źródeł odnawialnych; inwestycje w inteligentną i zrównoważoną mobilność oraz przyjazną dla środowiska infrastrukturę transportową; inwestycje w projekty w zakresie zwalczania ubóstwa energetycznego, w szczególności w mieszkalnictwie socjalnym; oraz inwestycje w promowanie efektywności energetycznej, podejścia neutralnego pod względem klimatu i niskoemisyjnego ciepłownictwa w regionach najbardziej dotkniętych skutkami transformacji); – WRPO 2021+;

¹⁶² T.j. Dz. U. z 2019 r. poz. 1821.

Priorytet z Koncepcji	Potencjalne źródła finansowania
	<ul style="list-style-type: none"> – Krajowy Plan Odbudowy i Zwiększania Odporności; – PO IŚ 2021-2027; – PO IR 2021-2027; – PROW 2021-2027; – środki WFOŚiGW w Poznaniu oraz NFOŚiGW; – Program LIFE; – Program InvestEU.
<p>Priorytet 1.2. Zdywersyfikowana i innowacyjna gospodarka z rozwiniętą przedsiębiorczością</p>	<ul style="list-style-type: none"> – FST (inwestycje produkcyjne w MŚP, w tym w przedsiębiorstwa typu start-up, prowadzące do dywersyfikacji gospodarczej i restrukturyzacji ekonomicznej; inwestycje w tworzenie nowych przedsiębiorstw, w tym poprzez inkubatory przedsiębiorczości i usługi konsultingowe; inwestycje w działania badawcze i innowacyjne oraz wspieranie transferu zaawansowanych technologii); – WRPO 2021+; – PO IR 2021-2027; – PROW 2021-2027; – Program Ramowy Horyzont Europa; – Program InvestEU.
<p>Priorytet 1.3. E-Wielkopolska Wschodnia</p>	<ul style="list-style-type: none"> – FST (inwestycje w cyfryzację i łączność cyfrową); – WRPO 2021+; – PO PC 2021-2027.
<p>Priorytet 1.4. Gospodarka o obiegu zamkniętym</p>	<ul style="list-style-type: none"> – FST (inwestycje we wzmacnianie gospodarki o obiegu zamkniętym, w tym poprzez zapobieganie powstawaniu odpadów i ograniczanie ich ilości, efektywne gospodarowanie zasobami, ponowne wykorzystywanie, naprawy oraz recykling); – WRPO 2021+; – PO IŚ 2021-2027; – PROW 2021-2027; – Program LIFE; – środki WFOŚiGW w Poznaniu oraz NFOŚiGW.
<p>Priorytet 1.5. Kompetentni, wykwalifikowani oraz aktywni zawodowo mieszkańcy</p>	<ul style="list-style-type: none"> – FST (podnoszenie i zmiana kwalifikacji pracowników; pomoc w poszukiwaniu pracy dla osób poszukujących pracy); – WRPO 2021+; – PO WER 2021-2027; – Fundusz Pracy; – Krajowy Fundusz Szkoleniowy; – Europejski Fundusz Dostosowania do Globalizacji; – Europejski program na rzecz zatrudnienia i innowacji społecznych.
<p>Priorytet 2.1. Zregenerowane</p>	<ul style="list-style-type: none"> – FST (inwestycje w regenerację, dekontaminację i renaturalizację terenów oraz projekty zmieniające ich przeznaczenie); – WRPO 2021+; – PO IŚ 2021-2027;

Priorytet z Koncepcji	Potencjalne źródła finansowania
środowisko przyrodnicze	<ul style="list-style-type: none"> – środki WFOŚiGW w Poznaniu oraz NFOŚiGW; – Program LIFE; – Program InvestEU; – Instrument pożyczkowy Europejskiego Banku Inwestycyjnego dla sektora publicznego.
Priorytet 2.2. Adaptacja do zmian klimatu	<ul style="list-style-type: none"> – WRPO 2021+; – PO IŚ 2021-2027; – środki WFOŚiGW w Poznaniu oraz NFOŚiGW.
Priorytet 2.3. Poprawa dostępności transportowej	<ul style="list-style-type: none"> – FST (inwestycje w inteligentną i zrównoważoną mobilność oraz przyjazną dla środowiska infrastrukturę transportową); – WRPO 2021+; – PO IŚ 2021-2027; – Fundusz Dróg Samorządowych; – Program Mosty dla regionów; – Fundusz kolejowy; – Program uzupełniania lokalnej i regionalnej infrastruktury kolejowej – Kolej+; – Program InvestEU.
Priorytet 3.1. Silny kapitał społeczny	<ul style="list-style-type: none"> – FST (inwestycje w kulturę, edukację i tworzenie wspólnoty, w tym podnoszenie wartości materialnego i niematerialnego dziedzictwa górniczego oraz ośrodków lokalnych); – WRPO 2021+; – PO WER 2021-2027.
Priorytet 3.2. Nowoczesne usługi społeczne	<ul style="list-style-type: none"> – FST (aktywne włączanie osób poszukujących pracy; tworzenie i rozwój usług socjalnych i publicznych świadczonych w interesie ogólnym); – WRPO 2021+; – PO WER 2021-2027; – Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych.
Priorytet 3.3. Zdrowi mieszkańcy	<ul style="list-style-type: none"> – WRPO 2021+; – PO IŚ 2021-2027; – PO WER 2021-2027; – Narodowy Fundusz Zdrowia; – Program EU for Health.

Źródło: opracowanie własne.

Zgodnie z zapisami KSRR¹⁶³ zintegrowane podejście terytorialne, stanowiące jedną z kluczowych zasad krajowej polityki regionalnej, oznacza dążenie do maksymalizowania korzyści związanych z wdrażaniem palety dostępnych instrumentów i mechanizmów rozwojowych oddziałujących terytorialnie. Aby dostosować interwencję do specyficznych potrzeb subregionu konieczne jest większe zaangażowanie partnerów na różnych poziomach zarządzania w kształtowanie polityki rozwoju na ich terytorium, co powinno doprowadzić do osiągnięcia efektów skali. W celu wzmacniania zintegrowanego podejścia do rozwoju oraz współpracy na różnych poziomach KSRR wprowadziła trzy główne mechanizmy uzgodnień, tj. kontrakt programowy, kontrakt sektorowy oraz porozumienie terytorialne.

MECHANIZMY UZGODNIEŃ

KONTRAKT PROGRAMOWY	KONTRAKT SEKTOROWY	POROZUMIENIE TERYTORIALNE
------------------------	-----------------------	------------------------------

W ramach **kontraktu programowego** strona rządowa oraz Samorząd Województwa Wielkopolskiego dokonają uzgodnień kierunków i warunków dofinansowania WRPO 2021+, którego elementem powinny być środki pochodzące z FST. Ponadto elementem uzgodnień powinna być dodatkowa pula środków z EFRR i EFS+, przekazana do zarządzania na poziom regionalny w związku z realizacją TPSTWW. Zgodnie z zapisami projektu *Rozporządzenia ustanawiającego Fundusz na rzecz Sprawiedliwej Transformacji* środki dostępne w ramach FST uzupełnione zostaną środkami z EFRR i/lub EFS+. Środki te powinny być określone i rozdysponowane przed podziałem ogólnej puli środków unijnych dla regionów na realizację regionalnych programów operacyjnych. Kontrakt może również wskazywać uzgodnione przedsięwzięcia strategiczne przewidziane do realizacji w ramach krajowych programów operacyjnych w trybie pozakonkursowym.

Mechanizmem możliwym do wykorzystania w celu uzgadniania realizacji przedsięwzięć na obszarze subregionu, wspieranych ze środków budżetu państwa, będzie **kontrakt sektorowy**, określający sposób realizacji (w tym finansowanie) programów rozwoju opracowanych przez właściwych ministrów w zakresie interwencji ukierunkowanej terytorialnie dla województwa wielkopolskiego czy Wielkopolski Wschodniej. Kontrakt, który zawierany będzie między ministrem właściwym ze względu na zakres objęty kontraktem, ministrem właściwym ds. rozwoju

¹⁶³ Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030, Uchwała nr 102 Rady Ministrów z dnia 17 września 2019 r.

regionalnego oraz zarząd województwa, określi w szczególności przedsięwzięcia priorytetowe planowane do realizacji zarówno po stronie rządowej, jak i Samorządu Województwa Wielkopolskiego, a także kryteria wyboru projektów do dofinansowania w ramach programu rozwoju, wkład własny Samorządu Województwa oraz sposób i warunki realizacji przedsięwzięć priorytetowych.

Kolejnym mechanizmem uzgodnień zaproponowanym w KSRR jest **porozumienie terytorialne**, tj. umowa określająca w szczególności przedsięwzięcia priorytetowe dla rozwoju obszaru objętego tym porozumieniem, istotne zwłaszcza z punktu widzenia społeczności lokalnych. Mechanizm zakłada współpracę samorządów na obszarach, na których zidentyfikowano istotne potencjały lub problemy ograniczające możliwości ich rozwoju. Stronami porozumienia terytorialnego mogą być zarząd województwa oraz przedstawiciele JST zlokalizowanych na obszarze objętym porozumieniem. Możliwe jest również jego zawieranie z przedstawicielami samorządu lokalnego przez ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego, czy też między lokalnymi JST bez udziału ministra czy zarządu województwa. W takim przypadku istotą porozumienia będzie ukierunkowanie na identyfikację wspólnych celów rozwojowych, jak również na zdefiniowanie wspólnych problemów i wskazywanie sposobów ich rozwiązania.

7.3 System monitorowania i ewaluacji

Realizacja dokumentów planistycznych wymaga monitorowania (operacyjnego i partycypacyjnego) osiągnięcia założonych celów oraz reagowania na pojawiające się problemy i zagrożenia w ich realizacji, a także systematycznego obserwowania zmian zachodzących w przestrzeni.

Zgodnie z KSRR¹⁶⁴ samorząd województwa czuwa nad przebiegiem procesów realizacji polityki regionalnej, a w szczególności diagnozuje sytuację i potencjały/trendy rozwojowe różnego typu terytoriów, do których zaliczyć można obszar Wielkopolski Wschodniej. Samorząd monitoruje sytuację w zakresie rozwoju społeczno-gospodarczego i przestrzennego oraz ocenia skuteczność i efektywność dotychczas stosowanych interwencji rozwojowych kierowanych do regionu w ramach polityki regionalnej i polityk sektorowych.

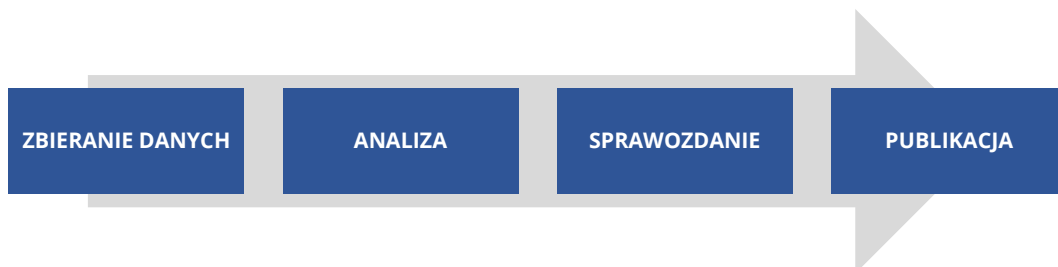
¹⁶⁴ Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030, Uchwała nr 102 Rady Ministrów z dnia 17 września 2019 r.

Długookresowy, kompleksowy dokument strategiczny transformacji Wielkopolski Wschodniej

W przypadku długookresowego i kompleksowego dokumentu strategicznego strukturę systemu monitoringu powinni tworzyć:

- **Zarząd Województwa Wielkopolskiego** – odpowiadający za monitorowanie dokumentu. Zadania związane z monitorowaniem, na zasadzie wzajemnej współpracy, wypełniać będą przedstawiciele właściwych jednostek organizacyjnych Urzędu Marszałkowskiego Województwa Wielkopolskiego oraz właściwych jednostek podległych Samorządowi Województwa;
- **Komitet Sterujący ds. Wielkopolski Wschodniej** przy Marszałku Województwa Wielkopolskiego – jako podmiot rozpatrujący wnioski wynikające z monitorowania dokumentu;
- **Regionalne Forum Wielkopolski Wschodniej** – jego zadaniem będzie w szczególności wymiana wiedzy, doświadczeń i informacji między różnymi podmiotami publicznymi i niepublicznymi zaangażowanymi w działania na rzecz transformacji Wielkopolski Wschodniej, ocena kluczowych procesów i zjawisk mających wpływ na proces transformacji, wypracowywanie rekomendacji dotyczących koniecznych zmian oraz doradzanie Komitetowi Sterującemu w zakresie transformacji subregionu;
- **Sieć Wielkopolskiego Regionalnego Obserwatorium Terytorialnego** – gromadząca i dostarczająca dane o sytuacji społeczno-gospodarczej subregionu, niezbędne do podejmowania decyzji dotyczących kształtu i kierunków prowadzonej sprawiedliwej transformacji;
- **Pozostali uczestnicy systemu monitoringu** – najważniejsze instytucje w województwie wielkopolskim, jak i poza nim, uczestniczące w procesie transformacji subregionu.

Monitoring operacyjny powinien być podejmowany na bieżąco i sprawozdawany corocznie. Głównym dokumentem w tym procesie powinno być okresowe *Sprawozdanie z realizacji długookresowego dokumentu strategicznego*. Sprawozdanie powinno składać się z części poświęconej realizacji celów/priorytetów w analizowanym okresie oraz z oceny sytuacji społeczno-gospodarczej i przestrzennej subregionu, w przypadku której wskaźniki kontekstowe pochodzące ze statystyki publicznej, ze względu na ich publikowanie z opóźnieniem, mogą stanowić jedynie tło statystyczne. Sprawozdanie z realizacji tego dokumentu powinno być udostępniane opinii publicznej.

Mając na uwadze skuteczność, efektywność oraz trwałość interwencji przewidzianej w długookresowym dokumencie strategicznym, możliwe jest zaplanowanie przeprowadzenia badań ewaluacyjnych w formie tzw.:

- ewaluacji on going – przeprowadzanych w trakcie realizacji dokumentu;
- ewaluacji ex-post – przeprowadzonej na zakończenie okresu realizacji dokumentu.

Terytorialny plan sprawiedliwej transformacji Wielkopolski Wschodniej na lata 2021-2027

Plan, w kształcie wymaganym *Rozporządzeniem ustanawiającym Fundusz na rzecz Sprawiedliwej Transformacji*, stanowić powinien załącznik do WRPO 2021+ lub *Regionalnego Programu Operacyjnego Sprawiedliwej Transformacji dla Wielkopolski Wschodniej*. Będzie on elementem szerszego systemu realizacji Programu, w ramach którego zaprojektowany zostanie odpowiedni system monitorowania i oceny uwzględniający monitorowanie osiągnięcia celów zdefiniowanych w TPSTWW. System ten czerpać będzie z dotychczasowych doświadczeń realizacji programów operacyjnych w perspektywie unijnej 2014-2020, w tym wypracowanych mechanizmów oraz narzędzi monitorowania i oceny osiągnięcia wskaźników czy prowadzenia badań ewaluacyjnych – ukierunkowanych w tym przypadku na określenie użyteczności i skuteczności realizacji Planu. Na potrzeby TPSTWW w systemie monitorowania Regionalnego Programu Operacyjnego proponuje się zastosować dodatkowe działania wspierające efektywne planowanie, okresową ocenę czy dostosowanie podejmowanych działań do zmieniających się warunków społeczno-gospodarczych, obejmujące m.in.:

- organizację corocznego posiedzenia w sprawie przeglądu wdrażania Planu, które będzie okazją do ewentualnej korekty jego realizacji czy dyskusji na temat nowych zidentyfikowanych wyzwań;

- dwuetapowy system monitorowania projektów strategicznych zawartych w Planie – cykliczny monitoring strategiczny (na etapie przygotowania) oraz bieżący monitoring operacyjny (na etapie realizacji);
- uwzględnienie Planu w ramach ewaluacji ex-ante projektu regionalnego programu operacyjnego.

Oceniając postęp i skuteczność transformacji Wielkopolski Wschodniej kluczowe jest monitorowanie wskaźników odnoszących się do realizacji każdego celu/priorytetu. O doborze wskaźników decydować powinna ich adekwatność do zakresu danego priorytetu oraz dostępność danych. W przypadku długoterminowego dokumentu strategicznego transformacji Wielkopolski Wschodniej, z uwagi na konieczność zachowania możliwości porównawczych, głównym źródłem danych do monitorowania powinna być statystyka publiczna, natomiast w ramach TPSTWW monitorowaniu powinny podlegać wskaźniki produktu i rezultatu wymagane dokumentami programującymi perspektywę finansową 2021-2027.

08

USPOŁECZNIE NIE PROCESU PRZYGOTOWANIA PLANU

Powodzenie sprawiedliwej transformacji Wielkopolski Wschodniej opiera się na przejściu odpowiedzialności za nią przez wszystkie strony zaangażowane w proces, w związku z czym już na etapie opracowywania Planu położono nacisk na włączenie w realizowane działania szerokiego grona interesariuszy. Podejście to jest zgodne z zapisami art. 7 ust. 3 *Rozporządzenia ustanawiającego Fundusz na rzecz Sprawiedliwej Transformacji*¹⁶⁵.

W kwietniu 2019 r. władze regionalne doprowadziły do zawarcia *Porozumienia na rzecz sprawiedliwej transformacji energetycznej Wielkopolski Wschodniej*. Stało się ono fundamentem do powołania w czerwcu 2020 r. na obszarze Wielkopolski Wschodniej grup roboczych, do których deklaracje uczestnictwa zgłosiło blisko 200 osób reprezentujących rozmaite środowiska. Grupy koncentrowały się na zagadnieniach związanych z konkretnymi obszarami, tj. środowiskiem, energetyką, infrastrukturą oraz problemami społecznymi. W ich skład weszli eksperci, praktycy i interesanci w danych dziedzinach. Zadaniem grup była analiza problemów, merytoryczna praca nad rozwiązaniami oraz wymiana wiedzy, pomysłów i opinii przedstawicieli z różnych obszarów subregionu. Działania te miały umożliwić zintegrowane podejście do problemów i wyzwań Wielkopolski Wschodniej jako całości, bez podziałów uwzględniających partykularne interesy poszczególnych powiatów czy gmin. Zakres merytoryczny prac w poszczególnych grupach roboczych skupiał się w przeważającej mierze na następujących obszarach tematycznych:

- środowisko – racjonalne kształtowanie środowiska i gospodarowanie jego zasobami zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju, przeciwdziałanie zanieczyszczeniom, utrzymywanie i przywracanie elementów przyrodniczych do stanu właściwego, recykling, gospodarka o obiegu zamkniętym, edukacja ekologiczna, ekozarządzanie, wydajność w gospodarowaniu zasobami

---

¹⁶⁵ *Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady ustanawiające Fundusz na rzecz Sprawiedliwej Transformacji*, Wniosek, COM(2020) 22 final, Bruksela 2020; *Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady ustanawiające Fundusz na rzecz Sprawiedliwej Transformacji*, Zmieniony wniosek, COM(2020) 460 final, Bruksela 2020.

środowiska, odpowiedzialność środowiskowa oraz ekoetyka, turystyka, rekreacja itp.;

- energetyka – zasoby surowców energetycznych, energetyka rozproszona, wyzwania logistyczne, transport, w tym elektromobilność, środowiskowa i ekologiczna ocena wyrobów, handel i zarządzanie emisjami, innowacje, nowe projekty i technologie w energetyce, nośniki energii, magazynowanie energii, sprawność i efektywność energetyczna, w tym bezpieczeństwo energetyczne w wymiarze regionalnym i makroregionalnym, OZE, spółdzielnie energetyczne, bioenergetyka (biomasa, biogaz, biowodór, bioetanol), biopaliwa, zaopatrzenie energetyczne gospodarstw rolnych itp.;
- infrastruktura – zrównoważony transport, plany zagospodarowania przestrzennego, linie kolejowe wraz z obiektami inżynieryjnymi (mosty, wiadukty, tunele, przepusty, przejazdy kolejowe), urządzenia zabezpieczenia ruchu i łączności, sygnalizacja, sieci wodno-kanalizacyjne, stacje kolejowe (osobowe i towarowe – łącznie z peronami, placami utwardzonymi itp.), bocznice kolejowe, terminale intermodalne, infrastruktura turystyczna itp.;
- wyzwania społeczne – tematy wynikające z uwarunkowań społecznych – demografia (w tym migracje), kształcenie, kultura, aktywność społeczna, tożsamość lokalna, komunikacja społeczna, gotowość do zmian itp.

Do pracy w grupach roboczych przystąpili przedstawiciele m.in.:

- jednostek samorządu terytorialnego: Urząd Marszałkowski Województwa Wielkopolskiego, starostwa powiatowe oraz urzędy miast i gmin z Wielkopolski Wschodniej;
- władz centralnych: Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej, Ministerstwo Rozwoju;
- władz ustawodawczych: posłowie na sejm, w tym członkowie Parlamentarnego Zespołu ds. Sprawiedliwej Transformacji Energetycznej oraz Parlamentarnego Zespołu ds. jezior/pojezierzy;
- spółek komunalnych: Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji w Koninie, Miejskie Przedsiębiorstwo Energetyki Ciepłej – Konin;
- biznesu: Wielkopolski Związek Pracodawców Lewiatan, Konińska Izba Gospodarcza, Cech Rzemiosł Różnych w Koninie, NUVARRO Sp. z o.o., Centralna Grupa Energetyczna S.A., Neo Solar Farms Sp. z o.o., Centrum Technologii Edukacyjnych „INTJO” Sp. z o.o., ZE PAK;
- nauki i szkolnictwa: Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Uniwersytet Zielonogórski, Federacja Stowarzyszeń Naukowo-Technicznych

NOT – Rada w Koninie, Centrum Wsparcia Rzemiosła, Kształcenia Dualnego i Zawodowego w Koninie, Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Koninie, Wyższa Szkoła Kadr Menedżerskich w Koninie;

- organizacji pozarządowych: Fundacja Instrat, Fundacja „Rozwój TAK – Odkrywki NIE”, Fundacja Instytut Zielonej Przyszłości, Stowarzyszenie Akcja Konin, Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Społeczności Lokalnej „Anmar”, Stowarzyszenie M-lab, Stowarzyszenie na Rzecz Spółdzielni Socjalnych, Stowarzyszenie na rzecz Rozwoju, Związek Stowarzyszeń Polska Zielona Sieć;
- pracowników: m.in. Związki Zawodowe działające w Grupie ZE PAK.

Głównym celem prac grup było zdefiniowanie kluczowych dla subregionu problemów i wynikających z nich wyzwań oraz wypracowanie wytycznych dla planowanego procesu transformacji Wielkopolski Wschodniej. Jednocześnie wskazano, iż w oparciu o wypracowane przez ich uczestników wytyczne oraz prowadzone równoległe do ich prac analizy przygotowane zostaną dwa dokumenty, tj. *Terytorialny plan sprawiedliwej transformacji Wielkopolski Wschodniej* oraz długookresowa i kompleksowa strategia rozwoju Wielkopolski Wschodniej.

W 2020 r. przeprowadzono blisko 20 spotkań, które miały formę dyskusji prowadzonej przez moderatora i dotyczyły w szczególności następujących kwestii: (1) wskazania terytoriów dotkniętych negatywnymi skutkami transformacji, (2) zdefiniowania problemów oraz wyzwań stojących przed subregionem w kontekście planowanej transformacji w kierunku gospodarki neutralnej klimatycznie, (3) określenia najważniejszych czynników endo- oraz egzogenicznych rozwoju Wielkopolski Wschodniej, (4) opracowania wstępnej listy działań do zaprogramowania w ramach transformacji. Członków grup roboczych, a także inne zainteresowane podmioty zaproszono ponadto do składania propozycji projektów istotnych z punktu widzenia rozwoju Wielkopolski Wschodniej. Nabór cieszył się dużym zainteresowaniem – łącznie zgłoszono około 170 projektów, z których wiele znalazło wyraz w sformułowanych celach projektu Koncepcji.

W trakcie prac grupy środowiskowej przedstawiciele organizacji pozarządowych wskazali na brak wyczerpującej debaty na temat ochrony środowiska, głównie w odniesieniu do kwestii hydrologicznych i oddziaływania terenów górniczych na stan zasobów wodnych w regionie. Pod koniec września 2020 r. odbyło się spotkanie grupy hydrologicznej, podczas którego dyskutowano o problemach dotyczących gospodarki wodnej w subregionie. Grupa poruszała kwestie uregulowania stosunków hydrogeologicznych na terenach gmin pokopalnianych oraz na obszarach ościennych, które doświadczają negatywnych skutków działalności odkrywkowej KWB Konin

i Adamów. Efektem prac była m.in. propozycja przedstawicieli Fundacji „Rozwój TAK – Odkrywki NIE” oraz Stowarzyszenia Akcja Konin dotycząca opracowania spójnego i realistycznego planu przywracania właściwych stosunków wodnych w subregionie, a także rozszerzenia prac zespołu parlamentarnego ds. ratowania jezior (bądź utworzenia nowego zespołu parlamentarnego obejmującego całą Wielkopolskę Wschodnią i powiązane obszary, np. przygraniczne gminy województwa kujawsko-pomorskiego czy zarządy zlewni obejmujące cały ww. obszar).

Podczas prac grup roboczych poświęconych rynkowi pracy i edukacji uczestnicy wskazali na niedostatecznie reprezentowany głos osób młodych, które stanowią będą o przyszłości subregionu. Podkreślono, że zaangażowanie młodych w prace planistyczne z jednej strony poszerzy ich własny punkt widzenia problemów, a z drugiej da im możliwość współdecydowania o losach Wielkopolski Wschodniej, przez co zwiększy się ich poczucie współodpowiedzialności za jej rozwój. Z tego względu na początku października 2020 r. zorganizowano spotkanie grupy młodych, w którym wzięli udział aktywiści, studenci oraz uczniowie z Wielkopolski Wschodniej. Jego efektem było m.in. wypracowanie propozycji konkretnych projektów transformacyjnych stanowiących odpowiedź na problemy, z którymi subregion mierzy się od lat, wytyczających jednocześnie nową ścieżkę jego rozwoju. Wśród zaproponowanych rozwiązań grupa młodych wskazała na projekty obejmujące m.in. (1) zmianę oferty edukacyjnej szkół średnich i wyższych na lepiej dopasowaną do potrzeb lokalnego rynku pracy, (2) utworzenie wydziału zamiejscowego Politechniki Poznańskiej, (3) rozszerzenie pakietu zajęć dodatkowych w szkołach o kompetencje miękkie, edukację obywatelską, lekcje z przedstawicielami administracji samorządowej, biznesu czy organizacji pozarządowych, (4) wspieranie przedsiębiorczości – Inkubator Przedsiębiorczości, Młodzieżowy Inkubator Twórczości, program grantowy na rozpoczęcie działalności gospodarczej, programy szkoleniowe ukierunkowane na prowadzenie działalności gospodarczej, szkolenia dla lokalnych liderów, (5) rekultywacje terenów pokopalnianych, (6) rozwój turystyki, (7) rozwój infrastruktury transportowej, w tym m.in. budowę kolei północ – południe oraz terminala kolejowego w Koninie, (8) rozwój ekologicznego transportu publicznego, (9) zwiększenie kompetencji Młodzieżowej Rady Miasta Konina i powołanie Młodzieżowych Rad Powiatów Kolskiego, Słupeckiego oraz Tureckiego, (10) powołanie pełnomocników młodzieży przy Prezydencie Miasta Konina oraz przy starostach powiatów.

Podjęto również działania mające na celu włączenie w szerszym zakresie w prace nad przygotowaniem Planu przedstawicieli pracowników Grupy ZE PAK oraz przedsiębiorców. Z inicjatywy Instytutu Zielonej Przyszłości 19 stycznia 2021 r.

zorganizowane zostało spotkanie przedstawicieli pracowników KWB Konin z Pełnomocnikiem Zarządu Województwa Wielkopolskiego ds. Restrukturyzacji Wielkopolski Wschodniej, które miało na celu omówienie postulatów pracowniczych do opracowywanego TPSTWW. Z końcem stycznia 2021 r. zorganizowano spotkanie z przedstawicielami związków zawodowych Grupy ZE PAK, w trakcie którego dyskutowano m.in. o kierunkach interwencji w ramach przygotowywanego Planu oraz postulatach związków zawodowych dotyczących kierunków wykorzystania funduszy europejskich i budżetu państwa w procesie transformacji. Dyskusję kontynuowano 8 lutego 2021 r. podczas spotkania z przedstawicielami Związków Zawodowych ZE PAK i Górniczych oraz Rady Pracowników, Powiatowego Urzędu Pracy w Koninie i Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Poznaniu. W jego trakcie poruszono kwestie dostępnej oraz przyszłej oferty pomocy dla osób zwalnianych z pracy z przyczyn nie dotyczących pracowników czy dla osób poszukujących pracy, a także możliwych rozwiązań dotyczących wsparcia społecznego dla osób, rodzin i lokalnych społeczności dotkniętych negatywnymi skutkami transformacji energetycznej. Na kolejnym spotkaniu, które miało miejsce 3 marca 2021 r., omawiano z przedstawicielami związków zawodowych działających w Grupie ZE PAK oraz Prezesem Zarządu ZE PAK Piotrem Woźnym toczące się prace nad opracowaniem TPSTWW, a także dyskutowano na temat przygotowania specjalnego wsparcia dla pracowników Grupy ZE PAK mającego na celu umożliwienie zdobycia nowych kwalifikacji zawodowych.

Ponadto prowadzone były także dyskusje z przedstawicielami Powiatowych Urzędów Pracy z subregionu poświęcone w szczególności możliwościom przyszłego wsparcia pracowników dotkniętych transformacją energetyczną, a także z przedstawicielami Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Poznaniu na temat włączenia społecznego analizowanej grupy.

W celu poznania potrzeb przedsiębiorców w zakresie transformacji subregionu w lutym 2021 r. zorganizowano dwa spotkania – pierwsze z przedstawicielami MŚP, a drugie z reprezentantami dużych przedsiębiorstw. Dyskutowano w ich trakcie o najważniejszych problemach Wielkopolski Wschodniej związanych z rynkiem pracy oraz przedsiębiorczością, o kierunkach transformacji gospodarczej i energetycznej subregionu, a także o możliwościach finansowania firm w kontekście planowanych priorytetów sprawiedliwej transformacji.

Poza wyżej opisanymi pracami uczestniczono również w różnego rodzaju spotkaniach organizowanych przez partnerów z Wielkopolski Wschodniej (w tym przez organizacje pozarządowe), podczas których poruszano tematy związane z wyzwaniem stojącymi przed subregionem i kierunkami jego transformacji.

Efektom prac grup roboczych jest niniejsza koncepcja, której projekt był konsultowany z różnymi interesariuszami. Łącznie blisko 40 podmiotów zgłosiło ponad 300 uwag. Charakteryzowały się one różnym stopniem szczegółowości i dotyczyły zarówno zawartości poszczególnych rozdziałów projektu dokumentu (odnosiły się m.in. do celów, priorytetów i kierunków interwencji, wyzwań rozwoju stojących przed subregionem), jak i dokumentu jako całości (zwracały uwagę na kwestie ogólne). Z czterema najbardziej zaangażowanymi w opiniowanie projektu koncepcji organizacjami pozarządowymi, tj. Fundacją „Rozwój TAK – Odkrywki NIE”, Fundacją Instytut Zielonej Przyszłości, Stowarzyszeniem Akcja Konin oraz Związkiem Stowarzyszeń Polska Zielona Sieć, prowadzono pogłębione dyskusje dotyczące konkretnych zapisów dokumentu. Znaczna część zgłoszonych przez nie uwag została uwzględniona w dokumencie w sposób bezpośredni lub w zmodyfikowanej formie. Ww. organizacje podkreśliły m.in. konieczność odejścia od traktowania biomasy leśnej i hydroenergetyki na naturalnych ciekach jako OZE oraz zwróciły uwagę na nieaktualność zapisów KPEiK i PEP 2040, które ich zdaniem nie uwzględniają unijnego celu redukcji emisji CO₂ o 55% do 2030 r. względem 1990 r.

Wnioski płynące ze spotkań grup roboczych zamieszczone zostały w niniejszej koncepcji. Nie stanowią one jednak zamkniętego katalogu. Spotkania grup roboczych będą kontynuowane w trakcie całego procesu planowania sprawiedliwej transformacji Wielkopolski Wschodniej. W zgodnej opinii wszystkich uczestników grup roboczych, tylko w procesie dialogu i wzajemnego zrozumienia możliwe jest wypracowanie spójnej wizji przyszłości subregionu.

09

WYKAZ PRZEDSIĘWZIĘĆ STRATEGICZNYCH

Transformacja Wielkopolski Wschodniej nie jest możliwa bez realizacji różnego rodzaju przedsięwzięć, w tym o znaczeniu strategicznym, w największym stopniu przyczyniających się do osiągnięcia przyjętych celów. Pierwszych 21 propozycji projektów o strategicznym znaczeniu dla transformacji subregionu wypracowanych zostało jeszcze w 2019 r. (wykaz projektów stanowi Załącznik 1 do Koncepcji). Zostały one przedstawione Komisji Europejskiej, która 10 z nich uznała za bardzo obiecujące i gotowe do realizacji. Wybrane fiszki projektowe dotyczyły: budowy marki i strategii Wielkopolski Wschodniej w procesie transformacji, podnoszenia kompetencji i kwalifikacji osób z sektora paliwowo-energetycznego zagrożonych utratą pracy, zielonego wsparcia finansowego dla firm oraz sektora publiczno-prywatnego, Klastra Energii „Zielona Energia – Konin”, budowy farm fotowoltaicznych na rekultywowanych terenach, przebudowy kotła węglowego na kocioł do wyłącznego spalania biomasy, budowy magazynu ciepła dla potrzeb ogrzewania Miasta Konina, budowy infrastruktury do wytwarzania, magazynowania oraz dystrybucji wodoru, a także produkcji paneli fotowoltaicznych i montażu instalacji fotowoltaicznych. Należy nadmienić, że część ze zgłoszonych projektów jest już w trakcie realizacji, a wdrażanie niektórych z nich rozpocznie się w najbliższym czasie.

W związku z prowadzonymi pracami nad kierunkami transformacji Wielkopolski Wschodniej Agencja Rozwoju Regionalnego S.A. w Koninie w 2020 r. zaprosiła przedstawicieli grup roboczych do zgłaszania propozycji kolejnych projektów o strategicznym znaczeniu dla rozwoju subregionu. Celem tego działania była identyfikacja oczekiwań i potrzeb występujących na tym obszarze oraz zaprogramowanie odpowiednich kierunków interwencji publicznej. Nabór na projekty strategiczne cieszył się dużym zainteresowaniem przedstawicieli grup roboczych. Łącznie zgłoszonych zostało około 170 propozycji projektów, z których wiele znalazło wyraz w sformułowanych w niniejszym dokumencie celach, priorytetach czy kierunkach interwencji (wykaz projektów zgłoszonych w ramach prac grup roboczych stanowi Załącznik 2 do Koncepcji).

Na podstawie przesłanych propozycji projektów, a także uwzględniając 21 propozycji projektów z 2019 r., prowadzone będą dalsze prace mające na celu

przygotowanie listy przedsięwzięć strategicznych (pojedyncze projekty lub ich wiązki), kluczowych z punktu widzenia transformacji Wielkopolski Wschodniej. W trakcie ich identyfikacji konieczne będzie uwzględnianie przy ocenie zgłoszonych fiszek np. wkładu w osiągnięcie założonych celów, zasięgu oddziaływania (lokalny, ponadlokalny, subregionalny) czy poziomu współpracy dotyczącej przygotowania i realizacji danego przedsięwzięcia z partnerami społecznymi i/lub gospodarczymi. Zasady wyłaniania projektów strategicznych zostaną wypracowane w toku dalszych prac.

10

UCZESTNICY GRUP ROBOCZYCH

- 1) Stowarzyszenie Akcja Konin;
- 2) AS PAK Sp. z o.o.;
- 3) Cech Rzemiosł Różnych w Koninie;
- 4) Centralna Grupa Energetyczna S.A.;
- 5) Centrum Technologii Edukacyjnych INTJO Sp. z o.o.;
- 6) Centrum Wsparcia Rzemiosła, Kształcenia Dualnego i Zawodowego w Koninie;
- 7) EIT InnoEnergy;
- 8) Energa Invest Sp. z o.o.;
- 9) Federacja Stowarzyszeń Naukowo-Technicznych NOT – Rada w Koninie;
- 10) Fundacja „Rozwój TAK – Odkrywki NIE”;
- 11) Fundacja Instrat;
- 12) Fundacja Instytut Zielonej Przyszłości;
- 13) KNSZZ „Solidarność80” ZE PAK S.A. i Spółek Zależnych;
- 14) Konińska Izba Gospodarcza;
- 15) Krajowe Stowarzyszenie Sołtysów;
- 16) Miejskie Przedsiębiorstwo Energetyki Ciepłej – Konin Sp. z o.o.;
- 17) Międzyzakładowa Komisja WZZ SIERPIEŃ’80 PAK Kopalnia Węgla Brunatnego „Konin” S.A. w Kleczewie;
- 18) Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej;
- 19) Ministerstwo Rozwoju, Pracy i Technologii;
- 20) Młodzieżowy Strajk Klimatyczny;
- 21) MNSZZ „Pracowników Energetyki” ZE PAK S.A. i Spółek;
- 22) MZZ Górników KWB „Konin” S.A.;
- 23) MZZ Górników PAK Kopalni Adamów;
- 24) MZZ KADRA Kopalnia Adamów;
- 25) MZZ Pracowników Zmianowych w ZE PAK S.A.;
- 26) MZZP Inżynierjno-Technicznych „KADRA” przy PAK KWB Konin S.A.;
- 27) MZZP Ruchu Ciągłego ZE PAK S.A.;
- 28) MZZP Zmianowych w ZE PAK S.A.;
- 29) Neo Solar Farms Sp. z o.o.;
- 30) Niezależny Związek Zawodowy Pracowników Ruchu Ciągłego „RUCH” KWB „Konin” w Kleczewie S.A.;
- 31) NUVARRO Sp. z o.o.;

- 32) OM NSZZ Solidarność Górnictwa Węgla Brunatnego Zagłębia Konińsko-Turkowskiego;
- 33) Organizacja Międzyzakładowa NSZZ „Solidarność” Grupy ZE PAK;
- 34) Organizacja Podzakładowa NSZZ „Solidarność” PAK;
- 35) Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Koninie;
- 36) Parlamentarny Zespół ds. Sprawiedliwej Transformacji Energetycznej;
- 37) Parlamentarny Zespół ds. jezior/pojezierzy;
- 38) Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji Sp. z o.o. w Koninie;
- 39) Rada Pracowników PAK KWB „Konin”;
- 40) Radni Sejmiku Województwa Wielkopolskiego;
- 41) Starostwo Powiatowe w Kole;
- 42) Starostwo Powiatowe w Koninie;
- 43) Starostwo Powiatowe w Słupcy;
- 44) Starostwo Powiatowe w Turku;
- 45) Stowarzyszenie „Kadry dla Konina”;
- 46) Stowarzyszenie M-Lab;
- 47) Stowarzyszenie na rzecz Rozwoju Społeczności Lokalnej „Anmar”;
- 48) Stowarzyszenie Na Rzecz Spółdzielni Socjalnych;
- 49) Stowarzyszenie ZmieniaMy Konin;
- 50) Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu;
- 51) Uniwersytet Zielonogórski;
- 52) Urząd Gminy Babiak;
- 53) Urząd Gminy Brudzew;
- 54) Urząd Gminy Grodziec;
- 55) Urząd Gminy i Miasta w Kleczewie;
- 56) Urząd Gminy Kazimierz Biskupi;
- 57) Urząd Gminy Kościelec;
- 58) Urząd Gminy Kramsk;
- 59) Urząd Gminy Krzymów;
- 60) Urząd Gminy Łądek;
- 61) Urząd Gminy Olszówka;
- 62) Urząd Gminy Osiek Mały;
- 63) Urząd Gminy Ostrowite;
- 64) Urząd Gminy Powidz;
- 65) Urząd Gminy Przykona;
- 66) Urząd Gminy Rychwał;
- 67) Urząd Gminy Rzgów;
- 68) Urząd Gminy Stare Miasto;
- 69) Urząd Gminy Turek;
- 70) Urząd Gminy w Kawęczynie;
- 71) Urząd Gminy w Malanowie;
- 72) Urząd Gminy Władysławów;

-
- 73) Urząd Marszałkowski Województwa Wielkopolskiego w Poznaniu;
  - 74) Urząd Miasta Dąbie;
  - 75) Urząd Miasta i Gminy Dobra;
  - 76) Urząd Miasta i Gminy Golina;
  - 77) Urząd Miasta i Gminy Tuliszków;
  - 78) Urząd Miasta Sompolno;
  - 79) Urząd Miasta Turek;
  - 80) Urząd Miasta w Słupcy;
  - 81) Urząd Miejski w Koninie;
  - 82) Urząd Miejski w Zagórowie;
  - 83) Wielkopolski Związek Pracodawców Lewiatan;
  - 84) Wielkopolskie Biuro Planowania Przestrzennego w Poznaniu;
  - 85) Wojewódzki Urząd Pracy w Poznaniu. Oddział zamiejscowy w Koninie;
  - 86) Wyższa Szkoła Kadr Menedżerskich w Koninie;
  - 87) Zakładowy Związek Zawodowy Pracowników Systemów Zmianowych Ruchu Ciągłego ZE PAK S.A.;
  - 88) Zarząd Dróg Miejskich w Koninie;
  - 89) ZE PAK;
  - 90) Związek Stowarzyszeń Polska Zielona Sieć.

Załącznik 1. Wykaz projektów o strategicznym znaczeniu dla transformacji Wielkopolski Wschodniej przedstawionych w 2019 r. Komisji Europejskiej

Lp.	Tytuł projektu	Jednostka koordynująca
1.	Strategia transformacji dla Wielkopolski Wschodniej	Agencja Rozwoju Regionalnego S.A. w Koninie
2.	Podnoszenie kompetencji pracowników sektora energetycznego	Agencja Rozwoju Regionalnego S.A. w Koninie
3.	Podnoszenie kompetencji pracowników ZE PAK	Agencja Rozwoju Regionalnego S.A. w Koninie
4.	Zielone wsparcie finansowe	Agencja Rozwoju Regionalnego S.A. w Koninie
5.	Zintegrowany zielony transport publiczny	Agencja Rozwoju Regionalnego S.A. w Koninie
6.	H2LABO – technologie wodorowe centrum badań i innowacji	Agencja Rozwoju Regionalnego S.A. w Koninie
7.	Klaster Energii „Zielona Energia – Konin”	Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji Sp. z o.o. w Koninie
8.	Pompy ciepła i PV w budynkach użyteczności publicznej	Gmina Babiak
9.	Zielona trasa turystyczna	-
10.	Kultura postindustrialna	Fundacja Wioska Filmowa
11.	Park edukacyjny Energia odnawialna	Gmina Kleczew
12.	Adaptacja turystyczna dawnych terenów górniczych	Gmina Kleczew
13.	Budowa farm fotowoltaicznych na gruntach rekultywowanych	ZE PAK
14.	Przebudowa kotła węglowego na kocioł na biomasę	ZE PAK
15.	Budowa magazynu ciepła	ZE PAK
16.	Farmy wiatrowe na byłych terenach górniczych	ZE PAK
17.	Magazyn energii	ZE PAK
18.	Centrum logistyczne z BIPV	ZE PAK
19.	Infrastruktura do produkcji, magazynowania i dystrybucji wodoru	ZE PAK
20.	Produkcja urządzeń fotowoltaicznych	ZE PAK
21.	Zakłady geotermalne Konin-Koło-Turek	Miejskie Przedsiębiorstwo Energetyki Ciepłej – Konin Sp. z o.o.

Załącznik 2. Wykaz projektów zgłoszonych w ramach prac grup roboczych

Lp.	Tytuł projektu	Podmiot zgłaszający propozycję
1.	Szkolne Inkubatory Przedsiębiorczości (SIP)	Centrum Wsparcia Rzemiosła, Kształcenia Dualnego i Zawodowego w Koninie
2.	Wsparcie współpracy szkół prowadzących kształcenie zawodowe z przedsiębiorcami Wielkopolski Wschodniej w zakresie kształcenia dualnego	Centrum Wsparcia Rzemiosła, Kształcenia Dualnego i Zawodowego w Koninie
3.	Techniczny Uniwersytet Dzieci i Młodzieży	Centrum Wsparcia Rzemiosła, Kształcenia Dualnego i Zawodowego w Koninie
4.	Budowa elektrowni fotowoltaicznej Kazimierz Biskupi II o mocy 200 MW w regionie powęglowym – Wielkopolsce Wschodniej	E & G Sp. z o.o.
5.	Budowa farmy fotowoltaicznej o mocy ok. 1 MW na terenach pokopalnianych w gminie Przykona	Energa Invest
6.	Budowa farmy fotowoltaicznej o mocy ok. 20 MW na terenach pokopalnianych w gminie Przykona	Energa Invest
7.	Budowa farmy fotowoltaicznej o mocy ok. 100 MW na terenach pokopalnianych w gminie Przykona	Energa Invest
8.	Budowa farmy wiatrowej o mocy ok. 7 MW na terenach pokopalnianych w gminie Przykona	Energa Invest
9.	Budowa linii 110 kV do stacji GPZ Żuki wraz ze stacją GPO 110 kV/SN umożliwiające wyprowadzenie mocy ze źródeł OZE o mocy ok. 107 MW	Energa Invest
10.	Budowa stacji elektroenergetycznej RS/GPZ Anielewo	Energa Operator
11.	Budowa stacji elektroenergetycznej GPZ Sompolno	Energa Operator
12.	Budowa stacji elektroenergetycznej RS/GPZ Ignacewo	Energa Operator
13.	Przebudowa linii 110 kV Konin Południe – Rychwał – Stawiszyn – Kalisz Północ	Energa Operator
14.	Przebudowa linii 110 kV SE Konin – Ślesin – Ignacewo (nowy) – Sompolno (nowy) (linia dwutorowa)	Energa Operator
15.	Przebudowa linii 110 kV SE Adamów – Poddebice	Energa Operator
16.	Przebudowa linii 110 kV Adamów – Żuki – Ceków (dalej w kierunku Kalisz Piwonice)	Energa Operator
17.	Przebudowa linii 110 kV Janiszew – Kraski	Energa Operator
18.	Przebudowa linii 110 kV Pątnów – Kleczew – Witkowo	Energa Operator
19.	Przebudowa linii 110 kV Pątnów – Józwin – Kleczew	Energa Operator

Lp.	Tytuł projektu	Podmiot zgłaszający propozycję
20.	Modernizacja sieci GPZ Witkowo	Energa Operator
21.	Budowa nowej stacji GPZ Powidz wraz z przyłączami WN-110 kV	Energa Operator
22.	Budowa nowej linii 110 kV Słupca – Powidz (nowa GPZ)	Energa Operator
23.	Przebudowa linii elektroenergetycznej 110 kV SE Konin – Cienin	Energa Operator
24.	Przebudowa linii elektroenergetycznej 110 kV SE Konin – Konin Nowy Dwór	Energa Operator
25.	Przebudowa linii elektroenergetycznej 110 kV SE Konin – SE Pątnów (przebudowa na linię dwutorową)	Energa Operator
26.	Przebudowa linii elektroenergetycznej 110 kV SE Konin – Niesłusz/Konin Południe (linia dwutorowa) – Kragoła	Energa Operator
27.	Przebudowa linii elektroenergetycznej 110 kV SE Pątnów – Powidz (nowy GPZ) – Witkowo	Energa Operator
28.	Przebudowa linii elektroenergetycznej 110 kV Koło Ruchenna – Koło Wschód – Barłogi – Kłodawa – Kopalnia Soli – Kłodawa – Krośniewice	Energa Operator
29.	„Nowy Konin” Centrum Sprawiedliwej Transformacji – symbol nowej epoki	Fundacja Instytut Zielonej Przyszłości
30.	Osie Inwestycyjne Tereny inwestycyjne dla nowej przyszłości regionu	Fundacja Instytut Zielonej Przyszłości
31.	Muzeum Górnictwa Odkrywkowego	Fundacja Instytut Zielonej Przyszłości Stowarzyszenie Wielkopolskie Forum Inicjatyw Kulturalnych FRONTA
32.	Odtwarzanie zasobów wodnych subregionu z wykorzystaniem istniejącej pojemności retencyjnej	Fundacja „Rozwój TAK – Odkrywki NIE”
33.	Zachowanie i zwiększanie spadającej bioróżnorodności subregionu poprzez poprawę stosunków wodnych na obszarach szczególnie wrażliwych, szczególnie w granicach i w sąsiedztwie obszarów Natura 2000 i korytarzy ekologicznych. Podprojekt: naturalna retencja w ekosystemach torfowiskowych i mokradłowych (renaturyzacja/restytucja/odtworzenie torfowisk na miejscach torfowisk zdegradowanych i/lub gruntów pokopalnianych)	Fundacja „Rozwój TAK – Odkrywki NIE”
34.	Energia z natury – pompa ciepła wraz z systemem fotowoltaicznym na obiektach użyteczności publicznej w Gminie Babiak	Gmina Babiak
35.	Uporządkowanie gospodarki wodno-ściekowej w Gminie Babiak – etap VII	Gmina Babiak

Lp.	Tytuł projektu	Podmiot zgłaszający propozycję
36.	re/KULTYWATOR Centrum Nauki ENERGIA BRUDZEW oraz Park Odkryć	Gmina Brudzew
37.	OLIMPIADA MOŻLIWOŚCI – uzbrojenie terenów inwestycyjnych	Gmina Brudzew
38.	OZE dla mieszkańców i przedsiębiorców z gminy Brudzew	Gmina Brudzew
39.	Budowa instalacji fotowoltaicznych na budynkach użyteczności publicznej	Gmina Brudzew
40.	BRUDZEW – środowisko przyjazne biznesowi – projekt promocyjny	Gmina Brudzew
41.	Modernizacja gminnej oczyszczalni ścieków w Brudzewie	Gmina Brudzew
42.	Rozbudowa systemu kanalizacji sanitarnej wraz z transportem ścieków z terenu Gminy Brudzew na oczyszczalnię ścieków w Turku	Gmina Brudzew
43.	Kompleksowe uzbrojenie terenów mieszkaniowych KOLNICA	Gmina Brudzew
44.	Transformacja energetyczna Wielkopolski Wschodniej – budowa farmy fotowoltaicznej Brudzyń	Gmina Brudzew
45.	Rekultywacja terenów pokopalnianych	Gmina Brudzew
46.	Wykonanie i realizacja całościowego bilansu gospodarowania wodą na terenie przekształconym przez działalność PAK	Gmina Brudzew
47.	OZE, termomodernizacje oraz ekologiczne źródła grzewcze dla os. fizycznych, przedsiębiorców oraz samorządów	Gmina Brudzew
48.	Budowa powiatowej kompostowni/instalacji zagospodarowania (frakcja bio + osady ściekowe)	Gmina Brudzew
49.	Rozbudowa Zakładu Termicznego Przekształcania Odpadów (spalarni) w Koninie	Gmina Brudzew
50.	Promocja gospodarcza – Biznes Klub	Gmina Brudzew
51.	Uporządkowanie gospodarki ściekowej	Gmina Brudzew
52.	Poprawa dostępności gmin pogórnich: – kolej Konin – Turek – Łódź – most/przeprawa promowa na rz. Warcie – ścieżki rowerowe – zjazdy z dróg wojewódzkich na działki inwestycyjne	Gmina Brudzew
53.	Modernizacja i rozbudowa sieci energetycznych	Gmina Brudzew
54.	Budowa instalacji zajmującej się recyklingiem paneli fotowoltaicznych	Gmina Brudzew

Lp.	Tytuł projektu	Podmiot zgłaszający propozycję
55.	Rozwój budownictwa mieszkaniowego	Gmina Brudzew
56.	<p>Ład planistyczny:</p> <ul style="list-style-type: none"> - mpzp (zmiana, nowe) - odrołnienie gruntów (zmiana klasoużytków) - aktualizacja map glebowych (gleby organiczne) 	Gmina Brudzew
57.	Budowa, rozbudowa oraz przebudowa instalacji służących do wytwarzania energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych (wraz z ewentualnym podłączeniem do sieci dystrybucyjnej/przesyłowej) z wykorzystaniem energii wiatrowej, słonecznej, biomasy, biogazu, energii wodnej	Gmina Dobra
58.	Przebudowa drogi krajowej nr 83 – obwodnica dla miasta Dobra z ewentualnym uwzględnieniem oddziaływania na planowane zagospodarowanie terenów Gminy Dobra pod aktywizację gospodarczą	Gmina Dobra
59.	Zagospodarowanie przestrzeni Zbiornika Jeziersko z uwzględnieniem funkcji rekreacyjnych, turystycznych i sportowych oraz aktywizacji gospodarczej na terenie Gminy Dobra	Gmina Dobra
60.	Wymiana źródeł ciepła zasilanych paliwami stałymi na nowe źródła ciepła o zmniejszonej emisji zanieczyszczeń do atmosfery w ramach ograniczania niskiej emisji na terenie Gminy Dobra	Gmina Dobra
61.	Likwidacja barier architektonicznych w budynkach użyteczności publicznej	Gmina Dobra
62.	Chrońmy przyrodę i nasze zdrowie – Racjonalna gospodarka odpadami	Gmina Dobra
63.	Wsparcie szkół w gminie Dobra w kształtowaniu kompetencji kluczowych	Gmina Dobra
64.	Zróbmy to razem – aktywizacja społeczno-zawodowa osób i rodzin zagrożonych ubóstwem i/lub wykluczeniem społecznym z terenu Gminy Dobra	Gmina Dobra
65.	Aktywizacja osób starszych celem przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu	Gmina Dobra
66.	Zwiększenie aktywności oraz integracji lokalnej społeczności	Gmina Dobra
67.	Wsparcie małych i średnich przedsiębiorstw z terenu Gminy Dobra	Gmina Dobra
68.	Przebudowa wybranych ulic miejskich wraz z koncepcją budowy łącznika pieszo-rowerowego (Plac Wojska Polskiego z ul. Parkową oraz ul. Dekerta z ul. Narutowicza – połączenie dwóch parków)	Gmina Dobra

Lp.	Tytuł projektu	Podmiot zgłaszający propozycję
69.	Rewitalizacja wybranych obszarów przestrzeni miejsko-wiejskiej w zaniedbanych częściach obszaru (np. budynki starego młyna, gorzelnia, rozlewnia wód, zabudowy komunalnej „Koszary”). Renowacja centralnych przestrzeni (Plac Wojska Polskiego, targowisko „zielony rynek”, Plac Mały Rynek)	Gmina Dobra
70.	Nadanie nowych funkcji nieczynnym budynkom komunalnym (np. kotłownia na Osiedlu Wiatraki na potrzeby powierzchni usługowych, świetlica środowiskowa w miejscu obecnego starego przedszkola, pozyskanie lokali na mieszkania komunalne)	Gmina Dobra
71.	Budowa instalacji fotowoltaicznych na budynkach użyteczności publicznej	Gmina Golina
72.	Uregulowanie gospodarki wodno-ściekowej	Gmina Golina
73.	Likwidacja barier architektonicznych w budynkach użyteczności publicznej	Gmina Golina
74.	Budowa i modernizacja dróg oraz chodników i ścieżek rowerowych na terenie gminy Golina	Gmina Golina
75.	Budowa Dziennego Domu Seniora w Tokarach Pierwszych	Gmina Kawęczyn
76.	Zmniejszenie emisji gazów cieplarnianych poprzez wymianę pieców	Gmina Kawęczyn
77.	Rozwój zrównoważonej energii poprzez montaż instalacji fotowoltaicznych na budynkach użyteczności publicznej	Gmina Kawęczyn
78.	Budowa i modernizacja dróg oraz chodników/ścieżek rowerowych na terenie Gminy Kawęczyn	Gmina Kawęczyn
79.	Zmniejszenie emisji gazów cieplarnianych na terenie gminy Kawęczyn poprzez kompleksową termomodernizację budynków użyteczności publicznej	Gmina Kawęczyn
80.	Przygotowanie, uzbrojenie terenów inwestycyjnych na terenie Gminy Kawęczyn	Gmina Kawęczyn
81.	Budowa i rozwój plantacji roślin energetycznych na terenie Gminy	Gmina Kawęczyn
82.	Budowa zachęt inwestycyjnych dla potencjalnych inwestorów, których Gmina mogłaby pozyskać	Gmina Kawęczyn
83.	Rozwój zrównoważonej energii poprzez montaż instalacji fotowoltaicznych na gruntach	Gmina Kawęczyn

Lp.	Tytuł projektu	Podmiot zgłaszający propozycję
84.	Budowa świadomości społecznej i wśród przedsiębiorców w zakresie instalacji fotowoltaicznych i technologii cyfrowych poprzez szkolenia	Gmina Kawęczyn
85.	Aktywizacja zawodowa społeczeństwa gminnego poprzez szkolenia i elastyczne podnoszenie kwalifikacji dopasowanych do modelu biznesowego przedsiębiorców, których Gmina pozyska	Gmina Kawęczyn
86.	Rewitalizacja terenów pokopalnianych	Gmina Kleczew
87.	Realizacja inwestycji promujących gospodarkę niskoemisyjną w regionie Wielkopolski Wschodniej	Gmina Kleczew
88.	Budowa Centrum Przetwarzania Danych	Gmina Kleczew
89.	Klaster energii – samowystarczalność energetyczna i zapobieganie „ubóstwu” energetycznemu w rejonach pogórnich	Gmina Kleczew
90.	Inwentaryzacja i odtworzenie rowów melioracyjnych zniszczonych wskutek działalności kopalni odkrywkowej	Gmina Kramsk
91.	Rozwój agroturystyki na terenie gminy Krzymów	Gmina Krzymów
92.	Budowa i modernizacja dróg, ścieżek rowerowych na terenie Gminy Krzymów	Gmina Krzymów
93.	Budowa sieci gazowej na terenie Gminy Krzymów	Gmina Krzymów
94.	Transformacja energetyczna Wielkopolski Wschodniej – budowa instalacji fotowoltaicznych na budynkach użyteczności publicznej w gminie Malanów	Gmina Malanów
95.	Modernizacja Drogi Powiatowej Powiercie Kolonia – Mniewo Nr 3403Pn	Gmina Olszówka
96.	Transformacja energetyczna Wielkopolski Wschodniej – odnawialne źródła energii w gminie Przykona – montaż instalacji fotowoltaicznych	Gmina Przykona
97.	Budowa i rozbudowa sieci wodno-kanalizacyjnej na terenie gminy Przykona, w tym na terenach pogórnich węgla brunatnego	Gmina Przykona
98.	Zagospodarowanie terenów pogórnich węgla brunatnego w sołectwie Dąbrowa: etap I Budynek Przystani Żeglarskiej, etap II Pomost Cumowniczy	Gmina Przykona
99.	Zagospodarowanie terenów pogórnich węgla brunatnego – infrastruktura komunikacyjna	Gmina Przykona
100.	Budowa układu komunikacyjnego na terenach pogórnich węgla brunatnego oraz przebudowa istniejącego układu komunikacyjnego na terenie gminy	Gmina Przykona

Lp.	Tytuł projektu	Podmiot zgłaszający propozycję
101.	Poprawa gospodarki wodno-ściekowej na terenie gminy Rychwał poprzez budowę oczyszczalni ścieków oraz rozbudowę sieci kanalizacyjnej w m. Rychwał	Gmina Rychwał
102.	Instalacja systemów odnawialnych źródeł energii na terenie gminy Rychwał	Gmina Rychwał
103.	Budowa punktu selektywnej zbiórki odpadów komunalnych w m. Rychwał	Gmina Rychwał
104.	Termomodernizacja budynków użyteczności publicznej na terenie Gminy Rzgów	Gmina Rzgów
105.	Instalacja systemów odnawialnych źródeł energii na budynkach prywatnych i użyteczności publicznej w Gminie Rzgów	Gmina Rzgów
106.	Uporządkowanie gospodarki wodno-ściekowej na terenie Gminy Rzgów	Gmina Rzgów
107.	Budowa i modernizacja dróg oraz ciągów pieszo-rowerowych na terenie Gminy Rzgów	Gmina Rzgów
108.	Zagospodarowanie wyrobiska po eksploatacji węgla brunatnego o/ Lubstów	Gmina Sompolno/ Powiat Koniński
109.	Zagospodarowanie terenu zdegradowanego po stacji wąskotorowej PKP w m. Sompolno	Gmina Sompolno/ Powiat Koniński
110.	Zastosowanie instalacji fotowoltaicznych na obiektach mieszkalnych, usługowych i użyteczności publicznej w Gminie Stare Miasto	Gmina Stare Miasto
111.	Zwiększenie mobilności mieszkańców przez budowę infrastruktury niskoemisyjnego systemu transportu indywidualnego	Gmina Stare Miasto
112.	Termomodernizacja budynków użyteczności publicznej na terenie Gminy Stare Miasto	Gmina Stare Miasto
113.	Uzbrojenie terenów aktywizacji gospodarczej w miejscowości Barczygłów i Modła Królewska, Gmina Stare Miasto	Gmina Stare Miasto
114.	Uzbrojenie terenów aktywizacji gospodarczej w miejscowości Janowice, Gmina Stare Miasto	Gmina Stare Miasto
115.	Uzbrojenie terenów aktywizacji gospodarczej w miejscowości Żdźary, Gmina Stare Miasto	Gmina Stare Miasto
116.	Budowa gazowej sieci dystrybucyjnej	Gmina Wilczyn
117.	Rekultywacja Jeziora na obszarze Gminy Wilczyn	Gmina Wilczyn
118.	Uporządkowanie Gospodarki Wodno-Ściekowej	Gmina Wilczyn
119.	Realizacja inwestycji promujących gospodarkę niskoemisyjną w regionie Wielkopolski Wschodniej	Gmina Wilczyn

Lp.	Tytuł projektu	Podmiot zgłaszający propozycję
120.	Projekt budowy elektrowni wiatrowych w województwie wielkopolskim (w ramach Programu budowy farm wiatrowych o łącznej mocy ok. 720 MW)	Grupa TAURON
121.	Projekt budowy instalacji fotowoltaicznych w województwie wielkopolskim (w ramach Programu budowy źródeł fotowoltaicznych w Grupie TAURON o łącznej mocy ok. 570 MW)	Grupa TAURON
122.	Wdrożenie bazującej na hydrotermalnej karbonizacji (HTC) technologii pozwalającej oczyszczalniom ścieków na odzyskanie przydatnego dla rolnictwa fosforu i azotu oraz jednoczesną produkcję biowęgla z mokrych osadów ściekowych do późniejszego zastosowania w układach kogeneracyjnych	InnoEnergy
123.	Stworzenie sieci wsparcia (Huba innowacji) lokalnego ekosystemu dla sprawiedliwej transformacji subregionu Wielkopolski Wschodniej	InnoEnergy Central Europe Sp. z o.o.
124.	PSNC EnergyLab – wsparcie B+R dla kompleksowej transformacji społeczno-gospodarczej w Wielkopolsce Wschodniej z wykorzystaniem technologii informacyjno-komunikacyjnych nowych generacji	Instytut Chemii Bioorganicznej PAN Poznańskie Centrum Superkomputerowo-Sieciowe
125.	Zestawienie 114 przedsięwzięć strategicznych – NOWA ŚCIEŻKA ROZWOJU 2020-2030, w tym: <ul style="list-style-type: none"> – Budowa farmy fotowoltaicznej na terenie Oczyszczalni Ścieków Lewy Brzeg – Nowy przebieg drogi krajowej Nr 25 w granicach miasta Konina na odcinku od ul. Poznańskiej do ul. Przemysłowej – Modernizacja infrastruktury wodociągowej i kanalizacyjnej – Modernizacja oświetlenia ulicznego na energooszczędne wraz ze zdalnym systemem sterowania na terenie miasta Konina – Budowa Parku Przemysłowo-Technologicznego Aglomeracji Konińskiej 	Miasto Konin
126.	Zagospodarowanie źródeł geotermalnych (wykonanie otworu zatłaczającego, sieci ciepłowniczej, budowa ciepłowni)	Miasto Turek
127.	Poprawa efektywności energetycznej obiektów w mieście Turek poprzez wykorzystanie odnawialnych źródeł energii	Miasto Turek
128.	Kompleksowa rewitalizacja centralnych przestrzeni miasta Turku – Plac Wojska Polskiego, Plac Sienkiewicza	Miasto Turek

Lp.	Tytuł projektu	Podmiot zgłaszający propozycję
129.	Modernizacja kompleksu sportowo-rekreacyjnego z wykorzystaniem wód geotermalnych	Miasto Turek
130.	Poprawa dostępności komunikacyjnej terenów inwestycyjnych i pod mieszkalnictwo – budowa drogi zbiorczej Z3	Miasto Turek
131.	Modernizacja i rozbudowa sieci ciepłowniczych na terenie miasta Turek	Miasto Turek
132.	Utworzenie podmiotu gospodarczego realizującego przewozy kolejowe na rzecz naprawy taboru i infrastruktury	Międzyzakładowy Związek Zawodowy Pracowników Inżynierji-Technicznych „KADRA” przy PAK KWB Konin S.A.
133.	Budowa długookresowego magazynu energii elektrycznej o mocy 50 MW w regionie powęglowym – Wielkopolsce Wschodniej	Neo Energy Group Sp. z o.o.
134.	Budowa elektrowni fotowoltaicznych o mocy 500 MW w regionie powęglowym – Wielkopolsce Wschodniej	Neo Energy Group Sp. z o.o.
135.	Budowa elektrowni fotowoltaicznej Kazimierz Biskupi II o mocy 200 MW w regionie powęglowym – Wielkopolsce Wschodniej	Neo Energy Group Sp. z o.o.
136.	Utworzenie serwisu naprawy sprzętu ciężkiego	PAK Górnictwo Sp. z o.o.
137.	Utworzenie bazy świadczenia usług w zakresie sprzętu technologicznego dla budownictwa drogowego i robót specjalistycznych drogowych	PAK Górnictwo Sp. z o.o.
138.	Budowa zakładu odzysku odpadów gumowych w procesie pirolizy	PAK Górnictwo Sp. z o.o.
139.	Budowa zakładu do produkcji elementów konstrukcyjnych farm wiatrowych (w tym spawanie konstrukcji pod fotowoltaikę)	PAK Górnictwo Sp. z o.o.
140.	Zwiększenie retencji i odbudowa zasobów wodnych terenów pogórnicznych na obszarze Wielkopolski Wschodniej	Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie
141.	Budowa północnej obwodnicy Koła w ciągu drogi powiatowej nr 3205P	Powiat Kolski
142.	Przebudowa ulicy Toruńskiej jako ciągu komunikacyjnego części przemysłowej miasta Koła	Powiat Kolski
143.	Budowa wiaduktu wraz z dojazdami w ciągu ulicy Toruńskiej w Kole przez linię kolejową E20	Powiat Kolski
144.	Renaturalizacja terenów zdegradowanych wzdłuż rzeki Kiełbaska i Kanału Ruskowskiego wraz z budową infrastruktury nawadniającej	Powiat Kolski
145.	„Promujmy pracę”	Powiat Koniński

Lp.	Tytuł projektu	Podmiot zgłaszający propozycję
146.	„Hub Intermodalny Konin” – „Wschód Zachód – Północ Południe”	Powiat Koniński
147.	Bilansowanie retencjonowania wody w zlewniach będących w zasięgu oddziaływań terenów kopalnianych wschodniej Wielkopolski	Powiat Słupecki
148.	Zmiana generacji wykorzystania paliw ze źródeł kopalnych na OZE w systemie rozproszonym na terenach oddziaływań kopalni Wschodniej Wielkopolski	Powiat Słupecki
149.	Nowoczesny warsztat mechanizacji dobrą praktyką dla rozwoju rolnictwa na obszarach wiejskich – budowa warsztatów mechanizacji rolnictwa przy Zespole Szkół Ogólnokształcących i Zawodowych w Zagórowie	Powiat Słupecki
150.	Aktywizacja zawodowa oraz wsparcie kształcenia ustawicznego mieszkańców Powiatu Tureckiego	Powiat Turecki
151.	Budowa węzła autostradowego na autostradzie A2 (E30) w Powiecie Tureckim w Gminie Władysławów	Powiat Turecki
152.	Elektroniczny obieg dokumentów w Starostwie Powiatowym w Turku	Powiat Turecki
153.	Cyfryzacja i łączność cyfrowa wydziałów i jednostek organizacyjnych Starostwa Powiatowego w Turku	Powiat Turecki
154.	Zdrowa gleba, zdrowe środowisko	ProBiotics Polska Magdalena Górską
155.	Pracownicze Centrum Wsparcia (PCW) – innowacyjny i partycypacyjny model stałego wsparcia dla pracowników sektora paliwowo-energetycznego w Wielkopolsce Wschodniej	Przedstawiciele pracowników KWB Konin
156.	Budowa inteligentnego systemu elektroenergetycznego w Kłastrze Energii „Zielona Energia – Konin”	Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji Sp. z o.o. w Koninie
157.	Transformacja energetyczna Wielkopolski Wschodniej – Gospodarka obiegu zamkniętego	Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji Sp. z o.o. w Koninie
158.	Linia autobusu szynowego	Stowarzyszenie Na Rzecz Spółdzielni Socjalnych; Ośrodek Wspierania Ekonomii Społecznej
159.	Program społeczny „FOTOWOLTAIKA+/2020-2025”	Stowarzyszenie Na Rzecz Spółdzielni Socjalnych; Ośrodek Wspierania Ekonomii Społecznej

Lp.	Tytuł projektu	Podmiot zgłaszający propozycję
160.	Działania na rzecz rozwoju turystyki i ożywienia społeczno-gospodarczego na terenach Wielkopolski Wschodniej objętych programem: Platforma Powęłkowa	Stowarzyszenie Na Rzecz Spółdzielni Socjalnych
161.	Inicjatywa pod nazwą Spółdzielnia Socjalna „KAFELEK”	Stowarzyszenie Na Rzecz Spółdzielni Socjalnych
162.	Nowoczesne Budownictwo Energooszczędne – Platforma Edukacyjna (Program kształcenia młodzieży szkoły średniej w zakresie budownictwa ekologicznego i energooszczędnego jako alternatywa dla budownictwa tradycyjnego)	Stowarzyszenie Na Rzecz Spółdzielni Socjalnych
163.	•Zielone Solidarne Spółdzielnie Socjalne	Stowarzyszenie Na Rzecz Spółdzielni Socjalnych
164.	Budowa zakładu przetwarzania materacy pokonsumenckich jako element gospodarki w obiegu zamkniętym dla produktów wytwarzanych w Sun Garden Polska	Sun Garden Polska Sp. z o.o. Sp.k.
165.	Budowa instalacji wytwarzania gazów energetycznych oraz produkcji energii elektrycznej i ciepłej w technologii gazyfikacji biomasy i odpadów drewnopochodnych	Syngaz
166.	Rozwój nowoczesnej infrastruktury badawczej przez wdrożenie systemu typu LIMS (Laboratory Information Management System) Rozwój nowoczesnej infrastruktury badawczej w laboratorium weterynaryjnym	VET-LAB Brudzew dr Piotr Kwieciński
167.	Ogrody przyszłości – małe gospodarstwa utworzone w ramach spółdzielczości socjalnej na terenach pokopalnianych	Wielkopolski Ośrodek Ekonomii Społecznej w Poznaniu, Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu
168.	Regionalne centrum szkolenia i rozwoju zawodowego jako wsparcie dla rynku pracy	Wyższa Szkoła Kadr Menedżerskich w Koninie
169.	Centrum rozwoju i transferu nowych technologii Przemysł 4.0 w Wielkopolsce Wschodniej	Wyższa Szkoła Kadr Menedżerskich w Koninie
170.	Budowa linii produkcyjnej do seryjnej produkcji polskiego autobusu wodorowego przeznaczonego do świadczenia zeroemisyjnego przewozu pasażerów w miastach	ZE PAK
171.	Budowa centrum logistyki intermodalnej z budową magazynów przy wykorzystaniu infrastruktury kolejowej należącej do ZE PAK S.A.	ZE PAK

Lp.	Tytuł projektu	Podmiot zgłaszający propozycję
172.	Budowa pierwszego w Polsce, zaawansowanego technologicznie zakładu produkcji elektrolizerów jako element transformacji energetycznej i technologicznej	ZE PAK
173.	Podnoszenie i zmiana kwalifikacji oraz aktywizacja zawodowa pracowników Grupy Kapitałowej Zespołu Elektrowni Pątnów-Adamów-Konin w procesie transformacji	ZE PAK

Załącznik 3. Materiały źródłowe

- Bondyra K., Zagierski B., *Przemysł 4.0. Na jakim etapie przemysłowej rewolucji znajduje się województwo wielkopolskie?*, Wielkopolskie Regionalne Obserwatorium Terytorialne, Poznań 2019.
- Cameron A., Claeys G., Midões C., Tagliapietra S., *Fundusz na rzecz Sprawiedliwej Transformacji – W jaki sposób można najskuteczniej wykorzystać budżet UE do wsparcia niezbędnej transformacji z paliw kopalnych na energię ze źródeł odnawialnych*, Departament Tematyczny ds. Budżetu, Dykrecja Generalna ds. Polityki Wewnętrznej UE, Bruksela 2020.
- Czysta planeta dla wszystkich. Europejska długoterminowa wizja strategiczna dobrze prosperującej, nowoczesnej, konkurencyjnej i neutralnej dla klimatu gospodarki*, Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady Europejskiej, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego, Komitetu Regionów i Europejskiego Banku Inwestycyjnego, COM(2018) 773 final, Bruksela 2018.
- Departament Polityki Regionalnej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Wielkopolskiego w Poznaniu, *Notatka ze spotkania subregionalnego w Koninie. Wielkopolskie Regionalne Forum Terytorialne, Konin 24 maja 2018 r.*, <https://www.umwww.pl/artykuly/55880/pliki/notatkazespotkaniassubregionalnegowkoninie.docx> [dostęp: 09.10.2020 r.].
- Dykrecja Generalna ds. Gospodarczych i Finansowych Komisji Europejskiej, *European Economic Forecast Autumn 2020*, Institutional paper 136, Publications Office of the European Union, Luxembourg 2020.
- Europejski Zielony Ład*, Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady Europejskiej, Rady, Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów, COM(2019) 640 final, Bruksela 2019.
- Fala renowacji na potrzeby Europy – ekologizacja budynków, tworzenie miejsc pracy, poprawa jakości życia*, Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów, COM(2020) 662 final, Bruksela 2020.
- Fundacja InStrat, *Analiza gospodarcza regionu Wielkopolski Wschodniej pod kątem realizacji procesu sprawiedliwej transformacji, w tym transformacji energetycznej*, Agencja Rozwoju Regionalnego S.A. w Koninie, Konin 2021.
- Główny Urząd Statystyczny, Urząd Statystyczny w Krakowie, *Zdrowie i ochrona zdrowia w 2017 r.*, Zakład Wydawnictw Statystycznych, Warszawa, Kraków 2018.
- Główny Urząd Statystyczny, Urząd Statystyczny w Łodzi, *Jakość życia i kapitał społeczny w Polsce. Wyniki Badania spójności społecznej 2018*, Zakład Wydawnictw Statystycznych, Warszawa 2020.
- Grupa Ekspertcka „Sprawiedliwa Transformacja”, *Propozycje rekomendacji dla obszaru sprawiedliwa transformacja*, Katowice – Łódź – Poznań – Wrocław – Warszawa 2020.

- Grupa Kapitałowa ZE PAK, *Raport bieżący ZE PAK nr 45/2020*, <https://ri.zepak.com.pl/pl/raporty/raporty-biezace/1465-informacja-o-zamiarze-ujecia-w-sprawozdaniach-finansowych-za-pierwsze-polroczne-2020-roku-odpisow-aktualizujacych-wartosc-aktywow-oraz-ich-szacunkowym-wplywie-na-wyniki-finansowe.html> [dostęp: 09.10.2020 r.].
- Grupa Kapitałowa ZE PAK, *Raport bieżący ZE PAK nr 46/2020*, <https://ri.zepak.com.pl/pl/raporty/raporty-biezace/1468-informacja-o-uzyskaniu-odstepstwa-od-granicznych-wielkosci-emisji-dla-elektrowni-patnow-i-elektrowni-konin.html> [dostęp: 09.10.2020 r.].
- Grupa Kapitałowa ZE PAK, *Skonsolidowane sprawozdanie z płatności na rzecz administracji publicznej za rok zakończony dnia 31 grudnia 2019 roku*, Konin 2020.
- Grupa Kapitałowa ZE PAK, *Sprawozdanie Zarządu z działalności Grupy Kapitałowej w 2019 roku*, Konin 2020.
- Hołub-Iwan J., Orsa-Chomiak I., Terlecki M., Gutta K., Gutta T., Gozdek P., *Stan i perspektywy rozwoju inteligentnych specjalizacji w subregionie konińskim*, 2019.
- Kiewra D., *Raport podsumowujący konsultacje społeczne w ramach prac nad planem sprawiedliwej transformacji regionu Wielkopolski Wschodniej*, 2020.
- Konin. *Zielone Miasto Energii. Strategia Rozwoju Miasta. Plan 2020-2030*, Uchwała nr 293 Rady Miasta Konina z dnia 22 stycznia 2020 r.
- Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030*, Uchwała nr 102 Rady Ministrów z dnia 17 września 2019 r.
- Krajowy plan na rzecz energii i klimatu na lata 2021-2030*, wersja 4.1, Ministerstwo Aktywów Państwowych, Warszawa 2019.
- Krajowy Rejestr Kół Gospodyń Wiejskich, <https://krkgw.arimr.gov.pl> [dostęp: 23.09.2020 r.].
- Last Gasp. The coal companies making Europe sick*, 2018, <https://beyond-coal.eu/wp-content/uploads/2020/02/Last-Gasp-2018.pdf> [dostęp: 04.12.2020 r.].
- Mapa drogowa transformacji w kierunku gospodarki o obiegu zamkniętym*, Uchwała Rady Ministrów z dnia 10 września 2019 r.
- Międzynarodowa Organizacja Pracy, *Guidelines for a just transition towards environmentally sustainable economies and societies for all*, 2015.
- Narodowy Plan Szerokopasmowy*, Uchwała nr 27/2020 Rady Ministrów z dnia 10 marca 2020 r.
- Oddział Planowania Strategicznego Departamentu Polityki Regionalnej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Wielkopolskiego w Poznaniu, *Ocena rozwoju gmin i powiatów Wielkopolski – wyniki badania ankietowego*, (w:) Biuletyn Wielkopolskiego Regionalnego Obserwatorium Terytorialnego, nr XIII (2020), Poznań 2020, s. 21-27.
- Pakiet dotyczący unii energetycznej. Strategia ramowa na rzecz stabilnej unii energetycznej opartej na przyszłościowej polityce w dziedzinie klimatu*, Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego, Komitetu Regionów i Europejskiego Banku Inwestycyjnego, COM(2015) 80 final, Bruksela 2015.
- PKP Polskie Linie Kolejowe S.A., *Wykaz ogólnodostępnych torów do czynności ładunkowych z przyległym placem lub rampą będących w zarządzie PKP Polskie Linie Kolejowe S.A.*, 2017.

Plan gospodarki odpadami dla województwa wielkopolskiego na lata 2019-2025 wraz z planem inwestycyjnym, Uchwała nr XXII/405/20 Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z dnia 28 września 2020 r.

Plan zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego. Wielkopolska 2020+, Uchwała nr VI/70/19 Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z dnia 25 marca 2019 r.

Plan zrównoważonego rozwoju publicznego transportu zbiorowego dla obszaru Powiatów: Miasta Konin – miasto na prawach powiatu, Kolskiego, Konińskiego oraz Słupeckiego, Uchwała nr 492 Rady Miasta Konina z dnia 26 kwietnia 2017 r.

Plan zrównoważonego rozwoju publicznego transportu zbiorowego dla Województwa Wielkopolskiego, Uchwała Nr XI/307/15 Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z dnia 26 października 2015 roku.

Polityka ekologiczna państwa 2030 – strategia rozwoju w obszarze środowiska i gospodarki wodnej, Uchwała nr 67 Rady Ministrów z dnia 16 lipca 2019 r.

Polityka Energetyczna Polski do 2040 roku, Uchwała Rady Ministrów z dnia 2 lutego 2021 r.

Polityka regionalna jako czynnik przyczyniający się do inteligentnego rozwoju w ramach strategii Europa 2020, Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów, KOM(2010) 553 wersja ostateczna, Bruksela 2010.

Polskie Sieci Energetyczne, Plan rozwoju w zakresie zaspokojenia obecnego i przyszłego zapotrzebowania na energię elektryczną na lata 2021-2030, Konstancin-Jeziorna 2020.

Porozumienie na rzecz sprawiedliwej transformacji energetycznej Wielkopolski Wschodniej, Konin 2019.

Porozumienie paryskie (Dz. U. UE L 282/4 z 19.10.2016).

Program dla sektora górnictwa węgla brunatnego w Polsce na lata 2018-2030 z perspektywą 2050, Ministerstwo Energii, Warszawa 2018.

Program ochrony powietrza dla strefy wielkopolskiej, Uchwała Nr XXI/391/20 Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z dnia 13 lipca 2020 r.

Program ochrony powietrza w zakresie ozonu dla strefy wielkopolskiej, Uchwała Nr IX/168/19 Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z dnia 24 czerwca 2019 r.

Program ochrony środowiska dla województwa wielkopolskiego do roku 2030, Uchwała Nr XXV/472/20 Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z dnia 21 grudnia 2020 r.

Program ochrony środowiska województwa kujawsko-pomorskiego na lata 2017-2020 z perspektywą na lata 2021-2024, Uchwała nr XXXVI/611/17 Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego z dnia 25 września 2017 r.

Projekt Umowy Partnerstwa dla realizacji Polityki Spójności 2021-2027 w Polsce – projekt ze stycznia 2021 r., Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej, Warszawa 2021.

Przekształcamy nasz świat: Agenda na rzecz zrównoważonego rozwoju do roku 2030, Rezolucja przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Organizacji Narodów Zjednoczonych, A/RES/70/1, 2015.

PWC, Transformacja regionu węglowego Górna Nitra – Plan działania, 2019.

- Regionalna Strategia Innowacji dla Wielkopolski 2030*, Uchwała Nr 3099/2020 Zarządu Województwa Wielkopolskiego z dnia 29 grudnia 2020 r.
- Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Poznaniu, *Strategia Polityki Społecznej dla Wielkopolski do 2030 roku* – projekt, Poznań 2020.
- Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej w Poznaniu, *Podsumowanie działań mających przeciwdziałać skutkom suszy na terenie Regionu Wodnego Warty*, <https://poznan.wody.gov.pl/aktualnosci/884-podsumowanie-dzialan-rzgw-w-poznaniu-majacych-przeciwdzialac-skutkom-suszy-na-terenie-regionu-wodnego-warty> [dostęp: 04.12.2020 r.].
- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2018/1999 z 11 grudnia 2018 r. w sprawie zarządzania unią energetyczną i działaniami w dziedzinie klimatu, zmiany rozporządzeń Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 663/2009 i (WE) nr 715/2009, dyrektyw Parlamentu Europejskiego i Rady 94/22/WE, 98/70/WE, 2009/31/WE, 2009/73/WE, 2010/31/UE, 2012/27/UE i 2013/30/UE, dyrektyw Rady 2009/119/WE i (EU) 2015/652 oraz uchylecia rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 525/2013* (Dz. U. UE L 328/1 z 21.12.2018).
- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady ustanawiające Fundusz na rzecz Sprawiedliwej Transformacji*, Wniosek, COM(2020) 22 final, Bruksela 2020.
- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady ustanawiające Fundusz na rzecz Sprawiedliwej Transformacji*, Zmieniony wniosek, COM(2020) 460 final, Bruksela 2020.
- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego Plus, Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego, a także przepisy finansowe na potrzeby tych funduszy oraz na potrzeby Funduszu Azylu i Migracji, Funduszu Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Instrumentu na rzecz Zarządzania Granicami i Wiz*, Wniosek, COM(2018) 375 final, Strasburg 2018.
- Sokołowski J., Lewandowski P., Kiełczewska A., Bouzarovski S., *Measuring energy poverty in Poland with the Multidimensional Energy Poverty Index*, IBS Working Paper 07/2019, Instytut Badań Strukturalnych, 2019.
- Solidarity and Just Transition Silesia Declaration*, Katowice 2018.
- Stanny M., Rosner A., Komorowski Ł., *Monitoring rozwoju obszarów wiejskich. Etap III. Struktury społeczno-gospodarcze, ich przestrzenne zróżnicowanie i dynamika (wersja pełna)*, Fundacja Europejski Fundusz Rozwoju Wsi Polskiej, Instytut Rozwoju Wsi i Rolnictwa PAN, Warszawa 2018.
- Stanowisko Sejmiku Województwa Wielkopolskiego dotyczące inicjatywy Sprawiedliwej Transformacji w Regionie Wielkopolski Wschodniej*, Uchwała nr VIII/131/19 Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z dnia 3 czerwca 2019 r.
- Stępień M., *Sprawiedliwa transformacja Wielkopolski Wschodniej. Studium przypadku*, Związek Stowarzyszeń Polska Zielona Sieć, Warszawa 2019.
- Stowarzyszenie na Rzecz Spółdzielni Socjalnych, *Założenia projektu Wielkopolskiego Ośrodka Ekonomii Społecznej w Poznaniu dotyczącego publicznego transportu szynowego na terenie Aglomeracji Konińskiej w oparciu o uruchomienie linii autobusu szynowego „KONIŃSKI RING”*.

- Strategia „od pola do stołu” na rzecz sprawiedliwego, zdrowego i przyjaznego dla środowiska systemu żywnościowego*, Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów, COM(2020) 381 final, Bruksela 2020.
- Strategia na rzecz Neutralności Klimatycznej Wielkopolska Wschodnia 2040* – projekt z lutego 2021 r., Wielkopolskie Biuro Planowania Przestrzennego w Poznaniu, Poznań 2021.
- Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)*, Uchwała nr 8 Rady Ministrów z dnia 14 lutego 2017 r.
- Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego (współdziałanie, kultura, kreatywność) 2030* – projekt z 20 sierpnia 2019 r., Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Warszawa 2019.
- Strategia rozwoju obszaru funkcjonalnego Aglomeracji Konińskiej*, Uchwała Nr XLV/387/2014 Rady Powiatu Konińskiego z dnia 30 października 2014 r.
- Strategia Rozwoju Powiatu Kolskiego na lata 2015-2025*, Uchwała nr XXI/132/2016 Rady Powiatu Kolskiego z dnia 28 kwietnia 2016 r.
- Strategia Rozwoju Powiatu Słupeckiego na lata 2014-2020*, Uchwała Rady Powiatu Słupeckiego nr VI/26/2015 z dnia 27 marca 2015 r.
- Strategia rozwoju turystyki w województwie wielkopolskim do 2020 roku*, Uchwała Nr 1371/2015 Zarządu Województwa Wielkopolskiego z dnia 10 grudnia 2015 roku.
- Strategia rozwoju województwa wielkopolskiego do 2030 roku*, Uchwała nr XVI/287/20 Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z dnia 27 stycznia 2020 r.
- Strategia w zakresie wodoru na rzecz Europy neutralnej dla klimatu*, Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów, COM(2020) 301 final, Bruksela 2020.
- Strategia Zrównoważonego Rozwoju Transportu do 2030 roku*, Uchwała Nr 105 Rady Ministrów z dnia 24 września 2019 r.
- Strategia zrównoważonego rozwoju wsi, rolnictwa i rybactwa 2030*, Uchwała nr 123 Rady Ministrów z dnia 15 października 2019 r.
- Szlachciak K., Szpyrka S., Zaręba M., *Ubóstwo w gminach województwa wielkopolskiego na podstawie syntetycznego miernika ubóstwa (SMU) – 2017*, Obserwatorium Integracji Społecznej, Poznań 2017.
- Szpor A., Kiewra D., *Transformacja węglowa w subregionie konińskim*, IBS Research Report 06/2018, Instytut Badań Strukturalnych, 2019.
- Szuflicki M., Malon A., Tymiński M. (red.), *Bilans zasobów złóż kopalin w Polsce wg stanu na 31.12.2019 r.*, Państwowy Instytut Geologiczny – Państwowy Instytut Badawczy, Warszawa 2020.
- Ślimko E., *Sprawiedliwa transformacja Wielkopolski Wschodniej. Wyzwania z perspektywy społecznej – analiza i rekomendacje*, Związek Stowarzyszeń Polska Zielona Sieć, Warszawa 2019.
- Urząd Regulacji Energetyki, *Instalacje odnawialnych źródeł energii wg stanu na dzień 31 grudnia 2019 r.*, <https://www.ure.gov.pl/download/9/10922/Instalacjeodnawialnychzrodelenergiiwgstanunadzien31grudnia2019r.xlsx> [dostęp: 09.10.2020 r.].

- Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska* (t.j. Dz. U. z 2020 r. poz. 1219 z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 5 czerwca o samorządzie województwa* (t.j. Dz. U. z 2020 r. poz. 1668).
- Ustawa z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju* (t.j. Dz. U. z 2019 r. poz. 1295 z późn. zm.).
- Wielkopolskie Biuro Planowania Przestrzennego w Poznaniu, *Założenia regionalnej strategii na rzecz neutralności klimatycznej. WIELKOPOLSKA WSCHODNIA 2040 „PO WĘGLU”*, Poznań 2020.
- Wielkopolskie Regionalne Obserwatorium Terytorialne, *Diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej i przestrzennej województwa wielkopolskiego 2019*, Poznań 2019.
- Wielkopolskie Regionalne Obserwatorium Terytorialne, *Potrzeby rozwojowe ludzi młodych – wyniki badania ankietowego*, (w:) Biuletyn Wielkopolskiego Regionalnego Obserwatorium Terytorialnego, nr XIII (2020), Poznań 2020, s. 28-31.
- Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Poznaniu, *Stan Środowiska w Wielkopolsce. Raport 2017*, Biblioteka Monitoringu Środowiska, Poznań 2017.
- Wojewódzki Urząd Pracy w Poznaniu – Wydział Badań i Analiz Rynku Pracy, *Kogo poszukuje rynek pracy w Wielkopolsce?*, Wojewódzki Urząd Pracy w Poznaniu, Poznań 2019.
- Wojewódzki Urząd Pracy w Poznaniu, *Barometr zawodów 2019. Raport podsumowujący badanie w województwie wielkopolskim*, Wojewódzki Urząd Pracy w Krakowie, Kraków 2018.
- Wojewódzki Urząd Pracy w Poznaniu, *Biuletyn informacyjny 06.2020 r.*, https://wuppoznana.praca.gov.pl/documents/161065/11630466/06_2020/07f48816-a556-4d5c-8947-1d47c8e29785?t=1595838868000 [dostęp: 09.10.2020 r.].
- Wojewódzki Urząd Pracy w Poznaniu, *Edukacja i potrzeby rynku pracy w Wielkopolsce w 2019 r.*, Poznań 2020.
- Wykaz programów rewitalizacji gmin województwa wielkopolskiego*, Uchwała nr 2694/2020 Zarządu Województwa Wielkopolskiego z dnia 17 września 2020 r.
- Zakres lokalnych dokumentów strategicznych*, Prezentacja przedstawiona podczas spotkania subregionalnego w Koninie 24 maja 2018 r. (w ramach Wielkopolskiego Regionalnego Forum Terytorialnego), <https://www.umwww.pl/artykuly/55880/pliki/4.zakreslokalnychdokumentowstrategicznichj.orldowska.pdf> [dostęp: 23.09.2020 r.].
- Zalecenie Rady z dnia 20 lipca 2020 r. w sprawie krajowego programu reform Polski na 2020 r., zawierające opinię Rady na temat przedstawionego przez Polskę programu konwergencji na 2020 r.* (Dz. U. UE C 282/135 z 26.8.2020).
- Zielona księga w sprawie uwalniania potencjału przedsiębiorstw z branży kultury i branży twórczej*, KOM(2010) 183 wersja ostateczna, Bruksela 2010.
- Zintegrowana Strategia Rozwoju Gospodarczego Gmin Powiatu Tureckiego na lata 2015-2025*, Uchwała nr XVI/84/15 Rady Gminy Turek z dnia 21 grudnia 2015 r.

Spis rycin

Rycina 1. Najwięksi odbiorcy płatności dokonywanych przez Grupę ZE PAK na rzecz administracji publicznej z tytułu prowadzenia działalności górniczej wśród gmin i miast na prawach powiatu w 2019 r.....	18
Rycina 2. Udział płatności dokonywanych przez Grupę ZE PAK na rzecz administracji publicznej w dochodach podatkowych gmin w 2019 r.	19
Rycina 3. Udział pracowników Grupy ZE PAK w populacji ludności pracującej (zatrudnionych) gmin w 2019 r.....	20
Rycina 4. Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto pracowników Grupy ZE PAK w latach 2013-2019	22
Rycina 5. Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto pracowników Grupy ZE PAK na tle Polski, Wielkopolski, podregionu konińskiego i wybranych miast w latach 2013 i 2019	22
Rycina 6. Struktura wiekowa pracowników Grupy ZE PAK w 2019 r.....	23
Rycina 7. Nabycie uprawnień emerytalnych przez pracowników Grupy ZE PAK w latach 2019-2058 – liczba pracowników (lewa oś) oraz narastająco odsetek pracowników (prawa oś)..	24
Rycina 8. Cele klimatyczno-energetyczne Polski do 2030 r.	28
Rycina 9. Wydobywanie węgla brunatnego w ramach KWB Konin w latach 2019-2030 według nowej Strategii Grupy ZE PAK	32
Rycina 10. Struktura mocy zainstalowanej ZE PAK w latach 2017, 2020 i 2030 według nowej Strategii Grupy ZE PAK	36
Rycina 11. PKB na 1 mieszkańca w 2018 r. oraz jego dynamika w latach 2010-2018	46
Rycina 12. Udział podregionu konińskiego w tworzeniu PKB dla Wielkopolski w latach 2010-2018	46
Rycina 13. Podmioty gospodarcze wpisane do rejestru REGON na 10 tys. ludności oraz ich struktura według sektorów gospodarki w 2019 r.	47
Rycina 14. Podmioty gospodarcze nowo zarejestrowane w rejestrze REGON w wartościach bezwzględnych w latach 2010 i 2019 oraz w przeliczeniu na 10 tys. ludności w 2019 r.	47
Rycina 15. Podmioty gospodarcze z udziałem kapitału zagranicznego w wartościach bezwzględnych w latach 2011 i 2019 oraz w przeliczeniu na 10 tys. ludności w 2019 r.	48
Rycina 16. Odpady komunalne zebrane w ciągu roku ogółem i selektywnie oraz odsetek odpadów komunalnych zebranych selektywnie w 2019 r.....	52
Rycina 17. Emisja dwutlenku węgla z zakładów szczególnie uciążliwych na 1 km ² powierzchni w 2019 r.....	57
Rycina 18. Emisje dwutlenku węgla w latach 2005-2019.....	58
Rycina 19. Autobusy na 10 tys. ludności oraz ich struktura według grup wieku w 2019 r.	61
Rycina 20. Samochody osobowe na 10 tys. ludności oraz ich struktura według grup wieku w 2019 r.....	62

Rycina 21. Pracujący na 1 000 ludności oraz ich struktura według sektorów gospodarki w 2019 r.	65
Rycina 22. Stopa bezrobocia rejestrowanego oraz udział osób bezrobotnych będących w szczególnej sytuacji na rynku pracy w ogólnej liczbie bezrobotnych w czerwcu 2020 r. ...	66
Rycina 23. Struktura pracowników Grupy ZE PAK według wykształcenia na tle struktury aktywnych zawodowo według wykształcenia w Wielkopolsce i Polsce w 2019 r.	68
Rycina 24. Zdawalność egzaminu maturalnego w 2020 r.	71
Rycina 25. Tereny zdewastowane w subregionie w 2019 r.	75
Rycina 26. Ludność korzystająca z sieci wodociągowej ogółem oraz w podziale na miasto i wieś w 2019 r.	76
Rycina 27. Ludność korzystająca z sieci kanalizacyjnej ogółem oraz w podziale na miasto i wieś w 2019 r.	77
Rycina 28. Powierzchnia terenów zieleni w ogólnej powierzchni w miastach w 2019 r.	78
Rycina 29. Powierzchnia lasów w powierzchni ogółem w 2019 r.	79
Rycina 30. Powierzchnia obszarów prawnie chronionych w powierzchni ogółem w 2019 r.	79
Rycina 31. Sieć dróg krajowych i wojewódzkich oraz sieć kolejowa w Wielkopolsce Wschodniej	81
Rycina 32. Drogi gminne i powiatowe o nawierzchni twardej w 2019 r.	82
Rycina 33. Średni dobowy ruch roczny na drogach krajowych i wojewódzkich w latach 2010 i 2015	83
Rycina 34. Ludność w latach 2010 i 2019 oraz dynamika jej liczby w latach 2010-2019.....	86
Rycina 35. Saldo migracji wewnętrznych oraz napływ i odpływ migracyjny ludności na 1 000 ludności w 2019 r.	87
Rycina 36. Ludność w wieku 65 i więcej lat w latach 2010 i 2019 oraz jej udział w ludności ogółem w 2019 r.	88
Rycina 37. Wskaźnik obciążenia demograficznego oraz struktura ludności według ekonomicznych grup wieku w 2019 r.	89
Rycina 38. Lekarze w liczbach bezwzględnych w latach 2010 i 2018 oraz w przeliczeniu na 10 tys. ludności w 2018 r.	90
Rycina 39. Pielęgniarki w liczbach bezwzględnych w latach 2010 i 2018 oraz w przeliczeniu na 10 tys. ludności w 2018 r.	91
Rycina 40. Ubóstwo w 2017 r. w Wielkopolsce Wschodniej	92
Rycina 41. Rodziny, którym udzielono świadczeń pomocy społecznej według przyczyn w 2019 r. w Wielkopolsce Wschodniej	93
Rycina 42. Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w latach 2010 i 2019	94
Rycina 43. Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne w wartościach bezwzględnych w latach 2010 i 2019 oraz w przeliczeniu na 1 000 ludności w 2019 r.	97

Rycina 44. Uczestnicy imprez organizowanych przez wybrane instytucje kultury na 1 000 ludności oraz czytelnicy bibliotek publicznych i zwiedzający muzea i oddziały na 1 000 ludności w 2019 r.	98
Rycina 45. Ludność wiejska w liczbie ludności ogółem w 2019 r.	102
Rycina 46. Typologia strukturalna obszarów wiejskich	104
Rycina 47. Obszary strategicznej interwencji w województwie wielkopolskim o indykatywnym zasięgu	174

Spis tabel

Tabela 1. Liczba podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON według klas wielkości w 2019 r.....	49
Tabela 2. Moc zainstalowana OZE według rodzaju źródła w 2019 r.....	63
Tabela 3. Struktura osób bezrobotnych według poziomu wykształcenia w czerwcu 2020 r.....	69
Tabela 4. Potencjalne źródła finansowania sprawiedliwej transformacji Wielkopolski Wschodniej.....	192

